

84967
K85

Андрій Крижанівський

ПЕРЕЖИТКИ
МАЙБУТЬОГО

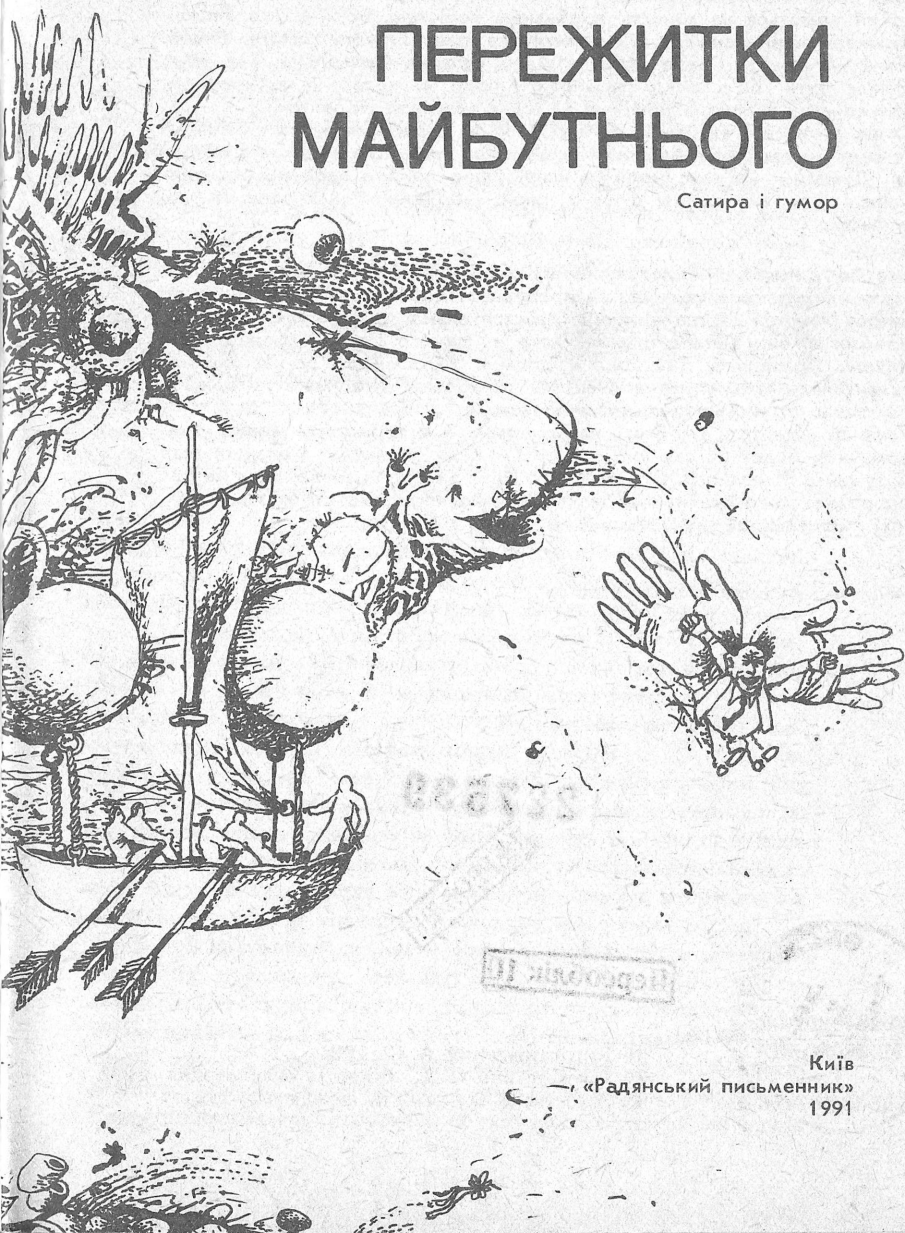

Андрій Крижанівський

ПЕРЕЖИТКИ МАЙБУТНЬОГО

Сатира і гумор

Київ

«Радянський письменник»

1991

Оця книжка приємно засвідчує: поважні журі не завжди помиляються чи здаються на милість пробивним лобістам. Бо її автор Андрій Крижанівський таки на рівні лауреата премії імені Остапа Вишні. Хоча на самого Павла Губенка мало схожий. Правильно. Так воно й має бути. Бо справді талановиті люди нетипові. Їх витворюють батько-мати з божою поміччю за індивідуальним проектом. Отож читайте і смійтеся на здоров'я. А в перервах між сміхом,— їм буде не так вже й багато! — якщо ваша ласка, ще й думайте потроху. Думати — це теж іноді корисно. Якщо не для здоров'я, то принаймні для виживання душі у такій забрудненій навколишній ноосфері.

Эта книга приятно свидетельствует: солидные журі не всегда ошибаются или сдаются на милость пробивным лоббистам. Потому что ее автор Андрей Крыжанивский действительно на уровне лауреата премии имени Остапа Вышни. Хотя на самого Павла Губенко мало похож. Правильно. Так оно и должно быть. Ведь по-настоящему талантливые люди нетипичны. Их сотворяют отец-мать с божьей помощью по индивидуальному проекту.

Короче, читайте и смейтесь на здоровье. А в перерывах между смехом,— их будет не так уж и много! — если возникает желание, еще и думайте понемногу. Думать — это тоже иногда полезно. Если не для здоровья, то по крайней мере для выживания души в столь загрязненной окружающей ноосфере.

Редактор-упорядник В. О. Лігостов

К 4702646207-093 8.90
М226(04)-91

ISBN 5-333-00468-4

- © Крижанівський А. С., 1991
- © Галчанський О. Д., художнє оформлення, 1991
- © Лігостов В. О., замість передмови, 1991

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

Передмови ще будуть.

І поважні дослідження творчого ужитку Андрія критики, літературознавці ще напишуть. Кваліфіковано препаруючи, обережно розтинаючи ті чи ті тексти, вони врозумливо розкриють секрети його іскрометного таланту, розтлумачать нам, як саме із поєднання реального і химерного раптом вибруньковується, спалахує фантастично-яскравим цвітом багатьом бажаний, та не всім досяжний гротеск, якими несподівано простими засобами створює автор дивовижно смішну ситуацію, як одною-двома репліками умудряється опукло представити своїх численних персонажів, як...

Я на все те не замахуюся, не заміряюся. І процитую Андрія лише один-однісінький раз, та й то... та й то таке, що геть випадає з контексту цієї книжки, проте надивовижу істотно доповнює уявлення про багатогранність його обдарування. І ви, сподіваюся, подивуєтеся, як і я подивувався, вперше прочитавши «НОП-СТОП, сценки застільних часів». Зачудувався, бо раніше не запідозрював майстра короткої усмішки, влучного афоризму в таких-от драматургічних спромогах. Отак воно, на жаль, буває... Ніби ж і спілкуєшся, ніби ж і читавш дещо, а потім з'ясуєш: писав Андрій і вірші. Не похвалявся ними. Мовляв, такі собі... іронічні. Мовляв, «під Глазового». Мовляв, суто для розваги публіки під час вимушених, безгрошів'ям викликаних виступів... А тепер перечитуєш їх і мимоволі думаєш: може, частіше варто було б йому провалюватися в оте прикре безгрошів'я?.. Так, є там дещо й «під Глазового», та є і щось інше, уповні не наслідувальне.

У деталі вдаватися не буду — не спец-літературознавець. Зважуся запропонувати читачам кілька напутніх і, зрозуміло ж, суб'єктивних зауваг, хоча й без них, мабуть, легко складете ціну всьому в пропонуваній збірці. То навіщо ті зауваги, можете запитати. Бачите, навіть дилетанту не дозволено геть ігнорувати методологію. А вона диктує: письменника конче необхідно приписати до його Часу, втулити в коло колег-сучасників, знайти попередників, бо ніщо ж путне не виникає з порожнечі, на голому місці...

Як ото критики полюбляють казати, заспокоюючи нетерплячих?.. Час, мовляв, усе розставить на свої місця, кожному підшукає його літературну нішу. Воно то так, але ж усі ми бодай якоюсь мірою причетні до його величності Часу. Поєднання наших ставлень, суджень, думок — почасти суперечливих, а то й протилежних, — все оце разом з тими чи тими суспільними обставинами і спричиняється до більш-менш об'єктивного поцінування особи-

стості в літературі, її долі в подальших читацьких зацікавленнях.

Може, й моє коротеньке вступне слово не зовсім марне.

Отож, чому за бажанням автора книжка має таку назву — «Пережитки майбутнього»? Чому не звичні пережитки минулого? Як на мене, тому, що наші пережитки по суті своїй старі, як цей світ. Та й не пощезнуть геть, поки світу цього. Відомо ж: тільки невинправні утопісти можуть мріяти про такий ідеальний суспільний лад, котрий автоматично продукуватиме лишень добро. Лад може тільки сприяти виявленню доброго начала в людині. Може, як дотепер частіше буває, й навпаки...

Відколи ми, гомо сапієнси, топчемо ряст, відтоді нас і супроджують, на превеликий жаль, агресивність, зажерливість, чванькуватість, владолюбство, зарозумілість, марнославство... Загальновідомий крилатий вислів Маркса, що ото, сміючись, ми розстаємося зі своїм минулим, либонь, потребує деякого доповнення. Бо ж, розпрощавшись весело з минулим, стаємо віч-на-віч із теперішнім, та ще ж зазираємо потроху в майбутнє. І з'ясовуємо: особливих підстав для оптимістичних вигуків немає. Бо все здебільшого повторюється, але на вищому і — що головне! — набагато небезпечнішому закруті цивілізаційної спіралі...

Ще десь аж у п'ятому столітті до нашої ери Софокл («Антигона») зауважив:

Є витвори мудрі в людей —
Ясніші від світлих надій,
Та часто біди від них більш, як блага...

У ті далекі часи ті «витвори мудрі» у вигляді філософсько-релігійних побудов чи технічних винаходів призводили частогусто у протистояннях можновладців, племен, народів до кривавого спустошення цілих країн, до неймовірних лих, та все ж загрози життю на планеті в цілому не виникало.

Новітні «витвори мудрі» вельми небезпечніші. Найочевидніші з них — у сфері теперішніх озброєнь. Але й мирні діяння людини, озброєної найсучаснішою могутньою технікою, загнали її саму в екологічний кут. Проте візьмімо приклад з галузі, здавалося б, матеріально безневинної — з ідеології. От хоча б Марксів постулат про неминучу побудову державного соціалізму і перемогу диктатури пролетаріату. «Витвір» справді ж ніби ясніший від світлих надій, обіцяно ж нову благословенну еру в розвитку цивілізації. А на ділі?.. Як і доводили переконливо численні опоненти Маркса, реалізація ідеологічного «витвору» спородила чи не найпотворнішу, найстрашнішу за всю історію людства нашу Систему, смерч котрої всотав у свою орбіту ще й інші країни.

Одні називають Систему тоталітарною, інші — авторитарно-бюрократичною, ще інші — адміністративно-командною, а ще

інші... Та хоч як її величай, важливо одне: Система, що веломовно обіцяла вже нинішнім поколінням багатьох народів припестя комуністичного раю, принесла їм насправді геноцид, духовне спустошення, економічно-екологічний розор... І Чернобильський апокаліпсис — то лише окремих, та вповні закономірний викидень Системи, хоча ж у принципі і «мирний атом» — дуже мудрий «витвір» людського розуму...

Стривай-но, скажете, мабуть. Навіщо такі «глибокі» соціальні екскурси? Йдеться ж всього-на-всього про усмішки та афоризми... І при чому тут Система? При тому. Письменник жив при ній. Жили при ній і його персонажі, точніше, прототипи персонажів. А жити в суспільстві і бути незалежним від нього, як відомо, неможливо. Мертвотно-задушлива Система всюдисуща, всюдипроникна — від найпростішого вчинку в побуті до потаємних діянь у сфері духу.

І все ж позаду в нас не всуціль безмовна пустеля. Не поголовно ж дримали і розум, і дух людський. Лунали правдиві розвінчувальні голоси бунтівників, котрі перші приступили до розхитування залізобетонних мурів Системи і стали одчайдушно сміливими провісниками Перебудови. Лунали ж не тільки за колючим дротом чи у вигнанні. Була й офіційно, зі скреготом усеїдних щелепів дозволена сатира — і на сцені, і друком.

І нічого парадоксального нема в тому, що тотальний прес Системи виявився для сатири якоюсь мірою навіть корисним. Так діяли притиски в усі часи. Адже доводилося вишукувати найкарколомніші стежки і прийоми, аби таки пробитися до читача, сказати йому своє слово.

Наведу кілька цілком довільних прикладів. Володимир Дрозд, скажімо, пише здебільшого чистої води сатиричні повісті, проте ніколи не ставить під назвою «сатирична», ба навіть «гумористична». Просто — повість. А то ще й «Балада про Сластьона»... Ніби обома руками відхрещується чоловік від почесних і вповні заслужених лаврів сатирика. Але вартові Системи пильні. І злопам'ятні. Письменник і досі д е р ж а в н о не опремійований. Хоча ж доклав чимало зусиль, аби якось і задобрити отих пильних церберів. А його ж доробок, мабуть, не менш вартісний, ніж, для прикладу, сусально-облесний альбом присистемного фотомайстра, де наша понівечена, сплюндрована відомчими динозаврами Україна подається, як рай земний... А скільки гострих, воістину сатиричних випадів масмо, теж тільки для прикладу, в романах Павла Загребельного «Левине серце», «Вигнання з раю», «Південний комфорт»!.. Системі важче було його укоськати — і опремійований, і одепутатчений... Олександр Лук'яненко у ті роки пише компактні і вельми в'їдливі байки в прозі, дуже місткі причі, повісті, переносючи дію в якісь давні-давні часи, міфічні країни, хоч за кожним рядком, кожною маскою вгадуються наші порядки,

наші ріднесенські держпартократи... Василь Симоненко ставав на герць без заборолы. Таке не прощалося. І присистемні літературознавці-лакузи по-дикунському топталися навіть на могилі поета... Ба, навіть в драматургії... Ну, не тільки ж голубі олені паслися в п'есах Олексія Коломійця, не самі ж сині роси виблискували на левадах Миколи Зарудного...

Цей ряд можна було б продовжити, знайти при бажанні промовистіші приклади. До того ж, як бачите, свідомо не назвав жодного з когорти «чистих» сатириків. Боюся. Ще забудеш когось згадати, а вони ж зубаті. І честолюбні, вразливі не менше, ніж лірики, ей-ей.

Отже, не стояв самотиною Андрій Крижанівський у своєму цеху гумористів, сатириків, відчував лікті побратимів. Ні, ні, не оті лікті, з допомогою яких нахабно проштовхуються на видноту. Сам таким не був, та й серед друзів, здається ж, не мав таких.

Яку ж він обрав тактику?..

Ні, ні, у герої, у страдники не пнувся. І правильно. Кожен має діяти відповідно до свого характеру, своєї вдачі, своїх можливостей. Кожному — своє. Андрій обрав маску такого собі незлобливого, безневинного балаклія-бальяндрасника, лицедія-дотепника, а коли хочете, то й блазня. І хай вас не шокує це слово. Блазнювати і блюзнірствувати — далеко не одне й те ж. Королям, царям, магнатам блазні були потрібні, аби не закинути геть в болоті повального підлабузництва, аби коли-не-коли почути правду. То нелегка професія — блазень. Можна й орден, і земельний наділ заробити, можна й голову втратити. Тим паче, важче блазневі при Системі. Правди вона аніколи не прагла. Але ж бодай для годиться, для збереження доброї міни при підлій грі мала дозволяти інколи хоч напівправду. От і мізкуй, от і викручуйся. Щоб і Систему не роздрочити надто, і перед людьми в дурні не пошитися.

Щоправда, на сатирика тут чигає одна малоприємна небезпека: можна занадто вже вжитися в роль, тоді маска намертво прилипає до обличчя... Андрій успішно уник цієї небезпеки. Ну, а що в побуті щось подібне траплялося, то вже не такий і великий гріх. Так, бувало... Бувало, брався грати роль щонайзаповзятливішого партайлідера, то виявляв раптом хист щонайпідозріливішого чинуші... Та все ж то скоріше була гра, побутовий фарс, своєрідна професійна розминка перед ліпленням щойно розіграних персонажів.

Переважна більшість усмішок, афоризмів, іронічних віршів, зібраних у цій книжці, написана в найзанудливіші, найзадушливіші часи стагнації Системи. І все ж їм, певен, не судилося відійти в минуле разом з тими часами. Вони прислужаться нам і тепер, і завтра. Хоча б тому, що пережитки наші, як уже зазначалося, напрочуд живучі. Та й не тільки ж у зафіксованих реаліях суть. Ще ж важить, чи погодяться літературознавці, як те зроблено.

Коротше: Андрій таки на рівні Республіканської премії імені

Остапа Вишні. Хоча на самого патріарха новітньої української гумористики мало схожий. Так воно й має бути. Бо справді талановиті люди нетипові. Їх витворюють батько-мати з божою поміччю за індивідуальним проектом.

А тепер цитата:

«Осінь...

Ліс стоїть задумливий, печальний: ось-ось треба пишне своє вбрання скидати, підставляти свої віти дощам холодним, хуртовинам сніговим...

Листя з суму жовтіє, а деяке з туги кривавиться.

Ось падає кленовий лист,— умер він, одірвався з рідної йому галузки і падає.

Він не падає сторч на землю — ні.

Йому так не хочеться йти на вічний спокій, лежати і тліти серед замерлих собратів своїх...»

Ні, ні це не Андрій. Це Остап Вишня.

Для чого навів ці рядки?..

Декому гуморист, сатирик уявляється таким собі завше веселим чоловіком, що тільки й знай сміється, регоче собі на радість. Воно, звичайно, як перед людьми виступати, як писати для них, то вже конче треба їх розсмішити, розвеселити, на те ж і сатирик, на те ж і гуморист. Та справдешня сатира ґрунтується все ж на не завше веселих роздумах. Неодмінно там присутня і печаль. І спочуття до «собратів своїх».

Цим аж ніяк не применшимо роль так званого розважального гумору. Ну, на зразок «А ми до вас в ранковий час» по Укррадіо. Навпаки — дуже й дуже потрібен такий гумор, тим паче зараз, коли на всіх нас звалилося стільки бід, більших і менших негараздів. Розрядка, хоч коротенький передих людині конче потрібні. Ми нарадітися не можемо мало не повальною політизацією населення. Воно-то добре. Та, будемо сподіватися, не навечно ж це. Може, од усієї душі намітингувавшись, надискутувавшись, вгомонимося. Може ж, невзабарі почнемо нормально працювати, любитися, відпочивати — одне слово, нормально жити? А політикуватимуть ті, хто має до того покликання, інтерес постійний, для кого політикування — як саме життя. Кому, зрештою, ми гроші будемо платити зі своїх податків. Хто представлятиме наші інтереси у так званих структурах народовладдя.

У книжці читач знайде і такий сміх — розважальний. Свіжо-озонний. Розкомплексований. Не підпорядкований якійсь певній соціальній меті. Ну, просто людині хочеться пожартувати. Розважитися і людей розважити.

А тепер, як і годиться, тріньки про особу автора. Звідкіля він узявся-пішов, наш Андрій? Дворянським походженням не може похвалитися. Народився тридцять шостого року в Харкові в родині

письменника. На щастя, то був не той випадок, коли на нащадках генія природа відпочиває... Так, він зростав переважно на асфальті. Але ж говорив потім по Українському радіо, працював і писав у журналах «Ранок», «Україна», «Вітчизна». Відтак мусив ходити і по незаасфальтованій землі, зазирати в найрізноманітніші установи, контори, на які така багата наша земля. Звідси — широкий діапазон вражень, розмаїтість типажів. Від стареньких колгоспниць — до професури. Звідси і книжки, що виходили одна за одною потихеньку: «Лідер опозиції», «Крижана усмішка», «Бабця з Копенгагена», «Гномо сапієнс», «Хто спалив Карфаген?», «Концерт для скрипки з реєстром», «Інтерв'ю з колоритним дідом»...

«Чимало часу А. Крижанівський видавав громадській роботі» — це з некрологу. Ох, ота вже громадська робота!.. І водночас — хвала громадській роботі! Бо ж завдяки їй загострюється відчуття актуальності, дотичності до всього того, що хвилює людей, чим вони дишуть.

І аж тепер нарешті цитація. Тепер уже Андрієва:

ПРОЩАННЯ НА БЕРКОВЦЯХ

Спіткнувся на піску Афгана
І ліг у цинковий замет.
А батько спився. Тільки мама
Чекала журавлиний лет.

А дочекалася «Антея»,
Що крізь ранкову сивину
Приніс у правітчизну Кия
Навік запаяну труну.

О Києве, ти сам як рана,
Усе спішиш на Берковці
Під знаком «чорного тюльпана»
І з «мирним атомом» в руці.

Дівча похилене, як мати,
І хлопці в куртках «Мейд ін США»...
Б'ють холостими автомати,
Над цвинтарем рида душа:

«Не плачте, рідні, ми ж бо терті,
І що нам цвинтарна пільма:
Як ми живі — немає смерті,
Як смерть прийшла, то нас нема».

І все... Горбок покрили квіти,
Затихла цинкова струна...
П'ють, як дорослі, квіти-діти,
На них міліції нема.

І тут не буде... Хто ж не знає,
Який супротив виника,
Коли вмирають поза краєм,
А в краї внутрішні війська.

І дивно — сліз немає п'яних,
Хоча закусці вийшов строк...
Авоська в парі з ветераном
Жебрацький свій несе пайок.

Іскряться банки з майонезом,
А дід могилу обійма,
Горбок заорює протезом
(Рука на Ельбі світ трима).

І дід почув: «Ми не Атланти
На цій, неправедній, війні,
Бо наплодили окупантів
У нашій рідній стороні».

От вам і гуморист, от вам і балаклій-балаюндасник, от вам і блазень...

Ат, люди добрі, хоч що кажіть, а отой поділ письменників за жанрами — дуже умовна штука. Та й не тільки письменників — усіх! Є люди талановиті, є так собі, але теж потрібні, а є й геть нездари, але ж і без них не обійтись... А хто ти за соціальним походженням — робітник, селянин, інтелігент, — яке то має суттєве значення? Роби своє діло чесно, та й годі! Хоч би з якого класу вийшов, хоч би який жанр діяльності обрав, діло засвідчить, чого ти вартий.

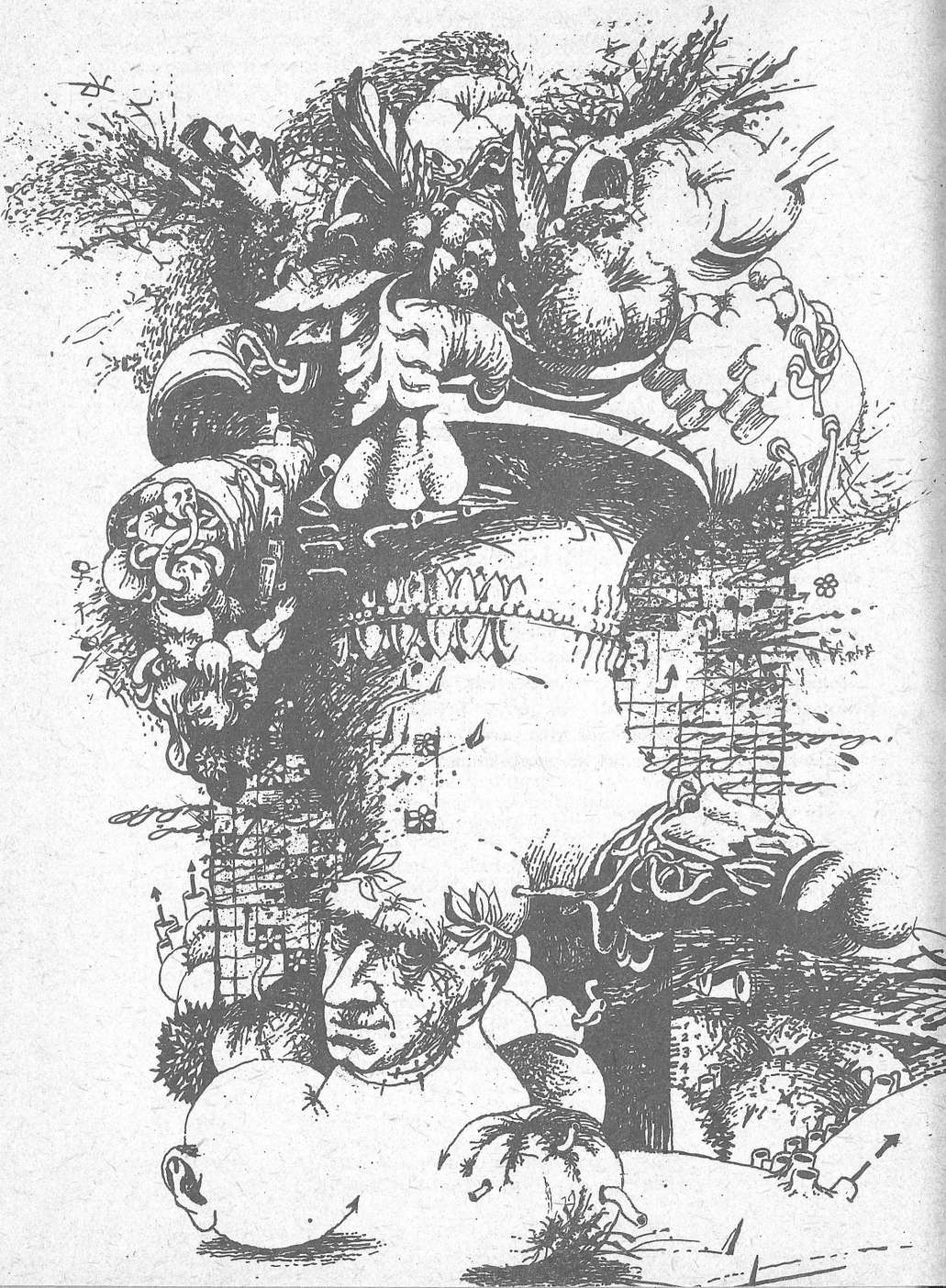
Ну, годі. Забалакався.

Читайте отсю книжку і смійтеся на здоров'я. А в перервах між сміхом, — їх буде не так уже й багато, — якщо ваша ласка, ще й думайте потроху. Думати, їй-право, теж іноді корисно. Якщо не для здоров'я, то принаймні для виживання душі у досить-таки забрудненій навколишній ноосфері.

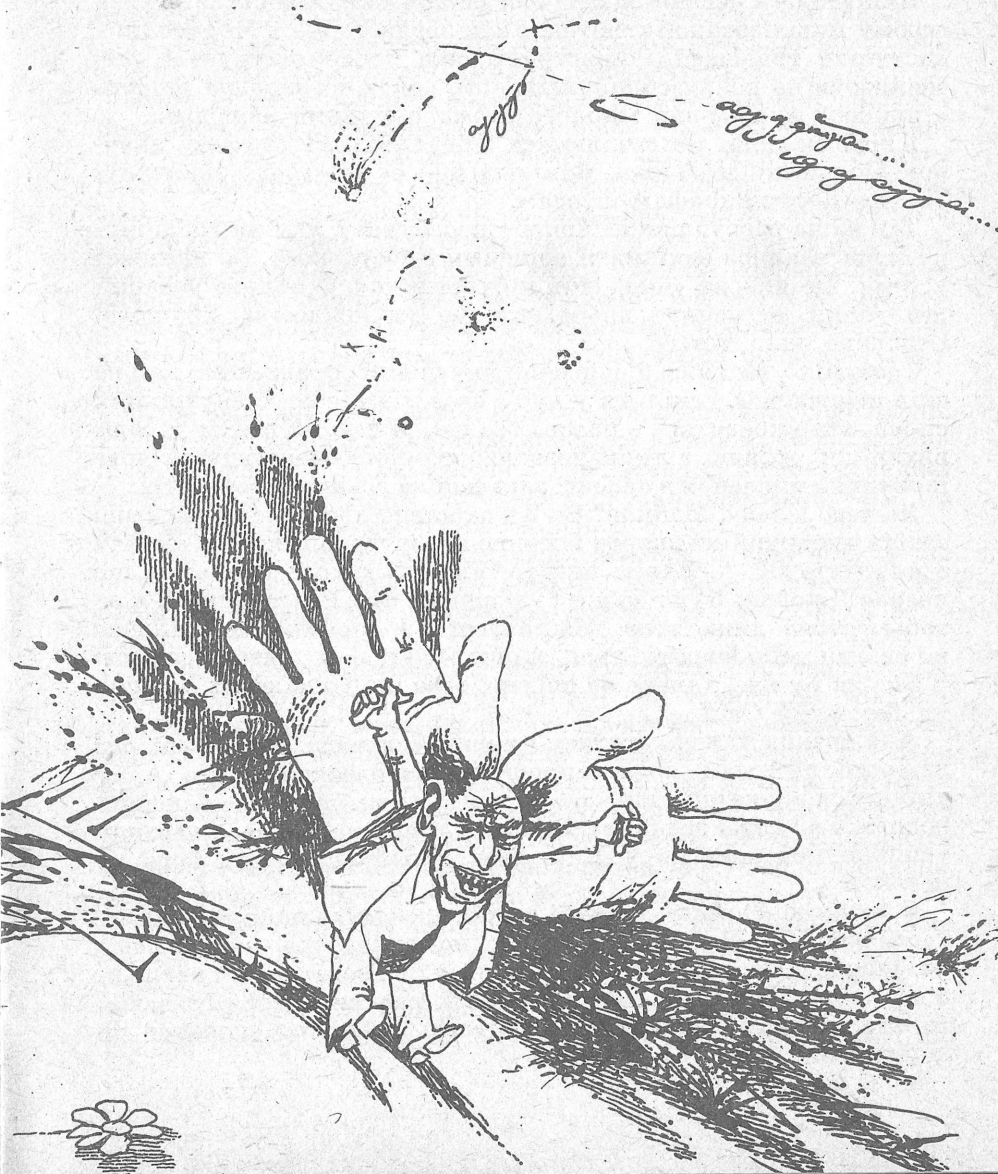
Доки ми не втратили здатності сміятися, доти ще не все втрачено. Не все!

Вільям Лігостов

26.02.90 р.

Умилки і афоризми

ЗАКРИТИЙ ЛИСТ МАЙКЛУ ДУКАКІСУ

Здоров був, Майкле! Хелло, Михайло!

Пишу тобі з невідомої квітучої республіки, яка стала відома всьому цивілізованому світові після фейерверка в Чорнобилі і наступної травневої демонстрації, яка продемонструвала, незважаючи на радіофобію шведського радіо, всенародну радість з приводу входження мирного атома у кожний наш дім.

І цією радістю ми поділилися з братньою Білорусією, вдячною Польщею, дружньою Фінляндією і навіть трохи відстебнули тим-таки панікерам шведам.

Так наша республіка ввійшла у перебудову, яку ми традиційно зобов'язалися закінчити першими і достроково. Бо впевнені у тому, що апарат «был, есть и будет есть». Особливо у нашій республіці, де звикли добре їсти ще до рождества Хрущова. Особливо одне одного.

Зрозуміло, Майкле, що це наші внутрішні справи, в які вам не слід втручатися, оскільки у нас є своє міністерство внутрішніх справ, яке справиться з нами і без вас. Я теж не полізу у ваші внутрішні органи, а лише дозволю собі продемонструвати нове політичне мислення в аспекті загальнолюдських пріоритетів.

До чого я веду, Майкле? Вибач за плуралізм, але ти даремно затіяв виборчий шарварок з метою здобуття посадового окладу президента США. Навіть безпартійному їжаківі було ясно, що виграє Джордж Буш, бо він був другим при Рейганенкові, а за тобою стояв лише штат Массачусетс. І даремно метушилася зі своїми мільйонами твоя жінка Кітті — з п'ятою графою у вас, як і у нас, далеко не поїдеш, хіба що до далеких родичів на Близький Схід.

Аналогічна халепа сталася і в нашій області. Жінка нашого першого, як і твоя, почала проштовхувати його на Київ. А закінчилося все це тим, що його спровадили на пенсію за блискучі недоліки в галузі дефіциту, який він успішно збирав, а частину успішно переправляв у Київ тим, хто й спровадив його на пенсію.

Я розумію, Майкле, що тобі важко зрозуміти наші номенклатурні ігриська. Я лише поясню, що номенклатура — це та сама макітра з варениками, і хоч ти вгорі у цій макітрі, хоч насподі, а все одно купаєшся у сметані й маслі, а як випадеш у грязюку, то хто ж тебе, забрудненого світлою дійсністю, поверне до кормушки?

Може, я кажу щось зайве, але до нас прийшла гласність, і коли вона піде, я вже нічого зайвого не скажу. Хіба що на допиті.

Але я вірю, що лихі часи не повернуться, хоча ті, хто колись вижив і повернувся з наших білих олімпіад, не дуже вірять, бо у них, невідзних через інвалідність, зовсім пропав демократичний кругозір, який у мене, навпаки, розширився після двотижневої інтуристської подорожі до Австрії, де я придбав манаття не лише рідній жінці, а й чужій, яка мені мов рідна.

Та не будемо теревенити про міщанське, промтоварне, тлінне, а перейдемо до вартощів ідейних, неперехідних.

Отож, Майкле, у нашій області відкрилася вакансія першого. Використай, друже-міністре, новий шанс у рамках міжнародної інтеграції! Встав фітіль нашим власним демократам як лідер не нашої демократичної партії! Не бійся, Майкле, бо навіть ми знаємо, що ти перетворив колись загазований штат Массачусетс на квітучий оазис, де з жиру казяться не лише капіталісти, а й їхні могильники. Якщо у нашій області тобі поталанить хоча б десяту частину того, що ти зробив у штаті Массачусетс, то ти знову привернеш увагу всієї світової громадськості і вже ніхто не зможе протистояти тобі на наступних президентських виборах у Сполучених Штатах Америки!

Отож бери наш моральний капітал, а нам привези справжній. І найперше надішли для передвиборної кампанії вагон прального порошку, і ти забезпечиш собі вічну підтримку наших обласних жінок, яким остогидло окозамилування, чим на сьогодні ми займаємося вже без мила.

Команду я доберу тобі на місці, Майкле, і нічого за це не попрошу. Тільки посаду третього. Бо я єдиний в апараті, хто закінчив університет, щоправда, заочно, бо вже ніколи було вчитися.

На виборчій конференції ти легко уконтрапуниш свого суперника, нашого другого. Яким чином? А таким, що він має диплом інституту механізації сільського господарства. Нібито дурничка. Але використай нюанс. Тактовно нагадай, що коли механізатори гуртом посунули у лідери, ми почали купувати хліб у США з причини як наявності відсутності механізаторів на своєму місці у сільському господарстві, так і відсутності наявності самого сільського господарства, яке у нас колективно, тобто нічеє, а з нічийого ніщо й не родить.

Тільки не подумай, Майкле, що ми вже такі бідаки. Майже все, до чого ви звикли, у нас є — і наркоманія у нас є, і корупція, і рекет, і проституція... Тільки в магазинах нічого нема.

Отож сумувати тобі не доведеться. Гроші на соціальні програми теж можна знайти, як знайшли сто тисяч при арешті на-

чальника ОБХСС. Уявляєш, скільки мають спонсори, які з ним ділилися?

Ну, приїзди до нас, Майкле! Тільки знай, що ми ніколи не поступимося своїми основоположними принципами. Як пообіцяли колись, так обіцяємо і тепер: земля — селянам, заводи — робітникам, вся влада — Радам!

До речі, Майкле, нам приємно, що перебудова певною мірою торкнулася і Сполучених Штатів Америки. Кажуть, що у вас наполовину скорочують штати Центрального розвідувального управління у зв'язку з успішною діяльністю на території нашої країни наших-таки Головатом, Водгоспу та Агропрому. Правильно робите, Майкле, бо скорочення цих мічурінців у нас не передбачається, а там, де вони не ждуть милості від природи, жоден шпигун не те що не зможе нашкодити більше, а просто не виживе.

Я пишу тобі, Майкле, закритого листа не тому, що у нас закривають відкриті листи і відкривають закриті, а тому, що мою ідею можуть перехопити десь на кордоні, скажімо, у Чернівецькій області. Якщо там відкриють і відповідно запросять тебе на керівництво, не погоджуйся ні за які рублі, навіть конвертовані. Хоча у Чернівцях ніколи не було індіанців, але скальпи там відпадають самі по собі. Як кажуть, поголовно.

Отож їдь до нас, а в Чернівці не їдь, хай їде туди один наш знахабнілий сатирик, якому зачіска не потрібна, крім однієї волосини, на якій тримається його голова аж до успішного закінчення перебудови.

На цьому, куме Майкле, бажаю тобі гуд бай і всіляких інших превеликих гудів!

ДИСКУСІЯ

Відомий боксер захищав кандидатську дисертацію на тему: «Удар — вирішальний фактор диференціального аналізу (розкладу) суперника у боксі».

Виступив опонент.

— Головне у боксі — маневр, — заявив він.

— Ні, удар, — спростував опонента дисертант.

— Ні, маневр, — спростував дисертанта опонент.

— Ні, удар, — захищався претендент на здобуття вченого ступеня.

— Ні, маневр, — перекреслював опонент здобутки претендента.

— Ні, удар!

— Ні, маневр!

- Удар!
- Маневр!

Дисертант ударив.

Опонент не встиг зманеврувати.

Вчена рада одностайно проголосувала за надання дисертантові звання кандидата.

Інститут оголосив конкурс на заміщення вакансії опонента.

БАТЬКИ І ДІТИ

— Танцював твіст з Галькою?

— Та не твіст, а халі-галі.

— Одна холера. Викаблчувався у школі?

— Таке скажете, тату. Танцював. Все одно, як наш гопак, тільки навпаки.

— І оце витанцював навпаки самі трійки?

— Є така думка, тату, що трійка — оцінка задовільна.

— І в життя на трійках підеш?

— Молодим усюди в нас дорога, тату.

— Хто ж тебе виховував, іроде?

— Ви, тату, школа і комсомол.

— Т-а-к... З передовиць чешеш?

— Газета — наш друг і порадник, тату.

— А-а-а... А якщо я тебе зараз вперіцу паском по нульовому циклу?

— Не ті часи, тату. Діти — наша радість. Ще Макаренко писав...

Важка батьківська длань непедагогічно впала нижче синівського попереку. З криком «Більше не буду!» молодик вихопився з кульмінаційного моменту і з квартири.

А поруч жив письменник. І слухав пульс життя крізь вібропанель. Зараз він пише повість «Боротьба поколінь».

ЗА ЛАПТУНКАМИ

— !!!

Репліка знервованого вкрай режисера явно суперечила вимогам системи Станіславського. І Мейерхольда, до речі.

— Від такого чуємо! — не залишились у боргу актори.

Метр вибухнув і повернув акторам бумеранг з триповерховим додатком. Тільки повний рот дикції завадив режисерові діяти тієї межі, де закінчується святе мистецьке горіння і починається дія закону про дрібне хуліганство.

— ...в печінку! Годину товчемо одну сценку! Вам, вам я кажу, Яго Івановичу! Пояснюю, а ви вухами хляпаєте! Ви що — на ролі зайця? А ще заслужений!

— Ваш некролог я прочитаю без жодної репетиції,— парирував заслужений Яго Іванович.

— Здається, грають не зовсім погано,— втрутився драматург.— Як автор п'єси, я...

— Якщо це марення називають п'єсою,— кинув камінь у нову мішень режисер,— то я йду на пенсію... персональну.

— У-у,— драматург блискуче зіграв нескореного гладіатора.— Я нікому не дозволю топтати свою творчість брудними мокасінами! Ви — люмпен-інтелігент!

— Прошу сторонніх звільнити сцену! — заревів метр.— Артисти — на місця! Вихователька — за стіл. Піонери — під стіл. Почали! Карамба! Альма-матер!

В театрі юного глядача продовжувалась репетиція психологічної драми «Закон дружби».

АФОРИЗМИ

Хіба режуть воли, як гасла певні?

Доримувався до білого вірша.

Нині дітей треба годувати лише доти, доки вони одержать пенсію.

Надмірності природи: і в дурнів є зуби мудрості.

Крилаті слова — «Людина вище ситості!» — чомусь найчастіше звучать на банкетах.

ЦЕ БУЛО НЕ В ПАРИЖІ

Етюд. Образок. Шкіц. Пастель.

Інтермеццо. Малюнок. Ноктюрн.

Перші грайливі промені ясноликого сонця, цього небесного світила, пронизавши густо-синє прядиво темно-зелених сутінок, ласкаво вдарилось у лискучу лисину сторожа, що бовванів аж ген на виднокрузі біля таємничого, мов єгипетська піраміда, золотаво-солон'яного куреня, і, віддзеркалившись од лисини вуйка, сонцесяйвом затопили не тільки мальовниче село і зачудовані вибалки, але й всеньку плантацію № 42.

— Кру! Кру! — сповістило птаховиння.

— Рип! Рип! — одізналася хвіртка.

— Знову на роботу, Мусію?

— Еге... Сьогодні ж не вихідний...

— Любиш ти землю, друже!

— Не варто про це. До речі, Порфірій дзвонив?

- Ні. Він Кафку читає.
- А-а... Непоганий прозаїк. Але Діденко теж гарний поет!
- На долині тума-а-н...
- На до-ли-ні ту-ман розта-а-в...
- Ча-ча-ча!

Сонячною, жовтогарячою піснею вставав новий трудовий день (п'ятниця).

НЕГАТИВНИЙ ТИП

Настрій — сонячний. В кишені — місячна премія.

— Таксі! — вигукнув я.

Під'їхали до ательє мод. Розрахувався.

— Іншим разом попереджайте, що ви митець, — буркнув водій. — Підвезу безплатно.

— Я не митець, а сантехнік! Я дав вам на десять копійок більше. Цілий карбованець на старі гроші!

— Нові гроші — не старі гроші, аполітично бовкнув шофер.

— Преса пише, що один таксист відмовився брати на чай!

— Значить, на горілку бере...

— Преса пише, що ми ображаємо вас подачками!

— А ви ображайте, ображайте, не соромтесь!

Довелось образити його ще на тридцять копійок.

Але ця дрібниця не зіпсувала мені настрою.

Я бадьоро зайшов до ательє. Тут мене потішили — костюм вийшов на славу.

— Європа-«А»! — вигукнув майстер.

Я поцікавився, коли він там крутився.

— Не перебував зовсім, — поквалливо запевнив майстер. — Це народна мудрість, яка означає «шик-модерн». До речі, в Європі-«А» традиційно віддячують червінцем у конверті.

— У мене нема конверта, — розгубився я.

— Давайте так, — заспокоїв майстер.

Довелось сягнути рівня Європи-«А».

Але ця дрібниця не зіпсувала мені настрою.

Я весело попрямував до перукарні, де вибив чек на «фасонну стрижку».

— Вас обробити згідно з тарифом чи індивідуальними прийомами краси? — поцікавився перукар.

— Красиво і згідно з тарифом!

— До вас уже був один жартівник, — індіферентно повідомив перукар. — Згідно з тарифом пішов стрижений під «напівбокс». Його тут же в міліцію забрали — сплутали з відомим рецидивістом.

Я автоматично опустив до кишені вітчизняного Фігаро ювілейний карбованець.

Але ця дрібниця не зіпсувала мені настрою.

В елегантному костюмі, з івано-монтанівською зачіскою, я радісно попростував до корчми вищого розряду.

Офіціантка швидко піднесла хліб і до хліба.

— На скільки ви мене обрахуєте? — дипломатично запитав я, коли до «хліба» приємно булькнуло.

— Навіщо обраховувати такого симпатягу, — посміхнулася офіціантка. — Самі щось підкинете. Ви ж не шмендрик який-небудь, не доцент.

Я зашарівся і розрахувався з щедрістю стипендіата ЮНЕСКО.

По дорозі додому виявилось, що з місячної премії не залишилось навіть міді на сигарети «Сонце». Але ця дрібниця не зіпсувала мені настрою. Я попросив закурити у перехожого і з гумором переповів йому свої філантропічні пригоди.

— Так затьмарюються ідеали, — пожартував я.

— А ви їх не захмарюйте, — одчиркижив перехожий.

— Тобто при чім тут я?!

— Не давайте хабарів — і край!

Я спохмурнів. Ну й типи у нас зустрічаються! Чіпляються до дрібниць — і псують людям настрої.

ПОЕЗІЯ І ДІЯСНІСТЬ

То був справжній триумф. Шоферові Аполлінарію Втулці аплодувала вся літературна студія. Сам керівник відзначив «своєрідну метафоричність, яка сприяла втіленню матеріалістичних емоцій в оригінальну образну концепцію світу».

Розвиваючи висновок метра, літстудійці наголосили, що Втулка заглибився у життя і, зокрема, в автосправу сміливіше, ніж деякі класики.

Усі дійшли висновку, що вічна тема — зрада коханої — заграла у вірші Аполлінарія новими барвами, бо поет несподівано синтезував почуття ліричного героя (теж шофера) зі станом його автомашини. Звідси і потяглася низка художніх знахідок: сльози відставного коханця капали, як вода з радіатора, бідне серце стугоніло, як перегрітий мотор, нерви буксували, як педаль зчеплення, вовком ревнощів гарчав кардан...

Та, попри все, відзначили літстудійці, громадянська струна заглушила песимізм ліричного героя, і він витиснув рекордну швидкість на трасі трудової романтики, хоч гальм чортма.

Вірш надрукували. Літкерівник особисто зателефонував до Втулки у гараж і поздоровив з літературним дебютом.

— Та ну вас усіх! — гаркнув у трубку здібний початківець.

— Пардон, Аполлінарію! Ти здурів? — скрикнув вражений метр.

— Згорів! — надривно відповів Втулка.— Завгар прочитав мого вірша у газеті й перевів мене в автослюсарі за експлуатацію аварійної машин.

АФОРИЗМИ

Поетеса пустила сльозу десятитисячним тиражем.

Високопоставлений низькопоклонник.

Писав, не покладаючи лівої ноги.

Напис на могильній плиті: «Тепер ти повірила, чорт забирай, що справді був тяжкохворий?»

Прощіват без голови, бо в нього була «рука».

НОВОРІЧНИЙ СЮРПРИЗ

Натхнений рішенням дружини, я подзвонив до бюро добрих послуг.

— Вас ще слухають! — відгукнулось бюро.

— Потрібен один Дід Мороз з подарунком для шестирічного хлопчика.

— Внесок? Час? Адреса? Прийнято!

— Який порядковий номер Діда?

— Повідомляю особливі прикмети: біла борода, червоний ніс, біла шапка, червона шуба.

...Дід Мороз запізнювався. Мій Сашко нервував. Я вискочив на вулицю. Повз мене галоцували спітнілі Діди Морози. Особливі прикмети не допомогли.

Через годину, коли Сашко, скоса позираючи на мене, мугикав пісеньку про баранця-брехунця, щось грюкнуло в двері.

— Я — Дід Мороз, подарунки приніс...— почувлось жалібне квиління.

Сашко притьмом відчинив двері.

Дід Мороз бебехнувся долу, але намагався співати. Ми ледве відтранспортували його волоком до крісла під ялинкою. Особливі прикмети сходились, лише борода була кольору маренго.

— Хлопчику, розкажи мені казочку...— простогнав Дід.

— Це ви маєте йому розповідати,— пошепки підказав я.

— Яка різниця,— схлипнув Дід.— Скрізь формалізм...

Сашко досить пристойно продекламував мою казку про Коція-валютника.

— Для дитини непогано, є підтекст, — сонно відзначив Дід Мороз. — Візьми, хлопчику, в мене у мішку літак, який я придбав у лисички-сестрички згідно з фінансовими можливостями твого татка.

Я тицьнув дідові під ніс флакон з нашатирним спиртом.

— Не буду... не хочу... не можу пити «Московську», — заволав Дід Мороз.

— Це спирт, — пояснив Сашко.

— Рятуйте!.. — захрипів Дід.

— Нашатирний! — крикнув я. — Нюхайте, вам недобре.

— Дякую! — чхнув Дід Мороз. — Ви врятували мене від клінічної смерті. Діти — наші квіти. В третій квартирі вони підпалили мені інвентарну бороду. В іншій хаті чарівна дівчинка підбила мені око матрьошкою, бо сподівалась на імпорتنу ляльку за чотирнадцять карбованців з копійками. Потім близьюки обстріляли мене з конфетті. Батьки ображаються, якщо не перехилиш з ними чарку. А це ж злочин при нашому навантаженні! Одного Діда Мороза-передовика вже відправили до втиверезника. Разом із Снігуронькою...

Дід втер сльозу бракованою бородою:

— Ви тринадцятий клієнт, тільки у вас і відпочив. Спасибі! Рости, хлопчику, великий і добрий!

— В іншій квартирі буде веселіше, — замріяно сказав Сашко, зачинивши двері за Дідом Морозом. — Я засунув йому в мішок бульдога нашої сусідки...

ЕСКАЛАЦІЯ ЧУЙНОСТІ

Крилатий вислів техніка Захудайла — «Пізніше прийшов, раніше піду» — користувався заслуженою популярністю у відділі. Бо в міру своїх здібностей на роботу запізнювався кожний.

Проте новий керівник не розібрався в гумористичних тонкощах афоризму. Більше того, він прямолінійно позбавив відділ премії, ігнорувачи рекомендовану в таких випадках копійку виховну роботу.

В наступні дні наміtilись відрадні зрушення в діяльності міського транспорту, бо ніхто чомусь не запізнювався. Ідилію порушив той же Захудайло — прогуляв цілий день.

— Що сталося? — різко запитав керівник.

— Теща, щоб її розпанахало... Прийду додому — розтопчу, а потім вб'ю! — З правого ока техніка вибіг солоний струмок.

Невблаганний керівник зблід:

— Що ви, любий,— лагідно мовив він.— Ну, домашні неприємності, ну, буває. Навіщо агресивні акти? Працюйте спокійно, дорога наша людино!

По кількох днях Захудайло посіяв креслення.

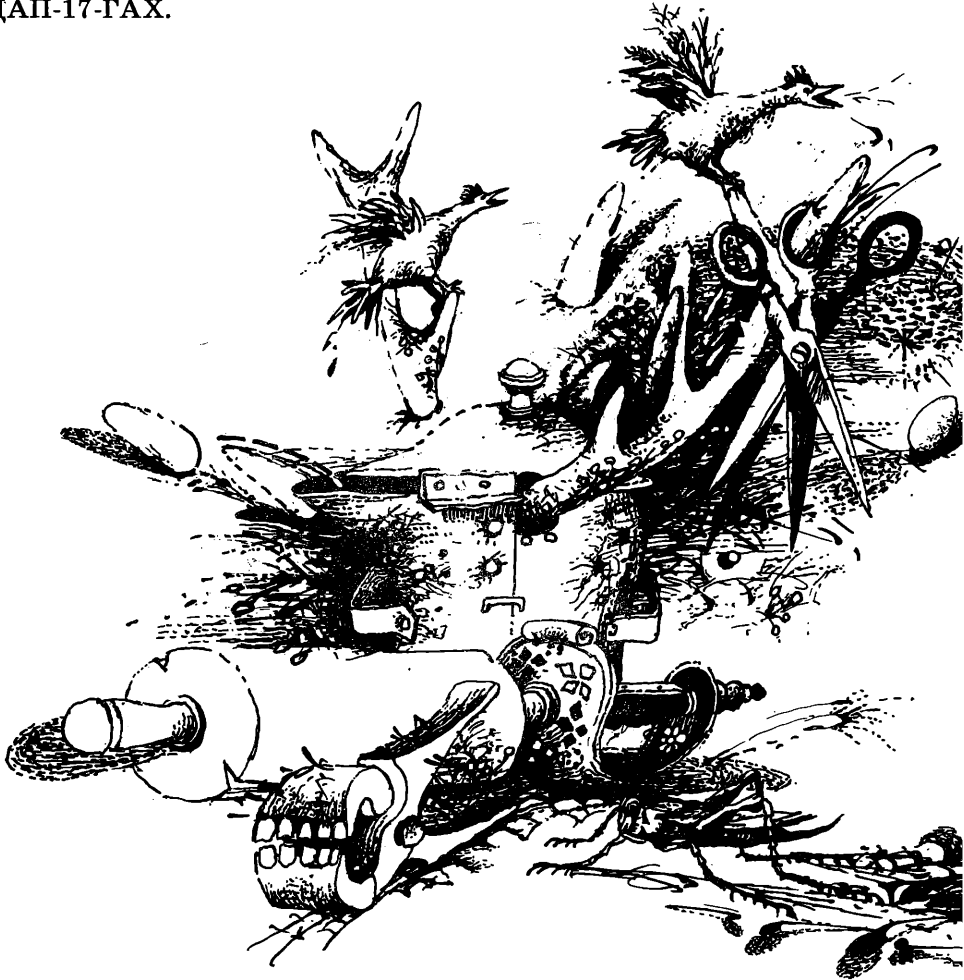
— Що сталося? — грізно запитав керівник.

— Теця, щоб її зателіпало... Прийду додому — розтрощу, а потів вб'ю! — З лівого ока техника задзюркотів каламутний потічок.

Невблаганний керівник зблід.

— Що ви, любий,— душевно мовив він.— Ну, сімейні незгоди, ну, буває. Навіщо криваві інциденти? Заспокойтеся, дорога наша людино!

Потому Захудайло продав наліво лічильний прилад марки ЦАП-17-ГАХ.

— Що сталося? — гнівно запитав керівник.
— Теща, щоб її перекарлючило... Прийду додому — роздеру, а потім вб'ю! — З обох очей техніка ринули рясні спади.

Невблаганний керівник зблід:

— Що ви, любий, — сердечно мовив він. — Ну, родинні чвари, ну, буває. Навіщо брудна ескалація? Їдьте на курорт, дорога наша людино!

Захудайло поїхав лікувати нерви. Керівник скопився за серце:

— Чому мовчить профспілка? Вживіть заходи, бо я не виживу!

Та приборкати Захудайлову тещу не вдалось.

З'ясували, що вона безвиїзно живе на Сахаліні.

ШАЙБУ! ШАЙБУ!

В нашому місті зустрічалися дві хокейні команди.

— Хокей — не балет! — заявив тренер «Штурму».

— І не іменини! — поглибив суперника тренер «Штурму».

Матч розпочався. Супротивники вдарились у груди в центрі, спікірували до борту і там зчепилися. Суддя смугастим чортом видряпався на борт, але його дістали і там. Другого арбітра знайшли через хвилину під хокейними тілами.

Комбінація повторилась біля протилежного борту. Цього разу в халепу якось ускочили кілька аборигенів з першого ряду, які зіграли другорядну роль прокладок між гравцями і льодом.

Наприкінці періоду мій сусіда сказав, що все це він десь бачив. Врешті він пригадав льодове побоїще і висловив думку, що в фільмі батальні сцени менш переконливі, ніж тут.

— Мистецтву важко відтворити всю повноту життя, — відзначив мій сусіда.

Я не зміг цього заперечити.

В другому періоді «мала купа» утворилася ще до свистка судді, а після свистка набула сталої форми.

— Тепер я переконався, що життя — неминуча боротьба, — сказав мій сусіда.

— Класична, вільна, самбо чи дзю-до? — запитав я.

— Хокей! — вигукнув він. І тут же затаврував бокс як дитячу забавку і взагалі дурницю.

Завдяки вчасній, кваліфікованій і безплатній допомозі лікарів, справжній силовий хокей тривав. Мій сусіда заявив, що ніколи не бачив бою биків, та, здається, нічого не втратив.

Я не зміг цього заперечити.

В третьому періоді гра пішла цікавіше. Хокеїсти втомилися від колективного побиття. Один з нападаючих навіть вискочив на зручну позицію перед воротами, але похизуватися індивідуальною технікою йому не вдалося. Захисник самовіддано вперішив його клюшкою по голові з усіма наслідками, що звідти випливали.

На допомогу невдасі кинулись два колеги і продемонстрували перевагу комбінаційної гри. Вони припечатали захисника до борту, намагаючись встромити йому під ребро такий незручний інструмент, як клюшка. І що найсмішніше — це їм вдалося.

Судді усунули з поля половину гравців.

— Перестраховувалися! — закричав мій сусіда. — Щоб легше було втікати від хокеїстів.

Я не зміг цього заперечити.

Мій сусіда гнівно заявив, що він нарешті хоче подивитися за свої гроші, як забивають шайбу. Телепатія таки існує, бо один з нападаючих все ж помітив шайбу і повів її до воріт суперника. Якимось побитом він обійшов захисника і залишився сам на сам з воротарем. Стадіон завмер.

— Шайбу! Шайбу! — заволав мій сусіда.

Кидок був сильний і точний.

Мій сусіда не зміг цього заперечити.

Шайба влетіла йому до рота.

НАДСУЧАСНИЙ ДЕТЕКТИВ

Лейтенант із завмиранням серця переступив поріг знаменитого кабінету.

— Товарищу кандидат кібернетичних наук, член секції мариністів, віце-президент клубу поліглотів, почесний доцент педінституту, заслужений діяч філателії, майстер спорту міжнародного класу, полковник...

— Вільно, юначе, називайте мене просто «Орел-один», — перебив рапорт чоловік із сивими скронями, втомленими очима і хворим серцем, який сидів за скромним столом поміж телефонами, динаміками, обчислювальними машинами, магнітофонами, телетайпами і мікрофонами.

— ...лейтенант Марко Наївний прибув для проходження практики!

— Ага... Вам двадцять років, ви першорозрядник з боксу, стрільби, легкої атлетики, плавання і дзю-до, любите морозиво і симфоджаз, у вільний час пишете ліричні вірші, не одружені...

— Звідки ви все це знаєте?! — вихопилось у лейтенанта.

— Досвід, досвід, мій юний друже,— посміхнувся «Орел-один».— А втім, я прочитав ваші анкетні дані. То що будемо робити?

— Хотілося б знешкодити шпигуна...

— Ах молодість, молодість,— приязно засміявся полковник.— Кипить, поспішає! Ну, добре, добре, спробую щось для вас зробити. Сідайте.

«Орел-один» натиснув якусь кнопку, і відразу ж засвітився телеекран.

— Ви бачите шматок Чорноморського узбережжя,— інформував полковник Марка.— За п'ять хвилин з лагідних хвиль має вилізти імпортований виродок із засекреченими очима.

Лейтенант миттю схопився на ноги:

— Товарищу «Орел-один», треба негайно летіти туди!

— Навіщо, юначе? Поки випишете відрядження, поки дістанете квиток, шпигун замете свої сліди...— І полковник присунув до себе мікрофон.— Хто на трубці? — пожартував він.

— Капітан Кучерявий! — почувлось у динаміку.

— Послухайте, капітане, за дві хвилини під Скелею інфарктів з'явиться шпигун. То ви його не чіпайте, хай просувається в глиб території.

— Єсть!

Марко першим помітив на екрані шпигуна.

— Доповідаю! Агент прибув. Одягнений у водолазний костюм типу «болонья-схід», що розрахований на десять годин автономного плавання.

Полковник підсилив контрастність:

— Слідкуємо далі. Переодягається у полотняний костюм закарпатської фабрики «Стан твій смерековий». Гроші і ампули ховає за пазуху, автомат — у рукав.

— Марка збрів «бульдог-морган», калібр 9 міліметрів,— доповів Наївний.

— Браво, юначе! Чудово засвоїли теорію.

Лейтенант зашарівся.

— Переключаємось на іншу камеру. Шпигун має послішати до найближчої автобусної станції.

Телеекран знову показав агента, який кушпелив алеєю курортного парку. Зненацька назустріч йому кинувся куц самшити.

— Непередбачена ситуація, це дружинник,— пояснив полковник.

Тим часом над правицею шпигуна здійнявся димок. Куц упав.

— Ай-ай-ай-ай! — закричав Марко.

— Спокійно, лейтенанте, без істерики! Продовжуємо переслідування. Включаю автобусну станцію.

Камера знову упіймала агента. Він взяв квиток, купив для маскування чвертку горілки і швиденько подався до кафе-павільйону.

— Замовив гуляш і мінеральну воду! — доповів гострозорий Марко.

— Так, дивіться, лейтенанте, шпигун зробив першу помилку — розбавив горілку мінеральною водою. У нас ніхто цього не робить. То як діятиме шпигун після обіду, лейтенанте?

— Піде в туалет?

— Логічно. Та ви забули, юначе, що маєте справу з підступним ворогом. Вбиральня упирається в глуху стіну, жодного секретного об'єкта звідти не сфотографуєш. Бачите, шпигун влився в групу екскурсантів, клацає запальничкою, мабуть, фотографує медичний пляж.

Полковник знову схопив мікрофон.

— «Чиж-п'ятнадцять»! Говорить «Орел-один»! Передаю контроль над об'єктом «Суб'єкт». Сідайте з ним до автобуса, супроводжуйте до обласного центру.

— Вас зрозумів! — почулося з люстри.

«Орел-один» вимкнув апаратуру.

— Шпигун прибуде до міста Ікс за три години. Згуляємо поки в доміно, лейтенанте?

...— Офіцерський козел! — вдарив Марко кістяшкою по столу. — Закриваю гру.

— Що ж, а тепер закриємо підступну гру шпигуна, — сказав полковник і включив телеекран.

Шпигун якраз сідав у таксі на автовокзалі міста Ікс.

— Куди подасться агент, юначе? — спитав «Орел-один».

— До резидента?

— Правильно! А резидент живе по вулиці Колгоспній, будинок номер двадцять вісім.

— Може, мені варто туди підскочити? — спитав Марко.

— Навіщо? По-перше, в холодильнику резидента схована наша телекамера, по-друге... проте дивіться!

Екран показав шпигуна і резидента, які щось жваво обговорювали за столом. Потім резидент вийняв з каструлі ополоника і по-домашньому тюкнув агента в тім'ячко. Той посунувся під стіл...

— От і все, юначе! — весело промовив полковник. — Поздоровляю вас із закінченням операції.

Марко Наївний розгублено кліпав очима.

— Пояснюю секрети успіху, лейтенанте! Шпигунський центр повідомив час і місце висадки агента резидентіві, а замість

нього давно вже працює наш товариш. Він розпитав чергового агента про мету візиту і — ополоником...

Марко спохмурнів:

— Тю... Виходить, дружинник загинув зовсім безглуздо?

— А хто сказав, що він загинув?

— Та ви ж самі бачили, як бідолаха беркицьнувся після пострілу!

— Знепритомнів од переляку. Постріл був холостий. Наша людина в шпигунському центрі замінила агенту обойму.

Марко зовсім скис:

— Якась фантастична елементарність, тобто... кгм.. елементарна фантастика,— промимрив він.

— Ви ображаєте мене, лейтенанте. Погодьтеся, що нам вдалось дотриматись класичних концепцій переважної більшості пригодницьких творів. А література, як відомо, відбиває життя. Отож діяти інакше — значить відняти кусень хліба у наших славних майстрів детективного жанру! Ну, чого ви набурмосились?

— Коли така петрушка, товаришу «Орел-один», то я краще зміну фах. Може, в торгівлю подамся, там принаймні є елемент ризику...

— Струнко, лейтенанте! Хіба про таку зміну я мріяв? Це дезертирство? Ви хочете, щоб я один стрибав із сюжету в сюжет із своїм хворим серцем, надприродною обізнаністю й унікальною апаратурою? Я лишаю вам тільки один шанс, аби змити ганьбу!

У Марка Наївного загорілись очі:

— Я готовий виконати будь-яке небезпечне завдання!

— Чудові слова, прекрасний штамп,— подобрішав полковник.— Дивіться, ось тематичні і архітектурні плани кількох видавництв. Ви повинні таємно вилучити звідти рукописи халтурних детективів.

— Доведеться дертися по ринвах,— задумливо відзначив Марко, вивчаючи архітектурні достоїнства видавництв.

— Візьміть кілька своїх віршів,— сказав полковник,— тицьнете вахтерам, якщо здибаєтесь ненароком, вони графоманів відпускають.

— Дякую за цінну вказівку, дозвольте йти!

— Ідіть, мій хлопчику! Вахтерів не лякайтесь. Та коли спіймаєтесь авторам детективів, я вже нічим не зможу вам допомогти...

І «Орел-один» потай витер непрохану сльозу.

АФОРИЗМИ

Найпоширеніший дипломатичний акт: тиждень поліпшених стосунків з дружиною.

Він успішно зазнавав невдач.

У буфеті інституту кібернетики відвідувачів обраховував електронний касир.

Черпав народність у самогоні.

Совети від безсоння.

Роками жив на піснях-одноденках.

ЧАРІВНА ЯЛИНКА

Разом із знайомою дівчиною я пропхався на новорічний бал в солідне об'єднання, де вона працювала.

— Дами-трудівниці і товариші кавалери! — кричав розпорядник балу. — Завдяки турботам місцевому до нас прийшов Новий рік! Всі до ялинки! Святковий інвентар руками не мацати!

На ялинці замість традиційних прикрас висіли черевики, транзистори, капелюшки, краватки, кофти, панчохи і сила-силенна інших речей «для дому, для сім'ї».

Жінки стогнали від захоплення.

Чоловіки позбулися впливу буфетного магнетизму.

Розпорядник балу тріумфував.

— Які «шпильки!» — щebetало схвильоване жіноцтво. — Це французькі чи італійські?

— Ви помиляєтесь! — весело відповів розпорядник. — Це черевички «Будні» нашого виробництва.

— Який транзистор! — приєдналося до жіночого хору лавсанове козацтво.

— Це японський, — напруживши інтелект, пояснив я.

— Ви співаєте з чужого голосу, мій недосвідчений друже, — недбало кинув розпорядник. — Це транзистор «Балакун» нашого виробництва.

Я відчув, що з мене зробили блазня на громадських засадах.

— Яка кохта! — заверещала моя дівчина. — Ну, признайтеся, що це англійська, що я не помилилася!

— На жаль, моя чарівнице! — ніжно заперечив розпорядник. — Це кохта «Вівці з полонини» нашого виробництва.

— А цей мережаний нейлон? Невже...

— Саме так. Це панчохи «Колгоспна радість» нашого виробництва.

— Але ж краватки, напевне, імпортні, — вискочив відомий

поет-скандаліст Пилип Конопельський.— Не бачу рідної гами кольорів — жовто-малинової чи зелено-рудой!

— І ви не вгадали,— торжествував розпорядник балу.— Це краватки «Гордіїв вузол» нашого виробництва.

— Невже... Невже всі речі наші?

— Так! — гордо сказав розпорядник.— Наші. На експорт.

ЛЕГКИЙ ХЛІВ

Я сів на поезію. В журналі.

Попередили: поети — натури ніжні. Можуть побити.

Наліг на рукописи. Віршів — до стелі. Переконаюсь: поезія сягнула значних висот. Згадую критерії: художність та ідейність.

Дивлюсь. Є художність, нема ідейності. Є ідейність, нема художності.

Чухаю потилицю. Лисина жевріє. Йду на грозу. Відбираю молодих класиків і здібних ветеранів.

Відповідаю «та іншим»: «Вчіться на світових шедеврах. З незмінною прихильністю...»

Отримую на це зливу листів. Крапці твори нецензурної преси. Переплутав кількох обласних корифеїв з початківцями. Мармизять трьома листами. Один — мені. Копії — в прокуратуру й Спілку.

Вліз!

Далі в ліс: приймаю авторів.

Атакує поетеса. Є форми, нема змісту.

Штурмує лірик. Є кучері, нема серця.

Пішли косяком. В одних — символ. В інших — порохівня в порохівницях.

Беруть за горло:

— Друкуй! Мистецтво вимагає жертв!

На закуску — початківці. Накидаю оком: вірші — слаботонічні, біцепси — титанічні. Відсилаю на комісію по боротьбі з молодими.

Гвіздкую плакат: «Завідувач відділу поезії — першорозрядник з боксу».

Злазю на свіжого автора.

— Здрясця!

— Трясця!

— Надрукуйте!

— Хто такий?

— ...ський. Майстер спорту з боксу.

Полотнію. Кличу прибиральницю тітку Медею. Вона на ставці літконсультанта. Витурює майстра.

Домальовую на плакаті:

«Майстрів спорту, а також усіх, хто важить понад 80 кілограмів, приймає редактор».

З'являється редактор. Знімає плакат.

Натякає: за плакатом на черзі — я.

Що робити?

Вчить: радься з провідними.

Мерсі, спасибі, дякую.

Заходить А. Показую йому вірші Б.

— Заскорузлий реаліст.

Заходить Б. Показую йому вірші А.

— Безнадійний естет.

Заходить В. Показую йому вірші Г.

— Темний символіст.

Заходить Г. Показую йому вірші В.

— Голий абстракціоніст.

— Такий собі Пікассо?

— Це який? З одеського літоб'єднання?

— Ні... Живописець!

— А-а... Не знаю. Це по лінії Спілки художників. У них там ще панькаються...

Видираю останню волосину.

Добаю до редактора.

— Де мій попередник?

— Втік на легкий хліб.

— Куди?

— В шахтарі...

Амінь!

йди... йди... йди...

— Товаришу майстер! Їду поступати на заочний. Підпишіть!

— Три ха-ха! І під ніс оце... з маком. В інтелігенти пнешся, в доценти, а може, навіть в майстри?

— Вчитися треба...

— А-я-яй! Виходить, ти розумний, а я дурень?

— Я цього не кажу...

— Виходить, я сам себе дурнем обізвав? Так виходить?

А план хто буде тягти? Мцирі Пушкіна?

— Лермонтова...

Виходить, Мцирі Лермонтова буде план тягти? Зупиняй верстат. Бери терпуг — роби з болванки гайку. І йди, йди, йди...

— Товаришу майстер! Іду здавати за другий курс. Підпишіть!

— Три ха-ха! І під ніс оце... з маслом. В професори пнешся, в члени-кореспонденти, а може, навіть в майстри?

— Без знань не можна...

— Можна! Відпустки не дам!

— Так не ви ж даєте — держава.

— Держава — це ми!

— Тобто ви і я?

— А ти мені тут філософій не розводь, ти мені тут абстракціонізму не напускай! Іч, воно — держава. Прошарок нещасний! А план хто буде тягти? Бурлаки Шишкіна?

— Репіна...

— Виходить, бурлаки Репіна будуть план тягти? Зупиняй верстат. Бери терпуг — роби з болванки болт. І йди, йди, йди...

— Товаришу майстер! Переведіть на першу зміну. У мене курсовий проект.

— Три ха-ха! І під ніс оце з конфітюром. В академіки пнешся, в головні теоретики, а може, навіть в майстри?

— Переведіть...

— Нікогда! Ну, молодьож пішла. Пруть без жодних труднощів. Ні, щоб ото культурно вечір провести, одну другу півлігру з майстром прийняти. Розумні дуже! Тільки фізика й лірика в голові. А план хто буде тягти? Папа римський? Папа Пій з 12-ти?

— Папа Пій вже вмер...

— Виходить, папа вмер, а план тягти буде дядя? Зупиняй верстат. Бери терпуг і болванку... І йди, йди, йди...

— Товаришу майстер! Іду захищати диплом. Підпишіть!

— Три ха... хи-хи-хи... вибачайте, пальці якось самі в «оце» скрутилися. Даються взнаки пережитки проклятого минулого. Та й буржуазна ідеологія, кажуть, проникає. Їдьте, рідненький, ні пуху, вам, ні пера! Я завжди казав, що ви далеко підете. Згадали? Йди... йди... йди... Це я по-батьківському, в смислі — до осяйних вершин знання.

ЛІДЕР ОПОЗИЦІЇ

Наш шеф запровадив колегіальність.

— Чудово! — зрадів новий колега Таран. — Є можливість висловити власну думку. Бо я встиг переконатися, що шеф — елементарний невіглас.

— Номенклатурний,— дипломатично застеріг Качкорот.

— І до того ж він не поінформований про свою маніпусінську ваду,— лагідно уточнив Марик Аврелій.

— Вважайте ваше відкриття службовою таємницею,— втрутився я.— Бо вилетите з власною думкою за власним бажанням, аж гай зашумить.

— Колеги! — заявив Таран.— Я ніколи не відмовляюсь од власної думки.

І ми попаянали на обговорення.

Шеф подивився крізь нас (він завжди дивився крізь нас, мабуть, у ясну далечінь) і сказав:

— Я остаточно відхилив проект під девізом «Посмішка». Н-ну?

Ми наввипередки погодилися. Лише новий колега Таран пробурмотів:

— У мене є власна думка з цього приводу.

На щастя, шеф не звернув уваги на сакраментальну репліку і радився далі:

— Я зняв головного інженера промкомплексу, бо він дуже розумний. Н-ну?

Ми наввипередки погодилися. А новий колега Таран знову витиснув із себе:

— У мене є власна думка з цього приводу.

Шеф скривився, але зберіг колегіальність:

— Я дав категоричну вказівку перекинути людей з культурних об'єктів на каналізаційні роботи. Н-ну?

Ми наввипередки погодилися. Новий колега Таран втер піт, але не здав своїх позицій:

— У мене є власна думка з цього приводу.

— Браво...— прошепотів Марик Аврелій.

Качкорот вдав, ніби чує потилицю, і підпільним помахом руки привітав звитяжця.

Я теж продемонстрував солідарність: лунко висякався.

— Здається, хтось розп'якався,— скреготнув шеф.— Будемо кінчати. Я безповоротно вирішив наплювати на всі оті плити, кераміки, мозаїки, які нібито облагороджують наші блоки. Н-ну?

Ми наввипередки закахикали, зиркаючи на зблідлого Тарана. Шеф почав повільно підніматися:

— Н-ну? Порадимося наостанок... Може, в когось з кандидатів на виліт є власна думка?

— Так! — твердо відповів новий колега Таран.— Ось моя власна думка з цього приводу: начальству видніше...

АФОРИЗМИ

Суть не в міністрах культури, а в культурі міністрів.
Людина відрізняється від мавпи ще й тим, що легко може
нею стати. А мавпа людиною — вже ніколи!
Босць літературного фонду.
«У поезії нема генералів». Нащо ж їй стільки рядових?

СЕРВІС

Перша фраза мого чергового репортажу народилася легко.
«Як тісно переплелися в нашому житті суспільне й особисте!» — написав я. І відразу згадав, що маю вирішити кілька невідкладних особистих справ.

— Іду перевіряти факти! — солідно збрехав я секретарці і втік з редакції.

Програма-мінімум була такою: спочатку до перукарні, потім — магазини, ще — пломбування зуба, п'яте-десяте і... як-раз встигну забрати на службі портфеля.

Підійшов до перукарні і вперся лобом у табличку:

«Перукарня працює щоденно, крім неділі. Вихідний день — вівторок».

Був вівторок.

«О всесильний законе єхидства! — подумав я. — Хто відкрив твій таємничий механізм, хто, нарешті...»

— В «Дарах ланів» тараню дають! — почувся схвильований голос. Я плюнув на філософію і побіг за дефіцитним продуктом. Черга звивалася гігантською анакондою. Я записався п'ятисотим (почесним!) прихильником тарані і побіг до прилавка стежити за порядком.

Дефіцит відпускала одна ледь жива душа, вік якої поновлював у пам'яті шанобливе слово «довгожителька». Поряд, у бакалійному відділі, шість метких продавниць переставляли банки з полиці на полицю. Їх дії коригував якийсь чолов'яга в брудному халаті і з хронометром в руці.

— Батьку! — гукнув я. — Перекиньте сюди кількох дівчат, бо черга от-от досягне кордонів нашої неосяжної батьківщини!

Чолов'яга з хронометром повернув до мене фізію, зрошену потом.

— Прошу не зривати впровадження наукової організації праці! — визвірився він. — Волонтарист!

Я зняковів і ретирувався в чергу. Попереду мене залишалось дванадцять покупців, коли тараня закінчилась.

Із почуттям інтелектуальної неповноцінності я подався до універмагу. У відділі «Сорочки для чоловіків усіх розмірів» сиділа хімічна красуня і читала книжку.

«Штрих висхідного рівня культури», відзначив я і люб'язно запитав:

— Дівчино, яка сорочка мені до лица?

— Арештантська!

Я відчув, що перетворююсь у телеграфний стовп.

— Повилазило? Не бачите, що в нас відкрита викладка товарів? Дерьовня! Заллють очі горілкою і чіпляються...

— Та як ви смієте!.. Отаке культурне обслуговування?!

— Нині прислужниць нема!

— Але ж — сервіс! План товарообігу, нарешті...

— Ха! План ми закрили на нейлонових сорочках...

— Дайте книгу скарг!

— Ой держіть мене ззаду, бо я зараз впаду! — зареготала юна відьма. — Він читати не вміє... — І вона тицьнула манікюром у плакат, що майорів над прилавком.

«Тут працюють без скарг», — прочитав я гасло-кредо. І відчув, як уся моя нервова система концентрується в кулаці.

— Ага... Знущаєтесь? Так я вас на увесь світ знеславлю! Я... я письменник!

— Налякав! Теж мені, інструктор людських душ, Жора Сіменон...

— І це в наш час, — запінився я, — коли ми штурмуєм стратосферу, атомне ядро і сферу обслуговування! Громадяни, будьте свідками...

Але тут до моєї кривдниці підскочило ще одне фірмове створіння і заверещало:

— Манько, кінчай базар, у секцію Любки підкинули безрозмірні імпортні бюстгальтери!

І вони чкурнули до Любочиної секції, а за ними — всі мої свідки.

Я вдарив кулаком по прилавку і розбив свій годинник. Миттю з'явилася старша продавщиця:

— Працівник на хвилинку відлучився, то й хуліганити можна? Вчора отакій нервовий дві сорочки поцупив.

Я загарчав і побіг... до годинникаря.

Тут мене привітав замок, в якому стирчав аркушик паперу:

«Викликали до міліції, коли повернусь — невідомо».

Я подався у бар «Вареники», аби випити чарку кави з чашкою коньяку і заспокоїтись. У барі був санітарний день. У стоматологічній клініці — перерва на обід. Навіть на фунда-

ментальній загальнодоступній вбиральні висіла якась табличка. «Переоблік»,— майнула в мене думка, але я помилився: тут йшов звичайнісінький ремонт.

В редакції мені теж піднесли чергову неприємність.

— Де ви швендяєте? — засичала секретарка. — Ви ж призначили зустріч позаштатним авторам, люди на вас дві години чекали!

— Ат... не помруть,— втомлено відповів я. — Хай навідаються в четвер. Після дощучу...

РІЗНІ ДОЛІ

Кувікаючи від задоволення, я дописував дев'яносто шосту гумореску про алкоголіків. Робота йшла, як брехня по селу. Аж тут з'явився Юрко. Та ви про нього начувані — відомий фейлетоніст. Сатирик!

Він був жовтий, як чорна кава в наших кав'ярнях.

— Привіт зубатим сатирикам! — привітав я гостя. — Як здоров'я?

— Привіт губатим гумористам! Спасибі, погано.

— Отакої! Ти ж — як бог! — гуманно збрехав я.

— Еге ж, як Ісус, знятий з хреста «швидкою допомогою».

— Наша інтелігенція в основному здорова, — знайшовся я. — Тож підніmemo фужери за твоє здоров'я і твої успіхи! Тобі «Вінницької», «Донецької», «Житомирської», «Одеської», «Чернігівської» чи «Уманської»?

— «Київської».

— Такої ще нема, — розгубився я, — у нас борються...

— Мінеральної.

— Овва! Я й забув, що в тебе виразка шлунка ще з студентських років. Тоді ти вперіцив фейлетоном декана і два роки сидів без стипендії, поки того знімали...

— Це був мій перший успіх, — розчулено сказав Юрко.

— А як тобі щастило потім! Інтермедію «Графоман — це звучить гордо» пам'ятаєш?

— Пам'ятаю. Перелом ребра.

— Твоє здоров'я! А фейлетон «Дві долі бараболі» пам'ятаєш?

— Пам'ятаю. Нервовий тик.

— Твоє здоров'я! А оду на честь молодих, але здібних кар'єристів пам'ятаєш?

— Пам'ятаю. Ревмокардит.

— Твоє здоров'я! А сатиричні нотатки про мікродобрива пам'ятаєш?

— Пам'ятаю. Мікроінфаркт.

— Твоє здоров'я! А комедію «Або план, або пропав» пам'ятаєш?

— Ще б пак — повний невроз. Із цим і приїхав до вас на лікування.

— Які успіхи, які успіхи! Та куди ж ти тікаєш?

— До лікарні час повертатися. Ось тобі свіжа газета з моїм фейлетоном. Інсульт-привіт, як кажуть москвичі.

— Грип-грип-ура! — автоматично попрощався я і сів читати новий витвір Юрка. Після першого ж речення в мене очі полізли на лоба і залишилися там до останнього рядка. Юрко відкрив на головному медичному світилі своєї лікарні такі плями, які знімає лише народний контроль.

Я негайно подзвонив до бюро добрих послуг і замовив вінок з написом: «Спи спокійно, незабутній Юрку! Ми продовжимо твою справу».

І я з подвійною енергією взявся за свою дев'яносто шосту гумореску про алкоголіків.

ЕФІР З ПЕРЦЕМ

Диктор 1: Передаємо новини.

Диктор 2: Слухайте випуск про запуск.

Диктор 1: Щойно нам подзвонили з міста Дев'ятий Вал і повідомили, що три дні тому тут відбулась хвилююча подія: запуск парового котла в кочегарці номер ¹³/₃₁. Ми раді першими привітати колектив кочегарки з видатною перемогою!

Диктор 2: Надаємо слово нашому коментаторові з комунальних питань Цезарю Здебському.

Здебський: Місто Дев'ятий Вал посідає десяте місце за кількістю парових казанів у кочегарках. Це лише вдвічі менше, ніж у такій країні, як Велике Герцогство Люксембург.

Дуже приємно, що у звичайній кочегарці номер ¹³/₃₁ запущено звичайний паровий казан. Підрахунки спеціалістів свідчать, що турбіна в мільйон кіловат (два Дніпрогеси!) не змогла б працювати в кочегарці на повну потужність.

Диктор 1: Почин кочегарки ¹³/₃₁ підхоплено!

Диктор 2: «Нащо й клад, як колгоспний лад», — повідомив соковитою народною мовою голова артілі імені Александра Македонського Македон Олександрович Макогон. У відповідь на звершення кочегарки буряки рядочками стеляться листочками.

Диктор 1: Продовжуємо випуск про запуск. Надаємо мікрофон нашому спеціальному кореспондентові Левку Настир-

ному. Він веде репортаж із центральної площі міста Дев'ятий Вал.

Н а с т и р н и й: Я підходжу з мікрофоном до першого-ліпшого. Він ще не старий, але досить високий. Хто він: швець чи жнець, академік чи вихователь трудових? Важко визначити за одягом. Але його засмагли очі свідчать, що він один з тих, хто хоче відгукнутися щедрим серцем на радісну подію: запуск парового казана в кочегарці номер ¹³/₃₁. Чи не так?

Г о л о с: Девствітельно... Ця запущеність... якось воно той...

Н а с т и р н и й: Так, йому важко говорити нині від радості, від хвилювання. Та прислухайтесь до інтонації, і ви зрозумієте, що він щасливий!

Г о л о с: Девствітельно... ця інтонація... якось воно, конешно...

Н а с т и р н и й: Правда, це чудесно?

Г о л о с: Девствітельно... харашо... позаяк воно той...

Н а с т и р н и й: Грандіозне вам спасибі за змістовну бесіду!

Г о л о с: Девствітельно.. спасібо... Приїздіть до нас ще!

Н а с т и р н и й: І коли на прощання я потиснув йому прізвисьце і попросив назвати руку, він заявив:

— Повідомте просто — наш прекрасний сучасник!

Д и к т о р 2: На цьому ми закінчуємо випуск про запуск.

Д и к т о р 1: А тепер, друзі, слухайте трансляцію чергового матчу на першість країни з футболу. Включаємо стадіон.

С п о р т и в н и й к о м е н т а т о р: Шановні слухачі! Починається матч. Команда «Шаланда» — в смугастих футболках. Суддя темний.

Гравці хвилюються, бо гра принципова. Обидва клуби претендують на передостаннє місце. «Ураган» демонструє цікаву тактичну новинку: воротар увесь час посиляє м'яч на східну трибуну.

Пробачте, здається, гол. Так, я не помилився. Ось мені підказують: рахунок відкрила «Шаланда». Це десятий гол клубу в сезоні. Цікава деталь: уславлений португалець Ейсебіо не зміг забити стільки м'ячів на англійському чемпіонаті світу.

Як свідчить табло, автор гола — шаландівець Вумний. Його дружину зовуть Карменсита. Її бабка співала у циганському хорі, а дід — у церкві. У Вумного і Карменсита є син Джон, що у вільному перекладі означає Іван. Отже, батьки патріотично нарекли дитину одним з найдавніших наших імен.

До речі, п'ятирічний Джон уже пробує грати в футбол. Вумний з гордістю заявив, що у сина таке ж тактичне мислення, як і в нього.

Пробачте, я трохи відхилився од репортажу. Здається, рахунок вирівнявся. Баланс, як кажуть у народі. Цікава деталь: так

само «Ураган» вирівняв рахунок позаторік у міжнародній зустрічі з командою князівства Гріхтенштейн. У цій країні проживає 110 чоловік населення. Таким чином, кожний десятий громадянин князівства грає у футбол. Могутня футбольна держава! Туди не раз літала наша збірна для перевірки своєї боєздатності.

Пробачте, ось мені підказують: рахунок 2:1. Зараз я спробую дізнатись, на чію користь. До речі, про користь залучення молодих сил. Чудово вписався в ансамбль «Урагану» юний Бичок. Раніше він ніде не вчився, а нині зарахований до університету. Я змушений знову відхилитися од репортажу — ось мені підказують: команди пішли на перерву. Відпочинемо й ми з вами, шановні слухачі!

...Гра триває. Ви чули пожвавлення на трибунах наприкінці першого тайму? Відгадайте, що сталося? Не буду вас довго інтригувати: ураганівець Крокодиляк вирівняв рахунок. Цікаво, що на товариських зустрічах у Норвегії він не забив жодного м'яча. Бо там туман. А у нас сонячно, справжня футбольна погода. Синоптики стверджують, що опадів довго не буде. Для футболу це добре, для врожаю — погано. До речі, в команду «Врожай», яка сьогодні не грає, прийшов новий тренер. Він має вищу освіту — закінчив ветеринарний інститут. Спочатку тренував заводські команди, а нині влаштувався за фахом.

Пробачте, я знову відхилився од репортажу. Суддя призначає пенальті. До речі, це єдиний суддя, який призначає пенальті. За фахом він народний суддя. Так би мовити, суддя з народу.

Цікаво, що тогорічний фінал закінчився для нього курсом хірургічного лікування, але потім він закінчив курси підвищення кваліфікації.

Проте час глянути на табло. Рахунок 3:2 на користь «Шаланди». Мабуть, забили оте пенальті. Або промахнулись, а потім виправили свою помилку. Хтось із шаландівців міг спересердя влучити. Уболівальники-ветерани, звичайно, знають, що форварди інколи влучають у ворота.

От і сьогодні рахунок 3:2. Пробачте, ось мені підказують — 4:2. Система чотири-два-чотири народилася в Бразилії. Ми вже давно розставляємо гравців за цією схемою. Так вони і стоять.

Я змушений ще раз відхилитися од репортажу — здається, матч закінчився. Справді, уболівальники залишають трибуни.

Хто ж переміг? Зараз спробую про це дізнатися... А втім перемогла дружба! До наступних зустрічей, шановні слухачі!

Диктор 1: В подальшій програмі ви почуєте...

Диктор 2: Коментар на промислову тему «Надпланові отрутохімікати — друзям».

Диктор 1: Сільськогосподарський нарис «Лисичка — ме-

дична сестричка і ведмедик-кібернетик».

Диктор 2: Концерт для пенсіонерів «Пора в путь-дорогу»...

КОМУНКАБЕЛЬНІСТЬ

Я успішно штурмував ранковий автобус. Водій рвонув переповнену машину з місця і, різко загальмувавши, спресував розхристану пасажирську масу в незборимий моноліт.

Якийсь інвалід буцнув мене головою, виборюючи життєвий простір. Любителю комфорту поталанило: я не встиг намацати його улюблену мозолю. Наші погляди схрестились, і я вкляк: це був мій сусіда по під'їзду.

— Чув? — дихнув він недільним відпочинком.

— Чу-у-в! — відказав я, переборюючи етиловий наркоз. — Чув, що вчора ви спіймали триметрову щуку.

— Брехня! Не вчора, а позавчора. А вчора знаменитий співак М. повісився.

— Дурниці! — засміявся я.

— Йй-бо, повісився! На джинсових штанях...

— Плітки!

— Чому ж плітки? — втрутилась дама в пенсне. — Нині майже всі мають джинси...

— Точно! — зрадів підтримці сусіда. — Вчора про це секретно повідомила черзі Маруся з гастроному. Небіжчик завжди коньяк у Марусі брав.

— Мабуть, перебрав, сердешний! — зітхнула кондукторка.

— Я чула, що в нього планувався рак горла, — підтримала розмову дама в пенсне.

— Рак... напився... повісився... жах... — пішов схвилюваний гомін.

— Та що ви, люди добрі! — засміявся я. — Він учора по телевізору співав!

— Мабуть, відеомагнітофон крутили. Щоб зайвих розмов не було... — почувися голоси. — Поки повідомлять, увесь звіт гелготітиме...

Хтось почав настроювати транзистор.

Мене занудило. Прощтовхуючись до виходу, я гєрчково мізкував, як накрити мокрим рядом брехунця-сусіду.

— Гей! — гукнув я до нього. — Вчора... ха-ха... вчора мені дзвонили із Запоріжжя: там група хуліганів-п'ятикласників зламала праву руку нашому уславленому штангістові.

Вибухнув регіт:

— Дурниця! Нісенітниця! Брехня!

— Чому ж брехня! — почулося контральто дами у пенсне. — У нас на Подолі компанія дошкільнят-рецидивістів напала...

Тут я вискочив з автобуса і подався на роботу.

Мій напарник не зрадив своїй пунктуальності: спізнився на півгодини, як завжди.

— Чув? — кинувся він до мене. — Група малолітніх рецидивістів зламала ліву ногу нашому уславленому штангістові! В метро очевидець із Запоріжжя розповідав...

АФОРИЗМИ

І сіючи кукурудзу можна опинитися на бобах.

Ні, ми не всі від мавп — не варто ображати ослів.

Всі ми у відрядженні на цьому світі!

Інфузорії розмножуються діленням: я — тобі, ти — мені.

Він був безощадним у своєму гуманізмі.

Але ж у декого рудиментарний орган — це голова.

А з нього така вийшла людина. І не повернулася.

ДЕБЮТ

Зі скирти листів, що височіла на столі, він витяг один з поміткою: «Уважно!» Ненароком кинув погляд на вхідний номер — 131313. Сіпнулося віко. Почав читати:

«Громадянин літраб! Просидів у вашій короварні дві години шашнадцять секунд, а ви у творчеському запої не зволили прийти на службу. Творчеський день вам видали, щоб ви читали і проштовхували нас, незамітний творчеський актив, я так розумію. Стідітьесь!

На всі мої художні письмена ви відповіли безвідповідально, тоїсть зарізали всі стіхарі, дві повістухи з психічного життя і роман-газету. Ваші одписки мене просто смішать, но щоб потом вам горько не ридать! Ви пишете: «Вам не судилося народитися художником...» А тібе? Вишкребок ти дефективний! Думаєш, як хоть по благу подзвонив у рот-дом і вас записали поетом, то можна наступати на мозоляку моїм реквіям? Потом: «Читай-те класиків...» На фіга? Ну, читав, півдня читав. І де у них про штучне осемененіє, про празник макулатури, про гастроном і доміно? Ілі вообче: «У вас нема елементарної грамотності...» Це нада така розуміть, що у нас нема повної грамотності в страні? Да? То як це фальсицькувати: як політичну косоглазість чи ідеологічне фуліганство? Це, конешно, так тобі не пройде, но даю вам останній шанець.

Я привіз дуже ліричну лірику, навіть епос, дуже багато рядків. То ви помістіть усе у свій чаркопис, який моя теща підписує другий рік. Каже, він краший за «Малятко», бо той з гулькін ніс і марається картинками, а у ваш вистачає на місяць сельодку обгортати. Коли не дасте, то, крім невідомих листів на вас куди треба, я повідомлю вашу жінку, що бачив вас умоченого в хлам у Ріо де Жулянах з особою женського роду важкого поведенія, і підведу вас під аморальний кодекс.

Коми можете підправить, а точок не касайтесь і не скорочуйте, якщо будете шкрябати мою творчу доробку. Жду публічної кації і гроші за ето. Можете пічатать з продовженням — «далі будеть». Смотріте міне! Остаюсь З. А. Нудний».

Він дочитав... Схопився зі стільця, мов зі скорпіонового гніздища. Пошматував листа, клапті пожбурих до кошика, зжужмив «творчу доробку» в кулаці... і побачив червону приписку. Почервонілими очима пробіг редакторську резолюцію на рукописі: «Борисе! Цей...— далі було викреслено,— довів до неврозу двох редакторів, консультантів уже не рахували. Затагає нас по інстанціях, хай йому грець! То візьми, будь ласка, якусь його мініатюру, перепиши її, втули якийсь образ — давай у номер. «Мо', відчепитись?»

Впав на стіл. Замислився. Щось черкав півгодини. Одвів аркуш — читав подумки. Обличчя заясніло. Побіг до машбюро: — Терміново! В номер! Вгорі надрукуйте: «Дебют».

«МЕСТОВ НЕМА»

Я безнадійно стовбичив у холі готелю.

У пам'яті зринув приємний спогад: вперше (і востаннє) самотужки дістаю номер. З плюшем і душем. Правда, тут-таки мене взяли за душу черговий адміністратор і приїжджий ревізор — саме з останнім мене й переплутали. Але я відстояв свій комфорт. До ранку.

Тепер надходив вечір.

На мене холодно дивилося пластикове бюро, райдужні вітражі, настінне карбування, різнобарвні світильники. Усю цю відчужену розкіш олюджував аркушик з написом від руки «МЕСТОВ НЕМА».

І все ж я зважився на рішучий крок. До віконця адміністратора.

— Одне місце на одну ніч для командировочного!

(Мій тон нагадував давнє «дайте, не минайте...»)

— Громадянине, ви з Марса чи з Видригайлівки? У нас

проістекають два спінозіуми, два колокуми й семінар! — адміністраторка кивнула на дошку оголошень.

Я підсвідомо посунув до плакатів. Пробіг очима:

СИМПОЗИУМ ПОБУТОВИХ ХІМІКІВ
СЕРЕДА. ДОПОВІДЬ І ДЕБАТИ.
ЧЕТВЕР. ЕКСКУРСІЯ НА ПИВЗАВОД.
П'ЯТНИЦЯ. ПОЇЗДКА ДО ВИНРАДГОСПУ.
СУБОТА. КУЛЬТПОХІД НА «ЦИГАНКУ АЗУ».
ЗАКЛЮЧНИЙ БАНКЕТ.

Всеосяжна наука — хімія, — подумав я, переходячи до іншого оголошення.

КОЛОКВІУМ ЛЕКТОРІВ-ЗАОЧНИКІВ
ЧЕТВЕР. РОБОТА СЕКЦІЙ.
П'ЯТНИЦЯ. ВИЇЗНИЙ ПРАКТИКУМ НА СПИРТЗАВОДІ.
СУБОТА. ЕКСКУРСІЯ НА КОНДФАБРИКУ.
НЕДІЛЯ. ДЕНЬ ВІЛЬНИЙ. ВВЕЧЕРІ БАНКЕТ.

— Ви не до нас часом? — почув я бадьорий голос.
Біля мене спинився кремезний вусань. Він тримав саморобну табличку: «Семінар «Режим економії». Реєстрація учасників».
— На жаль, ні! — зітхнув я.
— Мабуть, із цих невдах? — недбало махнув він на дошку.
— Чому невдах?
— Організація шкутильгає — програми бідненькі. У нас, приміром, ще заплановано відвідання дегустаційного залу, виїзд на туристичну базу й похід до мисливського заповідника.
— Мабуть, у них гірше з режимом економії, — бовкнув я.
— М-да! — процідив вусань, вклавши в голос з півкіло металобрухту. — А ви, до речі, по якій лінії приїхали?
— По лінії потокової лінії. На монтаж.
— М-да! Теж потрібна справа. Не буду вас затримувати...
Я човгав до вокзалу, а на думці вертілося: один ум добре, а симпозиум краще.

АФОРИЗМИ

Нарешті він глянув правді у вічі, і та не витримала його брехливого погляду.

Цікаво, на скільки одсунулося відкриття вічного двигуна з винаходом самогонного апарата?

Культура пішла вперед. Безкультур'я лишилося на місці.

Пам'ятаймо: і дальтонізм є оригінальним баченням світу.

З рецензії: «Життєствердна сюжетна лінія довела героїню до самогубства».

Так боявся відповідалності, що підробляв власний підпис.

У кожного Дантеса є свій улюблений поет.

Проблема критиків — безпроблемність критики.

З рецензії: «Тенор високого громадянського звучання».

Погладив по голові. І зняв скальп.

Чи не забагато тих, хто тримає камінь за пазухою, випливають на поверхню?

ШЕДЕВР

Я переступив поріг кабінету Цезаря Амвросійовича.

— Шедевр готовий? — спитав він.

— Гм... Текст є.

— Художній домисел має місце?

— Не без цього...

— Шедеврально! Велика штука цей художній домисел, га?

— Якщо взяти образні узагальнення...

— Я й кажу: вам, перодряпам, легше — крути, як хочеш.

А нас, господарників, за цей самий домисел добряче луплять. Тим паче за художній... Читай!

— Я начепив окуляри і почав:

«Жили-були двоє друзів. І купили водночас машини. Перший по шию заліз у борги. Другий фінансово не постраждав. Перший дні і ночі копирсався у моторі. Другий лише підкачував шини. Перший наморочився з гаражем. Другий і тут не мав клопоту. Перший не вилазив зі штрафів. Другого автоінспекція не чіпала. Перший обважнів від поїздок і почав скаржитися на серце. Другий їздив і молодшав, наливався силою.

Бо:

Перший купив автомашину «Москвич».

А другий купив веломашину «Метеор».

Поспішайте! Купуйте велосипед «Метеор»!»

— Шедеврально! — вигукнув Цезар Амвросійович. — Музика, кантата, ораторія! «Лісова пісня»! «Шампаніана»! «Крейцєрова соната»! Люблю я вас, літераторів, чортів собачих, за художній домисел, їй-право, люблю!

— Я той... не літератор. Я літпрацівник.

— Для мене ти Марко Вовчок плюс Жорж Санд! Таку рекламу утнув! Затоварились наші метеори, гори вони синім полум'ям!

І мене преміювали новеньким велосипедом «Метеор».

— За доблесні художні зусилля! — урочисто сказав Цезар Амвросійович. — І хай тебе супроводжує еротика дальніх доріг!

— Романтика...

— Я про це й кажу... Гайда у пробний виїзд!

Я нагиснув на педалі. За хвилину мене наздогнав Цезар Амвросійович на своєму «Москвичі».

— Тримайся за мною, буде легше! — крикнув він.

На другому повороті я шугнув у кювет: неприємна то річ — ковтати газ із вихлопної труби!

ГРОЗА ХУЛІГАНІВ

Мої ребра ледь витримали обійми щасливого новосела.

— Дивися, друже! — кричав він. — Вікна у півстіни, сейсмо-безпечний паркет, кахляна ванна, стерильний туалет! А що я мав раніше?

— Куток у тітки...

— І секретні поцілунки з власною дружиною!

— А нині маєш палаццо!

— Ура! — вигукнув приятель.

Бабахнуло шампанське. Ми вийшли на балкон.

Серед зелені і води височіли новенькі небодряпи.

Бульдозери згортали до рукотворного урвища залишки блоків, плиток, скла та іншу умовну економію.

— Там буде парк будівельників, — повідомив приятель.

— Яка краса! — видихнув я.

— Міф! — підтримав приятель.

— Дарницька Венеція!

— Дніпровська Швейцарія!

Втомлене сонце поволі занурювалося у далекі втаємничені плеса.

— Ідилія! — розчулився приятель.

І тут занявкало, заверещало, заявило на манір котячого концерту.

Внизу, на містку через канал, джаз-банда непризовного віку дерла горлянки під гітару і банджо.

— Вилізли... Себе показати, людей полякати... Стиляжна кумпанія — ганьба мікрорайону, — пояснив приятель.

Через місток чимчикували дві літні жінки з продовольчими сумками типу «рюкзак».

— Зараз почнеться хуліганство, — попередив приятель.

І справді, тільки-но поважні матрони наблизилась до молодиків, кумпанія ревнула:

Не долго мучилась старушка
В матросских опытных руках!..

Жінки підстрибнули, мов школярки, і пустилися навтьоки.

— Міліція! — чомусь пошепки покликав я.

— Ет... Що там один старшина зробить! — махнув рукою приятель.

У цей час джаз-банда вміло змахнула берет з якогось чоловіка і вибила на ньому (на береті, а не чоловікові, його щастя!) чечітку.

— Кого ображають, іроди,— затіпався приятель,— члена-кореспондента з Інституту педагогіки!

— Паском би їх! — сказав я.

— Для таких і батога не жаль,— підтримав приятель.

Аж ось хулігани кинули збиткуватися над жертвою і всі як один ввічливо вклонилися двометровому парубку.

— Ти ба! — зачудувався я.

— То борець,— прокоментував приятель,— учасник міжнародних спортивних форумів...

Борець посварився на кумпанію пальцем і посунув далі.

Знову вдарили щипкові інструменти, і джаз-банда пішла вихиласом навколо якихось нещасних молодичь.

Сутеніло.

— Ну мені час,— заквапився я.

— Та не бійся! — засміявся приятель.— Проведу, не зачеплять. Вони мене десятою дорогою обходять! Як-не-як — дружинник!

І він з гідністю помахав червоною пов'язкою.

АФОРИЗМИ

Ми стільки взяли від природи, що не можемо ждати од неї милості.

З колегій виводять тоді, коли вже треба виносити.

Поліз у кишеньку за словом, а дістав кастет.

А як з пенсіями по творчій інвалідності?

Атеїст, а плює в душу!

І на Пегасах галопують вершники без голови.

Сатирик, як і мінер, помиляється раз у житті: коли обирає жанр.

Думку не можна вбити. Її можна погодити.

Вибивався в люди, як звір.

Мрія стала «Явою».

Не сотвори собі куми...

Нетто: «І ти, брутто...»

Кам'яний ГОСТ.

ВИСТАВИЛИСЯ

Територіальна виставка товарів ширвжитку пішла, як кажуть, сікось-накось, тобто провалилася. Торік ці ж новинки демонструвалися під «охи» й «ахи». Нервові зривалися на оплески. І ось тобі маєш! Розпорядники вискочили з дискусії, мов голі матеріалісти з парної. Іваненко-Іванов був червоний, як калина. Іванкер-Іваненко — ще червоніший.

— Ну, публіка! — видихнув перший, втираючи чоло голландським носовичком.

— Міщани плюс критикани! — підтримав другий, звично цвѡхнувши італійськими підтяжками, на яких трималися югославські штани.

— А репліки! — сопів Іваненко-Іванов, сіпаючи комірець англійської сорочки вкупі з польським галстуком. — «Що нам демонстрації без реалізації!» Га?

— Ой! — підтримав Іванкер-Іваненко, нервово застібаючи угорську замшеву куртку. — Ви ледь не зрізали того демагога!

— Зріжеш, аякже! — розпалювався перший, викрешуючи іскру з австрійської запальнички. — Воно, мурло вусате, виявилось математичним теоретиком. І як їх призначають на такі посади? Га?

— Ой! — підтримав другий, шатирнувши індійський штиблет об інвентарний килимок. — І сільський комсорг туди ж поліз: «Показалися на тому нейлоні. Нейлон — не льон, хай в ньому капіталісти паряться...» Ой?

— Теж мені парижанин із Зачепилівки! — кипів Іваненко-Іванов, струщуючи попіл з французького піджака на шведські мокасини.

— Ой! — підтримав Іванкер-Іваненко, пихкаючи перуанською люлькою. — І фізична кандидатша собі дозволила! «Чому міні, коли вже максі, чому міді, коли вже брюки?» Ой!

— Ет! — Іваненко-Іванов штрикнув відомчий фікус ціпком-парасолькою з острова Пасхи. — Дама-токарь що вгнула: «Кожушки й чобітки наші по закордонах моду перевертають. Кувати треба, а ви — мелете...» Га?

— Ой! — підтримав Іванкер-Іваненко, приймаючи од вітчизняного швейцара фінський плащ. — Розперезалися, а ми крутись-впроваджує.

— Запаніли, бо грошви як маку, — буркнув Іваненко-Іванов, влізаючи у болгарський кожух.

— Ой! І згори тиснуть!

— Виставкою відзвітуємося...

— Мовляв, на рівні світових стандартів...

— Ха-ха-ха...

— Хі-хі-хі...

І вони вдягли захисні окуляри з чудовими рожевими скельцями. До речі, аж ніяк не нашого походження.

ДЖЕНТЛЬМЕНИ УДАЧІ

Розмова не клеїлась. У цьому товаристві я був зайвий. Такий собі бідний родич. Парія. Ізгой.

— До речі, скільки ви заробляєте? — спитав дідок у золотих окулярах.

— Сто тридцять... і гонорар... бува, місячно двісті виходить,— знітився я.

Товариство саркастично закахикало.

— Браво! — поплескав у долоні дідок.— І заради цих копійок ви п'ять років терли штани в університеті...

— Е-е... шість — я заочник...

— Парадокс епохи! — хитнув головою дідок.— Шість років — і нічого не навчився! Костю,— повернувся він до парубійка закордонної моделі,— скільки ти поклав днями у «Кавказі»?

— Сім червінців — це стіл, і тридцятку просадив на більярді — не було прухи...

— Гм... розгулявся, як ревізор... Не схвалюю... Ну, зробимо скидку на молодість... кгм... на тлінний вплив західного кінематографа... І все ж,— перст дідка взяв мене на приціл,— так проводить своє культурне дозвілля простий бармен Юстя!

— Місяць тому,— включився меланхолійний юнак з пальцями піаніста,— я дав банкет на дванадцять кувертів у сухумському ресторані «Діоскурі». Фантастика! Форель... дві балерини... кава у срібних джезвах...

— Теж піжонство,— буркнув дідок.— Ах, ця сучасна мо-
лодь...

— Ні, ні, Себастьяне Хомичу, я знаю ціну пеньгзам,— реабілітувався аматор екзотики.— «Обмивав» жигудівський «фіат» після обкатки.

— А... Ну, що ж... І довго ти стягувався на цю жерстянку, Сево?

— Три роки... Як кажуть, недоїдав у ресторанах...

— От! — дідок знову вистрілив у мене пальцем.— Три роки і свої колеса, хоч Сева не член Академії художеств, а телемайстер. Так, так, простий телемайстер, а кебету має, на відміну од деяких моралістів, у яких у кишені диплом, а на шії — баняк...

— Я з вами не згоден, дорогий Себастьяне Хомичу,— подав голос чоловічок з обличчям літнього шимпанзе.— Вища освіта

не завадить, звичайно, якщо ти не зовсім дурний,— усі подивилися на мене.— Я своє чадо думав пристроїти до вузу, шукав ходи, не знайшов, а він тим часом поперся добувати тюменську нафту...

— Недовиховали,— осудив дідок.— А скільки ви поклали б на цей варіант з вузом?

Ентузіаст вищої освіти моргнув у мій бік.

— Е, що вже там! — махнув рукою Себастьян Хомич.

— Тисяч з тридцять, на старі, звичайно, зліг би нашкрябати. Я й досі на старі рахую...

— Але ж ваша посада..— не втримався я.

— Так, я скромний оцінювач комісійною магазину,— з гідністю відповів недовихователь.

— І ваша зарплата...

— До чого тут зарплата, ставка, оклад! — скипів дідок.— Треба вміти жити, бути творцем свого індивідуального щастя! Я теж не лауреат, все життя на базарі кручуся...

— А подивилися б ви на дачу Себастьяна Хомича! — благоговійно сказав Сева.— Версаль!

— Хто не ризикує, той не п'є шампанського! — висловився Костя.

— Ет, хіба він зрозуміє! — добив мене директор овочевого магазину Хаам.— Праведник... схимник... адвентист тринадцятої зарплати... З усіма своїми статейками він не вартий і півціни мого найгіршого персня!

— Жлоб, пардон за ізвиненіє, він і є жлоб! — вставив Костя.

— Ми вас не затримуємо! — бундючно виголосив дідок-нелауреат і показав мені на вихід.

У цей момент двері відчинилися — увійшов ставний чоловік з акуратно підстриженою борідкою.

— Ну-с, ваш візит затягнувся,— сказав він мені.— Всього найкращого, товаришу кореспондент! — І борсдань повернувся до вишуканого товариства: — Підслідні, встати!

— Слухаємось, громадянине слідчий! — хором відповіли вони.

ФІЛОСОФСЬКА ЛІНГВІСТИКА

Двоє бородатих діток реактивної епохи чалапали бульваром.

Сунули в ногу з віком: міні-чоботи плюс дідівські кожухи, кастровані до паневропейського рівня; техаські джинси одеського пошиву плюс максі-окуляри «очі як ноти»...

Коротше — суперклас. Квазі-мода. Еліта!

А еліта не плює на моду. Еліта плює на умовності. В даному

разі акуратно облповувався «отих тополь приречений кортеж» і тлінний гудрон.

Міжплювальні паузи заповнював інтелект:

— Як сабантуй?

— Залізобетон!

— Набралися у дрободан?

— До потері сознательності.

— Предки не засікли?

— Відвалили на тачці в Одесу.

— Везуха!

— Не кажи!

— Як твоя чува?

— Цвіте і пахне.

— Нові кадришки були?

— Про що ти шепчеш? Такі лушпайки — закачаєшся!

— Похилияли на похмеляж?

— Пас. Треба вкалувати.

— Був шухер?

— Ідейні накапали. Викликають на килим.

— Вставлять клістир?

— З товченим склом і мідним наконечником!

— Кошмар!

— Кіно і німці!

— Трухаєш?

— В гробу я їх бачив...

— У білих тапочках...

— Сорок п'ятого розміру...

— На вечір є варіант?

— Сінема в писклубі. Імпорт.

— Стріляють?

— Самі бомби і секс-бомки!

— Потрясно!

— Кльово!

— А потім — на мою хату.

— Годиться! Маг скрипить?

— Лабає на всі сто. Записи — ляжеш! Бігли і блатна класика...

— Шик!

— Ну! Сармак є?

— П'ять монет — розкурочив діда.

— Забашляєш на банку брендї?

— Ну!

— А закусон?

— Харч — шик! Сало, шинка, кров'янка!

— Сільські аборигени підкинули?

- Папахен предка розколовся на сувенір.
- А що з них більше візьмеш?
- Хутір!
- Прерії!
- Чао!
- Салют!

І вони зайшли в храм науки.

Перший повернув на філологічний факультет.

Другий — на філософський.

АФОРИЗМИ

Через терни — до дірок.

— Покіриу голову і меч не січе... Повісити!

Широкоформальний фільм.

— «Еврика»! — радісно вигукнув Архімед у господарчому магазині.

На Парнас прагнуть навіть ті, хто досяг Олімпу.

Скрутив голову своїй лебединій пісні.

Він був про себе чужої думки.

Район вічної мерзоти.

Правила гарного моветону.

Через цю горілку і вина ніколи вишити.

З рецензії: «У програмі також виступили кілька маловідомих народних артистів республіки».

Відомі тропи заводять поезію на манівці.

НЕПІДСУДНІ

Затримані розмахували сап'яновими посвідченнями й голосно обурювалися:

— Це вам так не минеться!

— Може, й зірочки з погонів полетять!

Лейтенант Володимир Волинський зітхнув. За час роботи в міліції з нього словесно зняли стільки зірок, що ними можна було б вистелити Чумацький Шлях.

— Доповідайте, Іване Івановичу,— звернувся Волинський до сержанта.

— У Парку культури і фізкультури оцей громадянин у кепці вигукнув: «Каландровський нас заріже!» А оцей лисий громадянин у кепці застеріг його: «Не горлай, навкруг люди!» І вони хуленько подалися в гущавину, до альтанки закоханих, де, як відомо, постійно збирається алкоголічний елемент. Я, звісна

річ,— за ними. В альтанці вони розробляли якийсь темний план. Той, що в кепці, кричав: «Каландровського треба усунути!», «Каландровський накапає!», «Каландровський багато знає!» Лисий без кепки хрипів: «Твоя справа підставити ніжку, мені легше буде його добити...»

— Пахне несвідомим детективом,— зазначив Волинський, перебираючи посвідчення затриманих.

— Кримінал,— розвів руками сержант, який не знав слова «детектив».

— Ви, ви... Це сваволя. Ви жартуєте з вогнем!.. — хрипів лисий без кепки.

— Погони... зірочки злетять...— вів підголоском у кепці.

— Хто такий Каландровський? — запитав Волинський.

— Не ваша справа... Негайно відпустіть!

— Відпустіть, бо буде вам, буде!

— Хто він? — повторив лейтенант.

— Не має значення...

— Для вас не має, а для нас має. І для Каландровського теж. Підніжка, добити, усунути — ваші слова?

— Це фігуральні вислови!

— Ви з нас гангстерів не робіть, ой буде вам, буде...

— Це гіпербола!

— Образне слово? — надав своєму голосу наївності лейтенант.

— Звичайно! — зрадів лисий без кепки.— Художнє перебільшення!

— Та воно ж, трясця його ма...— зрадів у кепці.

— Хто такий Каландровський? — нудно запитав Волинський.

— Ах... ма... кгм... Та дався вам цей критикан! — спохмурнів лисий без кепки.

— Вискочка! — висловився той, що в кепці.

— Ага, прояснюється,— посміхнувся лейтенант.— Отже, він працює у вас?

— Так...— вичавив із себе лисий.

— Ну і чим Каландровський не подобається вам, начальнику цеху? — напрямки пішов Волинський.— Він нероба, бракороб, нехлюй?

— Як вам сказати...— почав лисий начальник цеху.

— Так чи ні? — перебив його лейтенант.

— Ні-і...

— Ясно! Запитання до майстра цеху.

— Давай! — сказав той, що в кепці.

— Кваліфікація Каландровського?

— Слюсар-наладчик, шостий розряд, багато на себе бере,

носиться з модернізацією, як дурень з торбою, капає директору, а пов'язати станки в потік це така халепа, що з рік план горітиме, а потім накинуть ще, і морока з новою вентиляцією, бо мехлінія вимагає, щоб...

— Ясно! — зупинив Волинський майстра в кепці. — Значить, розправляється з раціоналізатором? І що ж ви пришите Каландровському — критиканство, склоку, маніловщину?

— Не перебільшуйте своїх повноважень, лейтенанте! — оговтався лисий без кепки.

— Ой, буде вам, буде! — заторохтів у кепці.

— Можете йти! — перебив лейтенант, простягаючи документи.

— Сподіваюся, це непорозуміння залишиться між нами? — недбало кинув начальник цеху.

— Будемо сподіватися разом, — охоче відгукнувся Волинський. — А там, диви, і народний контроль приєднається...

Двері грюкнули.

— А я думав — рецидивісти, — розвів руки сержант.

— Це як подивитися, — зітхнув лейтенант.

РЯТІВНИЙ РЕЙС

Нас підняли глибокої ночі. Розхристані, змерзлі на кіз'як, ми пробилися крізь заметіль до шефа.

Вільям Анатолійович ледь підвівся нам назустріч, і по його очах ми зрозуміли все.

Макінтошенко, Панібаба, Стограмович і я виструнчилися, як на панахиді.

Вільям Анатолійович тихо проказав:

— Щойно телеграфував Гідравлічек: «Надій нема». Він не повернеться. Отже, нам теж — амба! Сьогодні двадцять дев'яте, на порятунок лишається одна доба. Нас врятує тільки диво. Диво або...

— Шарпанський! — видихнули ми.

— Так, Шарпанський... Нащо ми відмовились від послуг старого?.. — Шеф схлипнув. — А він... він подався нині на лід!

— Яке горе! В таку ніч... В хугу й туман... Самогубство... — застогнали ми.

Вільям Анатолійович змахнув невидиму сльозу і випростався.

— Його треба знайти. Це наш останній шанс... Отже, — в голосі шефа задзвенів легований метал, — наказую вам вийти на лід і відшукати Шарпанського живого чи... обов'язково живого!

— Але ж ополонки... Сніг... Замети... Мряка...— заголосили ми.

— Що-о?! Сподіваюсь, боягузів і панікерів серед вас нема?

— Не... ма-ма!

— Отож-бо! Дозволю взяти спирт... е-е... гідролізний. Курс — норд-норд-віст...

— Пас! — машинально шепнув Панібаба.

— Всюдихід чекатиме вас біля затоки! Літак забезпечую я! — гримів шеф.— З богом, бісові діти!

...Першою жертвою льодового походу став Стограмович. Він шубовснув в ополонку, як білий ведмідь, на льоту згадав чиюсь неньку в невідгідному для неї контексті і лише потім ренув:

— На поміч, люди!

Ми витягли Стограмовича досить легко — череву послугувало йому за понтон — і з болем лишили невдачу і дешицо спирту серед холодних просторів.

Про подальші наші мандри у білій німотності зміг би оповісти хіба що майстер критичного реалізму Джек Лондон.

...— Я спігну, все двоїться в очах,— скиглив бідний Панібаба.

— Ковтни спирту! — крикнув я, пробиваючись крізь заметіль.

— Все! Нема... В баклазі пусто...— плакав Панібаба, закладаючи віражі дикої амплітуди.

Макінтошенко героїчно просувався попереду навкарачки і їв сніг, як північний олень.

— Сушить, проклятий! — хрипів він.— Пожалкували чистого, медичного.

На крутому торосі Макінтошенко не втримався і з'їхав униз на тій самій точці, де спина втрачає свою назву.

Панібаба, який теж добряче вивалювався, жіночим голосом заспівав йому вслід:

Хлопчики й дівчата,
Нумо на санчата!

— Галюцинації! — жахнувся я і відчайдушним ривком видряпався нагору. І тут я побачив Шарпанського. Він сидів перед ополонкою у позі роденівського мислителя.

«Все! Замерз!» — обпекла думка.

Але в цю мить монументальна фігура хитнулася і похитилася до ополонки. Побачили б фахівці королеви спорту мій потрійний стрибок! Я вмент скрутив Шарпанського і попри його відчайдушний опір, поволік від ополонки.

— Гангстери, рекегири, свині собачі! — пручався Шарпанський.— Ви розтоптали святі хвилини мого життя!

— Калістрате Віссаріоновичу! — і собі горлав я.— Не комизьтеся, бо ми на грані катастрофи! І ваш святий обов'язок...

— Геть! — не здавався Шарпанський.

На щастя, наспіла підмога. З кличем: «Ату його!» — на старого навалилися Макінтошенко та Панібаба. І ми потягли Шарпанського способом «з варягів у греки».

Як знайшли всюдихід, я не пам'ятаю. Шеф власноручно прийняв від нас Шарпанського, рикнув шоферові: «До літака!» — і машина здиміла, мов привид.

...Світанок застав нас у шефа.

— Звістки від Шарпанського нема, чи не розбився літак? — нервував Вільям Анатолійович.— Чого у вас пики такі пожовані? Праскою не розгладити! Залишки спирту здали?

Ми делікатно промовчали.

Напруження зростало з кожним обертом годинникової стрілки. І коли всі були на грані клінічної смерті, вбігла сяюча секретарка з телеграмою.

Вільям Анатолійович урочисто прочитав:

«Готуйте оркестр. Вибив десять ящиків запобіжників. Гідравлічек не постачальник, а пацан. Вилітаю з вантажем рейсом 43. Спасибі наперед. Шарпанський».

Шеф включив селектор:

— Увага! Аврал! Складальний цех переходить на цілодобову роботу! Запобіжники до приладу «Мікромакро» надійдуть за дві години... Увага! Відділ реалізації! Занарядити літаки до замовників на тридцять перше... Так! Хай викручуються як можуть... Плановий відділ! Готуйте рапорт: план по номенклатурі та реалізації виконано...— тут Вільям Анатолійович глянув на стелю,— виконано на сто один процент...

Ми дружно заплодували.

— Ну, начальнички, здається, вилізли! — звернувся до нас шеф.— Шарпанського доведеться поновити на роботі. Звичайно, Гідравлічек прекрасний інженер, але як постачальник до цього старого пройдисвіта не доріс. Ах, Шарпанський, не штовхач — ас! Врятував план. До речі! По дорозі в аеропорт старий скаржився, що ви зламали йому вудку, і саме в той момент, коли він тягнув з ополонки судака розміром з крокодила...

— Бреше! — похмуро сказав я.— Біля лунки якісь дві тюльки валялися...

— Як там не було,— підсумував Вільям Анатолійович,— а прогресивку забезпечив саме Шарпанський. От і скинетесь усі четверо на спінінг старому...

АФОРИЗМИ

Алкогіль справді друг до гроба.
Дрібниці життя — мікроінфаркти.
Брехун справді ріже правду-матку.
Наступив на горло власній пісні і сотворив оперу.
З рецензії: «Це шедевр художнього убозтва».
Прокрустове ложе: крісло-диван?
— Юпітере, ти сердишся? Значить, я неправий...
— Скажи мені, хто твій друг, і я дізнаюся, хто мій ворог.
Аспірант: «Я мислю, отже, я існую на сто двадцять карбованців».
Сміється той, хто сміє...

СЯИВО ДАЛЕКОЇ ЗІРКИ

Це було не так давно: на Місяці змонтували перші лабораторії, але мали місце окремі перебої з м'ясом і м'ясорубками.

Саме в той період нашої ери троє імпозантних мужчин зайняли столик на зеленій веранді ресторанчика «Під Чумацьким Возом».

Всі троє були засекреченими світилами. Вибачте, я й нині не маю права назвати ці вікопомні імена. А тому наречу їх просто: Космос, Антисвіт, Дельфін.

Я розумію ваші сумніви: отак взяли собі та й прийшли в ресторан, не може бу... Але було. Бо коли ставили вони якусь мету, то йшли до неї безкомпромісно, навіть через ресторани.

Правда, один з референтів категорично заперечував проти цього культпоходу. Але Космос — крутенький, скажу вам, дядько! — буркнув:

— На пиках не написано, що ми великі цабе...

Референт завів про відповідальність перед історією, але Космос кинув свою знамениту фразу:

— Не гавкайте, куме!

І дискусія блискавично припинилася.

Отже, Космос, Антисвіт і Дельфін голубили потроху горілочку з перцем, смалили цигарки «Віломор-Кемел» і дивилися на молодь, як вигицувала під електробандури танок-модерн «новозеландський гопачок».

Світила на когось чекали і трохи нервували.

— Вай! Чи прийде наш дорогий бічо? — спитав Антисвіт.

— Не беріть дурного в голову, він точний, як Бенціон Крик, — мовив Дельфін.

— Авжеж! — підтвердив Космос. — Я телефонував особисто.
— Маємо кілька хвилин, дорогі. — Антисвіт дзеленькнув кришкою старовинного годинника. — Наполягаю — юний генерал потрабив мені більше, ніж вам...

Тут електроніка вдарила з новою силою, і крізь ударний мелос фільтрувалися лише окремі репліки:

— Дзуськи... Тільки в мене засяє його талант...

— Буде богом усієї Одеси...

— Прогрес без нього неможливий...

— Автор геніального...

— Стрижень стратегії...

— Його носили на руках у Парижі, Лондоні, Мехіко...

— Віддамо належне — його шеф тямущий...

— Але втілює ідеї він...

— Вай, без нього заріжуть...

Електроніка раптом замовкла на сі бемоль.

На веранду ступив молодик у захисних окулярах.

Всі заплодували.

Оркестр вривав туш.

Молодик стримано вклонився і швидко пройшов до відомого нам столика. Світила схопилися з місць.

— Інтерв'ю... Закордонна преса... — зашелестіла веранда.

— Стас Кібертюк! — репрезентував гостя Космос.

— Смикнете за кумпанію? — запропонував Дельфін.

— Грузинський «ОС»? — поліз до портфеля Антисвіт.

— Пас! — відповів молодик, сідаючи у затінений куток. — Останній раз я ковтнув «Вайт хорз» — компрене ву? ніхто не ферштейн? — віскі «Біла кобила» після виступу у Сан-Діабло.

— А таки був триумф! — сказав Дельфін.

— До справи, шановні! — повів нараду молодик. — Мій час розрахований буквально по хвилинах. І майте на увазі — апартаменти, мерседес-автоматик, гран-ставка — всім мене забезпечив рідний колектив. Можете подвоїти блага, не заперечую. Але передусім цікавлюся своїм науковим, інтелектуальним злетом. Ваші пропозиції?

— Місце в спецрейсі в глибини космосу, — сказав Космос.

— Окрема каюта у надглибинному «Наутілусі»! — сказав Дельфін.

— Я пропоную дещо більше, дорогий бічо! — темпераментно встряв Антисвіт. — Мій колектив на порозі відкриття антиречовини, і ви, дорогий, будете серед перших, хто...

— Заманливо... — хитнув головою молодик. — А щоденна робота?

— Старший конструктор? — запропонував Космос.

— Провідний біонік? — зорієнтувався Дельфін.

— Головний мю-мезонник! — кинув козирного туза Антисвіт.

— Гнилувато... — розчарувався молодик. — На такі умови пристане лише отой нездара Хомутовський зі Львова, але не я.

— Ну, знаєш, парубче! — почервонів Космос. — Я в твої роки лише тримісні ракети проект...

— А я не пас з вами свиней у сузір'ї Козерога, — відрізав Стас Кібертюк.

— Дозволимо собі...

— Не дозволяйте! Ліміт мого часу вичерпаний. Надумайте — дзвонить. І не на службу, а матері. Бо коли про нашу розмову довідаються там, — і він штрикнув пальцем у напрямку Полярної зірки, — вас будуть клізмувати...

Минув місяць. От коли Космос та Антисвіт гірко пожалкували, що не довели розпочату справу до кінця. Їхні улюблені дітища — футбольні клуби КСК (Космічний спортивний клуб) та «Фізик» зазнали нищівних поразок від команди «Чорномор» — 0:3 та 0:4. Три голи у цих зустрічах забив новобранець «Чорномора» Стас Кібертюк — «новий Пеле», «геній півзахисту», «ноги майбутнього», як охрестила його світова преса після чемпіонату світу на острові Хортиця.

Дорогою ціною заплатив Дельфін за екстразірку — довелося призначити Стаса своїм заступником по науковій частині. Але жертва не була марною: підшефний клуб Дельфіна «Чорномор» вийшов у лідери і невдовзі став чемпіоном! А знаменитий «Славутич», чемпіон чемпіонів, після втечі Кібертюка психологічно зламався і був змушений залишити вищу лігу...

А ви кажете, що час геніальних одинаків минув!

СІЛЬСЬКИЙ ЩОДЕННИК ДІАМАРА СЕКТАНЮКА

Милу хохмочку підкинув мені рідний вуз! Я, майбутній поліглот, мушу їхати в радгосп збирати помідори, ікс'юз мі, — вульгарні помідори.

«Містика! — сказала маман. — Поясни декану, що ти не коняка Пржевальського, а світла надія скромної професорської сім'ї!»

Але мій дядько Теодор застеріг, що протест може кинути тінь на моє громадянське обличчя. «У важкі роки, — згадав він, — я не раз бував на селі. Уповноваженим по кролях і яровій пшениці. Ще на торфоперегнійних горщиках зуби з'їв! І нічого... Живий, як бачите!» І дядько притаскав мені свої мисливські чоботи, а мутер вибила довідку про застарілий плеврит.

Плеврит — це звучить, але звідки застарілий, якщо мені лише дев'ятнадцять?

Востаннє ковтнув цивілізації на Хрещатику...

Прибули в радгосп. Ми з Лесем Бігуді розмістилися у сторожки Степаниди Степанівни. Комунікабельна бабка! З телевізором, але без холодильника. «Нащо він, коли у мене погріб, як хокейний майдан», — пояснила старушенція.

На обід зарізала нам півня. «Та не жалко, — каже, — бо вилупився, ірод, як чапля. Мабуть, гиндик курку потоптав».

А до півня — мама міа! — подала справжнісінький французький «Арманьяк»! «Це зілля, — каже, — мій меншенький у відпустку привіз». Виявляється, молодший син баби Степаниди літає на міжнародних рейсах». «А старшенький, — говорить, — у мене невезучий. Дипломатом у Парижі мучиться. Роботи, пише, стільки, що навіть у Фолі-Буржері (мабуть, Лазня?) ще не побував. Бідна дитина!» Ну, здохнути можна!

Болота тут, як виявилось, нема. А є став розміром з озеро Ріца. Чоботи довелося зняти, взув кеди...

Вийшли на роботу. «Ось ваші трудові гектари, — показав керуючий відділком. — Зберете в строк — честь вам і слава!»

Я отетерів — поле до горизонту! А наші — хоч би хни! «У Тюмені, — сміються, — й не таке лопатили!» Теж мені саможидні комбайни!

Люська і Колька організували групи. Я напросився у вантажники. Почали тягати переповнену тару. Скоро ми з Лесиком гахнули два ящика. «З вас вантажники, як з посліду куля!» — розлютилася Люська. От зануда! Я записував і зламав на мізинці ніготь, який відрощував для шику. Тишком-нишком кинув цю лому роботу і подався до літньої кухні. Фліртував з куховарками, але вони цього не зрозуміли. Хихикали, щоб я заплів косу, бо патли мені не йдуть. Темнота!

За обідом з мене кепкували усі. «Мабуть, він звик працювати з маринованими помідорами», — підкусила мене Люська. За підначку я з нею ще поквітаюся!

Після обіду милувався видами на врожай і якимось випадково заснув у кукурудзі. Очуняв тільки під кінець роботи. Тіло обм'якло, відчув розслабленість. Може, дається взнаки застарілий плеврит?..

Сьогодні на роботу не пішов. Мозолі, як в орангутанга. І взагалі відчув легке серцебиття в грудях. По радіо передали, що в Гонконзі знову спалахнула епідемія вірусного грипу. Це дуже небезпечно.

Рвонув десятикілометровий крос до райцентру. Молоденька «вухо-горло-ніс» прийняла мене, дала довідку про грипозний стан. Довідку я взяв, хоч і впевнений у своєму плевриті.

Потихеньку хворію. Без наших у селі нудно. Відпрацьовую у ставу кролі і брас. Проявив плівку. Один кадр екстракласу: я відбиваюсь батогом від цапа, який хоче взяти мене на роги, а на задньому плані юрмляться перелякані свині. Треба віддрукувати і послати предкам.

Увечері ледь приплентався з роботи Лесь Бігуді. Сказав, що, мабуть, захворіє, бо зберегти розумову гігієну в таких умовах неможливо. Виявляється, ми вже обігнали радгоспну бригаду, з якою змагаємося. Знай наших!

Ледь не забув! Сьогодні всіх фотографував кореспондент з обласної газети. Якби ж знаття — виліз би на роботу. Перша прикрість...

Стало веселіше — захворів Лесь. Випив звечора кілька глеків молока (не пастеризованого!), і з привітом! Побігли до знайомої «вухо-горло-ніс», але номер не пройшов. Бігуді влип — поклали у стаціонар для перевірки на дизентерію. Я змотався у чайну і зустрів там одного третьокурсника — Цезаря Нетухліва. Він дудлив чеське пиво і зніяковів, побачивши мене. Довелося з ним хильнути. Цезар повідомив, що в нього, здається, діабет, бо постійно відчуває спрагу, а допомагає тільки пиво. А проб, до речі, їхня бригада завоювала перхідний вимпел. Треба сказати нашим, щоб натиснули...

Вийшов на працю. Все валилося з рук, бо зранку мені добряче попсували нервову систему. Під час ленчу (куліш зі свининою, ряжанка і кавуни) Люська і Колька кричали, що я симулянт плюс опохмелянт. Я не лишився в боргу і обізвав Люською активісткою. Тут мене з'їли всі гуртом, а закусили Лесем Бігуді.

В обід знайшов у сметані муху. Маю підозру, що це робота Вольдемара — Володьки Чепігонця. По обіді я ловив на полі мух і складав їх у портмоне. За вечерею непомітно висипав їх у компот Чепігонцю.

Зуб за зуб!..

Ура! Сьогодні вперше вибив норму! Тіло аж гуде! Жаль, що не підвернувся кореспондент. Мама підкинула телеграфом тридцятку. Лесь Бігуді нарешті виписали з карантину, і ми на radoшах поперли у магазинчик, який діди називають «монополькою». Зустріли біля стойки (тут за неї править діджа) знайомих механізаторів і вирішили напоїти їх. Як вони донесли нас до хати Степаниди Степанівни, ми не запам'ятали...

Зранку мене страшенно нудило. Я вирішив не добивати своє здоров'я (воно дається один раз!) і на роботу не пішов. Лесь сказав, що вихований на гуманістичних традиціях, і його совість не дозволяє залишити товариша в біді.

Бабка Степанида порадила нам ретельніше берегти своє здоров'я, тим паче, що сто років тому по цих місцях пройшла

чума. Кепкує, чи що? Все ж вирішив із завтрашнього ранку очистити зуби.

Ходили в «монопольку» для повернення апетиту і по дорозі бачили у «Вікні сатири» карикатуру: я і Лесь прикриваємося щитами у вигляді лікарняних бюлетенів і відбиваємо атаку помідорів пляшками-булавами. Пошлість! Примітив!

З горя взяли пляшку коньяку, хоч мали намір пити тільки пиво.

Вів ля мезон! Нарешті їдемо додому. Правда, радість зустрічі була дещо затьмарена. На урочистих зборах усі одержали грошові премії, а Люська, Колька і Володька ще й фотоапарати. Мені ж і Лесіку дісталася гран дуля і гвалт, що ми недостойні, що з нами буде окрема розмова в альма-матер. Ха! Чхати я хотів! В альма-матер ще не знають мою матір! Застарілий плеврит, та її істерика, та лантух нових медичних довідок свою справу зроблять!

А загалом настрої бадьорій, тонус підвищений, загар африканський, ще й прибавка на п'ять кілограмів живої ваги... Що там не кажіть, а трудове життя на лоні природи якось облагоджує людину!

ІНТЕРВ'Ю З КОЛОРИТНИМ ДІДОМ

— Слухай сюди! — сказав редактор. — Знайдеш колоритного діда. Ну, оновлений психологізм чорнозему, влучне слово про міндобрива, гострий погляд на міні-спіднички, сучасні ідіоми... Одне слово, життя крізь призму віковичної мудрості. Бо ми вже так засушилися на центнерах і гектарах, що живих людей не помічаємо. А вони є!

— Вони справді... мають місце! — підтримав я розмову. — Бо живі таки живуть. А неживі, вони... той... навпаки...

— Що верзеш, що верзеш! — скривився редактор.

— Людина — цілий світ, пани б'ються — у підпанків чуби тріщать, народ скаже, як зав'яже...

— От-от, у такому самобутньому дусі. Тільки без самогонної лірики.

— Я непитущий!

— Всі ви непитущі! — на півпальця відро не допиваєте. Щоб від нарису не ткнуло! Щоб усе тонко було, естетично. Пам'ятавш, як у мене: «Будьмо! — сказав дід Яків, відкоркувавши пляшку мускатного шампанського».

— То я побіг за шампан... тобто за відрядженням.

— Паняй... А на чому паляниці ростуть, ти хоч знаєш?

— На дріжджах! — кинув я і прищикнув дверима якесь

нечисте слово, пущене мені у спину. Потім виявилось: «урбаніст».

— ...Є такий дід,— сказав чорнобровий голова, поправляючи зелений ромбик на лацкані середньоєвропейського піджака.— А ви не з «Перця» часом?

— Ні. Нам у плані прогресу. Кризь призму діда. Щоб був психологізм чорнозему, міні-прислів'я, афоризми з міндобрив...

— Ага! Стирання граней... Це дід Павло може. Хоча він більше по критичній лінії. Так чистив мого попередника на загальних зборах, що пір'я летіло. Прокатали на вороних...

— І де той нещасний екс-голова дівся?

— Та в область перекинули, в управління.

— А-а...

— То я вас підвезу на баштан до діда Павла, а опісля організуємо прес-бар.

— Кого-чого?

— Прес-бар: пообідаємо, побалакаємо.

— А-а...

Сіли у «Волгу». Поїхали.

— Телещогли стійко вписалися у пейзаж села,— відзначив я.

— Телевізорів, як гною,— підтвердив голова.— Гною не вистачає.

— Бетон і скло на тлі предковічних верб!

— Ага, нова крамниця,— пояснив голова.

— Як у місті!

— Точно! Теж нічого путнього нема.

— Культура йде вперед!

— Ще й як! Учора наш комірник періщив дружину французькими підтяжками. Замість віжок...

— Асфальт веде село за обрій! — повернув я розмову у позитивне русло.

— Якби ж — лише до ферм замостили. А за обрієм учора всюдихід райшляхвідділу в багні втопився.

— А-а...

Завернули до лісосмуги. Над полем тріпотів велетенський паперовий змій. За ним бігли хлопчаки.

— Наша зміна,— сказав я.— Зоряні мрійники. Майбутні космонавти. Аргонавти всесвіту.

— Механізатори! — засміявся голова.— З інструкцій і вказівок таке диво змайстрували. Один заїжджий кореспондент казав, що з цього змія добрива розсівати можна.

— Здібний журналіст? — ревниво запитав я.

— Талант — допоміг нам дістати трактор-бульдозер «С-100»! А у вас нема часом зв'язків у «Сільгосптехніці»?

— Нема,— буркнув я.

— Жаль,— зітхнув голова.— У нас із трубами для консервного заводу діло труба.

— Дайте заявку,— порадив я.— Є відповідні фонди.

— Із фондів тих хіба що пару пищиків для дітлахів змайструвати можна.

— А-а...

— Тпру-у! — голова урізав по гальмах.— Приїхали. Курінь посеред баштану бачите? Ото і є літня резиденція діда Павла. До скорого побачення!

Курінь був темний, як студент-заочник. У кутку дід давав хropaка.

— Привіт, діду! — гукнув я.

— Салют, старий! — почув я хрипкий бас.— На практику, чи що?

— На практику,— схитрував я на користь неупередженого інтерв'ю.— Як життя?

— Мерсі, паскудно. Дай в зуби, щоб дим пішов.

— Та що ви, діду!

— Хохма така, означає — закурити дай. Не чув?

«Перша ідіома»,— подумав я, простягаючи в куток пачку «Прими».

Чиркнула запальничка. Вогник вихопив з темряви скуйовджену бороду й колючі очіці.

«Від кресала до запальнички»,— зафіксував я у пам'яті психологічну деталь.

— Відстаєш од життя, старий! — критикнув мене дід.— Пристойні люди курять сигарети з фільтром.

— Діду, може, на сонечко вийдемо? — запропонував я, поспіхом намацуючи у темряві записничок.

— Пардонуюсь, старий! Радикаліту не боюсь — у мене те хаські джинси.

«Взаємопроникнення культур!» — майнула в мене думка.

— Не те нині село, діду, як колись,— підстроювався я.

Дід продекламував:

Колись було, та загуло!
Тепер як крашанка село!

— Як писанка! — вихопилось у мене.

— «Як писанка» — вже хтось використав. Власна образна концепція світу — ось що головне. Така селявуха!

— Хто-що?

— Така селявуха. Знаменита хохма від французького «се ля ві», що означає — «таке життя». Не шурупаєш у культурі, бебі?

«Не дід, а золота жила,— затрусився я.— Інтелектуал ріллі!»

— Які думки навіює вам сучасне поле, діду?

— Інтелігентність скрізь своє візьме, хоч у полі, хоч у холі,— відгукнувся дід.— Слухай рядки, які народилися у мене біля силосної ями:

Нас за рентабельність беруть в дрючки,
Нам респектабельність до лампочки!
Відвезем, доярко Дарко,
Шість надоїв молока.
Злізем з МАЗа — дамо газу
І ушкварим гопака!

Шейк! Шейк! Шейк!

«Шейк опуцу, бо не повірять,— мізкував я, гарячково занотовуючи поезію землі.— От дає!»

— Відчуваєш, старий, як тонко я ввів сучасний ритм і дух в інтерпретацію а ля примітив? — коментував геніальний дід.— І го́ловне, є підтекст у контексті основного тексту.— Лафа для асоціативної критики! Це лише уривок з великого лірико-епічного полотна...

— Ваша думка про культурне будівництво на селі? — кував я залізо мудрості.

— Цю проблему треба вирішувати комплексно, старий: спочатку звести пивний бар, біля нього — більярд, поряд — коктейль-хол...

— Далі бібліотеку і клуб,— підключився я.

— Та ні, цих точок до біса! Потім — кафе-експрес, танц-клас...

— А якщо...

— Слухай, старий, ти мені набрид! Хиляй по своїх справах, а я вдарю по сну. Мені ще цілу ніч у преферанс різатися — в епіцентрі райцентру залізна компашка підібралася. Гуд баюсь!

...До вагона мене підсаджував голова з усіма своїми помічниками. Дався взнаки прес-бар.

— Не дід, а Гомер! — кричав я.— Нарис напишу. Баладу-репортаж! Есе-ноктюрн!

— Тільки без художнього домислу,— вмовляв мене голова.— Бо, чує моє серце, щось не те набалакав дід Павло. Мо', жартував? Не забудьте, кожний гектар дасть п'ятсот карбованців прибутку, що більше проти минулого року на...

— Геть цифри, які затуляють живих людей! — репетував я.— Поему в прозі утну! Реквієм застарілим поняттям про село! Джинси діда Павла на сто рядків розпишу!

— Що-що?

— Джинси! Техаські штани з мідними клепками!

— Щось із клепками у вас не той... Я ж просив без художнього домислу! — розхвилювався голова. — Звичайнісінькі у діда штани, ватяні!

— Погано знаєте людей! — гарячкував я. — Може, й бороди у діда Павла нема?

— А нема! Таки нема? Зроду не було! — загомоніли провожаті.

— Товариші! — засіпався я. — Облиште недоречні жарти. Ваш дід навіть вірші пише, а ви...

— Та стривайте! — втрутився голова. — Техаські штани, борода, вірші... Про свинарку Варку?

— Про доярку Дарку!

— Ой, щоб мене грім побив! Ой, гвалт! Та ви ж надибали в курені оте бородате ледащо, яке в діда Павла щоранку кавунами похмеляється! Воно десь на поета вчиться. А у нас життя вивчає. По чайниках...

— Ря-туй-те! — заголосив я.

— Без паніки! — голова втримав мене на підніжці. — Клуб наш розпишіть — п'ять мільйонів старими поклали, самодіяльність намалюйте — у Болгарію їздила, їй-бо!

— Зупиніть експрес! — волав я. — Уб'ю лжедіда!

— Та грець із ним! — умовляв голова. — Тримайте краще оце для підтримки духу...

І він тицьнув мені на ходу... пляшку мускатного шампанського! Заткнуто кукурудзяним качаном.

КОНСУЛЬТАЦІЯ ПОСТФАКТУМ

— Дозвольте за ваш столик? Ні, дякую, непитущий... Як засвідчують сумні тости, ви успішно завалили екзаменаційну сесію? Ні, наряд чи зможу допомогти... Думаю, що вся справа у диспропорції. Наука гайнула вперед, а шпаргалізм — могутнє знаряддя інтелектуального прогресу — тупцює на старих позиціях. Отож і трапляються масові поодинокі випадки, коли окремі студенти з'являються на деякі сесії темні, як ніч.

Ну, погодьтеся, шановні мікрозоологи... Що? І мікрофілологів теж нема? Ах так, так! Мікробіологи... Вибачте, я людина макротемна... Отож погодьтеся, що студент і нині тягне шпаргалкову гармошку з рукава, а підручник — з-за пояса. Підручник падає, штани падають, викладач наголошує, що він ще не зовсім дурний, студент з переляку заперечує, і відбувається вульгарна сцена вигнання. Потім невдаха падає ниць перед

екзаменатором і белькоче, що напередодні сесії його вкусив кажан. Який примітив!

А коли поворушити звивинами? Ось лише одна з можливих комбінацій. Ви ангажуєте на період сесії гіпнотизера. Так і так, мовляв, шановний телепате, хочу примножити ряди дипломованих фахівців, але на заваді стоїть экзаменатор. Телепатніть зануду! Гіпнотизер їде з вами на вищу математику, навіть викладачеві думку спитати, скільки буде двічі по два. Ви задумливо відповідаєте:

— «Чотири»,— і отримуєте «п'ять».

Або інший варіант. Запрошуєте відомого футболіста Ігоря Петрушанського. Який, скажіть, професор утримається від спокуси отримати з перших ніг подробиці про мадрідський матч? А ви тим часом спокійно списуєте відповіді. Бо коли говорять футбол, наука мовчить. Окрім, зрозуміло, науки про футбол, складовими частинами якої, за останніми даними, є біоніка, психологія, кібернетика...

Дивак, кажете? Добре, хоч чокнутим не охрестили. Бачите, у мій час кафе, дансінгів, барів було обмаль, а часу та грошей ще менше. Отож і доводилось над підручниками та саморобними пристроями гнутись. І так гнувся, що якимось в академіки проліз... Та куди ж ви, хлоп'ята? Я свою каву допив — і в бібліотеку, дещо підучити треба. А ви лише третю пляшку замовили. Часу у вас, як кажуть енциклопедисти, навалом — аж до наступної сесії.

КЛІНІЧНИЙ ВИПАДОК

У нервову лікарню прибув новий головлікар.

— Колеги! — звернувся він до медперсоналу. — Перший обхід я зроблю сам.

Два перспективних (з штангістської точки зору) санітари погуркотіли за швидким головлікарем.

Інцидентів не було — новий знав свою справу.

І лише в останній палаті № 66 сталася затримка: головлікар інтуїтивно виявив помилку в діагнозі.

Та й пацієнт — розсудливий мужчина із замріяними очима — не крився:

— Ні, я не форвард Блохін, не балерина Надя Павлова і не імператор Нерон. Я людина скромної професії — м'ясник. Маю своє місце на колгоспно-радгоспному привозі — шостий ряд, третя палатка, перша колода ліворуч. Звичайно, в грошві я купався, як хряк у баюрі, і хтось кинув око на мій шматок філе. Почалися інтриги, нервові напруження — і от я перед

вами, а хтось на моїй колоді вбивається у колодки...

Ще кілька діагностично-провокаційних запитань, на які могли б кльонуті навіть нормальні люди, і головлікар упевнився: морально неохайний пацієнт — морально здоровий.

— Колеги! — виступив він, зібравши синкліт.— Я сказав би, що ви блискуче працюєте! Але... є одне «але». Нащо тримати симулянта? Ну, підрихтували нерви — і женіть його в три... тобто виписуйте додому. Хай ним прокуратура займається. І що за дивний діагноз: манія величності!

— Про кого йдеться, шеф? — здивувався заступник.

— Про хворого з палати № 66...

— Але ж він справді того...— загув медперсонал.

— Чому ж? Ну, м'ясник, ну, купався в асигнаціях, але ж...

— Та який він м'ясник! — верескнув заступник не своїм голосом.— Він звичайнісінький кібернетик! Класична манія величності!

В очах шефа зблиснув божевільний вогник...

МОНОЛОГ БЕЗСМЕРТНОГО АКТОРА

Вибрався з театром на гастроль.

А в аеропорту, як завжди, нельотна погода.

Залітаю в буфет. А там — культурна молодь.

Конешно, впізнали. Конешно, приємно.

Тягнуть попід руки до стойки. Бо люблять театр. Наш.

Я пручаюсь, але не дуже. Бо люблю молодь. Нашу.

— Хлопці! Ставлю сам! — речу.

— Ні в жисть! — скандують.

Перший тост, конешно, за мене.

Другий тост, конешно, за женщин.

Потім пішло на біс.

— Покажіть перевтілення! — просять.— Ви ж артист!

— Сипо-кійно! — речу.— Закусуйте, хлопці. Бо усі перевтелючимось...

І наврочив.

Прокидаюсь, бо дюдя. Холодно, як на полюсі.

Софіти світять. Що за мізансцена?

Кліп сюди. Кліп туди.

Ліворуч бачу голі ноги.

Праворуч бачу голі ноги.

Посередині лежу я. Геть голий. Лише на нозі номерок тепліпається.

Лап попід себе. Мармур! На мармурі лежу!

Господи, куди ж я залетів?

Спо-кійно! Оно віконце. Загратоване.

Що у віконці?

Человек при берданці.

— Любезний! — тарабану в шибку. — Випусти мене звідси!
Бо ввечері тре грать п'єсу. На моральну тему.

Человек обертається. Руку до лоба дере. Ружжо падає.

Человек падає...

Нервенний...

Що діяти?

Кручу бирку. Знімаю її з ноги. Читаю:

«№ 17. Труп неопознаний».

Сипо-кійно! Я в морзі. Гутен морген!

І сам, конешно, одключаюся.

Така драма. Затим трагедія. На профкомі мене розбирали.

Тільки один заступився. Він у нашому театрі подлецов грає.

— Безобразіє! — виступив. — Живого актора в трупарню за-
сунули!

Конешно, зразу вліз режисер. З ремаркою, дракон!

— Живого? — каже. — Ха-ха! П'яного в смерть. Ще й
підмерзлого. До анабіозу дійшов! Його, як мамонта, — каже, —
у сугробі знайшли. Діждався, — каже, — наш театрик безсмерт-
ного актора!

Отакий, товаришочки, водевіль зіграв.

Добре, що не в ящик...

ПРОНЕСИ, ГОСПОДИ...

— Наша секція вийшла в лідери по завалу роботи!

Лектори принишкили, мов потерчата.

— Лише один ганебний факт! — гримів, як Саваоф, завіду-
вач секції. — У клубі села Соколівка наш лектор не зміг відпо-
вісти попові, що таке антисвіт і гравітація!

«З тим попом зв'яжись, — зіщулився лектор Фантомасенко. —
Усі атеїстичні журнали виписує, антихрист».

— І це в селі, де функціонує церква, — розвінчував зав.

«А до церкви ходять півтори старушенці — резерв геронто-
логії, — подумки поправив Фантомасенко. — Піп молодий, ні в
чорта, ні в бога не вірить, гаспид...»

— І є сигнал, що тамтешній піп п'яничка і паливода, —
розлягався трубний бас зава.

«Справді, — згадав Фантомасенко, — той стиляжний попик
якось відпустив у чайній гріхи механізаторам і студенткам. Ще

й проповідував, що голова колгоспу ні біса в гульні не смислить. От чортяка!»

— Цю ситуацію треба виправити!

«Мадонна міа! Що він надумав?»

— Треба дати гідну відсіч!

«От сам і дай. Розспівався, ангел...»

— Треба, нарешті, провчити отця-халамидника...

«Як мені відхреститися?»

— І добряче провчити...

«Забожусь, що на бюлетені».

— Від нас поїде...

«Свят, свят, свят...»

— Досвідчений лектор...

«Пронеси, господи...»

— Товариш Фантомасенко!

У мозочку Фантомасенка розпросторився хор: «Радуся, ой радуся, ни-и-во-о, син божий народився...»

Він відчув, що його кроплять.

Розплющив очі — і побачив блідий лик зава. Той лив на Фантомасенка воду просто з графина.

— Боже милосердний, — смикався зав, — що з вами?

— Хіба ж діло, отак, з кондачка, відповідальне завдання давати, — гомоніли навкруг лектори. — Запросто богові душу віддати можна...

АФОРИЗМИ

З місця — в кар'єру.

Дебютував лебединою піснею.

Між керівником і підлеглими встановилися сердечно-інфарктні стосунки.

Мовчазний дурень — то вже розумний чоловік.

Вивіска: «Хімчистилище».

З усіх криків моди білі тапочки — справді останній.

ПОДЯКА

— Як бачите, з недоліками у нас чудово, — підсумував директор автопарку, — маємо цілий ряд рекламацій. З подяками гірше. У наявності є одна. Відзначився водій Полундрак.

Іменинник від подиву роззявив рота.

— Федюнчику, щось у лісі здохло? — нахилився до Полундрака напарник Фред.

Директор відкашлявся і почав:

— «Подяка. Ми, група агроспеціалістів у кількості трьох осіб, стовбичили біля входу (він же вихід) Центрального вокзалу. Остеронь, на стоянці таксі, відбувався шарварок, що виключав надію на машинізацію, а часу в нас було катма. Зненацька перед нашими клумаками у скреготі гальм стало дибки таксі...»

— Порушення! — видихнув Фред.

— «...хм... стало дибки таксі ХЕК 03-62. Шофер гукнув звідти: «Гей, пілігрими, божі коровки, хутко валіть у тачку!» Ми вмить осідлали ландо, і водій покермував у затінок. «Прочани, така петрушка,— сказав він,— сервус вимагає оплати вдвічі проти лічильника, який є механічною цяцькою без усякого поняття про душевність...»

Полундрак засовався під цікаві погляди.

— Що ж вони пишуть,— простогнав Фред.

— «...хм... без усякого поняття про душевність. Ми охоче погодились і назвали благодійникові адресу — Зеленушки. «Не маю права, паломнички, це за містом, — розхвилювався шофер.— Хіба що забашляете втричі проти лічильника...»

— Хм! — Директор перегорнув сторінку.— Ну, тут нецікаво...

— Цікаво! Цікаво! — відгукнувся зал.

— Тихше! — гримнув директор.— Так... кгм... ось по суті: «...таких асів шукати й шукати. Віз він нас, мов у колиці. А на лісовій дорозі ваш Федюнчик, так він назвався, навіть виключив лічильник, пояснивши, що клацання бездушною цацки багатьом пасажирам псує нервову систему».

— Знову порушення... — шепотів Полундракові Фред.

— Катайте подяку далі! — вимагав зал.

Директор протер окуляри і продовжив:

— «Сподобався Федюнчик і нашому товаришеві у Зеленушках...»

Полундрак здригнувся.

— «...який попросив дістати за певну винагороду протидошові автомобільні щітки, по-простому — «двірники». Федюнчик тут-таки здер з ввіреного йому таксі «двірники», взявши навзаєм лише лантух картоплі».

— Будуть тобі картопляники! — скиглив Фред.

— «За столом Федюнчик співав у парі з кумою, тобто жінкою нашого товариша, і нічого не пив...»

— Хоч тут пронесло! — зрадив Фред.

— «...хм... і нічого не пив, крім чистого спирту, який, за його

словами, зовсім не тхне, якщо освіжитися маслом кропу. Масло кропу якраз було, але справа не в цьому, а в тому, що Федюничик люб'язно прихопив у зворотню путь ще кума і куму (вона худенька)...»

— Це ж п'ять персон виходить! — рахував порушення Фред.

— «...і за ризик нічого не взяв, крім службового телефону куми, а з нас, як і домовлялись, втричі, без усякого здирства. За що і просимо оголосити Федюничу подяку».

Перекриваючи бурхливі оплески, директор гарикнув Полундракові:

— Зайдеш до мене, пілігриме!

...Від директора Полундрак вискочив білий, але з червоними очима.

— Зав'язався з піджаками! — сипав сіль на рани Фред.— Хіба ж вони у жартах тягнуть?

— Якраз тягнуть! — махнув рукою Полундра.— Возив їх третього квітня, а вони підписали: перше квітня...

— Ну? Якраз день сміху!

— Кому день... А мені три місяці гараж мести...

ГІСТЬ ІЗ НОЧІ

О першій годині ночі у мікрорайоні Академмістечко зупинився асенізаторський грузовик. З кабіни притьмом вихопився молодик у вечірньому костюмі.

— Шеф! — прохрипів шофер.— А валюта?

— Мільйон пардонів! — обернувся невідомий.— Тримай!

Зблиснуло срібло грубенької монети. Автомобіль рушив.

Молодик кількома натренованими стрибками досяг затіненого боку вулиці. Тут він причаївся у декоративних кущах непоказного, на перший погляд, будинку. Йому був потрібен саме цей будинок, хоч інші на масиві нічим не відрізнялися.

Якби хтось пильнував за молодиком, відразу здогадався б — не наша людина. Справді, від незнайомця ледь пахло дорогим коньяком і несло жіночими парфумами. Коли б у кущах зібралися троє — це зрозуміло, але він був один.

Невідомий втупив погляд у крайнє зліва вікно на п'ятому поверсі. Йшла друга година ночі, а там світилося.

«Ризикнути? — подумав невідомий.— Ні, попадуся!»

Чалап... Чалап... — почувлися кроки. І голос:

— Твою дивізію!

Незнайомец похапцем настромив чорні окуляри, прилип до куща.

«Двірник! — обпік здогад. — Якщо засіче, обов'язково повідомить!»

Тіло молодика вкрив липкий піт. Підкочувалася гикавка.

«Нерви здають», — встиг подумати невідомий. І тої ж миті його ляснуло, засліпило, заюшило...

Він знепритомнів, а коли отямився — поруч нікого не було.

Тхнуло...

«Вилив помиї, дебіл!» — вмент зорієнтувався молодик. Втер мармизу і ледь не зойкнув. У крайньому зліва вікні згасло світло! Фосфоресцентний циферблат на руці невідомого показував рівно дві години ночі.

Незнайомец, мов привид, посунув кущами до будинку і за мить ковзнув у під'їзд.

Тремтячий палець ледь не торкнувся кнопки ліфта. «Без шуму!» — подумки наказав собі молодик. Зняв штіблети. В самих шкарпетках нечутно дістався п'ятого поверху. Заліг, щоб не помітили крізь вічко. Зняв пальцем децицю брильянтину із зачіски і обережно змастив замок. Вправним поворотом ключа відчинив двері. Прослизнув до кімнати.

Зорієнтувався.

«Головне — без пригод проникнути до кабінету», — подумав. Поліз навпочіпки...

Позаду нечутно розсунулася порт'єра. Тонка хижка рука з довгими кривавими нігтями й золотою обручкою повільно підняла макогона...

(Далі йому буде!)

ГОЛІВНА ВУЛИЦЯ

Вибрався, нарешті, на пейзажне лоно.

Вік на селі не був — урбанізація засмоктала.

Лечу на мотоциклі битими шляхами. Дегустую чебрецеве повітря. Різнобарв'ям впиваюся. Верби побачу — плачу.

Розкіш яка зелена! Солодко до щему. Як на телепередачі «Вікно у світ природи».

Пісні в грудях вибрунькуються:

— Як на ті чорнобривці погляну...

— А дзючина жита жала...

— В тихім шелесті трав...

— И все вокруг мое!

Рідних місць не впізнаю. Села-причепури обіч пливуть. Мов у широкоформатному кіно.

Які писанки запишалися! Вілли, їй-право!

Які кам'яниці вимувалися! Палаці, право слово!

І без гармидеру. Прошкують, як по шнурку, котеджі у вишневих кучерях. Антени хрестять небо вище дзвіниць. Комбікормові заводи виринають з пшениць, як парламенти. Силосні башти перпендикуляряться — не те що в Пізі, італійському райцентрі.

Може, й стріх вже катма? Ні. Витикаються деінде.

У лісі вкручуюсь. У глушину супіщану.

Сільце,.. Вилітаю на вулицю, збиту з древніх пиломатеріалів.

Хати мигтять: тут стріха — там толь, тут стріха — там черепиця, тут стріха — там цинк з корит розплесканих...

Коли — видиво на узліссі. Проспект: котедж глазурований; двоповерхова хижка з мансардою; дім — як гамазей; зруб — як гражина; кам'яниця — як Палац культури... Екзотика! Не панельний мікрорайон.

Прообраз?

О, від галявини гід на мопеді підстрибує — акселерований підпасок при батіжку і «Спідолі-231».

— Добридень!

І «Яву» мою оцінює.

— Це, — киваю на архітектуру, — головна вулиця буде?

— Не так головна, — каже, — як голівна.

— Чому?

— У нас все приймаки в головах.

— Ну?

— І всі з будівництва починають.

— Ого!

— І кожен носа втирає попередникові. Своєю домівкою...

— Ага!

— П'ятого голову, — хлопець махнув на палаццо, — недавно зняли.

— А де шостий фундамент? — виявляю розуміння місцевої специфіки.

— Новий не будується...

— Нарешті!

— Бо в місті живе...

— Як?

— «Волгою» сюди-туди мотається...

— Ну?

— Колгоспівською...

— Ага!

— Грані стирає. Між містом і селом.

— І протектори!

— То пусте! — байдуже цвяхкає батіжком (а в очах бісики).

Машин ниньки повно. Прудкі машини. Такі прудкі — свідомість обганяють...

АФОРИЗМИ

Демагог — той же Демосфен, тільки камінці у нього за пазухою.

Мене звинуватили в інтимних зв'язках з балериною Х. На мій превеликий жаль, анонімка не підтвердилась.

Думка назавжди заблукала у звивинах його мозку.

ПЛАТА ЗА СТРАХ

Заявляю без будь-яких «але»: я — за страхування.

Я за всі види страхування і за всі його підвиди: від вогню, дощу, духових інструментів, сімейних обставин тощо.

Я люблю страхування.

Я обома руками за те, що «страхова сума виплачується при дожитті застрахованими до вказаного у договорі строку».

Хоча ви не знаєте моєї дружини, не кажучи вже про мого тестя.

Я за всі мудрі й гуманні пункти страхування, особливо за § 68 «Правил змішаного страхування життя»:

«Якщо смерть застрахованого настала внаслідок умислу особи, призначеної для одержання страхової суми, то цій особі страхова сума не виплачується».

Хоча ви не знаєте мого тестя, не кажучи вже про мою дружину.

Це патетика. А патологія у тому, що я боюся страхоагентів.

Він прийшов, коли вдома я лишився сам — дружина й тесть відбули у середземноморський круїз.

Я показав страхоагентові останній червінець, передостанні штани, а на додачу — ікебану страхових квитанцій.

Та кругленький страхоагент, попри кролячі очі, мав анакондову хватку. Зігнувавши доказові червінець і штани, він миттю виявив за квитанціями, що я не застрахований від постійної втрати працездатності од нещасного випадку, не кажучи вже про летальний кінець. Дружина й тесть, звичайно, були застраховані й від цих прикростей. Хто-хто, а я таки добре їх знаю. А вони мене.

Ну, нежданий візитер вчепився за мою особу, як кліщ весняно-літнього енцефаліту. Цей страхагент був якимсь неперевершеним^д ентузіастом летального кінця.

Із запаморочливими подробицями він наводив хвилюючі приклади виплати чималих сум за летальний кінець застрахованих «внаслідок вибуху, обвалу, опіку, удару блискавки, дії електричного струму, обморожування, нападу злочинця, нападу тварини, раптового отруєння, крім алкогольного (що мене насторожило), та отруєння іншими речовинами, вжитими замість алкоголю (що теж не порадувало з огляду на дружину, не кажучи вже про тестя), а також від кліщового весняно-літнього енцефаліту (який згадувався вище), патологічних родів або задушення внаслідок попадання в дихальні шляхи стороннього тіла».

— Помирать нам ранувато! — грядув я, намагаючись заглушити страхагента.

Він витримав мій спів до кінця (не летального) і сумовито посміхнувся.

— Днями один клієнт, викапаний ви, по-хуліганському викинув мене із своєї квартири. Поки я обтрушувався, він з'їв тарілю їстівних грибів, серед яких був один неїстівний. І гаплик, тобто — летальний кінець. А яка радість сім'ї, коли страховки нема?..

Тут я оскаженів і, озброївшись досвідом покійного, потяг страхагента за петельки на східці. Він пручався, але я, тренований тестем, не кажучи вже про дружину, успішно спустив летальника вниз.

— Допоможіть! — почувся стогін.

Я блискавично скотився до бідолахи.

— Здається, зламана нога, — мужньо мовив він. — Бюлетень бюлетенем, але ви, як чесний клієнт, маєте утримувати мене принаймні місяць. Ну, ліки, соки...

— А страховка? — недоречно прохопився.

— Чого нема, того нема! — скрушно зітхнув страхагент. — Кожна копійка на обліку: на «Жигулі» збираю...

ТВОРЕЦЬ ДОСТАТКУ

Гексохлоранський, пробивний фотокор, вхопив мене за гудзика:

— Позич троячку!

— У кого?

— Мені позич!

— Звідки? Завтра получка. Завтра позичу.
— Ет! Завтра я буду купатися в шампанському.
— А сьогодні молоком обійдешся.
— Не вмієш жити!
— Ти вмієш. Позичаєшся, як каса взаємодопомоги.
— Парі! — спалахнув Гексохлоранський.— Парі, що ввечері, без копійки, буду дегустувати коньяк під гиндичку!
— Холодильник напханий?
— Голий, як факт!
— Сільські родичі наспіли?
— Пальцем в небо!
— Десь в розстрочку вгощають?
— Тю! Продаю метобу, йолопе! В кишенях, значить, голографія. Сідаю на телефон. Дзвоню, скажімо, Степану. Гальо! Стюпчику? Казимірчик турбує. Слухай нюанс. Моя тітка притарбанилася. З райцентру. Знаєш, що привезла? Півкабана смаженого, раз. Пів-олень в'яленого, два. Ні, не заливаю... У них уже розводять... Голубих оленів... Бо з кормами... А олені мох їдять... Ага, слухай далі: відро раків! Живих. Яка містика?! У них договір по споживспілці. З Парижем. Ага... Літаками доставляють. Бортмеханік дав, кум їй чи свояк. Ще — курчата-табака. У них одразу. Пневмометодом. Інкубатори під тиском. То запрошую! І не думай! Тільки горючого в мене ні краплі... Перед получкою... Таку закусь — гріх... Ні, білу не треба... У них район передовий... Ну, півкіло коньяку... Гуляти так гуляти! Шампані візьми. Тітка молода, співає після шипучки... Отож-бо! За півгодини встигнеш? То ми розігріваємо...

— Високий клас! — зазначив я.— А з закусою як?

— Тут-таки кручу диск. Дзвоню, скажімо, Вільямчику. Гальо! Шекспір? Привіт від лорда Бекона. Прошу без латині, це я — Казимірчик. Слухай нюанс. Щойно Нодар прилетів. Ага... Ми кровні кунаки. На курорті познайомились... На шампурах поклялися, шашлик зняли — і поклялися... Знаєш, що привіз? Це само собою. Два бурдюки. І чачу! Ну! Сто один градус... Зрозуміло, мандарини, гранати, чурчхелу... А в мене — будеш реготати! — і шкоринки хліба в хаті нема... Перед получкою... На тебе вся надія. Заріже! Ну, позич. Такі напої киснуть! В Івана є? Тягни Івана! Тут на батальйон вистачить. Ковбасу? Незручно. Що ми — старці? Візьміть півгиндички. Насмажимо... За півгодини впораєтесь? То я дістаю гранчаки... Кришта-леві... Гамарджос!

— Архіталановито! — похвалив я.— За таке і канделябром можна...

— Пам'ять головне. Щоб на заангажованих знову не наскочити. Але ж і знайомих — півміста. Отак і стрічаються в мене:

один з випивкою, другий — із закускою. Сміхи! Але царська вечеря забезпечена!

...У получку здивався з Гексохлоранським. Ой-ой-ой! Фізіономія — у бинтах. На щоках — нашльопки.

— Невже наскочив?

— І не кажи. Зліва били пляшкою, справа — гиндичкою... Склероз підвів. Отакий нюанс.

П'ЯТІРКА

Лейтенант міліції Віктор Стрільчук при партикулярному костюмі і препоганому настрої наближався до університету.

На те були свої причини: студент-заочник Стрільчук ішов на екзамен до професора криміналістики Муромця Іллі Давидовича, відомого своїм драконівським характером.

Нараз Віктор застиг. Якийсь дідок, стрельнувши очима на всебіч, перемахнув через парапет і, лавіруючи між машинами, підстрибом подався вперед. Лейтенант кинувся за ним, ухилиючись від важких шоферських копліментів. Він наздогнав порушника, коли той скоком намагався подолати загорожу над протилежним тротуаром.

Дідок бризкав слиною, лаявся, як завклубом, і навіть замірявся цілком.

Віктор передав старого черговому старшині і командирським голосом наказав:

— Штраф — п'ять карбованців! І повідомити на роботу! Проте яка в нього робота...

Старшина охоче виконав наказ. Він знав Стрільчука в обличчя.

А з приводу роботи дідугана Віктор фатально помилився.

Промашку свою він зрозумів лише тоді, коли, вдаривши палець об палець — на щастя! — останнім представ перед грізним екзаменатором.

На заочника з цікавістю позирав зухвалий дідок-порушник. Тобто сам бог криміналістики Муромець Ілля Давидович.

Хай це лишиться глибоко між нами, але Стрільчук зомлів.

Очуняв Віктор лише тоді, коли перелякане світило спорожнило на нього сифон газованої води.

— Ах, нещасне дитя! — бідкався професор, гарячково пригадуючи методи штучного дихання.

Двометрове дитя само зіп'ялося на рівні і клацнуло закаблукками.

— До-доз-вольте відповідати...

— Ні в якому разі... Що ви! — зовсім розхвилювався професор.

Стрільчука знову захилитало.

— П'ять! Ставлю п'ять! — нарешті знайшовся Муромець. — За професіональну принциповість! За почуття обов'язку навіть у цивільному костюмі!

На вулицю Віктор вийшов у стані «грогі». Добре, хоч на прощання професор пригадав (феноменальна пам'ять!), що його напівсвідомий студент і є той лейтенант Стрільчук, який здійснив одчайдушний стрибок з мотоцикла на машину рецидивіста...

Віктор перепочив у сквері і рушив додому. Недалеко від підземного переходу лейтенант побачив професора Муромця, який... знову кинувся навпростець через вулицю, вміло маневруючи між тролейбусом, моторолером і «Волгою».

«Така людина! Небезпека!» — майнула думка, а ноги вже перекинули Стрільчука через парапет і понесли на порятунок старого.

Знайомо до болю сила крутонула Віктора за руку, і він опинився в обіймах сержанта.

— Пусти! — крикнув лейтенант, намагаючись вирватись.

Сержант виявився кріпкеньким.

— Штраф мінімум п'ять карбованців! — виголосив він.

Краєм ока Стрільчук помітив, що професор благополучно причалив до протилежного тротуару.

— П'ять карбованців! — повторив сержант.

— Ти знаєш, хто я! — скипів Стрільчук.

— Хоч генерал, — збиткувався сержант. — Закон для всіх закон.

— А старого чого не спинив! Я за ним біг!

— Старого! — передражнив сержант. — Це професор Муромець — бог криміналістики! Мені йому завтра екзамен складати...

— Завалиш! — зловтішно сказав Віктор.

— А ви не тикайте, громадянине порушнику! — гримнув сержант. — Виписувати квитанцію будемо чи, може, пройдемо?

Стрільчук зітхнув і поліз до кишені за останньою п'ятіркою.

БОРЕЦЬ

Він увірвався в мікрорайон, як цунамі.

...Прооравши кооперативну лісосмугу (благо — в'їздив у бельтаж), здоровань організував входи́ни просто через вікно.

Утвердившись на трояндовому кущі, він лінивим риком скеровував розвантаження:

— Комод!.. Буфет!.. Шифоньєр!.. Койку!.. Абажур!.. Етажерку!..

Летіло у вікно гарнітурне начиння.

Зойкав зелений друг — рукотворна флора.

Під комодом зіграла в ящик верба.

Під буфетом — берізка, біла подруга.

Під шифоньєром — вічнозелений самшит.

Як з-під землі виник провідний склочник — сам голова кооперативу. Гронами звисли з вікон цікаві. Голова роззявив щербатого рота, та здоровань недбалим помахом руки змів його в урну.

Розлігся іржавий бас:

— А хто боровся?!

І, пригвіздкований грізним гуком новосела, нещасний склочник-голова вкляк в урні.

...Могутній торс здорованя зім'яв залізну чергу пенсіонерів. Розправившись у такий спосіб з конкурентами, нахаба вправно заштовхав у свою авоську-невід кільканадцять диво-кавунів.

Отямившись, дика дивізія наманікюрених бабусь, надихаючи лементом відставників, пішла в жажну контратаку.

Але стихійний гнів правдборців живої черги захлинувся у реві здорованя:

— А хто боровся?!

...Залізною ногою він висадив сусідські двері.

Людським голосом варнякнула придавлена ангорська кішка.

З рук переляканої господині вистрибнув назавжди криштале-вий жбан.

Дорога сімейна реліквія.

Іменинник — уславлений токар — ледь не став заїкою.

Жалібно заливався магнітофон:

Калина красная,
Калина вызрела,
Я у залеточки
Характер вызнала...

Засукуючи дакронові рукава, бригадні хлопці піднялися як стій за честь свого наставника.

Їх зупинив магічний рик:

— А хто боровся?!

І здоровань, колупнувши нігтем циферблат наручного будильника, стрілки якого показували 23 години 01 хвилину, безкарно подався геть.

...Я зустрівся з ним на пляжі.

Здоровань сидів у довгих чорних трусах з оранжевими

лампасами і дудлив коньяк. Морально витриманий — три зірочки.

Його обличчя не було спотворене інтелектом. Але зламані вуха засвідчували важкий життєвий шлях. Волохаті груди облагороджувала тілографюра: орел-стерв'ятник несе в пазурах розкішну молодицю, яка хтиво посміхається попри трагізм моменту. В написі теж вчувався символізм: «Не забудем, не простим».

Зграйка довгоногих дівчат пролетіла над водою, розплескуючи навсебіч бризки.

Здоровань гримнув як з гаубиці:

— А хто боровся?!

Дівчата шубовснули в річку. Я засунув голову в пісок.

Над пляжем гриміло:

— А хто боровся?!

Я відповз до знайомого рибалки — далі від гріха.

— Справжній борець... — проказав знічев'я.

— Ага! — охоче відгукнувся рибалка. — Він усе життя боровся у пересувному цирку. Колись були такі — шапіто називалися...

АФОРИЗМИ

Всі люди брати. Навіть тещі.

Об'ява: «Батьки до 16 років в фільм не допускаються».

Впав у щасливе дитинство.

Наказ: «Забезпечити ентузіазм!»

СМАЧНОГО!

Добре думати про вічність.

У наших ресторанах.

Мав хвилину сто вісімдесят вільних, а тому сміливо зайшов у храм шлунка.

Взвод офіціанток звично тримав оборону біля службового столика. Загнані за найдовші столи різнокаліберні клієнти мляво працювали щелепами.

Поодинокі любителі затишку скніли, як сироти, у сподобаних кутках, крадькома мастячи хліб гірчицею.

Стягнувши по дорозі меню, я навгинці почовгав до вільного столика, очікуючи на шрапнельне:

— Ти б іще за банкетний стіл вперся!..

Минулося.

Втупив очі в меню.
Салат столичний — є.
Салат овочевий — нема.
Рибне асорті — кусається.
Солянка м'ясна — є.
Солянка рибна — нема.
Котлети по-київськи — є.
Судак у тісті — нема.
Лангет — є.
Печеня з грибами — нема.
Пива нема. Є кава-глясе.
Все.

Пішли позіхи...

— Вибачте! — випурхнула молоденька, гарненька, білявенька, чепурненька офіціанточка.— У нас замовлення — за п'ять хвилин. Я вже зайву згаяла. Але порадую вас шампін'йонами — щойно привезли. Рекомендую взяти і в маслі, і в сметані.

Мені відібрало мову.

— Солянка сьогодні невдала, але зелений борщик — як з материних рук, рекомендую,— щебетала білявка, простеляючи свіжу скатертину.

У мене засвербіли очі.

— Асорті не гребуйте: дорого, та мило. Ікорку кладемо до мікрона,— витьожкувала чарівниця.— Шашличок по-карськи рекомендую. Із солодоців вибір, на жаль, невеликий, але децю знайдеться: банани і кава по-турецьки влаштують?

— Плям... Плям...— млів я.— Випивки!

— Нащо? — сплеснула руками мавка.— Ви такий інтересний, мужчина в соку, а під очима вже мішечки. Це ж від неї, клятої! Хіба що до шашлика візьміть келих хванчкари, а до кави двадцять шість грамів коньяку, вірменського. І ще пляшечку новоросійської пепсі-коли рекомендую.

Я лиш розчулено мугикав.

— Сигарети антинікотинні є в буфеті. Беріть одразу блок,— голубила душу солодоня.— І ще раджу прихопити додому баличок, сулугуні, саламі, буженину найсмачнішу — з хутора Воронкова, що під Борисполем. Я акуратний пакунок згорну. Що вже сім'я зрадіє!

Гаряча сльоза обпекла мені щоку.

— Чудово! — підсумувала принцеса сервісу.— Шампін'йони будуть за сім хвилин. А взагалі не дуже поспішайте — у програмі нашого ансамблю сьогодні старовинні романси.

— Може, півлітру? Символічно! Для плану! — стогнав я від захоплення.

— Спиртне з плану знято. На виробіток не впливає,— співав янгольський голосок.

— Я не сплю? Вщипніть мене!

І тут-таки вщипнуло. Боляче! За вухо.

— Куняти на вокзалі будеш! — Ніжне піаніссімо враз набрало тембру месіанської труби.

Я підскочив. Перед моїм носом швиргала серветкою-ганчіркою дебела молодиця.

Таки закуняв! Рівно сорок хвилин!

— Що будемо? У розблюдовку заглядав? — Офіціантка налаштувалася чкурнути у безвість.

— Півлітру! — заволав я.— І якогось закусону!

— Та не кричи! — стрельнула очима навсібіч можновладка.— Зараз подам. У графинчику. Бачу, свій хлопець. Не перебирало жебракувате...

КИМ БУДЕ ВАЛЬОК?

Відзначали десятиріччя Валька.

Вечеря була лукуллівською.

Гості відкинулись у зручних фотелях, як римляни після симпозиуму.

— Уф! — відсапувався господар.— Якби хто сказав мені десь у сорок шостому, що отак молотити будемо, пику набив би за ідеалізм.

— Згадав! Мене тоді й на світі не було,— кокетувала господиня.— Я про інше думаю, як при такому життєвому рівні фігуру на рівні втримати? На дієту сісти?

— Хай на Заході режимлять,— не схвалив господар,— там раціони на дистрофіків розраховані. А я люблю, щоб в тілі...

— До кави, рідні, до кави,— припрошувала господиня.— Змішала «плантейшен» та «арабіку». Закачається!

— А Вальок щось на ф-ні змендельсонить для кайфу,— підтримав господар.— Ану, Вальок, влупи по клавішах, щоб не розсохлись!

Іменинник поважно вибренькав класику.

— Ще в ізостудію ходить і в хореографічну секцію,— шепотіла господиня,— оце про іноземні мови домовилась...

— Ех-ма! Культура! — розчулився дядько Спиридон.— Йди сюди, Ріхтер. Сідай дядькові на коліна. Артистом будеш, племінничку?

— Таке скажете, дядьку! — розсудливо мовив іменинник.— Хіба без блату в народні проб'єшся? А всі інші — кловуни, потаскуни.

— То катай до мене, разом пошактарюємо,— засміявся Спиридон.— У нас без блату, аби руки золоті й голова світла.

— Пупок рвати, килу наживати? — батьковим голосом прорік Вальок.

Спиридон похлинувся кавою.

— В науку давай, Вальок! — кинув клич Дормидонт, аспірант.

— Ха! Наука! — маминим голосом мовив іменинник.— Очі в окулярах, а зад голий.

Аспірант вдавився цукеркою «Космос».

— Ну жартівник! — прийняла естафету тітка Маланка.— Ну Тарапунька, Ільченко й Карцев! В радіо катай.

— Ха! Не смішіть, тьотю. Мама каже: лопоче щодня наша радіодама, а шубу пристойну ніяк вибалакати не може.

Маланка вимкнулась.

— Що мелеш! — бахнув кулаком господар.

— Обережно, чеський сервіз,— зойкнула господиня.— У си-нулі жар, грип, мабуть, пандемія ходить австралійська. Поди-вись, Парфентію, ти ж лікар...

— Ортопедом ти, зрозуміло, не будеш,— одразу поставив діагноз Парфентій, садовлячи спадкоємця на коліна.

— Ще чого, дядьку! — батьковим голосом мовив Вальок.— Сім років штани терти, щоб у костоломи вибитись...

— Здоровий! — жорстко поставив діагноз Парфентій.— То ким будеш, симулянте?

— Писателем можна,— відповів іменинник.— Наш сусіда анонімки писав, як романи. Тато й мама хвалили — оце писатель! Інвалідного «Запорожця» й трикімнатну квартиру випи-сав.

— Замовкни! — гахнула чашку господиня.

Гості розтанули, як привиди. Ні тобі — дякую! Ні тобі — до побачення! На англійський манір.

Лише бовванів у кутку монументально мовчазний Гервасій.

— Так їх, Вальок! — загув він, перехиляючи десертний конь-як просто з пляшки.— Я в меблевому магазині, приміром, а всього навалом. Академіки, бува, руку тиснуть...

— Вас скоро посадять,— сказав Вальок татковим голосом. І з маминим зітханням додав: — Бо гуляєте, як інтурист.

— От спасібі! Сердечні вам мерсі, свояки! — зійшов на поросячий вереск монументальний Гервасій.— Як кажуть, вік не забуду!

І вимівся, як вихор, не випускаючи пляшки.

Так ніхто й не дізнався, ким буде Вальок. До вух Гервасія ще долинув його зойк:

— Ой, не буду! Ой, не буду!

- Директор заводу промінився.
Я підготувався до найкращого.
— План по обсягу?
— Сто два відсотки.
— План по реалізації?
— Сто один відсоток.
— Кругом вперед? — заяснів я.
— Про що мова! — засяяв директор.
— І останнє...
— Взяли підвищені...
— Я не про це...
— Дякую за увагу!
— Як з продуктивністю праці?
— А-а-а... Порядок...
— Який?
— Залізний!
— Скільки процентів?
— Кого?
— Продуктивності!
— Чого?
— Праці!
— Норма.
— Прошу процент.
— А люди? — зманеврував директор.
— Творці продуктивності? — уточнив я.
— Ну!
— Внесли свій вклад?
— Ого-го-го!
— На скільки процентів?
— А дрібносерійне виробництво? — відбився директор.
— А новітня оснастка? — напосідав я.
— А напружений план? — паривував директор.
— А НТРеволюція? — я загнав його в куток.
— Вас зрозумів,— здався директор.— Як благородна людина — кореспондента.
— Отже, продуктивність?
— План недовиконали.
— Не виконали?
— Недовиконали.
— ???
— Ну, майже виконали. З маніпусінським недо,— і директор для наочності показав мені півмізінця.
— То виконали чи...

— Іще б ледь-ледь,— директор підстрибнув у кріслі,— і в дамках!

— То виконали чи не виконали? — приречено тягнув я.

— Рецидиви лобової журналістики! — перейшов у наступ директор.

— Виконали?

— Недо...

— Не виконали?

— До...

— Ре!

— Мі!

— Фа!

— Соль!

— Ля!

— Сі!

— Не пита-ай...— чомусь затагнув я.

— Не пита-ай, чого в мене заплакані очі,— приємним баритоном підтягнув директор. І звичним рухом увімкнув світове табло.

На екранчику дужа рука затуляла рота пустобрехові. Напис проголошував: «Час — матеріальна цінність».

Я втер зволожені очі записничком і тихо запитав:

— Що таке «перенедопив»?

У директорових очах майнула зацікавленість, і він вимкнув табло.

— Вперше чую!

— Це коли випив більше, ніж міг, але менше, ніж хотів.

— Го-го-го-го... Люблю парадокси! — І директор натиснув кнопку селектора: — Головного інженера. Це ти? Катай сюди! У мене кореспондент — послухаємо побрехеньки. Про наші успіхи я вже розповів...

ПСИХОЛОГ

Ще раз про психів.

Точніше — про психологію.

Найліпші психологи зайняті у сфері сервісу, де у нас відставання. Це — офіціанти й таксисты, бармени й театральні адміністратори, провідники й продавці.

Їх би у психологічну науку, де у нас теж відставання!

Але річ не в тім. Я з дружиною запізнявався на традиційну вечірку до шефа. Безрезультатно голосував і галасував. Нарешті дружина створила аварійну ситуацію і грудьми спинила таксі. Курортним тенором завищали гальма.

— Вам до крематорію? — з нахабною ввічливістю спитав таксист.

Мені заціпило. Та, дякуючи дружині, ми встигли вдертися в авто.

— На проспект Прогресу, дім номер тринадцять, — крижаним тоном наказала моя половина.

— От-от, там і реанімація поряд, — прокоментував шофер, але рушив.

— Чи не можна швидше? — крізь зуби процідив я.

— Можна, ще й як можна! — охоче відгукнувся таксист. — Сьогодні вранці один такий швидкий голоснув машину з другого таксопарку. «В аеропорт! — кричить. — Жени!» Водій — на газ. Тут з-за тролейбуса вискакує довгожителька, нині покійниця. Таксист — на гальма, в свинячий голос. Отой швидкий головою уперед — лобового скла як не було! — полетів доганяти свого літака. В машині тільки шарпетки та штиблети лишилися. Імпозантний був пасажир...

Мені знову заціпило.

— Менше базікайте, більше на сошу дивіться! — відрізала дружина.

Таксист повів носом.

— З огляду на вашу імпортну перуку, ви культурна жінчина. І духи у вас культурні — «Нефертіті», арабські. Мабуть, начальник на роботі подарував, бо чоловіки не купують дружинам духи за сім карбованців, та й до Восьмого березня ще далеко... То я й кажу — духи дорогі, культурні, а культурною, вибачаюсь, не пахне...

Моя благовірна розкрила було рота, але таксист підгазував, і дружина захлинулась струменем навколишнього середовища. Може, я внутрішньо й посміхнувся б, але дурний натяк на духи — я таки не дарував! — вимагав гідної відсічі.

— Знаєте що!..

— Знаю, все знаю, — перебив таксист. — Вас це, зрозуміло, не стосується, але часто так буває: везеш якусь дамочку з ресторану, видно, з порядної сім'ї, а чоловіка поруч не видно. Підсаджує її в машину якась гоп-кумпанія, найвусатіший ручки цілує. Скаже вона свою адресу, а потім за півкварталу машину зупиняє і купує чоловікові на вечерю молочні сосиски, грамів двісті, мовляв, наробилася, та про тебе не забула, по роботі в чергах парилася...

— Всяко буває, — сказав я і підозріло подивився на свою половину. Вона відповіла гнівним поглядом.

— Але найгірше, — розпатякував далі таксист, — коли подружжя в таксі розплачується. Оце комедія! Якийсь жебрацький водевіль! Чоловік одразу першим вискакує, ніби за ним

чорти женуться. Щоб не пекти раків, поки дружина мідяки відраховує...

Мене кинуло в жар, я гарячково пригадував, у яку кишеню сховав заповітну троячку.

— Вибачте за балаканину, це професійне, щоб за кермом не закуняти. Вас не стосується — одразу видно, ви благородна людина. Зважте, таксисти не помиляються: ви науковець, у гарному чині. От і приїхали!

— Прошу! — гречно сказав я, вручаючи водієві троячку. — Здачі не треба!

— Дякую, дорогий науковцю! — з гідністю відповів він.

Я поблажливо поплескав шофера по плечу.

— І все ж ви переоцінили свої здібності. Я не науковець, а інженер, правда, кгм... старший. Отож не такий вже ви й психолог!

— Можливо, — погодився таксист. — Зате маю троячку! — І він помахав перед моїм носом моєю ж асигнацією. — А на лічильнику вісімдесят п'ять копійок. Це варто психології, га?

АФОРИЗМИ

Коли наступає склероз, так хочеться поділитися своїми думками!

Втелюючи свої мрії у життя.

— Так, фальшивлю! Але ж на високій ноті!

Консерви «Сало туриста».

ТВІР ЗБАГАЧУЄ

Рецензія

Розміри не дозволяють сказати все, що я думаю. Проте нова повістина Мартина Мартинчика «Аве Маруся» заслуговує. Звичайно, рецензований твір не позбавлений, образно висловлюючись, галімації. Однак він приваблює щирістю і, щоб не сказати більше, безпосередністю. Головне, що автор спромігся уникнути інтелектуалізму. Варто одразу зазначити: зміст відповідає формі, тоді як форма, навпаки, змістові, що приваблює.

Фабула повістини приємно насторожує: дояр Цезар Пустоцьвіт їде на колгоспну стипендію у столицю вивчати латинь. У цей час дівчина Маруся виховує групу його корів (усі ялові), хоч і сама вивчає не наші мови, щоправда — заочно. Цезар

підступно обирає для переддипломної практики Рим, хоч у рідному селі перед ним відкриті усі двері, у тому числі вікно Марусини, яка продовжує заочно хотати Пустоцьвіта.

Перед від'їздом у закордони Цезар приїжджає додому і на пікніку-риболовлі нарізається, образно висловлюючись, як свиня, і припускається неетичного вчинку по відношенню до Марусини. Вона дає героєві гідну відсіч. Як наслідок, колишній дояр тікає, стрибає у гречку, а потім — у річку і пливе, образно висловлюючись, чортибатьказнакуди. Його вчасно зупиняють дружинники, отже Рим — тю-тю! На щастя, Марусина бере Цезаря на поруки і несе до Палацу одруження. Герой протверезів, але вже пізно. Щаслива пара співає відому латинську кантату «Аве Маруся» рідною мовою. Тут є над чим замислитись...

Автор вимогливий у мовних засобах, неупереджене око не помітить нічого зайвого, крім деяких латинських висловів і рідних вставних слів. Цим досягається, образно висловлюючись, стислість, або, щоб не сказати більше, лаоконізм.

Стосовно ж закидів протилежної мені критики, то ці, з дозволу сказати, критики є, образно висловлюючись, критиканами і, щоб не сказати більше, кретинами.

Твір збагачує не тільки автора.

КАПУСТА

Перший клієнт сів на Бессарабці.

Неговіркий. Мовив:

— Водопарк.— І ні пари з вуст.

Другий голоснув біля «Півника». Гальмую. Питаю:

— Візьмемо?

Кивнув:

— Людина людині...

А той друг уже рве дверцята.

Влітає: попереду — сублимація коньячної індустрії, затим — сам дегустатор.

Бряк! Амортизація: вьяк!

— Шефе! Рулюй на Лісовий!

Ясно. Дуже інтелігент. Не скучиш.

— Бос! Чого куняєш? — Це сублиматор до мовчуна.

— Давай краще про кохання,— веду політику розрядки.— Чи про любов.

— Хаваю, шефе! Видаю анекдот. Підставляй лопухи: він голий, а тут чоловік, та не справді, а вона зумисне будильник завела, і в того голого — параліч, а ця йому кашу варить,

гречану, ні, манну, точно — манну! — а той паралітик — сіп, сіп! — що, мовляв, настрахала, спокуснице! Хаваєш? Усім заливатись!

Ну, думаю, бути конфлікту. Тут і мовчун озвався. І пішов такий приблизно текст.

Г о в і р к и й. Наказую реготати або...

М о в ч у н. Капуста таки овоч. Візьмеш двійко тугеньких качанів і шаткуєш. Душа співає...

Г о в і р к и й. Прокинувся, летаргик! Слухай сюди. Я бог. Всі на колінах: дай! І дам, кажу. Дам! Хоч кому! Так дам, що рамочка чорненька буде. І група товаришів. Хаваєш?

М о в ч у н. Овоч-таки капуста. Двійко тугеньких качанів візьмеш і шаткуєш. Душа віршує...

Г о в і р к и й. Кажу тобі, я бог. Пиломатеріалів. Дай більше, просять. Нà більше, кажу. Номенклатуру виробів, кажуть, дай. ГОСТи дай. Звиняйте-посуньтесь, кажу. Хаваєш?

М о в ч у н. Таки капуста овоч. Тугеньких двійко візьмеш качанів і шаткуєш. Душа танцює...

Г о в і р к и й. Бо голова в мене. Не качан. Пиломатеріали! План як спускають? В кубометрах. Хаваєш?

М о в ч у н. Капуста овоч-таки. Візьмеш тугеньких качанів двійко і шаткуєш. Душа грає...

Г о в і р к и й. Кажу тобі — в кубометрах. Капуста — в тоннах. Прокат — в тоннах. Як капуста. Консерви в умовних банках. Гроші — в державних. І в секретері. Тс-с! А пиломатеріали — в кубометрах. Я їм — нате дошки. В кубометрах. Нарізайте самі, хай з вас тирса сиплеться. Хаваєш?

М о в ч у н. Овоч капуста таки. Двійко візьмеш тугеньких качанів і шаткуєш. Душа підстрибує...

Г о в і р к и й. Хай підстрибують. Капусти, кажу, нема. Беріть дошки. Кубометр кожна. Шаткуйте... Номенклатура виробів? Не чую. Мотивація — реалізація! Овація... Де оплески? Не чую. Ану давай, бо...

М о в ч у н. Таки овоч капуста. Тугеньких двійко качанів візьмеш і шаткуєш. Душа вигецує...

Г о в і р к и й. Дай, кажу, номенклатуру капусти. Якої капусти? Шаткованої... Тьху! Оскаржуйте, кажу! А я з вас плінтусів, планочок, полечок, усякої столярочки настругаю. Паркетуку дам. Шість дощок. Сороковочок. Скриньку таку збити можна. А до неї критиканів — хай полежать, заспокояться. Хаваєш? Відповідай!

М о в ч у н. Капуста овоч-таки. Візьмеш качанів двійко тугеньких і шаткуєш. Душа висвистує...

Г о в і р к и й. Всіх на капусту! Хто сигналізує? Я не качан! Зловживаєш, кажуть, становищем. Зловживаю. Бо є становище.

Шатковане. А у вас, кажучи, нема. І не зловживайте. Моїм терпінням. Посічу на капусту! Дай капусту! Як друга прошу, дай. Двійко тугеньких... Дай, бо плакати буду...

Мовчун. Таки овоч капуста. Двійко качанів візьмеш тугеньких і шаткуєш. Душа вицокує...

Говіркий. Нащо капуста? Ревізія? А! Офіціант! Капусту провансаль. У нас строго. Режим економії. І окремо — все меню. Прошу тост! Як сказав поет: «Поднімем бокалы и вдвинем их в разум!» Дозвольте доповісти: розробляємо заходи. Клянусь — становище виправимо... Под крилом само-лета зачем-то поет зеленое море капуст-сты... Наче сніг в капустяному ли-сті...

Мовчун. Овоч-таки капуста. Тугеньких качанів візьмеш двійко і шаткуєш. Душа вибренькує...

Говіркий. Яка капуста? Я вибачаюсь! При чім капуста? Де ми? Що ви прив'язалися зі своєю капустою!

Мовчун. Капуста. Тугенька. Шаткуєш. Радієш.

Говіркий. Таксист, стій! Яка вулиця? Шолом-Алейхема? Я виходжу! Кому потрібна ця капуста! Якісь божевільні їздять! Нудить від цієї капусти! Сам знаю, де виходити. Тримайте п'ятірку. Три качани здачі... Тьху!

На цьому «пиломатеріал» вивалився з таксі. Тверезий, як кінь. Кілометрів з три йому додому галопувати. А мовчун вийшов через квартал. Побажав щасливого чергування. І порядних пасажирів. Щоб обходилися без капусти.

Р. С. Цю капустяну історію розповів мені водій таксі Йоганн Іванович Ян. Правда, не до кінця. Як виявилось пізніше, тоді він розвернувся і чомусь махнув на Воскресенку. І там, несподівано для себе, загальмував біля овочевого кіоска. І мимоволі взяв двійко качанів. Тугеньких!

А втім, капуста — таки овоч!

АЙ! ДЕ БАРАН?

Без усякого домислу.

Викладаю голий факт.

Він зайшов до репортерської надвечір. І цього разу впіймав мене.

Присів, не роздягаючись, до столу (вік невловимий, очі запалені) і посунув зжовклий рукопис.

— Погляньте. Цього ніхто не знає. Хто надрукує — увійде в історію.

— А не вплине?

— Ви читайте, читайте...

Я пробіг кілька сторінок, як добре тренований спринтер.
— Гумор? — спитав, відсуваючи опус автору. — Не за адресою. У нас інформаційна контора.

— Який гумор? Ви не уважно... Це наука. Наукова розвідка. Перша у світі.

І він посунув рукопис до мене.

Я тицьнув пальцем навмання:

— Давайте про Коннектікут.

— Колись... Може, за скіфів. Або за черняхівської культури. Перепливли океан на дубках, під вітрилами. А потім на коней пересіли, знаця. Коні злякалися...

— Кого?

— Койотів. Злякалися і розбіглися. Повтікали, знаця. Коні тікають. Коннектікут.

— Ясно! — Я перегорнув інкунабулу. — Тепер Міссісіпі.

— Теж човнами пливли, знаця. Таври чи древляни. А може, поляни. Пливають собі, а ріка вихилася дає, колінами вигинається. А на вигинах — миси. Миси сипле, знаця. Вийшло Міссісіпі.

— Ясно! — Я шелеснув сторінками. — Сади Семіраміди.

— Симиренкові яблуні. На пірамідах висаджували.

— Ти диви, як на териконах. Пішли далі по Африці. От Кіліманджаро.

— Мажара, знаця.

— Іван? Байкар? Що він там забув?

— Не Манджара, а мажара. Велика бричка, знаця. Для воликів.

— Ну?

— Нукають коням. А воликам — цоб-цобе! Мовляв, що ж угору дертисся, коли мажара не сунеться. Кіліманджаро, знаця.

— А Нефертіті?

— Тут складно. Я йшов від «тіті».

— Тьотя?

— Перса...

— Ну! А Нефер? Ліфчик?

— Хтозна. Може, лайка...

— Здуріти можна! А тут що намаракане? Ось — Буенос-Айрес.

— Теж не до кінця дослідив. Бий в ніс, знаця, спочатку. А друге причепили пізніше.

— Техас.

— Де газ. Там нафта, знаця.

— Теннессі?

— Ти неси. Важко нести було.

— Кого?
— Лантухи зі збіжжям. Там горбки. Засапалися. По черзі несли. Я ніс — ти неси, Теннессі, знаця.
— Ага! А в Канаді? Ось провінція Саскачеван.
— Зіскоч, Іван.
— З кого?
— З мустангової кобили. Землі родючі. Зіскоч і засівай пшеницю.
— Яку?
— Тверду. М'яких сортів вистачає...
— Так. Гайнемо в Європу. От Біскай?
— Біс і хай. Хай йому біс, Біскаю, знаця. Бо шторми. Дубки перекидалися.
— Ясно! А на небо предки не вилізли?
— Вилізли. Мабуть, з Перу поперли.
— Куди?
— А Чумацький Шлях? А Великий Віз?
— Ти диви! А взяти Андромеду?
— Андрій. Пасічник. Меду прихопив у дорогу. Щоб калорії.
Андрій з медом, знаця.
— А як з Альдебараном?
— Тут просто. Приїхали і розгубили баранців, знаця. Ай, у гвалт, де барани?
— Ясно. Дозвольте запитання — хто ви за фахом?
— Зоотехнік. Бувший.
— То забирайте свій опус і йдіть волам хвости крутити.
— А Даль? — Його очі заблищали.
— Даль це Даль. Геній словників.
— А за фахом був ветеринаром,— повідомив історичний зоотехнік.
— Паняйте до своїх баранів! — зовсім запсихував я.
Він узяв трактат і почовгав до виходу. Біля дверей обернувся.
— А слони?
— Які ще слони? Може, віслюки?
— Наші слони. Мене наприкінці завжди про слонів питають.
— Ну, зі слонами просто. Слон — від ослону,— зметикував я. Вловив-таки методу!
— От бачите,— сказав візитер,— все геніальне — просте. Тільки додуматись першим ой як непросто!..
І він розтанув у сутінках.
А втім, з шизофреніками цікавіше, ніж з графоманами. Шизи не такі пробивні. І з ідеями.

Новоспечений декан Петренко-Валуа вскочив у халепу.

Затьмарений молодечим запалом, він зголосився бути відповідальним секретарем приймальної комісії рідного університету. Петренка-Валуа блискавично загнуждали відповідним наказом. По наївності він устиг вискнути: «Я зворушений!» — і його впрягли у бричку, яка репалася від засилля абітурієнтів. Найловкіші з борців за високу освіту відразу ж перелізли на секретареву шию. І не самі. А з уболівальниками, секундантами, меценатами і предками при клеветках та нукерах.

Отж життя засвітилося Петренкові-Валуа новими гранями, кожна з яких могла порізати. Вже на початку своєї приймальної діяльності наш секретар міг стати мільонером. З перспективою подальшого існування в краях золотих розсипів... На щастя, він у потрійному стрибку подолав східцеві марші, рятуючись від чадолубної трійці — білобрового помора, аксакала, спеченого сонцем середньоазіатських пустель, і ще одного джигіта з Подолу. Кожен з них пропонував дещо, вимірюване каратами, за університетське майбутнє своїх діамантових нащадків...

Телефон, який Петренко-Валуа виборов дорогою ціною принижень, довелося перевести на тестя, який жив у сусідньому під'їзді. Після кількох цілодобових телефонних тортур тестя влупив стрес. Принаймні свідки запевняли, що він тупотів ногами на зятя-декана і верещав:

— Забери телефоняку, бо як стресну!..

На Петренка-Валуа тисли знизу і згори, і він опинився, за образним висловлюванням одного аспіранта філологічного факультету, — між Цилею і Карбідом.

Добила бідолаху балерина, перед якою падав ниць увесь бомонд Парижа і Лондона, не кажучи вже про Мальорку і Шрі Ланка. Прима опустилася перед секретарем на коліна і, простягнувши лебедині руки, благала записати свого племінника Зігфріда зі спортінтернату в якісь міфічні «прохідні» списки. Виявилось, що той Зігфрідунчик розчарувався у народній греблі і вирішив стати міжнародником...

Отут і чкурнув Петренко-Валуа світ за очі, точніше — в рідне село. Проте, знаючи про високий освітній ценз свого і сусідніх хуторів, а також про природну міграцію юних хліборобів до університетських центрів, декан-секретар не затримався в отчій хаті. Наспих почоломкавшись з працювитою ріднею і прийнявши скромні подарунки (кожука — від батька, піджак-блейзер — від матері), він, яко тать вночі, відбув на далеку лісову пасіку до дядька Аристарха.

У глухій сторожці Аристарх Платонович за один вечір облагородив нервову систему племінника медом та узваром. І потекла неквапна розмова про вино, бджоли та про мед, і світло стало на декановій душі...

— Щільники в мене, як дзвін, медку я тобі підкину,— чув дядькове бурмотіння Петренко-Валуа, склеплюючи повіки.— А ти мені по-вченому розтовкмач, племіннику: оті всі протони, нейтрони, позитрони, мезони — путяще діло чи якісь витребеньки?

Було вже приспаний декан розплющив одне око:

— Вершина наукового прогресу... А вам воно нащо, дядьку?

— Мені воно, конєшно, без надобності, а от Вітька, небіж куми Мотрі, тої, що на емтеєсівському кутку живе, сильно цими штуками інтересується...

Вчений небіж розліпив друге око.

— Не повіриш, цей Вітька усі транзистори порозбирав, що на премію дають, старого телевізора розшаботив, десь генератора списаного потягнув. І що втнув, гаспид,— зладнав якогось електронного Лазаря і вмент розрізав тим Лазарем негодящий хлів, що портив пейзаж при битому шляху, а розвалити руки не доходили. Сам голова зачудувався, обіцяв Вітьку на ВДНГ послати... То до чого я веду — встрой Вітька по-сімейному у якусь там радіофізику чи, на лиху годину, у кібернетику, щоб талан у хлопця не пропав... А я медку тобі підкину, про це не турбуйся, щільники в мене, як дзвін...

Коротше — з дядькової сторожки декан «бежал быстрее лани». Трьома типами літаків — АН-2, ЯК-40 і ТУ-134 Петренко-Валуа дістався передгір'я Паміру, а потім на ішаку — захмареного альпіністського табору. Тут, у гордїй високості, серед людей веселих і мужніх, декан почувався у повній безпеці.

Одного разу, заблукавши десь в околицях табору, Петренко-Валуа вирішив спуститися до гірської стежки досить небезпечною ущелиною. Підстрахувавшись ливною, він почав спуск... і нараз відчув на комірі чийось кам'яну руку. Ця рука легко, мов цибулинку з грядки, висмикнула його з ущелини, поставила на скельну площадку і розвернула на сто вісімдесят градусів.

Декан перевів подих, звів очі, і доречне у таких випадках словосполучення застрягло йому в горлі.

Велетенська статура... Два з половиною метра зросту... Ноги-стовбури... Шкури ведмедів на плечах і стегнах... Обдерта сосонка у правиці... Так, сумніву не було — перед Петренком-Валуа стояла снігова людина! Він був першим, хто побачив її на власні очі!

— Йеті... Снігова людина! — прошепотів декан.

— Я йеті! — громоподібно підтвердило створіння. І нараз

його обличчя набуло улесливого виразу, з очей ринули великі фальшиві сльози, і він по-підлабузницькому заскиглив: — О декане, барсе приймальних урвищ, тигре таємних голосувань, гомо сапієнс при ректораті, надіє печерного віку! Встрой моє дитя, декане, перстом-рогом молю — встрой! і буде тобі докторська з проблем йєті, і всі багатства Паміру будуть твої...

— Куди встро... влаштувати? — машинально видихнув декан.

— Куди хош,— радісно залопотів йєті,— хоч на зоологічний, хоч на дефектологічний. Аби дитю вища! Що вже ми поневірялися, недоїдали, недосипали — то хоч діти наші хай у культурі порозкошують...

АФОРИЗМИ

Епітафія: «Вперше без співавторів».

Начальство буває як безпосереднє, так і посереднє.

Епітафія: «Потрапив під локомотив історії».

«Користується авторитетом». Це гарно чи погано?

Фінал футбольних дворових команд: двір ЖЕКУ проти королівського двору.

З анкети: «Освіта — висча».

ГНОМО САПІЄНС

Теперки не розгуляєшся! А було ж! Приймеш з причепом — у шлунку май, кулацори грають... Фіксу на зуб, кепуру на черепушку — і на танцюлю. Гуляй, Васю!

Без церемоній, за талію — просю! — і ріжеш падеспанець, і дріботиш впадепатінер! Тарілки: дзінь-дзень! Труба: ба-бу! Щебетушечки: хі-хі! Культурно! Чого не вистачає? Фраєра! Хто в шляпі? Є в шляпі! Шляпу — на носяру, і по ній кулацорою, як праскою. А тут і попури — погуляли, пора на бокову...

А ниньки? Ну, кльош повернули. Заробітки — во! Сам — технік. А гульні ніякої. Самі неприємності. Стрів якось Колюню, кореша колишнього. Теж по техніці пішов — доктором технічних наук влаштувався.

— Гульнемо,— кажу,— Колюню? Як колись.

— Мاستодонт ти, Васю,— відповідає,— і коли вже з тебе гомо сапієнса вистругають...

— Від такого чую,— кажу. Бо не второпав. І гуляю далі. Біля пивавтомата якраз очкарик нагодився. В шляпі. З ним дамочка: перука, а решта — ніжки. Фігура — во! Все в. Міліції нема.

— Мадам! — кажу.— Просю в ресторацію, на предмет тет-на-тет.

Шляпа окулярчики знімає, очіці жмурить, виступає:

— Катай, дитя прерій, далі від гріха...

— Ах ти,— кажу,— камбала одноока...

— У мене,— пищить,— два ока...

— Зараз,— заспокоюю,— буде одне...

Дамочка в паніку:

— Не зв'язуйся з цим мастодонтом, Славцю...

Я їй:

— Мерсікаю за не наш комліментарій!

І йому:

— Пощезни, медузо обморочна...

І шляпу на баньки...

Хотів...

Бо в горлі мені — хрясь, у коліні — хрясь! Лечу — сонячне затемнення, земля дибки стала. Ширяю — центнер живої ваги, бо я завжди закусюю...

Хрясь! — приземлився. А-а-а-у!..

— Нащо ти, Славцю, цього буфета подвійним звалив,— підсвідомо чую щebetання дамочки.— Він же без реакції, некоординований — і підсічки вистачило б...

— Міліці!...— хриплю, а встати зась.

— Циц! — тупає перед моїм носом дамочка.— Славця в мене нервовий, бо на педагогічній роботі... А вам сором, ви ж гомо сапієнс...

— Сама ти...

— Це ж по-латині!

Тут і я по-латині — вони ходу.

Ледь підвівся. Пивом заливаюсь. А сам киплю. Зиркаю — хто в шляпі?

Ага! Стоїть один. У брилі. Зуби вишкірив. Я — до нього. Щось не те: піджак малиновий, сорочка малинова, штани малинові, черевики малинові. В аристократа грає чи зарубіжний іноземець? Мабуть, акула імперіалізму. Ікру жертви приїхала...

Коли до малинового дамочка цокає, вся в штанях. А фігура — во! Все є. Міліції нема.

— Ферапонтику! — виспіває.— До Дарниці, нараjali, краще на метро.

Ага! Наші! Рідні! Зараз погуляємо!

— Нащо Дарниця? — включаюсь.— Вам у бік Нивок треба.

— Чом-чому? — Це Ферапонт і Ферапонтова.

— Бо там зоопарк. А в зоопарку якраз конкурс на кращого папугу. Ферапонтик має шанс.

Піжон малиновіє. У тон вбранню. І вирубується.

Ферапонтова заводиться:

— Сором майте, чоловіче, ми вам неабищо. Мій Ферапонт вчений агроном, селекціонер...

— Я сам мічурінець, — перебиваю, — з вчених роблю товчених...

І за Ферапонтового бриля...

Хотів...

Бо рука мені до лопатки закручується, як в лобогрійці. Щось бульдозерне б'є в поперек. Лечу! В очах — зорі... Хрясь! — приземлився. А-а-а-у!..

— Тікаймо, Ферапонтику, — доліта ніби з космосу, — з ким зв'язався, він до нашого биці Мастодонта подібний...

— Я цього шифон'єра вмент на гомо сапієнс окультуро! — чую Ферапонта.

Такий може!

— Міліці... — хриплю. — Мать... Мать... Мамо!..

Полопотіли.

Так! Зіп'явся! Пиво — пріч! Давай плодовигідне! Чорнило давай! Я ще погуляю! Хто в шляпі?! Розбіглися... Ага, дівуля підстрибує. Сама. Добре, що сама.

— Дечочка! — підсипаюсь. — Просю ручку, швиргонемо на файний клок.

— Малюшановний амбал! — відповідає. — П'яненський мастодонтику! Випаріться хутко, бо я з вас вовни настрижу.

Очі — мов у пантери. Плаття — до п'ят. Далеко не втече. Фігура — во! Все є. Міліції нема.

— Кльова скубечочка, — видаю молодіжний текст, — не виламуйся, бачили таких...

— Студенточка-юристочка! — загрожує.

— Я гомо! — задкую в культуру.

— Цього ще не вистачало!

— Цапієнс!

І — цап! — за плечико...

Хотів...

Лечу... Через плече! У неї — метр вісімдесят. Як помножити на мій центнер... Хрясь!

— Мілі... И никто-о не у-зна-а-ет...

Лікарня. Чисто, як у витверезнику. Перед очима ляля — ніженська моя. На блоках. І поліспаствах. Думки з'являються. Ех, колись було... Гуляй, Васю! А ниньки? Хоч пощезни: кожне гомо з тебе сапієнса може зробити...

БАБЦЯ З КОПЕНГАГЕНА

Виступав я в одному селі. Оприділили мене на постій до Улити Луківни, а простіше — до баби Лити.

— Ласкаво просимо до господи! — привітала мене жвава, як на свої роки, бабуся.

У світлиці вже був накритий стіл.

— За знайомство по крапельночці не гріх,— і господиня поставила на стіл розцяцьковану пляшку.

— Віскі? — зачудувався я.

— Еге ж, шотландський самогон. Наливайте по вінця, щоб очі не западали.

— Щастя вашій хаті!

— Будьмо! Та до денця, щоб лихо в чарці не лишилося.

— Хух! Вибачте, але звідки у вас «Вайт хорз»?

— А, «Біла кобила»! Подарунок дипломатичний... А вам у правліні хіба не розповідали?

— Ні...

— Ну й слава богу! Бо набалакають лишнього, а я, щоб ви знали, на парниках передова. Разом з кумою Мотрею...

— Гарне віскі! — знічев'я похвалив я.

— Отакої! — засміялася баба Лита.— Бачу, цікавить вас закордонна цяцька. Та ви їжте, поправляйте своє городське здоров'я, а я вам усю історію переповім, як на духу. Отож колись, ніде правди діти, я не в колгоспі, а по базарах славилась ударним трудом. Огірочки у нас з діда-прадіда знамениті, мабуть на всьньому світі найраніші. Та не гідропонт якийсь, а справжнісінькі — диво матінки-землі. Зберемо ми, бувало, з кумою Мотрею наші гірки, всядемось на аероплані і — на північ летимо, мов янголята. Людям — вітаміни, нам — у сім'ю копійка. Отак аж до Мурманська дісталися.

Безарюємо розкішно! Коли один шмендрик, щоб йому жаба цицьки дала, і напоумив: мотайте, каже, старушенціі, на острів Шпіцберген по навігації — там вас нашенські шахтарі озолотять...

Помізували з Мотрею — діло! На квитки гроші тринькати — нема дурних! Як звечоріло, пролізли в порт. Пароплавів до біса. Вибрали якесь задрипане корито, щоб не дорого сторгуватися. Бачимо, біля драба матросик хилитається, та вже такий темний, як ніч. Кума йому:

— На Шпіцберген встріш? — і четвертаком манить.

Той, хоч і лика не в'яже, зрадів, белькоче:

— Ієсть! Ієсть!

— Та що з ним довго розпатякувати! — ріже кума, а вона бідова.— Запрягай!

Помочі з того матросика було, як з дитини нерозумної. Та якось погрузилися, щастя, жодної душі на пароплаві не було. Пристроїлися нагорі у човні, ще й брезентом для конспірації прикрилися. Піди знайди!

А матросик — за четвертак, та й здимів, як дідько. Пішов очі свої бідолашні заливати...

На світанку — гудок. І сидимо ми з кумою під брезентом, тихі, як миші, і пливемо на острів Шпіцберген. Хилитає нас немилосердно, але тримаємося, сало та часник виручають.

Пливли довго, мов на край світу. Але припливли врешті, слава мореходству! Вилізли на світ божий, ой леле! Будинки стирчать, як чортові голоблі — за хмари чіпляються. Народу — гвалт! — як на толоці!

— Не полошиш, кумо! — підбадьорює Мотря. — Ми їм зараз ціну накинемо — повтихають! — і рукава плюшеві засукує. — Відбазарюємо тут — мотоциклетку своєму дідові куплю, грім мене бий, коли брешу!

Її б устами та мед пить. Бо тут якраз і наспіло лихо. Оточили нас матроси і гелготять усі, як гуси, не по-нашому. Потім пани якісь поважні наспіли і потягли нас до приміщення, вроді контори. Лантухи з гірками випорожнюють...

— По якому такому праву! — бушує Мотря. — До прокурора дійду, баньки погані видряпаю. Не чіпайте гірків, гаспиди окаянні! Огірочки наші по десятці за кіло йдуть!

— Куди лізете, іроди! — веду і я підголоском. — За пазухою своє, зароблене! На, подавись моїм документом, щоб твою неньку затіпало!

Що було, поки свої прибігли!

— Цитьте, баби! — кричить один. — Не в своєму селі на гулянці — в Копенгаген попали! Містика! Міжнародний скандал!

І рідне наше аташе за голову схопилося.

Тут ми з Мотрею вже у парі заголосили, мов на панахиді.

Не буду переповідати, як переправляли нас на Батьківщину, і про те, як у селі стрічали, не буду... Біда! На що вже Мотрин Панько Аполлонович тихий — сорок літ за її спідницю тримався і ні пари в двадцять чотири години, — кувікає, — подаю на розвод. Бо загальноєвропейського скандалу стерпіти не можу...

Одне слово, хоч вішайся. Ось тоді й рішили ми з Мотрею, що не буде нам прощення ні від людю, ні від совісті своєї, коли громада нас, як бджіл працюючих, не визнає... Ну, я вже хвалилася, що на парниках ми перші, а Мотрі точно медаль вийшла б, якби не той Копенгаген...

А пляшку цю — віскі — і хустину барвисту один посольський хлопець подарував, земляк наш. Душевний парубок, усе сміявся та приповідав: «Ну, бабулі, влипли ви в історію дипломатії».

Та вже їжте, пригощайтеся на здоров'я. Холодець у мене як пісня,— з копитків, кров'яночка свіжісінька — щойно пацю заколола, цибульку, капустку, помідори беріть, редькою не гребуйте... Жаль тільки, що гірків наших знаменитих у мене не скуштуєте. Після того Копенгагена я на них дивитися не можу...

ТЕХДОПОМОГА

Двірниківський, автосервісний механік, визнавав тільки гіпнотичний метод самоосвіти.

Одразу по обіді він влігся на підшивку журналу «За кермом» у своєму закапелку.

Та підвищити кваліфікацію не вдалося.

Скреготнув селектор, і почувся стереогидний голос завгара:

— Поза чергою візьми ракету. Профілактика-два.

Зачудований Двірниківський викотився у гараж. На ямі справді стояла невеличка ракета. Біля неї юрмилася автослюсарівська братія.

З бічного люка, як із старого «Запорожця», крекчучи, видряпався огрядний космонавт з пласким обличчям.

«Селюк,— подумав Двірниківський.— Облапошимо».

А вголос сказав:

— Хитра штука!

— Елементарна,— стенив плечима космонавт.— Сімнадцять гайок, чотири шпильки.

— Як-не-як — ракета! — торгувався Двірниківський.— Лайнер всесвіту!

— Від сьогодні ракети по профілактиці прирівняні до «Жигулька»,— пояснив космонавт.— Газет не читаєте?

— Читаємо,— невпевнено сказав Двірниківський (він і справді дещо читав, а саме — програми телебачення, лотерейні таблиці та некрологи).

І машинально видав:

— Навар буде?

Космонавт розгублено помацав кишені оранжевого комбінезона.

— Десятку дам...

— Мало!

— А прокурор додасть,— розсудливо сказав космонавт.

— Шуруйте, слюсарики, в темпі, — індіферентно розпорядився Двірниківський.

І пірнув до закапелка. Та селектор швидко відірвав його від теплих підшивок:

— Вже зляпали, механік! У них змащення — на автоматичі. Закривай наряд.

«Халтурнули? — подумав Двірниківський на ходу. — Ні, на перший раз побоятся».

Космонавт стояв біля відчиненого люка. Хлопці для годиться шатирили ракету ганчірками.

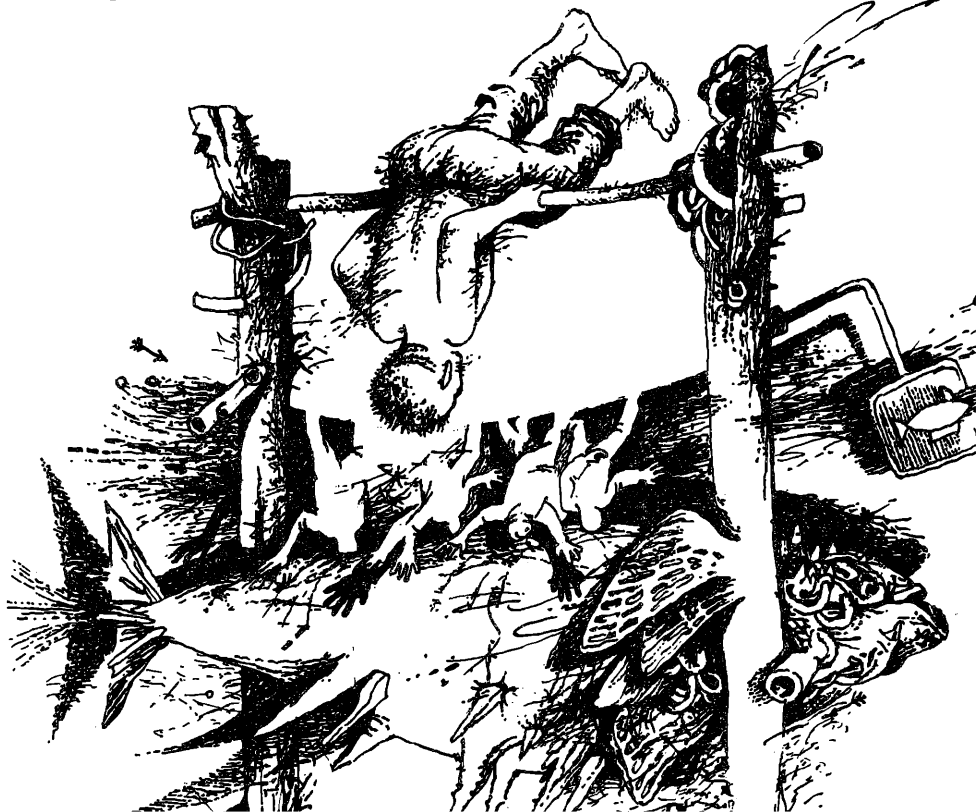
— Давайте червінець, — кинув Двірниківський. — І полум'яний привіт марсіянам.

— А пробний виліт? — спитав космонавт.

— А летить хоч під три чорти! — звично підсумував сервіс Двірниківський.

— Чому я? Хто лагодив, той і випробовує, — відповів космонавт. І не встиг механік отямитися, як причепа-клієнт вхопив його обіруч і вкинув у люк.

Двірниківський лягнувся у пілотське крісло, відзначивши його амортизаційні якості. У люку з'явилось пласке обличчя:

— Зелена кнопка — газ. Червона — гальмування. Повороти — кермом, як в машині, жовтий промінь на екрані — ваш курс до околиць Волопаса. Суміщуйте з променем стрілку напрямку — і всі діла. І не метляйтеся по узбіччях, бо КАІН — космічна автоінспекція — зажене на штрафмайданчик аж у сузір'я Дракона. Там покукурикаєте!

— Заявляю протест! — рипнувся Двірниківський. — Вимагаю засідання профкому!

— Старт автоматичний! — вів своє космонавт. І люк одразу хряпнув. Заблимали прилади. Ракета загула й завібрувала, як холодильник після ремонту реостата.

Механікове серце йойкнуло і провалилося у шлунок — він зрозумів, що летить.

Проте ракета йшла легко, як «Волга» в експортному варіанті. І перший переляк минув.

«Так, — оговтався Двірниківський, маніпулюючи кермом, — повернуся — здеру командировочні... і підйомні... і за швидкість... і за невагомість... і за шкідливість... Сам увесь фонд зарплати з'їм! Я їм покажу експеримент!»

У бічні ілюмінатори підморгували велетенські зорі. Навстріч вигулькнув метеоритний щит: «Підвищимо видобуток солі у районі Чумацького Шляху!»

«От дають!» — подумав механік, закладаючи віраж.

Але на курс повернувся без пригод. Попереду метлялася кометка з довким газовим шлейфом.

«Хуліганить, — розсердився Двірниківський. — А карбюратор не регульований!»

Почав гальмувати. У бічні ілюмінатори вдарили червонясті бризки.

«Гальмівна рідина! — обпекло. — Спрацьовані прокладки поставили. Халтурники!»

Хід зразу ж прискорився. Кометка крутилася по курсу, як п'яна.

Двірниківський безнадійно тис червону кнопку. «Так-так, — билося у скронях, — манжети не замінили, триси не підтягнули».

«Обійду на швидкості, — знайшовся, — газ!»

Ракета пішла, як застоюний кінь. Почулося: чмих-чмих! Рвонуло: вперед-назад, вперед-назад! Механік ледь не розтросив лобом екран.

«Карбюратор! — здогадався. — Не прочистили. Голку не змінили. Насосом прокачали — і все! Бракороби!»

Кометка, як виросла до розмірів БелАЗа, теж засмикалася. «Наша профілактика! — майнула божевільна думка. — Розжену всіх. І себе! Тільки б повернутися!»

— Дзень! — Ракета завалилась праворуч. Туди ж шугнула кометка-кометуля-кометище!

«Все!» — подумав Двірниківський, вдавлюючись у крісло.

І тут-таки ракета влипла в комету...

— Механік, живий? — почувся вереск.

Двірниківський розкрив очі і побачив, що лежить на моріжку, а над ним заливається слізьми Боря — шофер ремонтної літучки.

— Ми в кометі?

— У кюветі! — скиглив Боря. — Виїхали на лінію. За викликом. А тут рульова тяга луснула! І залетіли в кювет. Я вас ледь витяг з кабіни!

— А ракета де? — безтямно спитав Двірниківський.

— Ракета? Літучка? — ридав Боря. — Оця стара черепаха — ракета? Оно в кюветі доходить...

Двірниківський повернув голову і побачив літучку, що завалилася на узбіччя. З борту просто в очі били чіткі літери:
ТЕХДОПОМОГА.

НЕОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

Як на мене, процедура дисертаційного захисту — не таке вже стихійне лихо.

Зачувши боягузливий голос дисертанта: «Вельмишановний голово... Вельмишановні члени вченої ради...» — я одразу поринаю в тихий сон, вельми доречний перед банкетним фіналом.

Так було і цього разу. Прокинувся я вчасно — аудиторія пожвавилася.

На трибуні саяв вставними щелепами білогривий колобок.

— ...приєднуюся до думки моїх високознаних колег, — до співував він. — Дисертант, безперечно, вніс... Сподіваюсь, — ніхто не кине чорний шар в молодість, яка пробиває... Фініта ля комедія, тобто пропоную скінчити дебати!

І під грім оплесків колобок скотився з трибуни, вітаючи присутніх зчепленими над головою руками.

Його обличчя видалося мені знайомим.

— Що за один? — пошепки спитав я у дами науково-фантастичного вигляду.

— Як? Ви не знаєте? Професор Свирид Коловорот з Координаційного центру! Улюбленець аспірантських мас, ліберал, душка!

Оголосили голосування: одноголосно!

Новоспечений кандидат, блідий, як мрець, і весь у квітах поплив до виходу. І тут я нарешті пригадав...

Років з п'ять тому мені довелося висвітлювати судовий процес, окрасою якого (на лаві підсудних) був інтелігентний шулер за кличкою Доцент. Вибачаюся, нині вже професор — оцей Свирид Коловорот, який щойно вітійствував на дисертаційній трибуні! Чіпка репортерська пам'ять не могла мене зрадити.

Не чуючи біди, люмпен-науковець весело базикав у колі професури та великої рідні аспіранта...

— Громадянині доцент! — покликав я.

— Професор! Професор! — затюкали мене присутні.

Колобок крутнувся в мій бік. Чіпка шахрайська пам'ять не могла його зрадити...

— О! Прошу пARDону! — знайшовся він. — Інтерв'ю великій пресі... — і поволик мене в темний куток.

— Поздоровляю з черговим званням, — кинув я двозначний комплімент.

— Ви поводитеся некоректно, — обірвав Коловорот. — Минулому — амба! Зав'язав! Повністю віддався науці.

— Спалах альтруїзму, прикритий професорською мантією?

— Під монастир не підведете? — озирнувся навсбіч колобок.

— Сподіваюся на щире сповідь...

— Добро! Для вас розколюсь! У науку я увійшов чесним банкетним шляхом. Після курорту, тобто відсидки, шастав якоесь під ресторацією. І от спостерігаю мерзенну картину: неотесаний швейцар виставляє з вестибюля інтелігентну жертву при золотому пенсне і тугенькому крокодилячому саквояжі. Я — при метелику і манжетах — по-джентльменському поспішаю на поміч. Згоряючи від сорому, очкарик переповідає на інтимі, що в портфелі у нього — горілка, а в ресторані — кореші, молоді вчені з нобелівським майбутнім, давляться нарзаном. Один з них захистив дисертацію, але ресторанны націнки знівельовали триумф. Коротше, провів я саквояж вкупі з очкариком чорним ходом і за столом мене стріли, як рідного-рідного...

Того вечора я вперше відчув, що таке справжнє життя. Вчені при застіллі — довірливі, відкриті й пустотливі, як діти, і в той же час по-справжньому великі у своїх неосяжних задумах і проектах.

За що ми тільки не пили! За фазотрон і сінестрол, за АСУ і азу, за біоніку та іоніку, за гравітацію й компіляцію, за центрифуги і фуги Баха, за бар і барокамеру, за інтеграцію, за комп'ютери третього покоління, їхніх пращурів і просто за

баб-с! Ніде наука не розсуває свої гігантські обрії, як у стані забухону...

Новоспечений кандидат пив зі мною брудершафт і кричав: «Зізнайтеся, колего, ви наш, я бачив вас у Новосибірському академмістечку!» І тут мене пойняла гординя, смикнув, зізнаюсь, лишнь, і я поніс якусь беліберду щодо свого професорського сану і Координаційного центру... «Гіп-гіп-ура, професора! — скандували наївні технократи.— Пріть завтра до нас, захищається Васько — збацав потрясну дисерташку!»

— І ви наважилися...

— Так, я осягнув всю ниціть свого минулого і пішов ва-банк у чисті обійми науки!

— Але ж професорство...

— О, з цим не було жодних складностей! Записався до бібліотеки Академії наук, одержав ксиву, слово «бібліотека» витравив, «Академія наук» лишилася, вписав звання і одноголосно скріпив його печаткою, вирізьбленою мною ж на сирій картоплині...

— А Координаційний центр?

— Ет! Чи мало міфічних установ? Координаційних центрів нині стільки, що ніякій координації вони не підлягають! Тек-с, — продовжую — тоді у Васька, це для мене він Васько, а для інших давно Василь Васильович — член-кор, розв'язав якусь паскудно-вічну теорему, — так от у Васька я перевершив сам себе в організації спиртної контрабанди, спіцах і панегіриках. Перезнайомився з масою корифеїв науки і від науки. Впіймав на гарячому (деволяй) офіціантку, яка обрахувала нас на червінець сімнадцять копійок, — і зажив відтоді слави математика класичної школи. До речі, врятований червінець став моїм першим науковим гонораром.

І пішло... В банкетній справі я швидко висунувся на передній край науки. Запрошень — море. Тричі виїздив на захист дисертацій до Томська, Махачкали та Донецька. Переманювали на високі наукові пости, але я лишився вірним своєму Координаційному центру, бо анкетне паблісіті мені, самі розумієте, ні до чого. Отже, я не розміняв свій духовний багаж — респектабельність, доброзичливість, оптимізм — на примарне адміністративне благополуччя, як деякі абсолютні наукові нулі.

Потроху почав виступати на захистах, і — тьху! тьху! — при мені не завалили жодного дисертанта. Подейкують, лише моя поява в залі розтоплює лід опонентських сердець... І я пишаюся тим, що у науковому розвої є, — хай не прямий, хай опосередкований, — але об'єктивно чесний внесок Свирида Коловорота!

— А яка матеріальна винагорода?

— Ну... Дисертації захищаються майже щодня... Люди в нас

не меркантильні, як на Заході...Перепадають крихти з кожного дисертбельного столу... Одне слово, заробляю як ординарний професор... Відповідно званню.

— Чи не забагато?

— Що ви! Сама респектабельність — це дистрофія портмоне. Смокінг, масаж, пластрон, теніс, штиблети, діловий коктейль — то грубі гроші. А перебої з замшею? Потім — підвищення кваліфікації. Наука пре, як на буфет, а в мене, знаєте, сім класів, і вчився, так би мовити, факультативно — по допрах... Збираю бібліотеку — «Цікава фізика», «Цікава хімія», «Цікава математика», «Цікава лінгвістика», «Кібернетичний словник», твори Бредбері, Лема, Азімова, наукові анекдоти, а вчені дорого жартують, особливо фізики...

— Свириде Томасовичу! — прибіг новонароджений кандидат.— Кортєж прибув. Біля під'їзду на вас чекає «Чайка».

— Один момент, мій юний друже, преса варто того...

— Слушайте,— нахилився я до колобка,— але ж банкети давно відмінили!

— В тому й річ,— зашепотів Коловорот,— тим в більшій я ціні. Тихі заміські ресторанчики, пікніки на вцілілих оазисах навколишнього середовища... Ву компрене?

— Йєс!

— Але знаєте...— В очах білогривого містифікатора засвітилися тривожні вогники. Він припав до мого вуха: — Знаєте, мабуть, ця лафа скоро скінчиться... У мене таке враження, що кандидатів наук уже більше, ніж самої науки...

— Ви перебільшуєте, професоре! — вигукнув я цілком щиро.

Ще б пак! Адже попереду на мене чекав захист власної дисертації!

АФОРИЗМИ

Нарешті фортуна повернула до нього своє розлучене обличчя.

Тверезо дивився на речі — пропивав їх.

З характеристики: «Скромний розумом».

Писав з принципово касових позицій.

Урологія — не мед. Урологія — це нирки. А втім, тут ліпше бути дилетантом, ніж пацієнтом...

Після вечері у телехолі урологічного відділення спалахували оповіді, сповнені невідомого художнього темпераменту вкупі з суворим документалізмом: про вихід назовні камінця, подібного обрисами до піка Ай-Петрі, про жовчні міхури, натоптані булигами, про піщані самуми та про інші урологічні — пардон! — катаклізми, які не в силі відтворити квола естетична думка.

Хором ниркоманів непомітно, але твердо диригував довгожитель відділення, давньоримського типу дідок у пурпуровому жіночому халаті. Йому допомагала дама, що нагадувала катрана, правда, засушеного. Новачки тихцем панікували, хапалися за боки, ковтали пігулки, стенографували рецепти диво-узварів, вимолювали законспіровані (від фінінспекторів) адреси заслужених знахарів (народних гомеопатів), уповні осягаючи усю безпорадність медицини у справах наших внутрішніх органів.

Окремих оптимістів катраниха вколошкувала словесним нагаєм, сплетеним з чистого сарказму.

— Наші лікарі справді дещо тямлять, — підтримувала вона надії. І додавала: — У нирках-сотє під соусом — є така ресторанна страва. Тільки-но я з'являюся тут, мій лікар одразу відбуває на курси підвищення декваліфікації. Воленс-неволенс усі тутешні ескулапи долали на моїх нирках лікнеп, — губи дами тоншали, зуби більшали, — тобто лікарський непросвіток.

Санітари якраз протранспортували чергового неофіта. Він був кольору хакі.

— Напівфабрикат реанімації! — поставив діагноз дідок-кесар.

І всі потяглися до палат, приречено човгаючи капцями.

Проте остання теза виявилась помилковою. Ще вчора пожмаканий і жовто-зелений, як солдатське галіфе, неофіт за ніч оклигав. Він притупав на сніданок самостійно, стрясаючи сивого гривою і перечіпляючи столи полами халату.

— Привіт симулянтам! — невимушено привітався сивоголовий.

Пурпуровий дідок викотив очі.

— Що, батьку, вдавився казенною закускою?

Старійшина перевершив себе у лютих витрішках і захрипів. Усі напружились, але марно, — дідок справді вдавився від гніву.

Неофіт лягнув його межі плечі лопатою-дланню, а вільною рукою згріб зі стіни меню.

— Цікаво, чим давлються на снідання? Кнелі парові... Бр-р... Білковий омлет... Хм... А жовтки куди йдуть? На гоголь-моголь діабетикам? Від такого харчу і здоровий згибіє!

— У нас прийнято говорити тихо! — гаркнув нарешті дідок.

— А у нас навпаки.

— Киньте демагогію!

— Куди?

Пацієнти пожвавішали.

— За вісімдесят років я нічого подібного не...— набрав повітря довгожитель.

— Як? — підхопив неофіт.— Дожити з каміннонирковою хворобою до такого віку? Батьку! Я ледь стримуюся, щоб не поцілувати вашу пантофлю! Таких аксакалів за гроші показувати треба! Ах, сплять наші геронтологи, втрачають ходячу дисертацію! Товариство, переконуйтеся, наші кольки — то дурнички. Іду на парі, що дідуган переховується тут від ревнощів старої або від здирства паглатих племінничків, які шматують персональну пенсію на аморальні коктейлі!

Шелеснув підпільний смішок.

Пурпуровий старійшина зовсім заповлум'янів і знову вдавися. Його понесли в палату.

Похваливши у такий спосіб дідка, сивоголовий кинув клич медсестричкам:

— Дівчатка! Щоб на обід було пиво! Краще «Праздрой», воно на нирки не впливає... Як відчую кольки, завжди жену консультантів за чеським. По-перше, камінь, як з праці, вискакує, по-друге, фестиваль для шлунка!

— Дикунство...— тихо і страшно зронила дама-катран.

— Цілком згоден, мадам,— підхопив неофіт.— Замість пива ковтають імпорتنий «Уроліт-У», завдаючи шкоди і ниркам, і валютним запасам.

— Якийсь нонсенс! — мекнула катраниха.— Хтось плутає лікарню з кабаре!

— Ах, мадам, ви вгадуєте мої думки! Нащо влаштовувати стриптиз навкруг лікарів, коли є спокій, режим і змога цілодобово розважатися! — правив своє неофіт.— Променад до ліска, спортивні ігри, флірт з сестричками — виключно заради мензурки чистого медичного, абсолютно нешкідливого для нирок, повністю йде у голову. А телевізор? І ніякого тобі начальства! Нам поталанило, мадам! Усі хвороби, як відомо, від нервів, лише любовні — від задоволення...

— Припиніть балаган! — зірвалася з безособового тону катраниха.

— Рибонько моя...

— Я вам не рибонька!

— Ах-ах, а я обожаю рибоньок! Особливо тараню. До речі, мадам, до мене дійшли чутки, що ви замінили вечірнє телебачення не менш цікавими заупокійними вікторинами. Цього досить, щоб проголосити вас міс Реанімацією!

Катраниха вистригнула з-за столу летючою рибою, розсіваючи навсбіч неінтелігентні слова вітчизняного походження.

Поки неофіт зорганізував гоп-компанію для міні-футбольної зустрічі з гастритниками, грізна дама достроково випарилася з лікарні.

Реванш спробував узяти пурпуровий диктатор.

— Дехто,— виступив він на вечері,— злочинно применшує небезпеку нашої хвороби...

— Аналогічний випадок був у моїй системі! — без паузи підхопив сивоголовий.— Один експерт, світла голова, вбив собі в голову, що у нього хворі нирки, ліг у лікарню і ледь не загинув. На щастя, ми втовкмачили йому, що треба закусувати, і він до цього часу гецає зі мною на полігоні.

— Я взагалі непитущий! — кудакнув дідок-кесар.

— Взагалі не п'ють тільки сови.

— Які сови? — втрачав ініціативу диктатор.— Чому?

— Бо вдень сплять, а вночі гастрономи зачинені.

— Що за смішки! — напивався бідний дідусь.— Я сорок років працював у банку!

— Невже... Невже ви ковтали коштовне каміння?!

— А-бе-бе-бе...

І дідка знову понесли. На щастя, крім склочного характеру, він мав воляче здоров'я (неофіт якось вивідав цю лікарську таємницю). Чи треба говорити, що кесар не забарився з випискою?

Занепадницьке відділення непомітно переінакшилося на хі-хі та ха-ха. Негативні емоції згорали у спортивних дискусіях біля телевізора. Молодші засмагли, бавлячись м'ячем у ближньому ліску. Звучали фривольні куплети. Невгамовний сивоголовий з ватагою лжеасистентів брав у новачків аналізи поту, вкутуючи останніх усіма наявними ковдрами і перинами.

Летальна самодіагностика перейшла в розряд моветону. Натомість зажили популярності клініцистичні парадокси.

— Аналогічний випадок,— підключав вдячних слухачів сивоголовий,— був у моїй родині. Ще за кукурудзяних баталій мого діда Андрона забрали з весілля — він тамадував — і розітнули на предмет ниркового нефриту. А виявилось, що у нього банальний рак, до того ж застарілий. Тут його похапцем зшили й повернули на гулянку. Оце відбив мені телеграму, що сьомий день справляє двадцятирічний ювілей злополучного розтину...

І лише одного разу душа-неофіт скилів.

Одному новачкові (з породи сердитих молодих людей) сивоголовий порадив вдатися до хабара.

— Петрушка в тому, — довірливо пояснював він, — що ваш палатний лікар експериментує з двоцеберковим клістиром. Я ледь врятувався від цієї садистської процедури, тицьнувши йому червінця. У вас є червінець?

Новітній клерк, попри всю свою серйозність, кльонув.

По веселому скандальчику він посунув на сивоголового, озброєний олівцем.

— Дозвольте поцікавитися, — вкрадливо почала жертва містифікації, — де маєте честь працювати?

— А нащо?

— Скажімо, на предмет сигналу...

— Ах ти ж чорнильний довгоносик! Я тобі зляпаю персональний супутник і закину в туманність Андромеди. Будеш звідти сигналізувати!

Сердитий молодик вмент переорієнтувався і мало не припав до руки містифікатора. Боляче було дивитися, як з особистості вилузгався підлабузник...

Виписувався сивоголовий при велелюдному збіговиську. Лікарі тисли йому руку. Сестрички ронили солону росу. Та й пацієнти чухали очі.

Старенький генерал, спустившись долу після обіймів з неофітом-життєлюбом, верескнув зірваним дискантом:

— До зустрічі на громадянці!

— Вище голову! — гримкотів сивоголовий на прощання. — Не куриш, не п'єш — здоровеньким помреш!

Невдовзі урологічне відділення спустіло...

ХАЛЕПА З ХЕПІ-ЕНДОМ

Бестселер

Інколи, подеколи, часом трапляються поодинокі випадки, коли окремі літератори створюють деякі твори методом «галопом по Європам».

З критики

Стояв уїк-енд, тобто хепі-енд трудового тижня. Та диво дивне — у барі «Гуд бай» («Добрий сон») ніякого шарварку не спостерігалось.

За шинквасом бовванів корчмар Джек Амадей Джин-Джус.

А за столом напроти дверей розчепіжився Джон Бидл — бос фірми «Ситуейшн».

Між ними сновигав зі склотарою — то по вінця, то до денця — бой-метис (битий циган).

Бидл встиг смикнути гранчаків з п'ять дрінку (коктейль-

холу) і тепер наминав стек (м'ясце). Нараз він вихопив стейк (ковіньку) і уперіщив ним метиса-офіціанта межі плечі.

— За що, дядьку-сер? — схлипнув бідний парубійко.

— Про всяк випадок, — зареготав Бидл. — Щоб не забував, хто бос, а хто босяк. — І просичав, як кобра підколодна: — Швендяєш, мов сновида, двері затуляєш. Уб'ю, бой!

Пригноблений працівник громадського харчування позадкував до шинкваса, щоб оговтатись, але там його зламав Джек Амадей і почав трусити, як чорт суху грушу.

— Пусти його, куме, — процідив Бидл. — Хтось сунеться...

Справді, у забігайлівку лізли якісь патлаті жевжики, лаючись, мов биндюжники.

Джон Бидл розпросторив плечі. Вздрівши бугаву статуру, голову-стріху та кнурячі очі, гультяї одразу припинили художню самодіяльність і кинулися навтьоки.

І це зрозуміло. Бо тут, на західному сході шосе «ГБ» (гарна бруківка), у райцентрі Сплін, усі джентльмени, баби та бебі знали Бидла не лише як завідуючого конторкою по розповсюдженню трико й іншої вторсировини. Він був відомий і як гангстер-хуліган, та ніхто про це теревені не правив, щоб не наблизити свій неминучий енд (кінець).

— Превеликий гуд! — задоволено тер черево Джон. — Ач, гультяї!

— Туди їхню маму, сер! — підхихикнув Джек.

Бидл вп'явся поглядом у двері — хтось знову пхався через сіни.

Просунулася пика, хоч телят бий. Полісмен! На тобі, небоже, приймай о'кейчик!

— Зачинено! — знайшовся Джин-Джус. — Переоблік!

— Помовч, бидло! — одповів новий центуріон і рушив до Бидла.

Той зиркнув на нахабу впівока.

— Насмоктався, алкаш? — задушевно спитав полісмен. Бидл вирячився, як жаба.

— Мармизу б тобі начистити, п'яндиго, — вів далі страж. — Вдома, либонь, доньки плачуть, бодай ти вдавився тою шпатавкою!

Бидл роздувся, аки гиндик:

— Ах ти ж... Паняй звідси, містере полісмен! Життя набридло?

Страж закону видобув з галіфе наганяку.

— Ще й патякає, дармоїд. За витверезником скучив? То зараз пройдемо...

— Амадейовичу! — ледь стримуючись, скрикнув Джон бар-

мену (людина-бар, тобто завідувач кафе).— Поясни паразиту, хто є хто...

— З глузду з'їхав? — бризкав слиною на полісмена людини-бар.— Перед тобою сам Джон Бидл!

— Невелике цабе! — посміхнувся полісмен.

— Забирайся геть! — верескнув отетерілий бармен, насуваючись на полісмена.

Той відмахнувся правицею, і ствол потонув у череві буфетника, як у діжі з тістом. Людина-бар кувікнула і сповзла на долівку, загрибаючи руками, мов на міроприємстві «Вчися плавати сам».

Тут-таки Бидл вихопив з-за підтяжки кольт, але страж вибив пушку з Бидлової руки, як іграшку.

Метис аж рот затис.

— А тепер слухай сюди, Джончику! — сказав полісмен.— Я і є той бізнесмен, який запропонував тобі зустріч для продажу за півмільйона краденої ікони «Маня-Ліза», ХХ вік до нашої ери. Грошва при тобі?

— А-а-а! — зрадів Бидл.— А де ікона?

— В музеї,— пустив смішок лжеполісмен.— Хочеш подивитися, злітай в Європу. Вхід всього двадцять копійок, а позичиш десь студентський квиток — за десять пройдеш.

— А тепер послухай мене, жартівник! — оговтався Бидл.— Мої хлоп'ята тримають бар на прицілі. Живим ти звідси не вилізеш. Усі ходи-виходи перекриті.

І Джон ковтнув самограй з содовою, апетитно занюхавши спагетті.

— Ай! — удавано жажнувся авантюрик.— Невже вони наважаться смалити з обрізів у вашу доньку?

— Яку ще доньку?

— Старшеньку. Мерілін. Та ось і вона, ніби скупана в любистку.

— Папашко! — кинулася на шию Бидлу Мерілін.— Це і є той Айк, якому ти відмовив у моїй руді, а відтак і в моєму посагові. Айк вчиться зі мною у Східному коледжі. Теж на філолога. Не гнівайся на нього за цю витівку. Сам винен. Жени монету, і ми поберемося!

— Міс Бидл! — суворо-родинно-ніжно вигукнув батько-гангстер.

— Була міс, поки зі мною не здибалась, а тепер, само собою, місіс! — заливався містифікатор-філолог.

— Була баба дівкою! — захоплено вискнув метис.

— Розбещувач! Аморальник! Спокусник! — волав Джон Бидл.

— Від такого чую! Сам рекетир! — нахабнів студент.— Гу-

ляш з омарами щодня жереш! А ми — на біляхах! Давай півмільйона!

— Дулю з маком!

— Давай! — махав кишеньковою базукою зятьок. — Бо жаба щипьки дасть!

— У нас дитина буде, папашко! — відлила і свою кулю доця.

— Сиротою вона буде, сиротою! — погрожував крізь схлипи бізнесмен-бандит.

— Або без діда зростатиме... — рюмсала Мерілін.

— Жени посаг! — веселився лжеполісмен. — Ве віктіс — горе переможеним!

Рипнули двері. Нечиста трійця обернулася.

Нова дійова особа також виявилася полісменом. Піка — возом не об'їдеш. Солодка така і нахабна водночас.

— Сери! — влейно-фальшивим голосом проспівала поліційна мордяка. — Хто з вас буде містер Бидл — джентльмен, бізнесмен і сім'янин?

— Теж переодягнений студент? — затіпався гангстер, стискуючи гаманець і пригадуючи образ молодшої доньки, Бриджіт, студентки Західного коледжу, майбутнього історика...

(Далі буде)

ГІПОТЕЗА ЩОДО ЗНИКНЕННЯ МАТЕРІЇ

Ваші висновки, пардон за вибачення, з наукової точки зору не витримують критики. Справді, що таке матерія у розумінні міжгалактичному? Це вічна субстанція. Наша Земля у розумінні міжзоряному — тьху! — мізерія. Дієтичне яйце. Але в смислі збереження матерії вона теж підкоряється загальному кругообігові природи.

Матерія нікуди не зникає! Ось про що ви забули, будуючи свої докази. Це знає будь-який кандидат, який живе з науки. Візьмемо за приклад один з видів матерії — на костюм ля натюрель. Вона нагромаджується білим злотом у коробочках на бавовняних плантаціях. Проїшли комбайни. І що ж — бавовна зникла? Ні, шановний! З неї насукали ниток, напрядли пряжі, наткали погонних метрів. І ось уже пишасться у бавовняному костюмі якийсь молодожон. Минає медовий місяць, грядуть буремні роки. На костюмі — дьготь, штопка, тління. Викинули... Та не зникла, не зникла матерія — її прибрала вторсировина. І знову тягнеться білий сувій з папероробних машин, рябіє шрифтом сучасних книг, обмінюється центнерами на «Королеву Марго», виходить після утилю третім сортом — і

так до туалетної стрічки включно. Вступають в дію складні хімічні реакції — і от перекачують на бавовняні плантації перегній, і знову гордо підносяться коробочки з білим злотом.

А ви твердите про зникнення матерії! Навіть смішно, вибачаюся за пардон. Матерія лише переходить з однієї якості в іншу. Пошлюся на власний приклад. Пам'ятаю, були у мене велосипед і дитяча коляска. Хіба зникли ці іграшки далекої молодості? Аж ніяк, шановний! Пішли в мартен на переплавку і повернулися мотоциклом з коляскою. Потім відбулися інші матеріалістичні перетворення: мотоцикла — на «Запорожець», «Запорожця» — на «Москвич», «Москвича» — на «Жигулі», «Жигулів» — на «Ладу» експортного варіанта. А ще ж є «Волга»-двадцятьчетвірка!

Бачите, скільки вад мають ваші припущення щодо зникнення матерії! Ні,— вигукує моїми вустами велика наука,— матерія вічна, вона нікуди не зникає, а лише набуває нових якостей.

Тепер, коли ми розглянули проблему в усьому комплексі міжгалактичних взаємозв'язків, коли ми знаємо, що матерія первинна, а дух вторинний, як матеріально відповідальна особа, мов на духу заявляю: в усьому винні щури! Щурів у нас справді достобіса, і жеруть ці вітчизняні алігатори, як відомо, все підряд. Я вжив заходів — приніс власну кішку, але вона цезла, тобто в бойовищі зі щурами перейшла в іншу якість. От вам і наукова розгадка явища: істина, якої ви дошукуєтесь, перебуває в посліді щурів.

Прошу даний трактат, громадянине слідчий, вважати неправдувальним документом на звинувачення щодо зникнення матерії (двісті метрів закордонного котону) з ввіреного мені магазину.

За вибачення — пардон.

ОВІКРАЛИ

Дачка у мене за містом. Типу голубника. Зате природа. Простір для розперезаної творчості.

Обладнав кабінетик. Збив стелажі на всю стіну. Літературний інтер'єр виставив: класику, перлини світової літератури. Поряд власні твори примостив, десять книжок у розкішних оксамитових оправках — ціла палітурня на моє спецзамовлення працювала.

Сидів якимось на дачці — новий роман катав. Тема геніальна! НТР на селі. Голова колгоспу відбуває на симпозіум до штату Колорадо. З доповіддю про колорадського жука у наших умовах. А чорнобровий заступник тим часом вводить НТР.

Допомагає йому головиха — молода кібернетичка (голова їй ходу не давав). Виписують ЄС ЕОМ для повної кібернетизації просапних культур. Хтось тягне з системи два секретних кристали, а головиху тягне на кисле. З'являється сільський детектив... І пішло, і поїхало!

Накатав, як завжди, сторінок двадцять. А під вечір задощило. Сів на електричку — і в місто. Дачну шерсть обстригти. Вранці повернувся — обікрали! Квартирку відчинену залишив!

Крім книг, брати нічого. Нічого й не взяли. Крім книг. Тільки мій рукопис на столі не зачепили. А на рукописі... записка!

Читаю:

«Книжка — найкращий подарунок на день народження. А в мене якраз день народження. Дякую за найкращий подарунок. Невідомий вам книголюб».

Нахаба!

— Ось! — показую записку старшині залізничного відділення. — Слід! Злодій сам до вас проситься! Графологічна експертиза і...

— І залишмо літературщину, — продовжив старшина. — Діав не рецидивіст, а підпилий дилетант-початківець.

— Чому дилетант?

— Записка.

— Чому підпилий?

— Рядки стрибають, як косий по стерні.

— Може, сусіди щось примітили?

— Розпитаємо. Та навряд. Дощ періщив, вигнав туристів з лісу. Море людей, і всі з рюкзаками. Ваш літературознавець заштовхав книжки до рюкзака — і на електричку. На лінії двадцять станцій. Три мільйони чоловік. Ходити й питати: «Чи не ваш почерк?»

— Як бути?

— Давайте назви. Може, на книжкових товчках злодій спіймається.

Я перелічив видання. Свої етично не назвав.

— Повезло злодюжці, — констатував старшина.

— Злодіяці! — уточнив я. — Мінімум сорок кілограмів духовного багажу на собі пер!

— Ваша правда, — погодився старшина.

— Благаю! — приклав руки до серця. — Розшукайте! Неоціненний художній скарб — мінімум на тисячу карбованців!

— Культурний злодій нині пішов, — задумливо сказав старшина.

Але мені не полегшало. Спливали місяці. Набривав мій колгоспно-детективний роман. А злодій гуляв на волі.

Якось повернувся на дачку з творчого відрядження. А на

підвіконні... пишалися мої оксамитові томики. Десять як один!

Старшина примчав з собакою. Марно! Вночі знову прорвало небо.

— Дірок у космосі понаробляли, а у собаки нюх пропадає, — бідкався старшина.

— А відбитки пальців? — підказав я.

— Ваші?

— Злодія!

— А-а... Подивимось...

Старшина витяг лупу і дослідив мій творчий доробок. Не знаю, як відбитки, а записку знайшов. Відкашлявся і зачитав:

«Обурений до краю! Ризик, нерви, фізичне навантаження! А ви серед літератури підсунули пуд власної творчості, законспірованої благородними палітурками. Ганьба халтурникам!»

— Нахаба! — вискнув я.

— Культурний злодій нині пішов, — задумливо сказав старшина.

ТРОЯНСЬКИЙ РЕЦЕПТ

Розігнати кадри — то нехитре діло. І першою безневинною жертвою ви обрали мене.

Ви хизуетесь своїми науковими методами керівництва, а від них наукою навіть не тхне. Ви молодий, я міг би бути вашим батьком і тоді задрав би фрак та всипав по-сімейному ременякою — ото була б справжня наука! На нещастя, ви мені не син і навіть не родич через дорогу навприсядки, а тому мушу гірко страждати під вашою незрозумілою орудою.

Ви, либонь, ніколи не хворіли, коли таке встругнули проти старої, перевіреної кадри. Я хоч і в тілі і при буряковому виді, але тихцем хворію і можу врізати дуба. Та не прогулюю на бюлетенях, як деякі інфарктники, інсультники, гіпертоніки, шизофреніки та інші мудрагелі рідної нам установи.

Хіба я критиканствую у коридорі, або співаю, або танцюю підстрибом навколо відвідувачів? Ні, я сиджу як пень і вирішую питання: «Так, мовляв, і так, кладу вас у папку на предмет просування по інстанціях». І коли клієнти гатять перед моїм носом кулаками, я не репетую, не б'юся навкулачки, не відсилаю їх к бісу або до вас, а зачитую відповідні статті кодексу щодо примусової боротьби з дрібним хуліганством та образами при виконанні.

І якщо ви так чіпляєтеся за науку, то я теж почну гамселити вас наукою, бо попіл трудового Клааса стукотить у моє скрив-

джене серце. Ви хоч петраєте у грецькій? Рецептурне слово «вінотерапія» знаєте? Ага, не чули? Сном-духом не відаєте, хоча для гонору вивчили кілька чужих нам закордонних мов. Американської я, правда, не знаю (і вам не раджу), а грецьке слово «вінотерапія» вивчив заради здоров'я. І означає воно понашому «лікування вином». Наші видумали лікування від алкоголізму, а стародавні греки — навпаки.

Як було у прадавньому світі, коли мавпа зіскочила з дерева, взялася за сапку і стала людиною?

Тоді капали піпетками, як ниньки валер'янові краплі, бо теперішній алкоголь у старовину був ліками. Приміром, заслаб якийсь дон чи васал і вже навіть не дригається. Монахи п'явки чіпляють, кров пускають, донна (чи васалиха) ревма реве, а благовірний не теліпається. Тоді головний монах — морг! — і ченці капають у чарочку кагор, мадьору або ром, у залежності від фінансових можливостей донни (чи васалихи). Влили ті краплі, бачать — рожевіє покійник. Подвоюють дозу — сіпається! Наливають з радощів штрафну. Співає! Потім — відхідну. Танцювати зривається! Колінця вигинає! Колінцями й кінчалось — простягав, бідолага, ноги. Пізно лікувати почали...

Отут люди і второпали — діло! Навчилися гнати ліки з усякої всячини. Спочатку, правда, сильно мерли, а потім призвичаїлися. І оте лікування, назване греками «вінотерапія», потрібне і в наші дні, поскільки організм віками звикав і слабне, як без вітамінів. У мене в роду, либонь, сильно мерли, бо відчуваю, що червоних шариків не вистачає. Чим рятуватися? Тільки вінотерапією. Причім алкоголь шкідливий, коли його вживають нерегулярно, а я — строго за дією: мензурку портвейну зранку, в обід і ввечері. Ще мені можна мадьору, кагор, вермут (він на лікувальних травах).

От ви, кажуть, у рот не берете спиртного. Може, у вашому роду натискали на солодке чи солоне, тоді буде діабет чи подагра. А може, хтось з ваших пращурів перекинувся від білої гарячки, тоді вам, звісно, не можна...

У плані самокритики ви можете турнути мене з роботи і тоді наплюєте в очі науці, з якою носитесь, ніби з писаною торбою. Про всяк випадок даю вам інформацію для роздумів на той предмет, що я шістьох непитущих начальників уже пережив...

Прошу вважати цей лист науковим спростуванням вашої несолідної репліки щодо моєї персони: «А від Аполлона Сидоровича постійно тхне сурогатним вином». Вибачатися не треба, але принагідно подайте нову репліку: «Щодо Аполлона Сидоровича, то він приймає процедури вінотерапії за рецептом стародавніх греків для підтримки свого здоров'я. І хай молодь

вчиться в нього дозування: прийняв своїх п'ятсот-шістсот грамів — і зупинися!»

ГІПЕРБОЛА

Була собі в одному місті торговельна база. Величенька, багатенька, але невезуча.

Впродовж багатьох років з цієї бази жили її працівники та працівники ОБХСС. Перші — на зарплату. Другі — виключно на зарплату.

ОБХСС, як і було в дійсності, з'явиться в оповіді двічі. На кульмінаційний момент та розв'язку.

А сюжет рухатиме торгівля. Точніше — один її представник.

Молодий дипломований спец Ігор Ох прийняв базу замість товариша, якого певний час називатимуть не товаришем, а суворо й урочисто — громадянином. Як зазначалося в експозиції, ця база була невезучою. Її один за одним очолювали товариші, яких потім довго називали громадянами.

Ох навів порядок досить швидко, але дивним для бази методом: по руках давав, а сам не брав. Понад те — він розбазирив базу бази: звільнив досвідчених торговельних зубробізонів, які теж свого часу жили за державний рахунок, а потім на рахунок держави.

Зубробізони висловили протест.

Ох відхилив протест з допомогою відповідних юридичних вердиктів (доповнених і уточнених).

Зубробізони звинуватили Оха в крючкотворстві. Якби всі параграфи закону втілювались у життя, твердили вони, база вимерла б.

Але вчорашні випускники торговельних вузів, на яких Ох проміняв базу бази, довели життєдіяльність торгівлі в рамках закону.

Вибух — кульмінаційний — не забарився.

Анонімний дзвінок в ОБХСС сповістив служителів богині Феміди, що служитель бога Гермеса Ігор Ох переховує у своєму кабінеті валюту. Служителі Феміди не здивувалися, бо знали з міфології, що Гермес був богом торгівлі та покровителем злодіїв за сумісництвом. Отже, корені зла тягнуться ще з Еллади.

Ох зустрів працівників ОБХСС блідий, але спокійний, як і належить кожному, хто йде на базу, усвідомлюючи, на що йде.

Вівчарка знайшла у кабінеті Оха три пакунки з написами «Ігорку за послуги». Інтелігентний собацюра обнюхав поняття і поклав дорогі пакунки до ніг трьох потомствених трудівників

бази: долари — Ведмежатникову, гульдени — Витягайлу, ієни — Фарцу. І бездарні поплічники звільнених зубробізонів рушили з почесним ескортом «в путь-дорогу дальню».

Про Оха заговорили.

— Нащо виламуватись? — дивувалися хитромудрі.— Треба жити як усі.

— Він і живе як усі,— відповідали наївні.

— Як усі на базі,— пояснювали хитромудрі.

А один доцент з інституту перепідготовки торговельних кадрів висловився так:

— В естетичному відношенні мистецтва торгівлі до дійсності Ох утопіст. Утоплять!

Але час спливав, і база впливла у взірцеві.

При зустрічах на вулицях Ох охоче давав секретні адреси шукачам дефіцитних скарбів. Точніше — одну адресу. Ви вгадали — адресу ОБХСС.

На дзвінки Ігор Ох теж відповідав стереотипно:

— Просіть голосніше. До телефону підключений магнітофон. Хамство, звичайно. Але дзвінки припинилися.

А от проти зливи записок Ох був безсилий. Якось він позбирав ті, що на бланках, і відніс до ОБХСС.

— Криміналу нема,— пояснили йому.

— А якщо...

— Тоді посадимо вас.

— А якщо перейти до ОБХСС?

— Приймемо з радістю.

І Ох перейшов. А на його місце призначили працівника ОБХСС з підірваним здоров'ям.

Виграли обидві сторони. І надалі обмін став традиційним. І поступово вся взірцева база перейшла до ОБХСС, а цілий відділ ОБХСС — на базу.

І тоді настав золотий вік бази. А в золотих віках сатирикові, як відомо, робити нічого...

СВИСТУН

І від геніїв наука страждає. Бо вони некеровані.

Пам'ятаю, мав адміністративне крісло в одному науковому філіалі. Народу — орда. Але тихо.

У нас так: хтось шумне, а ми критикану штемпель — некерований. І у протокол. І втришя. Тому тихо було — дисципліна.

У нас так: номерок повісив — і не диш. Твори, видумуй, пробуй. Видумав — сам не пробуй. Віддай керчастині. Вона розбере, що натворив. І народить твою ідею. У свій час. І без

тебе. Нам генії без надобності. У нас розум колективний. Я сам співавтором був.

Кандидатів у філіалі — як тирси. А тут доктора одного прислали. Не справжнього, а технічних наук. Кандидати сиділи тихо. Звикли. А цей не звик. Посвистує. Коридорами тиняється. На підвіконнях моститься. Щось у блокноті черкає.

— Не свисти,— кажу.

— Я теоретик,— каже,— свищу і думаю.

— А я практик,— кажу,— витурю, тільки свиснеш.

— Якби не ваш стаж,— каже,— послав би вас...

І пояснив до кого. Так фразу сплів — не підкопаєшся. Теоретик! Ніби послав, а ніби нічого подібного. Але обидно.

— Шуруй,— кажу,— у свій закапелок. І сиди, як миша. До сімнадцятої нуль-нуль. Здаси номерок — і свисти на вулиці. Там думай. А тут щоб тихо!

— Як на кладовищі? — каже.

— У нас не виступають,— кажу.

— На кладовищі теж,— каже.

— Що ви маєте на увазі? — кажу.

— Покійників,— каже.

— А з гумором,— кажу,— в цирк треба йти. У нас,— кажу,— не один гуморист слізьми вмився.

— Наздоганяю вашу думку,— каже. І, насвистуючи, поплив від мене лебедем з однойменного озера.

«Потанцюєш!» — думаю. Куди свистун, туди і я. Назбирав компрометацію — і до директора.

— Так і так, Микито Петровичу, з'явився один некерований.

— В курсі, Петре Микитовичу, маю наукову інформацію.

— Хто ж устиг? От кар'єристи!

— Що пропонуєш, Петре Микитовичу?

— Поперти за невідповідність посади, Микито Петровичу.

— За невідповідність він нас швидше попре. Теоретик.

— Тоді за моральне обличчя.

— А плями?

— Назбирав — він прогуляв два дні у бібліотеці, п'є пиво у буфеті, цілувався...

— З тобою?

— З вашою секретаркою!

— Він холостий, а я одружений. І, на жаль, не зі своєю секретаркою.

— Зайдемо з іншого боку...

— Краще ззаду...

— Він мене обізвав!

— Ким?

— Шептуном-спринтером.

- Дотепно.
- А вас — кладовищем ідей.
- От гад!
- Ми йому теж формулюваннячко вліпимо. За КЗоТом на повну катушку.
- Вліпити вліпимо. А як прийде коза до воза?
- Перевірка?
- Вона. Ми в нулях самоокупності, а цей гад ідею на мільйони дав.
- Ну? От кар'єрист!
- Перекинемо його куди-небудь за науковим обміном. Хай там його ідею гризуть, може, вкупі і свистуна згризуть.
- Ви геній, Микито Петровичу!
- Тому і директор, Петре Микитовичу!
- А компрометація...
- Компрометація — категорія вічна. Запротоколюйте. Як повернеться, ми його свиснемо...
- А свистун повернувся лауреатом.
- Лауреата не дуже свиснеш, Микито Петровичу,— поділився я.
- Швидше він свисне, і дуже, Петре Микитовичу,— погодився директор.
- Колишній директор. І колишній я.
- Лауреат з комісією повернувся. І з усього філіалу одна лабораторія лишилася. Для реалізації перефутбольеної нами ідеї.
- Отак один некерований цілу наукову інституцію просвистів...

АФОРИЗМИ

- Відзначилися: пасуть задніх попереду всіх.
- У природі нічого не зникає, крім самої природи.
- Народжені плазувати злітають на дутих авторитетах.
- Він завжди був «за», але не знав, проти чого.

ОДИССЕЯ В ТАРІЛЦІ

«...та інші домисли мають емпіричний характер, тобто позначені антинауковістю. Я впевнена, що ви зумієте захистити мою дівочо-жіночу честь від деяких плейбоїв та екс-бомб нашої контори, які з певних істеричних причин мислять комунальними категоріями. В силу своєї обмеженості, вельмишановний

шефе, вони неспроможні піднятися до розуміння загадкових планетарних явищ, скажімо, Бермудського трикутника чи НЛО.

Не буду морочити вашу голову Бермудами, бо відстань до них вимагає профспілкової відпустки плюс три тижні за власний рахунок. Зверну вашу увагу, вельмишановний шефе, на НЛО (нерозпізнані літаючі об'єкти). За конфігурацією НЛО розподіляються на ЛТ (літаючі тарілки), ЛБ (літаючі брили), ЛЦ (літаючі циліндри).

Перш за все, вельмишановний шефе, нагадаю систематизовані наукою факти щодо НЛО. 1952 року згряя чудернацьких літальних апаратів у вигляді перевернутих тарілок та брилів влаштувала атракціон над Вашингтоном. Спроби наздогнати їх чи збити виявилися марними. Американці пояснили цей феномен «рукою Москви».

Потім НЛО стали таким самим масовим явищем, як джинси. Їх спостерігали над Петрозаводськом, Києвом, Воркутою, Паміром, Хацапетівкою, Нальчиком — у нас; над Пенсільванією, Невадою, Колорадо, Лас-Вегасом, Голлівудом, Бродвеем — у них, а також на навколосемних орбітах (у нас і у них). Скажімо, над Нальчиком велетенська літаюча тарілка висіла півтори доби, і невдовзі після цього з прилавків — від Нальчика до Владивостока — зникли сервізи, але це пояснили прорахунками плануючих органів.

Є припущення, що НЛО — мандрівники з зірки Дзета Сеті (37 світових років від Землі), або туристи з інших міжгалактичних цивілізацій, або фокусники з четвертого виміру, або жартівники з антисвіту. Можливо, випадок зі мною наблизить науку до розгадки таємниці НЛО так само, як скромний сержант Затітька привів до єдиного знаменника категорії простору та часу наказом: «Копати від паркану до обіду».

Ви, дорогий шефе, як людина могутнього прикладного інтелекту, природно, питаєте про контакти НЛО з людьми. Перш ніж перейти до моєї справи, згадаємо факти. Так, надсекретна станція США (штат Колорадо, 117 кілометр від популярного бару «Сем О'Гон») послала на ЛТ число пі в двійковому коді з точністю до сьомого знака. І блискавично одержала відповідь — зворотне число пі також у двійковому коді і з точністю до сьомого знака.

Відчуваю, дорогий шефе, що вам нетерпеливиться дізнатися про безпосередні, прямі контакти НЛО з людьми. У США тарілчани затягали землян до своїх апаратів принаймні сто разів (зробимо поправку на рекламу, паблісіті, інфляцію та інші американські штучки). У нас таке сталося двічі. І в обох випадках у Києві (прошу звернути чільну увагу на цей факт,

адже ми з вами кияни!). Перший випадок: молодший науковий співробітник Х сів відпочити у Пушкінському парку Києва об 11-й годині вечора, а прийшов до тямі об 11-й годині ранку біля пам'ятника геніальному поетові в Москві. Запам'яталися йому сміх, ревище, якийсь ілюмінатор і видиво подвійного Місяця. Наука виявилася безсилою і списала інцидент на злий жарт пілотів нічного рейсу Київ — Москва. Другий випадок: двох вантажників У та Z станції «Київ-Товарний» востаннє бачили на залізничній колії 31 грудня. А виявили їх уже в новому році, 6 січня, на невеликій сибірській станції вкупі з великим тарелем, що мав сліди студенистої маси і вензель ресторану «Київ-Пасажирський». На жаль, і тут відбулися хіхоньками та хахоньками, точнісінько, як у нашій конторі.

Для вас, інтелігентної людини і керівника демократичного стилю, природно, вже відкрилася суть прикрого інциденту, що стався з вашою підлеглою.

Так! Я була викрадена НЛО в неділю на Водопарку, пробула в тарілці під гіпнозом п'ять діб (згадайте одиссею вантажників!) і з'явилася на роботу в розпатланому вигляді лише в п'ятницю.

Сподіваюся, дорогий шефе, що тепер ми разом від душі порегочемо з міщанських натяків деяких наших пуританок і дон-жуанів з приводу мого кримського загару та облупленого носа. Справді, у нас другий тиждень переїщать дощі, але в світлі НЛО з їхніми гіперпросторовими швидкостями моя смага може бути канарською, багамською і навіть австралійською.

Лишилося спростувати останню інсинуацію, що вивозла з чорної душі цієї жаби-відпускниці Пенелопської. Вона твердить, що бачила мене в середу на ялтинському пляжі з вусатим хлопцем. За науковими даними, тарілчани бувають трьох типів: до метра зросту, рахітичного вигляду; до трьох метрів, як центрові у баскетболі; і, нарешті, так звані гуманоїди, які нічим не різняться від мужчин в соку. Отже, або ця сліпидня Пенелопська стала жертвою оптичного обману, або побачила в Ялті гуманоїда. Та скоріш за все вона розповсюджує плітки з ревнощів, бо її чоловічок-недомірок — глибоко між нами! — вщипнув мене на новічному балу.

Прошу моє пояснення, дорогий шефе, вважати виправданням за ті нещасні чотири дні, коли я фізично не перебувала в конторі з волі незрозумілого розуму. Дозволяю передати цей документ КОЗІ (Комісії з орбітальних зондів інопланетян). Хоч я нічого не пам'ятаю, але мені було добре, що свідчить про слабкість тарілчан до красивих жінок. І якщо НЛО колись підуть на контакт із землею цивілізацією, то тільки завдяки нам — амазонкам сучасності!»

ХТО СПАЛИВ КАРФАГЕН?

Амбіціозний вчитель-молодик наскочив на голову колгоспу, як кочет.

— Чом вечірників на нічну роботу ставите?

— У тебе забув спитати.

— Не маєте права!

— Я все маю.

— Ну, знаєте!..

— Я все знаю.

— Еге ж! З тими знаннями колгосп теліпається, як хвіст, у кінці зведень.

— Бо розумних багато розплодилося. Таких, як ти.

— Або як ваші помічники...

— Ті хоч не цибують поперед батька... І моєї голови стачить.

— Та я вас на елементарному питанні посаджу!

— Коли ти посадиш, не так страшно. Яке таке питання, кандидат без наук?

— Хто спалив Карфаген?

— Коли?

— Не знаєте? За таке й голову по голові не поглядять!

— Ану стій!

Та університетський бурсак уже звихорився на молодих ногах.

— Чув? — повернувся голова до бухгалтера. — Хтось спалив Карфаген.

Бухгалтер зчинив трісканину на арифмометрі і пробурмотів:

— Не в курсі. А конюшина після дощів запалилася. Не перетрусили — ото вже збитки будуть.

— Ти пожди з конюшиною! Хто спалив Карфаген?

— Який Карфаген?

— Який! Отакий! Простий!

— Хто спалив, той хай і відповідає. Я з ранку до ночі у конторі, за цифрами й телефоном світу божого не бачу...

— Заскиглив! Крути телефон, шукай заступника... Гальо! Де тебе чорти носять? Про ферму потім. Ти мені краще розкажи, хто спалив Карфаген. Не знаєш? Думай, думай, мислитель... Який саж? Ну, було. Ще торік згорів. На п'яску. Я про теперки питаю. Ну, помічники! Ксидай трубку, як ні біса не знаєш...

— Лавре Микитовичу, я до вас...

— О, механік, вчасно нагодився...

— Оце з ремонтною літучкою шарварок. Я їм одне, а вони в одну душу — хай голова розпорядиться...

— Розпоряджусь. Про це потім. Слухай, тут нагальна справа. Хто спалив Карфаген?

— Який Карфаген?

— Який! Такий! Сякий!

— Ніби не було нічого... Михайло диск зчеплення спалив, коли до куми трактором торт віз. То йому нащитали...

— От керівнички! Тут усе господарство згорить, аж на сороковий день почухаються... Накручуй телефон дільничному... Андрію! Здравія бажаєм! Це сам. Слухай, у тебе є дані, хто спалив Карфаген? Жодного підпалу за півроку? Ну да, задощило... Це тобі добре, а в нас городина на корені підгнила... Точно жодного підпалу? Де? А! То ерунда, то не в нашому районі. Ну, бувай!

— Лавре Микитовичу! Коли скінчиться цей волонтаризм? Я технолог поля чи ви?

— Ти, агрономе, не кричи. Молодий ще. Є серйозне діло. Слухай, ти не чув, хто спалив Карфаген?

— До лампочки мені ваш Карфаген!

— Не ваш, а наш! Зразу в кущі... Він так само мій, як і твій! Всі відповідати будемо...

— Ой, будемо! Говорив — дамо наукову норму висіву, а ви на «глазок». І всі посіви зріджені... А вам історія. Карфаген! Римський Еміліан його спалив... Подобиць не пригадую...

— Вистачить! Усім сісти! Розбиратися будемо з одним... розумним. Посильний! Вчителя історії сюди, Омелька Римського, хоч на налигачі тягни! Зараз ми йому...

— Кличали, Лавре Микитовичу? Вирішили з вечірниками?

— Громадянине Омелян Римський! В агронома є дані, що в історію з Карфагеном влізли саме ви! То хто його спалив?

— Ага, допекло! Закортіло-таки взнати! Спалив Карфаген римський харцизяка. Сціпіон Еміліан. А чому? А тому, що Рим не раз зазіхав на аристократичну республіку Карфаген, яка з Північної Африки володарювала усім Середземномор'ям. Перша Пунічна війна призвела до того, що Рим прибрав Сіцилію та Корсіку і частину грецької Ілларії. У другій Пунічній війні Рим прихопив Іспанію та карфагенський флот. У третій Пунічній війні — це були 149—146 роки до нашої ери — Сціпіон Еміліан про всяк випадок спалив і Карфаген. Як наслідок експансії Риму...

Але дослухати урок стародавньої історії правлінням не вдалося. З гуком: «А ниньки я покажу тобі нашу еру!» — голова, мов гладіатор, кинувся не ентузіаста вечірнього навчання.

Прудконога молодість перемогла — голова не зміг наздогнати вчителя. І так засапався, що впав на стіл і ледь прошепотів:

— Тільки ж ви — нікому, нікому...

Кажуть, руки в мене золоті. Та й голова, повірте, не мідна. «Аналітичний розум!» — не раз відзначав мою скромну персону головінж. Проте буває й лихо з розуму, як справедливо застерігав Олександр Сергійович Грибоєдов.

Якось виступали у нашому цеху аси художньої інтелігенції. Здорово виступали! Одразу видно — працюють на совість. Хай у генах хоч цебро таланту, а діжки поту не додаси — і чекай на рекламації.

Так і сказав я на тій зустрічі. І трохи критики навів щодо окремих недоліків, які мають місце (і не одне!) в індустрії прекрасного. Читаєш твір — ніби про твоє життя. Але крім планових інтриг запліснявілого директора проти молодого Наукодоносора (або навпаки) та позапланових конфліктів науково-фантастичної дружини зі спокусницею-кранівницею (або навпаки) — торрічеллієва пустота. Таке враження, поділився якимось з бібліотекаркою, що творець побував на заводі один раз. «Не раз! — образилася повпред красного письменства. — Двічі!» А взяти босоноге дитинство, що загрузло в проблемах шістдесятих років по самі імпорتنі мокасини? Ніби агропромислова інтеграція відбувається десь у четвертому вимірі! Дядькизм! А балет на сучасну тему? Не витанцюється! І не витанцюється, допоки у такому тендітному мистецтві па-де-де з перфораторними молотками фугуватимуть...

Ну, дістав я тоді компліменти. На прем'єри почали запрошувати, на творчі бойовища-обговорення. Цікаво, що не кажіть, у мистецьких лабораторіях побувати, на власні очі побачити, як художній переділ твориться, як відокремлюється метал від шлаку. Бо таки правда — митці просівають тисячі тонн словесної руди заради єдиного радієвого слова, як образно зазначив Володимир Володимирович Маяковський, маючи на увазі не радіо, а вісімдесят восьмий елемент періодичної таблиці Дмитра Івановича Менделєєва.

Спочатку я дослухався та розмірковував, а потім і виступати навчився. Мабуть, слушні думки часом висловлював — літератори й митці не раз дякували.

Ну, розв'язку, відчуваю, вгадали всі. Згідно з сюжетними канонами, мав я за теми дискусіями «завалити» виробничий план і перейти до розряду невизнаних геніїв. Не поспішайте. Як був, так і лишився «майстром золоті руки», а спілкування з майстрами прекрасного на моїй творчості — технічній — тільки позитивно відбилосся.

Пробуксовка вийшла на кінематографі — мистецтві незбагненних можливостей. Дістав якимось запрошення на прем'єру —

перегляд у вузькому колі «кінововків». На початок я запізнився, сів тихенько в кутку, втупив очі в екран і... відчув потяг до летаргічного сну.

Нарешті спалахнуло світло, встав голова і розпочав:

— Як говорив один чин, я змушений вас вітати у цьому залі. Пропоную, дорогі колеги, перш ніж ми почнемо чуйно гамселити одне одного кінотермінами, послухати думки нашого вельмишановного «майстра золоті руки».

Я підводжуся й ріжу правду-матку.

— Вибачте,— кажу,— пропустив титри, та, мабуть, воно на краще. Бо як молодий режисер, робимо скидку: «Все попереду...» А як старий режисер, робимо скидку: «Може, востаннє...» Авторів фільму я не знаю, то дозвольте без усяких скидок. Режисерська концепція гранично ясна: натуралізувати заводські будні, грати «під життя»; що й зумовило добір усіх без винятку невідомих акторів. У суто виробничому плані до картини, як кажуть, не причепишся. Безкомпромісно поставлена проблема впровадження нової техніки. Але! Вся дія відбувається у цехах та управлінських службах. Чи виправданий такий прийом кінорозповіді? Я нарахував п'ятнадцять виробничих операцій, вісім нарад і... один день народження. Нудота! Навіть на однісінькому святі розгорнулася дискусія про недостатнє стимулювання технічного переозброєння...

— Саме так і було! — підскаочив замшевий дідусь.

— Можливо,— нібито погоджуюсь,— але справжнє мистецтво є збільшувальним склом, а не дзеркалом, до того ж нешліфованим.

— Нешліфованим?! — знову підкинуло дідуса.

— А так! — правлю своє.— Вже не кажу про те, що в картині з'являється і зникає з десяток персонажів, і не добереш, хто з них позитивний, а хто негативний. Є дещо гірше — штампи антиштампів: молоді чомусь із залисинами, а старші люди — патлаті, жінки всі до одної красуні, ноги, як кажуть, з вух ростуть, майстри грають під рафінованих інтелігентів, директора у джинсовий костюм увіпхнули...

— Так у житті! — злітає під стелю замща.

— Вибачте! — твердо кажу.— Так у житті не буває!

— Не буває?! — залопотіли замшеві крила.

— Художність де? — ставлю питання руба.— Де багатогранність життя? Чи самою технікою живе людина? Кому стрічку показувати збираєтесь? Держплану?

— І Держплану теж! — танцює в повітрі дідусь.— Може, в першу чергу!

— То нащо художній город городити? — питаю.— Приїздіть до нас на завод і накручуйте документальну стрічку!

— А це яка? — падає в крісло, як підстрелена, замша. — Документальний проблемний фільм... Рік творчих мук... Машинобудівний завод... Приховані камери...

Набираю повітря, б'ю себе в груди і видаю:

— Ну, заєць, зачекай!

Сміх — таки сила, бо якось згладив мою помилку і на своїй доброзичливій хвилі вищу категорію тому документальному фільмові приніс.

Відтоді коли чую дилетантські патякання щодо кіно, мовчу і думаю: чи не від того йдуть кінопрорахунки, що у фільмах, як і у футболі, у нас розбираються всі?

А ПЕТРА ПАМ'ЯТАЄТЕ?

Треба ж! Прилетів зі столиці — одразу ввіпхнули в сільський автобус: «За годину ваша лекція в сільському ательє...»

Сиджу спресований, повернутися — зась. Поруч дві бабусі при порожніх лантухах, ігноруючи автоперенаселення, ведуть дивно-давню розмову.

— Хоч на базарі душу відвела...

— І не кажи...

— Ото як пішла на пенсію, сіла на дурні гроші, ніби вимерло село...

— І я про те...

— Повлазили в телевізори — і нічого цікавого. Раніше хоч горіло. На один куток побіжиш — покричиш, а на іншому вже дим стелеться...

— А ниньки скрізь шлакоблоки, скрізь шифер...

— І нічого цікавого... Повіриш, учора без тебе ледь на казалися, аж на переїзд забігла. І нічого цікавого! Раніше було хоч слона циркового у теплушці побачиш. І мій Петро на ручній дрезині за козами ганявся, щоб розписаніє не зривали. А щас нічого цікавого: як не комбайни, то сіялки везуть...

— А я про що? В хаті — пуста, нікого-нікого, сама-самісінька з племінником і племінницею. Приїхали дисертації дописувати, вночі пера портять, а вдень сплять. Отож і я закуняла посеред дня, поки барабан вдарив і зорі висипали. Хутенько скочила — і до клубу, а там патлаті топчуться. Ні говоряки заїжджого, ні кіна. Посиділи з Олькою-сторожихою, пограли в мовчаники, і подалася собі під кожухом ледаря празнувати...

— А було ж! Мого Петра пам'ятаєш? Не руки — граблі. Як згребе дівок на вечорницях, пищали, аж заходилися, і я за всіх голосніше.

Тут і я вліз, як Пилип з конопель:

— Бабулі! Де ательє у Веселівці?

Затихли.

— Ательє питає...

— Нащо йому ательє?

— Женихатися їде?

— Ма'ть...

— Та воно ж лисе!

— Ниньки всіх підбирають... Лисе, патлате, дурне — аби в штанях.

— А було ж! Мого Петра пам'ятаєш? Як свисне на перелазі...

— ...груші на всьому кутку обсипалися!

Гарячкую:

— Бабулі! До чого тут груші? До чого Петро? Де ательє у Веселівці?

Глянули.

— Кричить, бачиш...

— Ма'ть, больне на нерви...

— Ще сопливе, а вже негодяще...

— І лице жовте...

— Ма'ть, з колиски падало...

— А було ж! Мого Петра пам'ятаєш? На бугая виліз...

— ...і цибав, як на моторолі!

Зриваюсь:

— Бабулі! До чого тут больне? До чого бугай? Де Веселівка? Де ательє?!

Відсахнулися.

— Витріцилося...

— Цур! Цур!

— Таки порчене!

— Оце вже Веселівка! Вилазьте!

— Ательє?

— Паняйте, паняйте! Поспитаєте!

Я вивалився. Автобус пішов. Кручуся, як каботажний лоцман. Долоню човником до очей тулю. Бруківка і степ. А на видноколі ніби садки кучерявляться. Чи марево? До зупинки — хвала Магеллану! — дівчина велосипедом котить.

— Благаю! Де Веселівка? За півгодини маю виступати в ательє!

— Ательє? А! Пошивочна майстерня! Це рукою подати. Кілометрів зо три до переїзду, а там — під поїзд не втрапте! — ще з кілометр і праворуч.

Зриваюся й барабаню бруківкою. Сонце прицільно лупить у тім'ячко. Вітерець бавиться краваткою, а та ляскає по очах. Модерні черевики без задників — «ні кроку назад!» — влаштовують фігурне катання. Не розженешся!

Перші будиночки — пру попідтинню. Черевики в правицю, ошую — тека, посередині я — босоніж і при краватці. Натюр-морд!

Переїзд пропихкав, як товарняк. Знов попідтинню — хоч би ніхто не стрівся! Ех! Дві фігури під парканом — вилізли на осоння. Ух! То ж мої бабулі! Мчу повз них, а в спину — трансляція:

- О! Наше лисе чеше...
- Ма'ть, гарбуза вчепили...
- Та ще з виляском...
- Аж з капців випав...
- А було ж! Мого Петра пам'ятаєш?
- Куди нинішнім!
- Як поцілує — опік третього ступеня!

У мене друге дихання відкрилось — ледь пошивочну майстерню не проскочив. Тільки вліз у сабо... тажні черевики, як зграйка літніх майстринь попід руки мене підхопила й в ательє занесла. Встиг!

Не перевівши подиху, починаю:

— Тема нашої лекції: «Деякі аспекти виховання методом переконання».

Літери в конспекті стрибають, мов коники. Шпарю з голови:

— Куди не глянь, скрізь як не лисі, то патлаті, як не витрішкуваті, то больні на нерви. А було ж! Вашого Петра пам'ятає? Як свисне на перелазі, то на кутку водночас усі дівочі серця солов'ями витьохкували...

Пролунали сердечні оплески.

І МИ ВЕРТАЄМ

На роботі — Сцілла і Харібда.

Вдома — дружина й теща.

У школі синок теж наакселератив.

Куди подітися змученій душі? Мамо!

— Здрастуй, синку! Здрастуй, манюне!

(У манюнього дововенна метрика і центнер живої ваги).

— Здрастуй, мамо! Втомлений, як віл. Голодний, як вовк.
Спати хочу, як ведмідь.

— Ах ти ж, мій зайчику! Ух ти ж, мій побігайчику!

— Вибач, мамусю, я одразу ляжу...

— Ручки вимий. Від мікробів...

— А! Вже мию.

— Тепер борщику, борщику!

- Я їв борщ.
- Де?
- На роботі в буфеті.
- Хіба то борщ? То бовтанка на мазуті.
- Сьорб... Сьорб...
- Геніально!
- Це ти нарошне, щоб матір похвалити.
- Не борщ, а симфонія!
- Невже прісний?!
- Що ти! Шедевр!
- Завжди мене перехвалюєш. Може, сметани додати, часнику накришити?
- З борщем повний порядок.
- Бери пиріжки.
- Плям... Плям...
- Рахат-лукум!
- Невже не допекла?!
- Що ти! Такі пиріжки і в раю не подають.
- Нарошне хвалиш, щоб мені приємно...
- Слово честі!
- Сіль не сип, не сип сіль!
- Я люблю сіль!
- Від солі капіляри. Дуня з третього під'їзду від капілярів померла. Пам'ятаєш тітку Дуню? Зі мною в госпіталі працювала...
- Пам'ятаю. Ледь мені вухо не скрутила...
- Було за що. Ти її в сорок п'ятому месершмітом обізвав.
- Каюсь, але точно. По-перше, гостроноса, по-друге, на кожного холостяка-фронтовика пікірувала...
- На холостяків можна... Вогонь-дівка була! Тепер таких нема. Сирок бери...
- Терпіти не можу...
- А ти з ягідкою... Сирок — перше діло для мозкової діяльності.
- Пивка б для мозкової...
- Від пива водянка... Дядька Сашка пам'ятаєш з п'ятнадцятої квартири? Помер від водянки.
- Від водярки...
- Нащо так? Нащо наговорюєш на людину?
- На мене теж наговорюють...
- А хіба від цього ти гіршим ставш? До людей будь привітним. І роби. Робота сама за тебе скаже.
- Будь певна, мамо...
- А я певна. Тільки гарячий ти, викапаний батько...
- Холоднокровних і так багато розплодилось.

— Аби не байдужих. Пам'ятаєш, батько говорив: справжній звір — байдужий звір.

— На все життя запам'ятав.

— Ой, у тебе повіки склеплюються! Відна дитина! Спатоньки, спатоньки!

— Уф! Уже сплю.

— Зніми шкарпетки. Шкарпетки зніми! Нейлон пори закриває!

— Зняв, уже зняв.

— Тобі не дме?

— Ти що!

— Дме! Зараз ковдру принесу.

Хр... Хр... Хр-р-р...

— Так! Підіткну ковдру...

— Мамо, я вже сплю.

— Спи. Я квартиру зачиню...

— Уф... Хай повітря...

— Буде протяг. У тебе носик слабий... Ось візьму табуретку і...

— Мамо! Не лізь під стелю. Сам закрию.

— Спи! Ти не вмієш...

— Не лізь, кажу! Бо торохнешся...

— Все, закрила. Спи. Подушка низько...

— Хай... Я люблю низько...

— Ніжки підібгав... Простягни. Хай від голови кров відливає.

Так. А під голову ще подушечку...

— Я сплю...

— Спи, спи... Тверда подушка. Принесу м'яку. У мене є з гагарячого пуху...

— Ма-мо!

— Ти спи. Це я до себе кажу. Молоді, а вже нерви...

— Спа-а-ти хочу... Вмер... Нема мене...

— Може, пустирнику? Зразу й заснеш...

— Да-ай поспати... Кінчаюсь...

— Спи, спи. Я мух відганятиму. Кляті мухи. Звідки вони налітають? До війни стільки не було. Киш! Ш-ш-ш...

Хр... Хр... Хр-р-р...

А сон легкий: теща дає прочухана дружині; син вправляє мізки моєму шефові; дружина й шеф повзуть до люльки, з якої стирчать мої бакенбарди; колисають мене, цілують в обидві щоки...

— О, вже прокинувся! Тільки приголубила, а ти прокинувся.

— Спасибі, мамо. От вривав по сну!

— Хіба то сон? Передрімнув дві годинки.

— Ну? То я побіг!

- Вимий ноги. Ноги вимий!
 - У мене сьогодні день миття голови.
 - Ніякої гігієни у цих дїтлахїв...
 - Я пожаргував...
 - Гарні жарти! Двїчі на день мий ноги. Від цього і голова свіжа...
 - Та мию. Вже мию.
 - А тепер узвару випий. Випий узвару! Це від серця. Бери мед. Мед бери! Мед від голови допомагає... Ось авоська — тут фрукти, цукерки, квіти. Невісточці та онучку. А онучку ще гарну футболку дістала...
 - Знову переплачувала?
 - А де Ясь дістане таку футболку?
 - Спасибі, мамо! Золото ти наше!
 - Завжди перехвалюєш... Телеграму твою всім читала. На мої іменини. Дядьку Паші читала, пам'ятаєш його? З батьком в одній роті був, без руки повернувся... Ліді, Лізі, Мар'яні, Мотрі читала, бабі Жені читала...
 - Нащо, ма?
 - Як нащо? Як не поділитися? Не чужі — сусіди. На руках тебе малого носили... Просльозилися... Слова такі знайшов: «Живіть, рідна, сто літ, а за вами і ми якось проживемо...»
 - Заспокойся, мамо. Ви живі-здорові, то й ми куми королю.
 - Ти бабі Жені склади телеграму... Душевну... В понедїлок її день, а вона одна-однісінька...
 - Складу, мамо.
 - Йди, синку. Не гнися. На повен зріст іди...
- Йду. І друзі поруч. І сонце не заходить.
 Ех, випередив поет:

І ми вертаєм...
 У вічну казку...
 До матерів.

Умри, сатирику! Краще не скажеш.

АФОРИЗМИ

- Майстер літературного маразму.
- Акселерація: нетверезий молокосос.
- Чесно кажучи, я закінчений брехун!
- Вийняв з-за пазухи філософський камінь і төрохнув ним опонента.
- Людина глибокої внутрішньої культури. Зовні її зовсім не помітно.
- Акордну оплату видумали піаністи.
- Плакат: «Виховуйте алкоголька власним прикладом».

Чарівні, мов сама юність, столичні молодята Тетяна та Євген звихорилися по весіллі подалі од світу — в карпатську хатину, що примостилася на далекому ґруні. Одинокі газда та газдиня приголубили їх мов рідних.

Першого спільного вечора протрембітав газда у всесвіт честь молодим, і здригнулася хатина від здравиць та дріботушок під транзистор. Вгинали долівку навперейми, допоки не гепнулися столичний легінь та місцевий кожум'яка на дубову лаву.

— А я таки добряче вигуляла вашого чоловічка! — піднесла переможний келих моторна газдиня.

— За амазонок! — виголосила юна леді.

Смерічки й потічки, червона рута й сиве зілля ромену, щебетливі гаї й звивисті плаї, ґруні й полонини поволі розкривали молодятам свою щемну пісенну таїну. Із півсфери неба зоріли близькі зірки на золотий та чорний діаманти: пшеничночубого юнака та смагляву юнку в зеленій духмяній оправі Карпат. А може, ввижалися зіркам найяскравіші світила — кохання подвійні сонця.

О лірико, чому так заблизько від тебе, на відстані людського тяжіння, палахкотять протуберанці сатири! Ех, білявко й чорнявко! Ще точився медами заповітний місяць, як єдність протилежностей перейшла у боротьбу.

Якось молодята спустилися на роздоріжжя цивілізації і флори. І тут, у буковій ресторації «Під березовим дубом», медвяна квітка прив'яла від краплі скипидару.

Тетяну запросив до танцю джинсово-шкіряний ковбой з м'ясної секції гастроному Роберт, і вони вшкварили бебі-козачок під овацію всього екзотичного шинку. Євген тут-таки підхопив опасисту подругу ковбоя Матильду, і вони врізали під бурю оплесків дарлінг-бариню.

— Бухла і лабухів! — вигукнув Роберт. І заголосив на честь знайомства арію зайвої людини Євгенія «Ужель та самая Татьяна...».

Євген також замовив вино і музику. І виконав арію зайвого аристократа Роберта «Кто может сравниться с Матильдой моей...»

Діставшись свого гірського притулку, молодята вперше вклялися нарізно: вона — на ліжку, він — на скрині.

На світанку почалося.

— Де ж твоя Матильда? — ласкаво запитала Тетяна.

— А там, де твій Роберт! — моментально відповів Євген.

— Чому я не зідрала шиньйон з цієї овечки? — задумливо проказала молода.

Молодий теж вдався до риторичного запитання:

— Чому я не врізав цьому Робертунчику?

— А ти його рогами, рогами! — використала старий анекдот Тетяна.

Євген відповів також старим, але не менш образливим анекдотом:

— Коли подружнє життя — це діжка з дьогтем, а медовий місяць — тонка плівка меду згори, то ясно, що мені відкрили діжку не з того боку...

— Пошляк! — вибухнула молода.

І тут зі світлиці проклюнувся голос газдині. Вона виспівувала:

Як вони кохалися
Звечора до рання,
Ім соловії на калині
Голосив кохання.

А він її: «Котику,
Котику й бальончику».
Вона його: «Котику,
Голубчику, горобчику».

Як вони побралися:
У милого борода, як рижева щітка,
На котика й бальончика
Глядить, як на дідька.

Пісня урвалася.

— Чув? — проказала Тетяна.

— Що саме?

— Що всі ви, мужики, до весілля присягаєте нас на руках носити...

— Я й носив, поки ти не перескочила на руки Робертунчику...

— Це просто смішно! Відмовити сусідові по столику в танці принаймні нешляхетно...

— А не запросити покинуту даму на танець — шляхетно?

— На танець?! Обійми під музику ти називаєш танцем? Ось тобі! — І молода вліпила аплодисмент у щоку молодому.

— Як ти сміла?..— Євген гахнув об долівку глек-сувенір.

Тетяна, як пантера, стрибнула до тареля з крашанками.

Але її зупинив голос газдині. Вона виводила:

Милий милій сипле слів,
Як гороху в бочку.
Мила милому зубами
Пірвала сорочку.

І вони зчиняють крик
Та й роблять повстання,
З мисок, глеків, тарілок
Ціла тарагання.

Газдиня змовкла, а Євген пошепки спитав:

— Цікаво, що таке тарагання?

— Спитай у своєї Матильди! — відчикрижила молода.

— Якого чорта ти причепилася зі своєю Матильдою? — скипів Євген.

— З моєю? З твоєю, любий мій! — І крашанка вліпилася у стіну побіля Євгенового носа.

— Ах, так? — І в кохані очі полетіла пачка сигарет.

Тетяна відхилилася і пожбурила у білий світ полив'яну миску.

Євген звузив очі... І тут з новою силою розлігся голос газдині:

А голубка як жбурне
Баняка в калину:
«Ти вже мені наспівавсь,
Сякий-такий сину!

Ти вже мені наспівавсь
Та й наголосився,
Через тебе той упир
Мене очепився».

Тетяна чмихнула й сповзла на долівку. А газдиня у світлиці набирила голосу:

А голубчик як гужне
У калину миску:
«Щобі тобі вивернуло
Той язик у писку!

Ти вже мені наспівавсь,
Годі вже співати,
Через тебе, соловію,
Взяв біду до хати».

Євген опустився на коліна поруч з Тетяною. Щока торкнулася щоки, руки сплелися над глиняним прахом.

— Перепиши слова, люба...

— Перепишу, любий...

— Винесемо черепки непомітно...

— Винесемо...

— Цікаво, як закінчується пісня...

І одразу виник голос газдині:

Потім вони черепки
Поза хату носять...
А соловій на калині
Кохання голосить!

ВИШИБАЛА

Не люблю, як придурюються! Є чим похвалитися — перснем, чи лайбою, чи арабським кожухом — хвались. І тобі кайф, і людям шпилька.

Да! Сам я по авточасті. Це така кібернетика, що без неї, без авточасті, далеко не зайдеш. Роблю в столиці, а живу в Дачному — підгодини на електричці. І нащо та столиця, де кожен прищ викаблучується, фурункула з себе строїть. Пљонеш — і не в того попадеш, лишні нерви.

На своїй Помідорній вулиці я перший чоловік. І бугаю роги скручу. Але не хочу, бо культурний. Мене так і звали — граф. Відгрохав хату, як музей, на два поверхи. Нагорі я, внизу мать.

Мать, правда, стогне: взяв би, каже, якусь негорду заміж, бо фрукта гние і в телевизор кольоровий ніколи глянути. Бери, раджу, мать, на грядки транзистор і гартуй характер, бо якраз візьму горду, з ногами і бюстом і щоб по-австралійському шпребхала.

Щоб скрізь фірма. Сам я в «Ладі», а що на мені? Джинси «Лев і страус», двісті монет кинув. Зате до інтуристочок підвалитися чи нашу вщипнути — всігда пожалуста. Бо фірма! Шкірянка, дублон, годинник — все японсько-тexasьке, а галстук взагалі з невідомого острова. Давлю клас — свого і даром не треба, хіба щось попоїсти.

Да! А в ресторані? Куртку потрясну відірвеш і нехотя заходиш, але за стіл не прешся, а до стойки. Ніби випадково заблукав після умтвеної роботи — і нуль вніманія на всіх. Сідаєш на вертушку-табуретку, ніби весь у мислях. Куртка малинова, а підкладку відкинеш — зелена. І знехотя, ніби про щось думаєш, виймаєш загриничну пачку, ліпиш фільтр до губи. Бармен тобі сірника, а ти — клац! — запальничка «ронсон». І тут ніби приходиш до пам'яті і дивуєшся, що в ресторані зі своїми мислями, і гукаєш бармену:

→ Бой! Коктейль «хемінгуей»!

Бармен Буба Пасльон, однокашник, колись на хімії зрізався і не жалкує, хімічить «хемінгуея». А ти вже бонжуришся з оркестром, підпираєш голову рукою і меланхолійно троячкою даєш знак. Ударник, електронний асенізатор — піаніно під током, гітари, бубон як вривуть:

Леді, леді, леді,
Леді, джентельмени,
Ух!

Дівулі, по-нашому герли, в коло та стегнами, стегнами — круть, верть! Хлопці рвуть на грудях капронові мережива — і туди ж. Регбі!

Да! А якраз прислали до нас у Дачний училку молоду, щоб по-англійському шкетів мучила. Строга! Але такої красоти я ніде не бачив. Журнальчик один роздобув, «Плебей» називається, там американські кралі в натуру роздягнені. То ті місісіпочки проти училки нашої як кози. Хлопці зразу біля неї закрутилися, як мошва при торшері. Тут я попередив, що скелета школі пообіцяв подарувати. Висушеного. І всі ласі одразу від училки відпали. Женюсь! — одразу вирішив.

Да! Тоді якраз грандіозний випивон намітився. Сусідка Мотря Карпівна, передова помідорна жінчина, дочку-студентку заміж видавала за доцента-сироту. Мене запросила, бо фірма!

— В саду під навісом ставлю стіл на сто чоловік,— поділилася Мотря Карпівна.— І окремих навіс для оркестру з ресторану.

— Кайф! — кажу.— Хай всі бачать, як наші гуляють. Моя «Лада» до ваших послуг.

— Прийми мерсі! — сказала Мотря Карпівна.— Приходь з училкою, може, швидше окрутиш.

— Мерсі обратно! — кажу.— Все буде тіп-топ, свого не випустимо.

— Є секретна просьба,— продовжує Мотря Карпівна.— Дістать вишибалу.

— Кого? — дивуюся.

— Вишибалу. Щоб тихенько в кінці столу сидів, а як хтось перебере, вишибав з двору. Я в кіно бачила такого дилду в сомбрері,— пояснює.

— Нащо, коли всі свої? — дивуюся.

— Для гонору! В куми моєї гуляли свайбу всього три дні та й то з п'яних очей жениха через паркан перекинули. Ледь у кропиві не спікся.

— Може, Петра візьмемо, грузчика з гастроному?

— Цур! Його після третьої чарки бити починають. За вираження. Дістань невідомого вишибалу. Червінца даю!

Взяв я десятку, сів у лайбу і покотив до річки. А навстріч один дачник суне. Такий собі чмур, халупку зняв і в ліс ходить — дихає. Патякали, що із закордонів повернувся. А дивитися нема на що. Зашмигана спортивна куртка і штани рогожні. Буває, що наша рогожа у заграниці самий тиць — лорди носять. Але має бути на заду нашльопка — фірма. Придивляюся до чмурового заду — нема фірми. Голодранець! Я б такі штани на свого псявіру Джексона посоромився натягнути!

— Слухай! — гукаю чмуру.— Є непильна халтура. Свайба у нас. Треба вишибалу. Чи не підеш за п'ятірку? І випивон на дурняка...

— Вишибалою? — перепитує.
— Вишибалою. Ніхто й не визнає.
— Прибуду! — примружив очі.— П'ятірки не треба.
— Замьотано! — радію.— Стріху причешу, щоб собаки не гавкали...

— Причешу. А квіти...

— Без квітів обійдемося! Там букетів буде стільки, що підсвинку на місяць січки вистачить.

— Тоді привіт підсвинку,— каже.— Прибуду!

Свайба була розкішна. Дванадцять машин з гудками й стрічками весільний картьож привезли.

— Де вишибала? — не забула спитати Мотря Карпівна.

— Буде! — кажу.— На початку він без надобності.

І закрутилося. Тости, шампанське, сльози — як положено. Молодий — блідий, молода — як вода, діди в галстуках, хлопці в бородах, молодші п'ють, старші закусують.

Вишибала з'явився, як гостей на пісні потягло. Я його спочатку не впізнав, а впізнав — отетерів. Костюмчик, сорочка, галстук — люкс з небаченого краму, і сиділо все як влите, ніби він у тому кайфі і вродився. Волосся прилизане на пробор, на лацкані лауреатський знак, а на пузі брелок на золотій цепочці. Я, вуличний граф, як опудало проти нього!

А вишибала цілує ручки нареченій, розкланюється, як балерун, і пре на стіл коробку-сувенір, сервіз на дванадцять персон. Вже не знаю, наш чи звідти, але Мотря Карпівна ледь з крісла не випала. А той перевертень уже штовхає тост голосом Левітана:

— Увага! Увага! Говорить Дачний! Сьогодні тут в ім'я продовження роду людського, а також для заохочення лікеро-горілчаної індустрії відбувся запуск на орбіту подружнього життя доцента Кості та студентки Насті! Стан нормальний. Температура наближається до сорока градусів. Ура!

Тут наші ревнули. Зірки з неба посипалися. Мотря Карпівна стисла вишибалу в залізних обіймах і вдарилася в сльози. Наречена заплескала в долоні, а жених-сирота вперше подав голос:

— Ми щасливі, що нас напучує в невідому путь знаменитий сталевар, герой Запоріжжя та Бхілаї! Ляснемо з цього приводу, як заведено в доцентів, фужерами!

Весілля пішло, як підстебнуте. Вишибала посипав тости, позбирані на міжнародних столах, і з моєю училкою встиг перемовитись тиць-а-тиць. А я сиджу, як облпований, без нуля вніманія.

Училка вшкварила стиль з тим сталеваром, а я спіймав на танець Мотрю Карпівну і шепчу:

— Скажіть цьому, щоб не сіпався, а сидів вишибалою. Бо не люблю, як придурюються...

— Сказився! — відпускає Мотря Карпівна аперкот мені під ребро. — Що мелеш?

— А хто буде вишибалою?

— Ти й будеш, не велике цабе! Червінца взяв?!

Ну, думаю, я вам покажу вишибалу! І чарку за чаркою!

А сталевар-дипломат уже без дипломатії училку за талію, та іржуть, як лошаки, та стрекочуть по-англійському, як сороки. І головне, я все розумію без перекладу і вже сам жалюся сусідам по-англійському, але вони ні чорта не розуміють...

Ну, закінчилося весілля в рожевому тумані. Правда, одного вишибли. Мене. Сталевар вишиб. А сам кудись зник. І не сам — з училкою...

Да! Було діло. З того часу авторитет мій підупав — вишибало кличуть. А училка й сталевар прислали мені потім свою весільну фотішку. І джинси в благодарність за знайомство. Джинси, конешно, фірма. Тільки не люблю, як придурюються...

КОМІСІЯ

Став мов укопаний.

Гак, увігнаний між блоками, намертво присобачив табличку:

«Дім взірцевого побуту».

Задер голову. Шістнадцять поверхів! І всі без родимих плям. Гамузом чкурнули в післязавтра.

Замерехтіли образи: м'яке світло торшера; піжама сипле харч у телевизор, переобладнаний на акваріум; туніка спринцює щілини хлорофосом; шкільні мундирчики з математичним нахилом, мерсікаючи, вкладаються спати; виникають сусіди у повстяних капцях; квіти, чай по-англійському, благолепіє; починається вечір забутої поезії; піаніссімо звучить ранній Ющенко...

Та з усієї голографії переді мною матеріалізувався рожево-щойкий суб'єкт середнього пенсійного віку. Репрезентувався:

— Член комісії.

— Якої?

— Побутової боротьби.

— Але дім уже...

— А рецидиви? — шепнув він.

— Мають місце? — нахилився я.

— Дуже! — роззирнувся член.

— Який постулат?

— Щоб мертва тиша!

— Комісія пенсійна?
— Звідки ви...
— Наші пенсіонери — наймолодші в світі! — пояснив я. —
Плем'я нерозтрачених сил!

Рожевощокій запишався.

— Один не пенсіонер, — повідомив. — Голова комісії.
— А йому нащо? — здивувався я. — Робити нічого?
— Скажете! Університетський доцент!
— І бореться?
— Як звір! Дружина від нього втекла...
— А привід?
— Без приводу. Карбованця щодня видавав. І лекції на ній
апробовував.

— Садист?

— Скажете! Він логік і психолог!

— А не шизик і псих?

— А ти що за один? — розсердився член.

— Не тикати! — напижився я. — Інспектор стіннівок!

— Невже? — зрадів рожевощокій. — Прошу до нашого сати-
ричного вікна.

— Сатира? У взірцевому домі?

— Випікаємо останніх!

З вікна сатири обпекла моє серце сучасна Мавка. Під фото-
портретом червонілі літери: «...овська М. М. з квартири
№ 108 о другій годині ночі пила шампанське у товаристві
мужчин! Ганьба!»

— А як дізналися?

— У неї бокова квартира. На закругленні можна зазирнути
у вікно з сьомого поверху...

— Але ж деталі! Шампанське, мужчини... І все глупої ночі!

— У голови телескоп. Він якраз на сьомому... Виліз на
шифоньєр, навів трубу... Як побачив, бабахнувся з шифоньєра.
Сьомий день бюлетенить. На копчик приземлився.

— А телескоп?

— На друзки!

Мені полегшало. Задивився на сьомий. На бокові вікна.

— Не вийде! — потер руки рожевощокій. — У неї знову
мужчини. Делегація!

— А вона...

— Вона актриса, — зітхнув член. — Лауреатка. От і їздять,
порушують...

Повз нас прослизнув до парадного вельветовий індивід.

— Вітатися треба, Електроне Івановичу! — зупинив його
рожевощокій.

— Здрасть...

- А чому ви не на службі?
- Відгул! — буркнув вельвет.
- А телефончик у канцелярії не змінився? Подзвонимо — перевіriamo...
- Дзвонить! — гахнув дверима вельвет.
- Ображається... — констатував член.
- Теж рецидивіст? — запитав я.
- Кібернетик. Співали у нього після двадцяти трьох нуль-нуль...
- Кричали?
- Спати треба! А раз співали, значить...
- Випивали! — рубонув я.
- От-от! А ще кібернетик! Рóбота зліпив: «око-рука».
- То є від чого співати!
- Доспівається! А як у програму дихне?
- Чію?
- Рóбота!
- Чим?
- Перегаром!
- То що?
- І наробить той робот! «Око-рука» — око косе, а в руці чекушка. Ми подзвонили...
- Куди?
- В інститутську канцелярію.
- Ну?
- Вислухали і послали.
- Може, рóбот? У них є говорящі.
- Навряд... Щоб робот у такого бога гнув? Далеко науці до цього!
- Нелегко вам!
- І не кажіть! Діти стрибають, роялі бренькають, телевізори голосять, гості регочуть... Зажиріли!
- А комісія здорова?
- Аякже! Сміттєвоз якось у дворі на ніч лишили, то ми його перекинули. ЗІІ!
- Я в моральному плані...
- Глибоко між нами?
- Ще глибше!
- Двоє зірвалися... Пенсіонери-початківці.
- Міні підвели?
- Іменини. Ми їх на сектор іменин кинули. Щоб без галасу. А їх за стіл запрошували...
- Амба! Хто ж об одинадцятій у нас не за столом? Хіба ті, хто вже під столом...
- На інструктаж з піснею приходили...

— З якою?

Член знову роззирнувся і тенорком повідав:

Писали хлопці, писали хлопці
До Риму,
Чи можна сватать, чи можна сватать
Марину?
А Рим одвітив, а Рим одвітив,
Чом би й не?
Марина гарна, Марина файна
До спанне...

— Крім Риму, все нормально,— зазначив я.— Профорієнтація.

— Все одно вичистили! — сказав член.

— А дальша доля?

— Живуть поза комісією. Як усі.

Тут рожевощокій зіщулився. До нас наближався легконогий старий у кітелі без погонів.

— Найзловредніший фуліган на пенсії,— шепнув член.— Льотчик-випробувач...

— Фізкульт-привіт, комісія! — привітався на ходу крилатий пенсіонер.— В будинку стіни сиплються, а ти винюкуєш, де борщ варять? Штангою займися або ядром...

— Завжди так! — поскаржився рожевощокій.— І листи пше, щоб пенсію чоловікам з шістдесяти п'яти років давали...

— Нікак і нікада! — скрикнув я.

— І нізащо! — підтримав член.

— Нізащо не дав би пенсію вашій комісії в шістдесят п'ять років, у сімдесят — як мінімум! — закінчив я і подався геть.

— Фуліган! — бабахнуло вслід.— От визнаємо, визнаємо, з якого дому, і повідомимо, що вештаєшся в робочий час чужими подвір'ями! Дисидент!

ВУЛЬГАРНА СОЦІОЛОГІЯ

Пал Палич вдавив клавіш селектора й видав команду в приймальню:

— Гнати всіх поганою мітлою! Апчхи!

Чхалося... Дужі вітри останньої чверті електронно-космічного віку таки надибали шпари у дерматиновій герметизації кабінету Пал Палича — вузького керівника широкого профілю.

— Апчхи!

Знову чхнув — на правду! — Пал Палич. Чхати він хотів! Та вже далеко не на все. Ще вдавалося залізною рукою у замшевій

рукавичці приборкувати локальні смерчі типу «компетентність», «мікроклімат», «прогнозування» й тому подібні інтелігентські витребеньки. Реформа, обсяг реалізації, договірні поставки? Умів, умів Пал Палич тихою сапою провести дредноут валу й кризь ці рифи прогресу. Ах, вал! На його гребені не раз наздоганяв, переганяв й знову наздоганяв Америку Пал Палич. Але відкочувався і дев'ятий вал на хвилерізах комп'ютерних підрахунків, полишаючи на міліні непродуктивні скелети гладких китів-звітів.

— Апчхи!

Ех, які рапорти складав колись Пал Палич! Поеми екстазу! В світлі, дусі, русі й на часі! І плив німб-флюгер над мідною лисиною Пал Палича — невмирущого кадрового бронтозавра. Звичайно, ляскало, звичайно, блискало... Заклубочувався перистий ореол в кучові, а кучові — в грозові хмари. Вибухав очисний розряд. Та Пал Палич, мов неопалима купина, відводив блискавки на потрійний живопліт власноручно зрощених кадрів-йесменів. Приймали удар віддані дуби з розгалуженим кореневищем старих зв'язків, перекидали ватру на ліанове нетрище спеців з еластичними спинами, а останні іскри згасали в дрижаках середньої осикової ланки. І виходив у грозових відсвітах монументальний Пал Палич, сіяв навсібіч догани, брав зі стелі підвищені зобов'язання, вишукував приховані від держави резерви, розкидав умовні проценти... Дайош останні декади й штурмові години!

— Апчхи!

Якраз на світанні сон дурний привидився Пал Паличу. Тестом його мордували.

— Ваш фах?

— Керівник.

— Це покликання. А фах?

— Безпорочно забезпечую...

— Не хвилюйтеся. Пригадайте фах. Може, ви були вчителем, може, конструктором...

— Бе-бе... Був... Е-е... Заочником був!

— Заочником чого?

— Бе-бе... Забув.

— Не хвилюйтеся. Бачите, вийшла диспропорція. На одного виконавця припадає півтора розпорядника. От і розбираємося, хто що може...

— Можу довідку нагору й вказівку вниз!

— І все?

— Доповідь можу!

— Полищмо балаканину західним парламентам... Урок геометрії школярам дасте?

- Не...
- Гайку виточити можете?
- Не...
- А відштампувати?
- Не...
- Доменний жолоб вирихтуєте?
- Боже збав!
- Шибку вставите?
- Нікак нет!
- Автоматичну лінію сконструюєте?
- Сію секунду дам команду в СКБ!
- А самі?
- Проконтролюю, розжену, доповім!
- Ясно! Марш на курси!
- Підвищення кваліфікації?
- Контролерів для палаців перших шлюбів...

Зрозуміло, після такої чортівні Пал Палич встав з лівої ноги і не міг взяти себе в руки. А ще родинні неприємності. Влаштував недавно сімейно-виробничий бенкет з нагоди перевиконання недовиконання.

Пал Палич наш Наполеон,
Він наробив би і в ООН! —

виголосив віршований тост маг-штовхач Аугустопсовченко. Звичайно, про ООН він трохи того... загнув, бо Пал Палич володів лише материною та матірною мовами, але було приємно.

— Цей твій неліквідний штовхач має хоч якусь освіту? — поцікавилася дружина, прибираючи стіл. То була третя половина Пал Палича — дві попередні згоріли від ентузіазму, активно впрягаючись до командного воза. Третя в його парафію не лізла, служила в якійсь легковажній установі і пускала шпильки.

— Має чи не має, а чорта з-під землі дістане, — буркнув Пал Палич.

— То міг би знати, як Наполеон закінчив.

— Це символічно, мовляв, за Пал Паличем у вогонь і воду...

— І загуркочеш ти зі своїми блюдолизами під мідні труби! — каркнула дружина прокурорським голосом.

— Слухаюсь! — вихопилось у Пал Палича. Й одразу гаркнулося: — Мовчать!

— Два слова — і словесний портрет готовий! — не злякалася дружина. — Нагорі — вуж, вниз — крук.

— Гнати тебе поганою мітлюю!

— Свою мітлу не прогав, Пашо! Загородився дурнями, ще

дурнішими за себе. На такому тлі, звичайно, і корова керівником виглядає. Колись це був хід конем, а нині — примітив. Дилетанти твого рівня давно оточили себе талантами. Господи! Запросив би до себе аналітиків, та дав би їм простір, та навчився б поспіхатися, та лишив би собі прогнозування та зв'язки з суміжниками — і вимер би на банкетах, не заважаючи справі, зі славою народного менеджера. Для початку хоча б соціолога запросив, щоб знати, звідки перший камінь тебе торохне...

Клята баба! Сварка сваркою, але тримав-таки Пал Палич у черепушці варіант з соціологом. Другий тиждень лазить по об'єктах джинсовий шмендрик-кандидатик, анкетує, диктофонує, винохує соціологію для Пал Палича.

— Апчхи!

Д-р-р... д-р-р... хря... хря... — озвався селектор.

Тицьнув клавіш:

— Гнати всіх поганою мітлою!

— Соціолог хуліганить, — рюмсала секретарка, — рветься до вас...

— А! Запускай!

— З привітом, Пал Палич!

— Всі ви з привітом! Доповідай, соціологія...

— Ось картки з попередніми тезами...

— Давай! У тебе все?

— Раджу підключити комплексну групу: економістів, тех-експертів, психологів.

— Обійдемося без нахлібників. Шарлатанів розплодилося — футурологи, ергономіки, екологи, АСУстенти, етики, естетики, паразитики... Тьху! Хіромантія якась.

— Я пішов...

— Гуляй і не чхай... Апчхи!

Д-р-р... д-р-р... хря-хря... д-р-р...

Штрикнув клавіш:

— Гнати всіх поганою мітлою!

— Ой-йой-йой-йой... — заквилила секретарка, і під ту мерихлюндію перед очі Пал Палича представ Дехто сивий, коректний, стрункий і з прапорцем на лацкані.

— Доброго здоров'я! Кого гнати будемо, Пал Палич?

— Я вибачаюсь... — став струнко Пал Палич.

— Сідайте, сідайте...

— Я вибачаюсь... — сів струнко Пал Палич.

— Нерви? — і собі підсів до столу Дехто. — Текучка заїдає?

— Заїдає! — вхопився за рятівний круг побілілий Пал Палич. Машинально намацав соціологічні картки і розгорнув їх, як козири. — Доповідаю: веду соціологічний пошук!

— Молодця! От не чекав! Дозвольте проглянути?

— Прошу! Попередні тези...

— Цікаво... «Штурмівщина, примітивний технічний рівень». Самокритично. Далі... «Модернізація на папері. Відсутність комплексного плану на перспективу. Авторитарний стиль керівництва». Так! Далі... «Попередні висновки на основі анонімного опиту». Чому анонімного? Ага, ось примітка — «критиконебезпечна ситуація». Так! Далі... «Параграф перший: гнати директора поганою мітлою». Гм... Не зовсім наукове формулювання. А втім, я його тут чув. Мабуть, чули й інші... Що ж, Пал Палич, наші висновки повністю збігаються з вашим соціологічним дослідженням. Отже — здавайте портфель.

...Певне, її били перший раз у житті. Бо верещала дружина Пал Палича на весь мікрорайон. Верещала, але відгавкувалась:

— І-гі-гі-ой! Мужлан вульгаріс! І-гі-гі-ай! Вульгарний тип!

— Я... вульгарний? Ех-гех! — гекав від фізичних зусиль Пал Палич. — Ех-гех! А твоя соціологія, соціологія твоя яка?..

ВСТУП ДО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Петро Полікарпович був людиною рідкісної професії — міністром. Компетентним, далекоглядним, душевним, одне слово — талановитим міністром. Але ахіллесову п'яту мав: безумно любив художню літературу. Він обоожнював і класиків, мертвих і живих, і не народжених класиками чесних середняків — надійний фундамент парнаського хмарочоса. Не поважав він тільки графоманів. Особливо відомих, що тримали за пазухою штабелі книжок і публічно погрожували новими творчими планами.

Петро Полікарпович знав:

— художня царина — єдина, де всі місця вакантні (навіть зайняті);

— художній талант спалахує від божої іскри попри всі щаблі службової драбини.

Навіть науковий генний принцип пасував перед феноменом божої іскри. Справді, тихий лірик мав на своєму генеалогічному дереві виключно козарлюг-відчайок, задержуватий сатирик вигулькував з інтелігентної робітничої династії, дослідник латиноамериканського роману походив з колгоспної родини *et cetera*.

Петро Полікарпович як міг підготовував носіїв божої іскри. Вони маячили серед референтської братії. Звичайно, міністр знав афоризм: «Письменник працює навіть тоді, коли дивитьсяся

у вікно». Але вважав, що цей крилатий вислів народився передчасно. Справді, книжка пересічно виходить раз на кілька років, а істи майстри слова навчилися щоденно. Плюс сім'я. І не завжди одна, якщо письменник тяжіє до романтичного світосприймання.

Скажімо, у міністерстві Петра Полікарповича працював старшим референтом молодий новеліст, якого витурили з попередньої служби саме за те, що полюбляв дивитися у відчинене вікно, — він був асистентом у рентгенкабінеті. Інший старший референт мав кілька романів, але, затюканий доброзичливою критикою, плюнув Пегасові межі очі й пішов шеф-поваром у ресторан «Нептунові крихти». На жаль, він якось одягнув на голову клієнта — критика Фонбарбоського — казанок з паруючою фірмовою юшкою «Під зорями Атлантики». Довелося повернутися до голого письменницького столу, а потім обійняти посаду у відомстві чужого Петра Полікарповича.

Треба віддати належне референтам-парнасям. Працювали вони, як боги. Правда, інколи зникали без усякого попередження на день-два. Петро Полікарпович по-батьківському, сам на сам, знімав з них стружку. Пояснення прогульників були однозначні: «Приїхав Нодар з Кутаїсі», «Приїхав Якуб з Гродно», «Приїхав Валентин з Новосибірська», «Приїхав Юхан з Сааремаа». Петро Полікарпович зацікавлено розпитував про творчі плани представників братніх літератур і відпускатив гостинних референтів з миром. В кулуарах, було, змію прошепелестів шепіт щодо мазунчиків, лібералізму і т. п. Але в цей час електронно-лічильна система міністерства видала підсумок експерименту «Ефективність». Результати були вражаючі: чимало педантів з бездоганною репутацією, які десятиріччями просиджували крісла «від і до», отримали нульовий бал за кінцеву ефективність своєї непорочної праці. А мазунчики-парнасяці опинилися в групі фахівців високої народногосподарської віддачі. І кулуарні балачки припинилися самі собою.

Якось Петро Полікарпович викликав обох референтів і вручив їм загадкові талмуди на предмет безкомпромісної експертизи. Наступного дня, у суботу, експерти-талмудознавці прибули на квартиру міністра. Їх гостинно зустріла міністрова половина, фабричний технолог Лариса Григорівна. Треба сказати, що незалежна Лариса Григорівна не боялася ні міністрів, ні письменників, ні самого чорта-диявола. За серце хапалася тільки тоді, коли підвищували чоловіка: від робфаківця до майстра, від молодшого лейтенанта до підполковника з трьома бойовими Червоними Прапорами, від діагоналевої гімнастерки до бостонної трійки, від директора до міністра.

Лариса Григорівна виставила «Камю» і цитрини, «Пше-

ничну» і сало, каву і валер'янку. Референти з кам'яними обличчями приголубили «Камю» і закусили салом, покуштували «Пшеничну» і закусили лимоном, посмакували каву і попростили замість валер'янки лікеру.

— Рекламація? Брак? Крах? — спитала Лариса Григорівна, кивнувши на талмуди.

— Це,— сказав новеліст,— роман року!

— Це,— додав романіст,— художня бомба!

Судоми і конвульсії непідробних заздрощів (творчих) оживили їхні кам'яні обличчя.

Лариса Григорівна схопилася за серце.

— Петро Полікарпович писав цей роман ночами впродовж п'ятнадцяти років,— пояснила вона.

І тут з-за порт'єри виглянув міністр — новонароджений літературний талант. Він пройшов до столу і єдиним духом вихилив валер'янку.

— Це правда? — спитав.

— Ви знаєте життя...

— ...але не знаєте літературного життя,— відповіли референти. І пояснили:

— Коли б ви зазнали невдачі...

— ...або намазюкали прохідний романчик...

— ...ми б веселилися, мов діти...

— ...і стверджували б, що твір не дуже поганий...

— ...і бувають ще гірші...

— ...а потім запропонували б свої послуги...

— ...щоб надати сировині літературоподібного вигляду...

— ...на предмет пересічної «публікейши»...

— ...з огляду на ваш міністерський авторитет.

— Bravo! — сказала Лариса Григорівна.

І всі підняли келихи. Причім письменники з сердитими, а господарі з веселими обличчями.

— Якби роман був посередній...

— ...ви не мали б ніякої мороки,— загадково мовили референти на прощання. І нічого не пояснили.

Твір Петра Полікарповича справді пройшов на ура. Це був чудесний роман про зорі й кохання, про хліб і метал. Поскільки міністр був лауреатом (правда, за техніку), твір не одержав заслуженої премії. Але до письменницької спілки Петра Полікарповича прийняли позачергово і одностайно.

Невдовзі референти-парнасці подали у творчу відставку.

— Що сталося? — спитав вражений міністр.

— Ми чесні люди...

— ...і не можемо працювати в того...

— ...хто пише краще за нас,— відповіли референти. І пояснили-

ли: — Добре ім'я дорожче за посаду.— Творчість вимагає повного самозречення.

Петро Полікарпович сказав:

— Я забезпечу вам подвійні відпустки і комфортабельний вігвам у райських кущах волинського лісу.

— Зараз ви дещо зрозумієте,— відповів новеліст.— Слухайте: «Вважати за доцільне: вирішення питання створення об'єднання, за згодою обох заінтересованих сторін, перенести на третю декаду другого півріччя, враховуючи момент надходження нових коштів у фонд матеріального стимулювання».

— Коли йдеться про створення Міжпупівського об'єднання, ваша резолюція цілком правильна,— сказав міністр.

— Це не резолюція. Це уривок з мого нового твору,— понуро пояснив новеліст.— Йдеться про рішення двох закоханих об'єднатися в сім'ю після очікуваного підвищення зарплати.

— А я роман пишу, як постанову,— додав епічний референт.— З гапличками: посилити; підвищити; зміцнити; забезпечити; зобов'язати...

І талановиті референти відбули на творчі сухарі.

Міністр замислився. А потім і сам пішов проситися у художні джунглі. Прохання сприйняли як фантастику. Але судили розважливо.

З одного боку, міністрів набагато менше, ніж письменників. З іншого боку, міністра можна виростити з інженера, а інженера людських душ не виростити і з міністра. В наявності був талановитий міністр і талановитий письменник в одній особі. Прецедент роздвоєння особистості призвів до перевірки кадрової політики передового міністерства. Виявилось, що далекоглядний Петро Полікарпович встиг підготувати собі блискучу заміну. І міністра, хоч і з жалем, відпустили у письменники.

Перші відвідини літературного храму дещо насторожили Петра Полікарповича.

— Які ваші творчі плани? — спитав він одного творця, який славився блискавичною реакцією (оперативністю).

— Стати членом спілчанської президії,— відповів той.

— Але ж це...

— Це — найважчий літературний шлях. Справжнє зачароване коло.

— ???

— Щоб стати членом президії, треба бути класиком. А щоб стати класиком, треба бути членом президії,— пояснив той і блискавично подав пальто уславленому метру, який спустився до гардеробу.

Невдовзі наспів літературний форум, і до спілчанського керівництва обрали саме Петра Полікарповича. Роботу над

новим романом довелося відкласти. Засідання, вечори, ювілеї, скандали, кооперативи — з цього творчого джерела новоспечений секретар пив по саму зав'язку. Звичайно, колишнього міністра доколідературний вир не втопив і навіть не налякав — не таке доводилося бачити. Але писати було ніколи (збувалося пророцтво референтів). Як і коли примудрялися творити інші правлінці — то було найпотемніше з див літературного процесу.

Правда, час від часу той чи той метр заходив до кабінету Петра Полікарповича, дивувався з бездоганного порядку, шкрябав нігтем таблички на стелажах: «Дати», «Авточерга», «Семінари», «Будинки творчості», «Коли розлучаються двоє», «Житлофонд», «Матеріальна допомога», «Вінки», «Протоколи», «Небажані протоколи», — і скорботно промовляв:

— Щось отут тисне, а отут тягне. Ма'ть, виходжу на фінішну пряму: бар'єр, яма, оплески... Ви вже тут якось самі, а я поїду хоч батьківській хаті вклонюсь...

Хвороби, як правило, прогресували, але врешті-решт народна медицина брала гору і метри поверталися — спочатку до видавництва, а потім у спілку.

Виявив Петро Полікарпович і таке. Письменники, яким він здавна симпатизував, з'являлися у Спілці вряди-годи. Вони працювали літправщиками, кореспондентами, консультантами, викладачами, лікарями, вантажниками і навіть член-кореспондентами. На творчі зустрічі їх відпускали вкрай неохоче: спочатку посилалися на їх незамінність, а потім підкидали компромете. Петро Полікарпович змінив тактику. Брав трубку, називав своє авторитетне ім'я і видавав текст-шаблон: «У ввіреній вам установі вихований яскравий літературний талант. Рекомендую відрядити його у творчий вояж на предмет художнього висвітлення успіхів ввіреної вам установи взагалі і літератури зокрема». І кидав трубку.

Відряджали! Понад те — підвищували по службі!

— Коли будеш писати? — тривожно питала Петра Полікарповича байдужа до його цілодобових подвигів Лариса Григорівна.

— Тридцять другого о двадцять п'ятій годині нуль-нуль хвилин.

— Коли порадуєте новим рукописом? — напосідали видавці.

— Чийм? — посміхався міністр без портфеля.

Та одного разу Петро Полікарпович, який ніколи не втрачав почуття гумору, виклав настирливому видавцеві грубезну теку зі спілчанськими протоколами. Однак видавець, який теж ніколи не втрачав почуття гумору, бо зроду його не мав, сприйняв містифікацію за чисте золото поезії. Після наполегливої

літрабівської праці протоколи позачергово побачили світ у вигляді гостропроблемної повісті під назвою «Інтриги». Твір мав неабиякий успіх. Особливо серед контингенту зацуканих таємним голосуванням при спробі прорватися до письменницької спілки.

Справу довершила критика. Останній абзац рецензії звучав так:

«Своїм новим твором Петро Полікарпович блискуче підтвердив, що струмись документалізму просякає сучасну прозу як додатковий естетичний чинник художнього полотна».

Петро Полікарпович розірвав газету і знову пішов у міністри.

АФОРИЗМИ

Часом корінь зла гніздиться у кроні.
Дороговказ: «Обережно! Поворот долі».
Гнуч лінію. А вона була прямою.
Убитий звуком при спробі втечі з біт-концерту.
Нема поганих лікарів. Є нікудишні хворі.
Власну думку мав, але не поділяв.

ВЕЛИКА СУНИЧНА ГАЛЯВИНА

Оповідання для маленьких читачів

Я отримав надзвичайне завдання.

Нервував — ввижались мені джунглі, дзижчання комариних ескадрилей, орди кропиви, навальний наступ грибів-поганок. З-під кожного куща зиркали в біноклі вовчиська у футболках з емблемами-черепами. І чи листя шелестіло, чи сіроманці перешіптувались:

— Отаке худе, не першої свіжості — нам на обід? Що в нас, дієтична їдальня? Знову кістки гризти?

Я застогнав:

— Зозуле, зозуле, скільки років маю жити?

Зозуля прокувала п'ять разів, і я зрозумів, що сон скінчився. То була зозуля з мого старовинного настінного годинника, і прокувала вона п'яту ранку. Я зіскочив з ліжка, начепив окуляри і привів себе у бойову готовність: взяв до рук бамбукову палицю, а на пояс повісив плетений кошик.

«Прощавай, Києве!» — сказав подумки і вийшов у невідомість. Спочатку був трамвай. А потім його швидко сестричка-електричка домчала мене до маленької станції, що губилася серед старезного втаємниченого лісу.

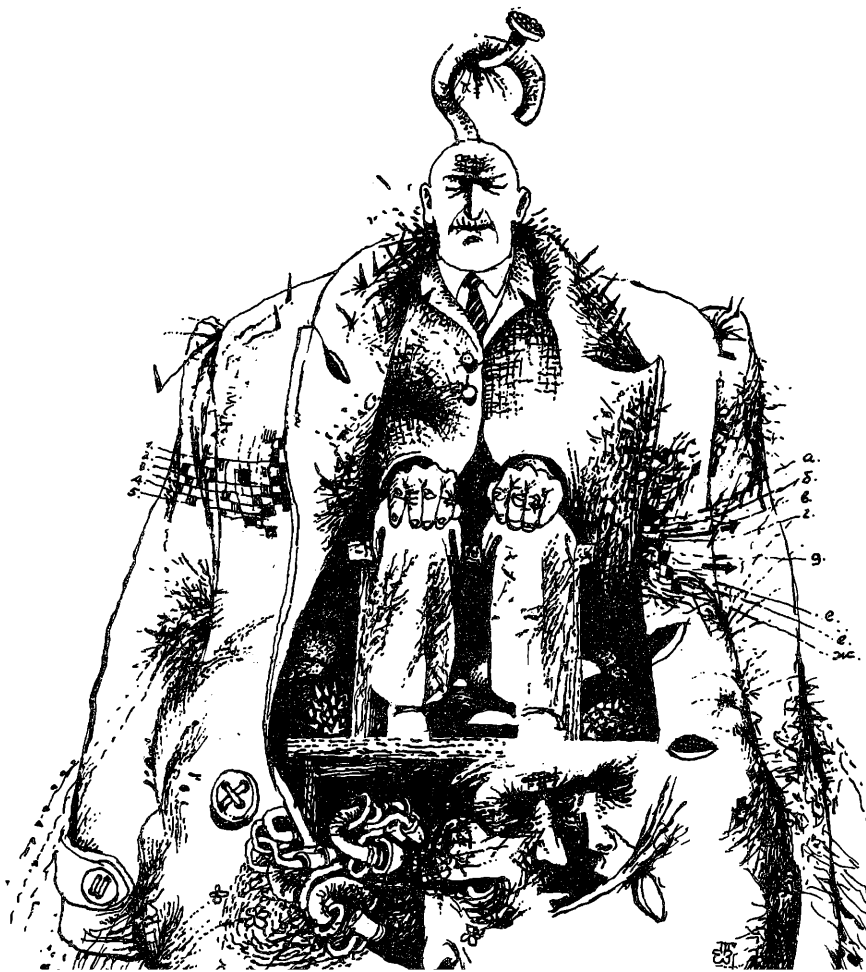
О цій порі перон був порожнісіньким. Але я хоробро зіскочив з бетону на лісову стежину. Займався сонячний червневий ранок.

— Кар! Кар! — спікірували на мене якісь чорні тіні. Я сах- нувся, засіпався серед кущів, що мовчки оточили мене. Тіні шугнули кудись угору і зникли. Вовки, на щастя, теж не з'яви- лися.

Я хвацько підбив ногою велетенського мухомора і рушив у гущавину.

— Стій, блідолиций! — нараз бабахнуло просто з неба.

Мої коліна без мого дозволу — самі! — затремтіли. Посо- ловілі очі закотилися під лоба... І тут я побачив на дубовій гілляці аж чорного від смаги маленького індіанця з луком, стрілами і... і в піонерському галстуку!

— О Чингачгук, дитя природи! — проспівав я. — Хай стріли твої без промаху вражають мерзенних браконьєрів! А перед тобою блідолиций брат твій — Соколині Окуляри.

— А звідки тобі відомо, що я Чингачгук? — грізно запитав лісовичок.

— Тільки Чингачгук здатний вийти на охорону лісів о шостій ранку! — проказав я солодким голосом.

— Мене звать Митько, а на прізвисько я справді Чингачгук, — подобрішав індіанець.

«Лестоці — велика сила!» — подумав я і перестав тремтіти.

— Показуй, блідолиций прибульцю, чи не ховаєш кресало й пилку, капкан і сильце?!

— О володарю лісів, лицарю навколишнього середовища! — скиглив я. — Мій кошик порожній, як голова двісчника. Маю надзвичайне завдання від дівчинки, котра носить червоний галстук, як і ти, о засмаглий і добрий!

— Яке завдання?

— Добути хоч пригорщу лісової ягоди — суниці.

— А чому не з'явилася сама?

— Вона тяжко хвора, о безстрашний Дмитре Чингачгуківичу!

— Тоді інша річ! — сказав володар лісів і лицар навколишнього середовища.

— Дозволь, о засмаглий і мудрий, заглибитися в нетрі ввіреного тобі лісу!

— Покуняйте на пероні з годину! — наказав лицар навколишнього середовища і володар лісів.

— Нащо?

— Я принесу суниці моїй бідній, хворій блідолицій сестрі.

— Ні! — відрубав я. — Маю знайти цілющу ягоду сам. Бо інакше ніколи не читатиме дівчинка моїх казок про добрих звірят і добрих людей.

— Ви письменник? — з повагою запитав лісовичок, ховаючи стріли до сагайдака.

— Член Спілки письменників, — чесно зізнався я.

— А яка різниця — член Спілки письменників чи просто письменник? — здивувався Митько Чингачгук.

— Тут така справа, — знітився я. — Візьмімо, наприклад, Чехова чи Руданського...

— То були великі письменники! — вчительським голосом проказав індіанець.

— Так, великі, звичайно, великі, — плутався я, — а членами Спілки письменників вони не були...

— Погано! — взявся за стрілу лісовичок.

— Що погано?

— Погано, що серед вас нема Чехових та Руданських.

— Ми виправимось...— сплів я дурницю, опустивши очі долу.

— Не виправитесь! — жорстко сказав засмаглий і мудрий.

— А-а... А ти як вчишся? — викручувалися Соколині Окуляри, тобто я.

— Належно! — відчикрижив лісовичок.

— На чотири і п'ять? — поставив хитру пастку я, тобто Соколині Окуляри.

— Мають місце окремі граматичні помилки,— педагогічно відповів Чингачгук.

— Великі?

— І чого ото базікати, коли хвора дівчинка чекає на суниці? Крюком руш!

— Єсть!

— Стій!

Я завмер з піднятою ніженською сорок п'ятого розмірчику.

— Затям, Соколині Окуляри, що суниця любить узбіччя доріг, сонячні галяви з папороттю й листям конвалій, сухі узвишся й видолінки побіля сосон та дубів. А ще любить суниця, щоб низько вклонялися їй...

— Спасибі тобі, о засмаглий і мудрий!

— Чи дуже хвора моя блідолиця сестра?

— Дуже, Митьо.

— Тоді слухай лісову таємницю. Побачиш на стежці криницю, а праворуч від неї хащі, куди звір не йде і птиця не летить. Сміливо рушай туди. Орієнтирами будуть берізки. Вони виведуть тебе по естафеті на пагорб з військовим укріпленням — дотом. А за дотом відкривається тобі лісова таємниця — Велика Сунична Галявина.

— Може, підемо разом, о хоробрий і добрий?

— Ні, дядьку Соколині Окуляри, у Чингачгука свої стежки!

І Митько зробив відчайдушний стрибок з дубової гілки у зарості ліщини і зник, ніби його й не було.

Чомусь засмучений, я пішов стежиною. Ліс розспівався наді мною дзвінкоголоссям пернатих солістів. Дятли розкотистою азбукою Морзе попереджали короїдів про невідворотну розплату. Сонце кляло жовті смуги на різнотрав'я. Випростувалася парость, малиновіли стрункі тіла сосон.

Я пильно оглядав узбіччя, примічав мереживо карликових гаїв папороті, подвійне туголистя конвалій. І тендітне листячко суниці теж ніби кущилося навсібіч, а диво-ягід не було, хоч плач. Здалося — ондечки засвітилися заповітні червоні кульки. Але то сіли спочити на стовбури джунглів трави чарівні со-
нечка.

Я сів на просотаний сонцем горбок поміж дубом і сосною, протер окуляри, став навколішки і сотворив промову:

— Сунице моя рідна, земна сестра Сонця! Яви свою красу перед мої короткозорі очі заради хворої дівчинки! Бо нема більшої ганьби, як не прийти на поміч людині, тим паче маленькій!

І — диво! Просто перед моїм носом запишалася червонолика ягідка, за нею вигулькнули ще — одна, дві, три, чотири, а за ними... за ними пурпурово мінілися, посміхалися, виглядали і ховалися цілі розсипи цілющої ягоди.

Я заляк, щоб на хвилику втримати міраж. Але то було не видиво — мені справді відкрився найдорогоцінніший лісовий скарб. Я обережно простяг руку, і перші ягоди червоними краплинами полилися в кошик.

Хрокнувши з нетерплячки, я почав орати зелений килим літками й колінами. Але зірки суниці зненацька розтанули.

Присоромлений, я повернувся до горбка і ліг на теплу глицю. І знову засвітилися серед зелені рожеві світлофори. Обережно, щоразу присідаючи, я збирав суницю, перепочивав, вдивлявся у незнаний світ різнотрав'я. А помічав бодай одну ягоду, неквапом посувався до неї, вклонявся земно — і вона відкривала мені нові суничні Ельдорадо. Руки спухли від комариних укусів, голова йшла обертом від млості, а покинути гру з видимкою-невидимкою було несила.

«Стій!» — стукало серце. «Ти вже назбирав не одну пригорщу», — підказував розум. А очі втуплювались у кошик і під'юджували: «Теж мені шукайло! Он і денце не закрилося!» Руки безтямно сіпалися: «Згребемо все!», рвали листя, стебла, ще зелені ягоди... І ображені суниці знову заховалися.

З бриючого польоту пішли в атаку комарі, почувся zenітний виляск, — то я бив агресорів на власному лобі, — і загребущий шал скінчився. Крекчучи, я став на рівні і вийшов на стежину. Пішов помалу до Митькової криниці. Призвичайне око вихоплювало червоні цяточки на узбіччі, я нахилився знову й знову і, підкоряючись лукавим пустощам суниці, заглиблювався в ліс. Нарешті ледь видряпався з сухого рівчака, де зарості папороті плекали цілий суничний сад, і знесилений сів на повалену сосну. Роззирнувся — і побачив звабливе миготіння суничних ліхтариків. Правда, трава доокруж була витолочена, парость поламана, куці зім'яті.

«Еге! — подумав я. — Тут хазяйнував не Вінні-Пух, не Гена-Крокодил, не Заєць-ну-зачекай, а справжнісінький горила».

Крім дикунського розгардіяшу, горила лишила по собі лискучу калашу.

Затріщали, застогнали куці. Я виставив наперед бамбукову

ключку, але на мене викотилася ситцевою діжкою огрядна дама.

— Тю! — кувікнула ситцева діжка. — Думала, якась прима-ра, а то ви!

— Здрастуйте! — сказав я.

— Наше вам... Чи не бачили мого чоловіка Гаврила Гавриловича Горило?

— А який він?

— Подібний до мене, тільки в брилі і калошах.

— Не зустрічав, — похмуро відповів я, відсуваючи калошу в потрошені зарості.

— Чорті-що! — підсіла ситцева діжка. — Нащо люди брешуть, що тут суниць — як проса?

— Люди правду кажуть...

— І ти свій глек на капусту! Де?

— А перед вами. Тільки нахиліться.

Ситцева діжка залягла.

— Аж осьдечки ти, триклята! — вискнула так, що в мене похолов живіт. І діжкоподібна дама з термосом навперейми поплазувала серед кущів. Ото був цирк!

— Де ще? — повернулася засапана, з хижим вогником в очах.

Я показав на рівчак.

— Хро-хро! — видала клич ситцева діжка і знову поплазувала. Нараз обернулася до мене: — А ти чого тут розсівся? Ану паняй з моєї галяви. Геть!

Я встав і підібрав калошу.

— Геть! — верещала гетьманша, заглиблюючись у рівчак.

— Обережно, напівшановна, там змії! — Я пустив калошу, вона ковзнула по траві і прошелестіла поруч з тіткою.

— Ра-та-туйте, люди! — ревнула тітка. — Гадюка!

І дременула наосліп, трощачи все навкруги. Якби поблизу були вовки, вони б тихо сконали від жаху. Так протаранити ліс спромоглася б хіба що розлючена бегемотиха...

З чистим серцем я рушив далі.

Навстріч пихкав, як паровоз, дебелий дядько. Його праву сандалю обгороджувала калоша, а ліва нога сиротіла безкалошною.

— Тут суниць нема! — повідомив однокалошник, ховаючи за спину козуб.

— Зате рясно ростуть калоші, — підморгнув я.

І тут він помітив пропажу.

— Де? — видихнув брехун.

— Отам у рівчаку, Гаврюшо, де ваша половина ледь не подавила всіх змії...

Гаврило Гаврилович Горило лишився на місці з відкритим ротом. Туди одразу залетіла муха.

Ранковий ліс повеселішав.

— Агов, люди! — лунало доокруж. — Нумо сюди, до суничних галяв!

Голоси даленіли, стежка вела мене в гущавину. І коли я зовсім знесилів, навстріч впливла лісова криниця під дерев'яним шатром.

Напосний і вмитий живою водою, я сміливо ступив у кропив'яне царство, далі в ліщинові нетрища, а далі в тьмяний драглистий праліс. Берізки, як парламентарери, білими прапорцями освітлювали путь. Колись тут падали не шишки, а снаряди, вмирали червоні бійці — за цей ліс, за цей світ...

Остання берізка допомогла мені здолати крутий пагорб, і я побачив суворі очі-бійниці доту. Вони промовляли: так було.

Хтось випередив мене. На залізних нитках глибокого кам'яного шраму, що разчачхнув амбразуру навіплі, полум'яніли квіти.

Поруч ліг мій скромний лісовий букет.

А за дотом, серед почту корабельних сосон, солодко розкошувала Велика Сунична Галявина.

Суніці не ховалися, вони були скрізь. Але кошик видавався мені якимось зачарованим, справді бездонним.

Ну, ще трохи, бадьорився я, кріпись, козак, і не розкажуй потім казок, що диво-ягоди самі стрибають у кошик на Великій Суничній Галявині.

— Присягаюся завжди робити ранкову зарядку! — поклявся я, але поперек мені не повірив. Я ледь розігнувся і побачив лаву, змайстровану якоюсь доброю душею. А на лаві, у листі папороті, рожевіли — одна в одну! — суніці. Солодку гірку вінчала записка з двох слів: «Форій дівчинці».

Це було здорово, хоч і мала місце окрема граматична помилка.

Цілющі ягоди обережно покотилися в кошик — і він сповнився по вінця.

НОП-СТОП

Сценки застільних часів

ДИЮВІ ОСОБИ:

Б а з л а й — головний експерт фірми впровадження наукової організації праці (НОП) у виробництво. Кандидат наук. У курсі всіляких наукових думок, зокрема фундаментальної: «Захист дисертації — то тридцять хвилин ганьби і забезпечення на все життя». Вміє говорити і писати, що дуже важливо у прикладній науці. А загалом симпатичний, елегантний, демократичний шеф.

Я в ч к о — інженер-технолог. Дитя пивбарів. Але класний спеціаліст.

С у р ж и к — інженер з промислової естетики. Прекрасно, коли він мовчить.

Н е п т у н е в и ч — інженер-соціолог. Обережний, але зловживає іншомовними термінами.

Ж у к — інженер із загальних питань. Скоротив відстань між містом і селом, але тепло згадує у місті про рідне село.

П р о в о р н и й — інженер-економіст. Кум Жука. Мріяв стати головбухом, однак при закінченні вузу виявилось, що економіка — це наука. До обіду перебував в Англії, по обіді — невідомо. Але ніде не пропаде.

М е р і — інженер з виробничої гімнастики. Спортивна і модна. Вік — бажано заміж.

В у с т я — інженер-бухгалтер. Опасиста і домашня. Вік — необхідно заміж.

К а р п о К а р п о в и ч — технік з нової техніки. Золоті руки. Недолік: що думає, те й говорить.

Д і а м а р Л у к и ч — технік-кур'єр. До фірми служив посильним у філософському журналі. Звільнили, бо багато філософствував.

К і б е р и к — робот третього покоління.

Приміщення фірми.

Гасло: НОП — У ДІЮ! Діаграма з пунктирами та зигзагами.

Транспарант: ЛЮБИШ ПРОГРЕСИВКУ — ЛЮБИ ПРОГРЕС!

Кілька столів, шафа, кульман. Праворуч стіл з селекторним блоком.

Біля нього — робот.

Посередині, за столом з калькуляторами, щось в'яже В у с т я.

Ліворуч порастає з паяльником над приладом К а р п о К а р п о в и ч.

З центральних дверей вбігає М е р і.

М е р і. Фізкульт-привіт! Слухай нюанс: причепився іноземець. Біля «Інтуристу». Лець до загсу не затаг!

В у с т я. Ага! Від них діждешся... Був у мене один...

М е р і. Іноземець?

В у с т я. Я не така. Наш! Теж лець не затаг...

М е р і. До загсу?

В у с т я. Гм... Розігнався... В счерет!

М е р і. Пікантно!

В у с т я. У них одне на умі. Дурну силу ніде діти, то беруть до танцю, намнуть, наобіцяють, а щоб одружитися, того від них не діждешся.

К а р п о К а р п о в и ч (убік). От Вустя ріже, ніби попові сповідається!

Мері. Не журись, така наша доля — чекати, а їхня — гуляти.

Карпо Карпович (*убік*). На козаку нема знаку.

Мері. А де Пахучий?

Вустя. Та був. Оно піджак висить.

Мері. А він нічого...

Вустя. Нічого хорошого.

Мері. Не скажи. Молодий, неодружений. Вчора, як гуляли, руки мені цілував.

Вустя. Руки цілують, а в голові — ноги.

З бічних дверей входить Базлай.

Базлай. Привіт чарівницям! Доброго здоров'я, Карпе Карповичу! Як дисплей?

Карпо Карпович. Налагодимо, куди він дінеться!

Базлай. Прекрасно! Так... Де інженер-лаборант Пахучий?

Мері. Він є, але його нема.

Вустя. Оно піджак висить. Може, на семінарі?

Базлай. На якому семінарі?

Вустя. Хіба забули? Семінар з цієї... як її. З естетики! Всі наші зранку в бібліотечному кутку паряться.

Базлай. Ах, справді... Забув! Крутишся з ранку до вечора...

Вустя. Та вже й не рано. До полудня йде.

Базлай. Ха-ха... Іронію зрозумів. Керівник без почуття гумору вже не керівник, а транспарант. З ранку, до вашого відома, я парився у міністерстві. До речі, нарада була присвячена дисципліні. Ясно?

Вустя. Та я нічого...

Базлай. А я за гумор. Тільки перед тим як жартувати, треба думати.

Телефонний дзвінок. Базлай бере трубку.

Фірма НОП слухає! Так, так... Комплексний аналіз... Вузькі місця... Наукові рекомендації... Так! Увесь спектр НТР — від технології до соціології. Оформляйте замовлення. Ми на госпрозрахунку. Всіх вам благ!

Мері. Що за клієнт?

Базлай. Завод «Техмех». У них завал з продуктивністю. Для почину кинемо туди Проворного.

Мері. Проворний в Англії.

Базлай. Ах, справді... От запарка — як усе в голові втримати? Тоді хай йде Дідровський.

Карпо Карпович. Він на заводі-напівавтоматі.

Базлай. Як? Ми ж їм видали усі рекомендації.

К а р п о К а р п о в и ч. Видати видали, а напівавтомат жене напівбрак.

Б а з л а й. Знову по вуха буде в мазуті. Не вийде з Дідровського науковець, не вийде!

Входить Нептуневич.

Н е п т у н е в и ч (*до Базлая*). Моє шануваннячко, шановний! А де Пахучий?

Б а з л а й. Як де? На семінарі.

Н е п т у н е в и ч. Піджак висить. Значить, десь тут. А на семінарі його не було. Може, на краще, що не було. Ми провалили контрольний семінар, шановний.

Б а з л а й. Як провалили?

Н е п т у н е в и ч. Мала місце... е-е... деяка некомпетентність. Перевіряюча — кандидат мистецтвознавства — пішла розлючена, як королівська кобра. Її висновок: у галузі естетики ми впритул наблизилися до неандертальців.

Б а з л а й. Ну, спасибі! Сердечне вам мерсі! А де всі інші естети?

Н е п т у н е в и ч. Перекурюють, шановний. Перехвилювалися шановні.

Б а з л а й. Всіх сюди! Хвилюватися будемо, як вона нагору доповість. (*Натискує кнопку. Спалахують очі-лампочки Робота*). Кіберіку!

Р о б о т. Слухаю, шеф!

Б а з л а й. Переключайся на телефони за звичайною програмою.

Р о б о т (*клацає*). Слухаю, шеф.

Нептуневич приводить Жука, Суржика, Ячка. Телефонний дзвінок.

Р о б о т (*бере трубку*). Вас уважно слухають. Перепрошую, всі експерти на об'єктах. Подзвоніть завтра. Спасибі наперед. Гуд бай!

Б а з л а й (*звертається до колег*). Ну, ну — доповідайте!

Ж у к. Та що доповідати, коли та клята кандидатша ганяла нас не за програмою. Полізла в античні віки. Тут, бува, додому при зорях плентаєшся і не пам'ятаєш своєї епохи...

С у р ж и к. Да! Взяли по дурості умственну тему...

Ж у к. Справді — на біса нам та естетика?

Н е п т у н е в и ч. Ви самі, шановний, відмовлялись від семінару з економіки і запропонували взяти якусь ерунду.

Я ч к о. От і взяли естетику.

С у р ж и к. Заявляю протест! Естетика — це не зовсім ерунда, а промислова естетика — це зовсім не ерунда. Це прекрасне.

Одне діло, як стирчить чорна труба і пускає чорний дим. І наоборіт, як дати тій трубі блакитний кольор — милує глаз!

Б а з л а й. Наскільки я зрозумів, йшлося про естетику античного світу?

С у р ж и к. В цім і вопріс! Що іздесь скажеш про промислову естетику? В Греції при Аристотелі ніякої промисловості не було!

Я є ч к о. А будували нічого собі. Різні там Парфенони...

С у р ж и к. Раби будували.

К а р п о К а р п о в и ч. А тут на кожного раба два прораба...

Б а з л а й. Карпе Карповичу, не влізайте у стародавню Грецію!

Ж у к. Та грець із нею! Заліплюють, розумієте, очі різними сліпими Гомерами, а ти крутишь, як муха в окропі...

Н е п т у н е в и ч. Муха! Як процитував Ячко Платона?

Я є ч к о. Елементарно: Платон мені друг, але істина у вині.

Б а з л а й. Браво!

Н е п т у н е в и ч. А як інтерпретував шановний Суржик «Одіссею»?

С у р ж и к. Какось обідно! Я з інституту помню: Одісей закрутився у турподорожі з сиренами і все його сімейне життя ледь не пенелопнуло...

Б а з л а й. Біс!

Ж у к. От що, зайчики мої куцохвості, нічого людей на глум брати!

Я є ч к о. Ми не культуристи! Ми НТР!

С у р ж и к. Вип'ячувати свою культуру — безирравствено.

Я є ч к о. Бачили ми таких культурних під церквою!

Н е п т у н е в и ч. Ах так, шановні! Тоді пригадайте, що впоров колега Жука про Сапфо?

Ж у к. Ну, одказав, що навіть не відаю, якої воно статі...

Б а з л а й. Містика! Ви хоч одного письменника знаєте, колего?

Ж у к. На відміну од вас, я знайомий з живим класиком особисто.

Я є ч к о. Брешеш!

Ж у к. Собака бреше. А ти підгавкуєш. А я здибав класика біля шинквасу в барі «Галушки».

Я є ч к о. Ну!

Ж у к. Кобилі нукати будеш! Ото сів на вертушку, сказав бухветниці, щоб не зміщувала, бо в мене нирки. Аж тут примощується миршавенький типус і белькоче: «Ви мене, звичайно, знаєте?» — «Не знаю, — кажу, — і знати не хочу!» І про всяк випадок одсуваю стаканяку. «А даремно, — гнівається оте плюгаве, — я живий класик у царині дитячої сатири, лауреат

премії імені Карлсона, який живе на дахові». Ну, гадаю, чокнутий, втік з дурдому. Ні! Тицяє мені сап'янове посвідчення і поставити не просить, сам пре цілу пляшку рому. «Що ж роби-те у цій забігайлівці?», — питаю. «Вивчаю життя, — мимрять. — Наснажуюсь народністю. Ітиз б'юти фул — це чудово! Вел?» — «Не понімайт», — і собі переходжу на іноземний манер. «Пардон за інгліш! — кувікає класик. — Не раз виступав на міжнародних біенале і двічі у міліції. Перший раз дали грамоту, а вчора повідомили на роботу. Всадимо з горя банку?»

В у с т я. А прізвище спитали?

Ж у к. Поки вкучали той ром, він забув своє прізвище. Але культурний: при галстусі і пальто невиваляне. Виступав: «Я — цар, я раб дружини, я — бог, я черв на дереві літератури!» Додому попрохав одвезти на таксі — трояка дав, і так жалібно виспіував: «Летять, ніби чарки, і дні, і ночі...» Я притулиив його до дверей, подзвонив — так він і повалився в хату по стійці «струнко». Книгу, до речі, обіцяв подарувати...

Я є ч к о. Теж мені класик! Я теж так можу.

Ж у к. Не можеш! Бо в тебе ні книжки, ні ошадкнижки.

Н е п т у н е в и ч. Треба знайти оптимальний вихід.

Ж у к. Свояки! Бурсаки-семінаристи! Може, повстанемо проти кандидатці, га? Мовляв, нам треба наша ера, а вона тягне нас у рабовласницький світ, де нічого прекрасного бути не може.

Б а з л а й. Виключено! Дійде до перевірки, то виявиться, що у нашій ері ми ні в театрах, ні на виставках, ні в лекторіях не буваємо.

Н е п т у н е в и ч. Треба терміново записатися всім до університету культури.

М е р і. І взяти абонемент до лекторію.

Ж у к. І всі вечори пропадуть ні за цапову душу.

С у р ж и к. І когдa тогдa гармонічеські розвиватися?

Я є ч к о. Товаришочки! Є ідея! Сьогодні відкривається нічне вар'єте. Посидимо за столиком до ранку, наберемося естетики.

Б а з л а й. А причім тут естетика?

Я є ч к о. Як? А танці-шманці, музика-співи, читці-говоряки?

Б а з л а й. Так. Вар'єте — синтетичний жанр.

Я є ч к о. І запишемо собі в актив балет, музику, літературні читання. А? Все це входить у вар'єте.

С у р ж и к. Девствітєльно!

Ж у к. Годиться!

Н е п т у н е в и ч. Концептуально!

М е р і. Кльово!

В у с т я. Ах, я обожнюю сцену! Там усі мужчини — принци...

Суржик. І ніщіє.

Яєчко. По червінцю з носа — і вхід забезпечу.

Нептуневич. А де він... цей... е-е.. мюзікл?

Яєчко. На вулиці Гегеля... Поруч!

Базлай. Прекрасно!

Карпо Карпович. Прекрасне — воно завжди поруч...

Дзвінок. Робот бере трубку.

Робот. Вас уважно слухають. Перепрошую, всі експерти на колоковіумі. Подзвоніть завтра. Спасибі наперед.

Яєчко. А де Пахучий?

Вустя. Десь тутки. Оно піджак висить...

Яєчко. Гм... Піджак не ковтнеш. А в мене після вчорашнього у животі бурлеск, а в роті трагедія.

Карпо Карпович. А ти ковтни масло кропу, щоб не тхнуло перегаром...

Базлай. Що за вислови! Ви ж за посадою інтелігентна людина. Працюєте у науковій, так би мовити, кузні. Стосовно ж масла кропу, то є більш прогресивний метод: чашечка подвійної кави зранку — і ніби знову на світ народився. Університетська звичка!

Нептуневич. У порядку обговорення, шановний. Дозволю собі контраргумент: останні дослідження Масачусетського технологічного інституту свідчать, що кава лише закріплює певні... е-е... пахощі. Моє кредо: тільки цитрусові! Лимон або грейпфрут ля натюрель.

Жук. І не кажіть, свояки, і не балакайте, голуби мої сизі, про всі оті університети та закордони. Зранку і поготів, коли пече від перевжитку... тобто, від пережитку минулого — гаряченького треба! Борщу зо два полумиски вм'яти, картопельки з м'ясцем півказана вперезати — і ніякий дідько лисий вас не вхопить і не поплутає. У моему селі, приміром, наш городський обід в зарплату — то, вважайте, поганенька закуска. Отож у дядьків спину — як ночви, шиї — хоч обіддя гни, а в сажу, коли не мотоцикл, то кабаняка, як глобальна ракета, і ніхто ніколи не падає, навіть на храм. Ну, коли вже закрутить, як грішника на пательні, то гранчака зо два можна ляснути... Свого... Без сплошної хімії. Під оселедець. А кава, лимон, грифрукт — то від лукавого, від заґряничної темноти, що проникає...

Суржик. А еслі гаряче не йдють?

Жук. Розсол, куме милий, розсол, на щастя, ще не перевівся на матінці-землі. Розсол не те що від перебору, від раку, кажуть, допомагає. От наші пращури розсол хлебтали і про рак сном-духом не відали.

Суржик. Пиво з раком — ето харашо.

Б а з л а й. Зранку? Це нокаут. Пиво, а також шампанське дають реакцію перманентної дії. І тоді працівник втрачений для суспільства мінімум на людино-день.

К а р п о К а р п о в и ч. Цікаво говорите, хлопці, компетентно. А про дуки «Пікова дама» забули? В автоматах у дамських салонах. Кидаєш десять копійок і підставляєш рота замість кучерів. Деякі енциклопедисти лікуються у такий спосіб.

М е р і. Фі... Ви ще портвейн згадайте! От я пам'ятаю. Божевільна кримська ніч... Перші промені... Заграва над морем... Заграва у грудях... І смагливий атлет простягає кришталевий наперсток французького нектару — коньяку «Камю».

В у с т я. Божественно! Можна й м'ятний лікер... Аби атлет був.

Ж у к. Та біс із ними, з атлетами. А от жива вода... Де, вреші-решт, Пахучий?

В с і. Справді, де Пахучий?

Входить кур'єр.

Б а з л а й. Ай-я-яй! Запізнюєтесь, Діамаре Лукичу. А дисципліна у нас одна для всіх.

К у р ' е р. Дисципліна — субстанція абстрактна. А як її повернути, поскородити та розжувати конкретно...

Б а з л а й. Давайте конкретно.

К у р ' е р. Як не дасте ставку інженера-кур'єра, їй-богу, переведуся до цирку або знову повернуся до філософів!

Н е п т у н е в и ч. Звідки такий песимізм, шановний?

К у р ' е р. Зранку довелося тягти волоком інженера-лаборанта Пахучого з роботи до місця проживання.

В с і. Як волоком? Як тягти?

К у р ' е р. А так. По причині нетранспортабельності.

Б а з л а й. Хоч якісь пояснення Пахучий дав?

К у р ' е р. І ніяких пояснень вони не дали. Мимрили, що вчора разом з вами приливали премію.

Б а з л а й. Це був акт згуртування нашого молодого колективу!

К у р ' е р. А після того акту вони ще зайшли до бару випити чарочку кави з чашкою коньяку.

К а р п о К а р п о в и ч. Тоді — амба!

Ж у к. Не вмють культурно відпочивати молоді та ранні.

С у р ж и к. У барі Пахучий і дійшов свого апогея.

Н е п т у н е в и ч. Апогея.

Б а з л а й. А ранком він... той... чим лікувався?

К у р ' е р. Вони не доповіли. Вони трохи поспівали і заснули. Насмерть.

Б а з л а й. Які будуть думки?

Всі. Думок нема... Звідки думки? Хай коньяка думає, у неї голова велика!

Базлай. У нього ключ, колеги!

Нептуневич. Ключ від громадської шафи, шановні.

Яечко. Оце вже неподобство!

Жук. Знали, кому давати!

Суржик перевіряє дверцята шафи.

Суржик. Вдівітельно! Шафа відкрита!

Жук. Слава богу! Пішли перекусимо, поки перерва не почалася. Бо зовсім охлянемо — і тоді яка наука! Нумо до найближчого кафве. (До Суржика). Прихопи, естете, з шафи промивку для електронного мікроскопа. Там має бути ціла реторта.

Суржик добуває реторту, розглядає її.

Суржик. Пусто.

Німа сцена.

Кур'єр. Тут така алхімія: вранці реторту брав Пахучий. Ма'ть, для наукових досліджень.

Базлай. Дослідження? Зранку?

Нептуневич. Якийсь нонсенс, шановні!

Жук. Ну, Пахучий! Ну, артист! Співав, значить! Ми б теж заспівали! Зараз він у нас поспіває!

Базлай. От вам, колеги, плоди лібералізму. От вам дисципліна. Реагуємо негайно! (До Нептуневича) Сідайте за протокол.

Яечко. Може, спочатку перекусимо?

Жук. З чим? Сухим шматком давитися, щоб наука гикала? Вкатаємо сувору догану!

Базлай. Це принципово. Я — за.

Нептуневич. Для мене, шановні, думка колективу — закон.

Суржик. Я присоеднуюсь і даже приєднуюсь.

Базлай. Треба нарешті повести нещадну боротьбу з мерзенним явищем! Своїм ганебним вчинком Пахучий підвів увесь колектив...

Всі. І кожного з нас зокрема!

Базлай. До речі, хто рекомендував нам це гуано?

Яечко. Він позвоночник.

Базлай. Який ще позвоночник?

Нептуневич. Взяли по дзінку.

Жук. Хтось згори просив.

Базлай. А хто саме?

Всі. Точно згори... А вас не було... Хіба запам'ятаєш? Я тут ні при чім... І я! І я! Телефонограму приймав робот...

Базлай. Робот? Зараз перевіримо. *(Знімає трубку)*. Алло!

Робот *(бере трубку)*. Вас уважно слухають.

Базлай. Кіберіку, це я.

Робот. Безмежно радий чути ваш керівний голос, шеф! Спасибі наперед.

Базлай. Поворуши діодами. Хто дзвонив з приводу тривожного Пахучого на посаду інженера-лаборанта? Швиденько!

Робот. Вмикаю інформаційний блок. *(Вібує від напруження. Тріск, дим, коротке замикання. Трубка падає)*.

Карпо Карпович. Інформаційне перевантаження. Зараз підпаяю та вставлю новий запобіжник. *(Порається з роботом)*.

Базлай. Протекціонізму — рішучий бій! Будемо розбиратися. Пишіть порядок денний: «Принциповість в аспекті дисципліни».

Жук. Нащо крутити волю хвоста? Про вигнання цього лобуряки Пахучого!

Базлай. Отак в лоб? Шите білими нитками.

Всі. Правильно! Мудро! Принциповість в аспекті — ніби про всіх.

Базлай. Колеги! Принциповість — один з важливих чинників делегування повноважень в епоху НТР.

Жук. Делегування повноважень?

Нептуневич. Так формулює соціологія розподіл обов'язків.

Жук. Видумають таке, чорти собачі! А втім — соціології теж їсти треба.

Базлай. Прошу уваги! Візьмемо у цьому контексті інженера-лаборанта Пахучого. Він тиняється по кафе і спить на роботі. У кращому разі — навпаки. Отже, нашій кузні прогресу Пахучий потрібний як зайцю стоп-сигнал. Прошу висловлюватись.

Мері. Моє дівоче серце крається навпіл і владно сигналізує: щоб Пахучим у нас і не пахло!

Вустя. Мені що... Як Мері, так і я.

Жук. Свояки мої милі, коршаки сизокрилі! Як відомо, прогрес перебуває на піднесенні. Молодь тягнеться до безвідходної технології та навісного реманенту. А Пахучий — більмо і гальмо! Викоренити!

Нептуневич. Безпрецедентний інцидент з Пахучим змушує оголосити йому імпічмент.

Жук. Що-що?

Я є ч к о. З таким формулюваннячком американці Ніксона з роботи витурили.

Ж у к. А-а... Сильно!

С у р ж и к. Не плюй в колодязь,— гласить фольклор,— вилетить — не спіймаєш. А Пахучий плюнув, то нехай вилетить. Уволить!

Б а з л а й. Я дозволю собі...

Його перебиває дзвінок відремонтованого робота.
Базалай бере трубку.

Тут шеф. Що у тебе, Кіберіку?

Р о б о т. Перепрошую. Даю інформацію з блоку пам'яті першого кварталу. Дзвінок від члена-кореспондента Пахучого з приводу вирішення кадрового питання щодо його племінника. Спасибі наперед.

Б а з л а й (*кладає трубку*). Колеги! Дозвольте мені дозволити собі внести деякі корективи до нашого плідного обговорення. Чи не передали ми куті меду? Принциповість треба поєднувати з чуйністю, з виховною перспективою. Не забувайте, що наш гуманізм найгуманніший з усіх гуманізмів. Прошу висловлюватися.

М е р і. Моє дівоче серце крається навпіл і ніжно туркоче: хай пахне Пахучий на нашій науковій клумбі.

В у с т я. А що — молоде воно, неодружене. Як Мері, так і я.

Ж у к. Свояки мої безцінні! Як колупнути прогрес, то вийде, що діло це молоде, завзяте. А молодь, як відомо, тягнеться до циклотронів та ротацийних борінок, і з Пахучого ще люди будуть, а може, і начальник. Не викоріювати!

Н е п т у н е в и ч. Моральне падіння юного Пахучого на плечі ветерана-кур'єра Діамара Лукича можна кваліфікувати як рецидиви росту... е-е... експансію акселерації. Оголошую свій імпічмент персона нон-грата.

Я є ч к о. З ким не буває! Пам'ятаю, здивався я в «Націоналі» з начальником главку...

Б а з л а й. То нецікаво. Що скаже естетика?

С у р ж и к. Девствітельно, яблуко від яблуні не всігда падалка. Не звільняти, а повисить!

К а р п о К а р п о в и ч. Ну, пішли наші вгору, і всі як один на віршовочі...

К у р 'є р. Бо філософія. А це така субстанція, що куди повернеш, туди і світить.

Б а з л а й. Нащо зайві репліки? Отже, оголосимо догану, але простеньку, без занесення. А в резюме запишемо — це найважливіше! — принципове викриття окремих недоліків та посилення виховного впливу на перспективну молодь.

Всі. Взяти за основу!

В у с т я *(схлипує)*. Жалко хлопця... Може, воно женитися збирається. А ми його отак...

Я є ч к о. Справді, відігралися на стрілочнику.

Ж у к. Ти от що, куме, затягни рота і язика не розпускай.

Я є ч к о. Послав би я тебе, своячок, але боюся, що не повернешся...

Ж у к. Ти диви! У самого ниця в пухові, а туди ж лізе...

Б а з л а й. Товариші, припиніть склоку.

Я є ч к о. А чого він... Що ми всі святі? Де, скажімо, Проворний?

Ж у к. Не чіпай кума!

Б а з л а й. Інженер-економіст Проворний в Англії.

Я є ч к о. Ти диви! А здається, ще на тижні ми з ним були в «Лейпцігу». І от що цікаво: сіли біля оркестру, підкликаємо офіціанта...

Б а з л а й. Це нецікаво.

Я є ч к о. Я до того, як час проходить...

К а р п о К а р п о в и ч. Час не проходить, проходимо у часі ми.

К у р ' є р *(куняє і прокинувся)*. А коли взяти простір? З одного боку малогабаритна квартира, але як подивитися на зорі..

Ж у к. Кінчай філософію, нею не підобідаєш. А от кого справді нема ні в просторі, ні в часі, ні на роботі, то це Дениса Дідровського.

К а р п о К а р п о в и ч. Та він на заводі-напівавтоматі. Допмагає.

Б а з л а й. Його справа, Карпе Карповичу, отут сидіти і добирати технічні новинки.

Н е п т у н е в и ч. Рекомендації давати.

К а р п о К а р п о в и ч. Одне діло ціпом молотити, інше — язиком.

Ж у к. А ви його не прикривайте. Теж знайшли мудрагеля! Ми теж не такі дурні, як з виду!

Всі. Правильно! Капітально! У нас розум колективний!

Ж у к. Люди все бачать. Лазить Дідровський по об'єктах і хапає найвигідніші госпдоговори. Відповідно і преміальні найбільші капають. От з ким треба розібратися, свояки мої дорожочінні!

Н е п т у н е в и ч. На жаль, Дідровський у наявності відсутності.

С у р ж и к *(вибухає)*. А це не грає роялі! Прошу розглянути моральне лице Дідровського на предмет егоїзму, індивідуалізму та егоцентризму!

Б а з л а й. Потім, потім... Вистачить на сьогодні.

Жук. А ви прислухайтесь до голосу громадськості.

Суржик. Вот іменно! Згадайте завод «Промдеталь».

Базлай. Будь ласка: брак, плинність кадрів, відсутність перспективного планування. Ми застосували груповий метод аналізу у всьому науково-технічному комплексі...

Карпо Карпович. Неповноцінності.

Базлай. Некоректна репліка! Якраз навпаки. Я запропонував ввести АСУ, я підняв центральний пульти керування, чим розширив кругозір операторів, я здійснював комплексний контроль...

Жук. А я? Хвалитися не звик, але теж не пас задніх. Хто виявив лігунів, хто порадив розігнати дармоїдів?

Ячко. Ніби вони без тебе не розганялися! На сусідній завод, через дорогу. Там і реконструкція, і соціальні фонди більші, і побутові умови ліпші...

Жук. То не наша справа! Ніби ти щось путнє зробив!

Ячко. Я? А хто пов'язав верстати в потокову лінію?

Базлай. Всі щось внесли. Хто порадив впровадити ліцензійну систему «нуль-нуль дефект»? Я!

Ячко. Ліцензійну! Валюту витрадили, а виявилось, що то зліпок з саратовської системи бездефектного випуску продукції.

Карпо Карпович. Чуже бачимо під лісом, а свого не бачимо під носом.

Кур'єр (*прокидається*). Всюди треба філософія. От коли я служив у філософів, то взнав про космічний розум...

Жук. Цитуйте зі своїм космічним розумом, тут свого не дошукаємося...

Нептунович. Дошукаємося! Для цього існують соціологічні тести. Я високо ціную ваш внесок, шановні, але прошу звернути увагу на ефективність моїх соціологічних тестів в аспекті заводу «Промдеталь». Мені вдалося виявити, що десять відсотків продуцентів не люблять директора заводу, двадцять відсотків психологічно індиферентні, а тридцять відсотків з регіону чоловічої статі вважають своїх дружин відьмами. Звідки візьметься продуктивність, шановні?

Суржик. А промислова естетика? Іменно я пофарбував агрегати в ультрамариновий колір, відпочиває глаз, умовний ефект — плюс два проценти, плюс три проценти умовного ефекту, провів у цехи музику — Моцарт, Пугачова, Сальєрі — мінус монотонність, плюс п'ять процентів умовного ефекту!

Карпо Карпович. В тім і річ, що умовного.

Мері. А мій комплекс виробничої гімнастики! П'ять пози йоги у наших умовах: лебідь, щука, рак, діва...

Ячко. Жінчина...

В у с т я. Саме жінчина і звела все до купи. Калькулювала грошки по госпдоговору я!

К а р п о К а р п о в и ч. Суть хто вхопив? Денис Дідровський. Почав з цеху заготовок, який гнав брак. Почав затуляти електронне око роздаточного жолоба з інтервалом у п'ять секунд. І заготовки пішли, мов лялечки. Не спрацював фотоелемент однієї із загниваючих держав, от Денис і перевірів промінь полтавським брилем. А потім ми з ним свій фотоелемент встановили — всього ділов. Голова наш Денис, їй-бо, інтелігентний хлопець і винахідник — такого пошукати!

Я є ч к о. Ага, інтелігент. Левову частку премії згріб. Разом з вами.

К а р п о К а р п о в и ч. Так за діло. Його розум, мої руки.

Ж у к. І усенький пошук громади під хвіст коту пішов.

Н е п т у н е в и ч. Явний індивідуалістичний нахил.

Б а з л а й. Щоб не сказати — ухил.

Н е п т у н е в и ч. А загравання із слабкою статтю?

М е р і. Кайф!

В у с т я. Ой, як цікаво!

Б а з л а й. Колеги, не будемо підмінювати факти плітками.

Я є ч к о. Фактів навалом. От ви завжди даруєте нашим дівулям квіти на свято номер вісім, так?

Б а з л а й. Так! Увага до жінок — риса лідера.

Н е п т у н е в и ч. А Дідровський дарує дамам квіти ре-гуляр-но. Отже, елемент радісного сюрпризу нівелюється.

В у с т я. Нам він дарує троянди. Ах, я обожною троянди!

М е р і. Денис — джентльмен.

Ж у к. Джентльмен... Фуліган!

Н е п т у н е в и ч. До речі, візьмемо колегу Жука.

Ж у к. Куди?

Н е п т у н е в и ч. Я умовно...

Ж у к. І умовно не хочу!

Н е п т у н е в и ч. Я образно кажу... Шановний Жук прийшов у практичну науку, так би мовити, від сохи. Але під суворим відсохизмом б'ється чуйне серце. Він завжди звільняє дамам місце у службовому автобусі напередодні жіночого свята...

Ж у к. А кому те ниньки тра, альма матері його трясяця, коли цей волоцюга Денис господарює в автобусі, як піп у власному приході, ганяє мужиків, а бабів на посадочні місця тулить...

С у р ж и к. Дідровський надсміявся — я чув це з перевіре-них уст — над моїми вершами для жінчин, трудом моїх останніх умственних услій. Вимагаю дезинфекції!

Н е п т у н е в и ч. Сатисфакції. І, міль пардон, Дідровський — сноб.

Ж у к. Нащо так при жінках?

Нептуневич. Як?

Жук нашіптує Нептуневичу.

Ні, я сказав — сноб.

Яєчко. Правильно сказали! Щодня свіжа сорочка, галстук, черевки виблискують і... і — поголений!

Жук. Та чого ми тримаємося за цього Дениса, як п'яний за тин, га? За власним бажанням — і край.

Базлай. Ну, ну, давайте без зайвих емоцій. Аналітично. Підсумуємо: індивідуалізм, егоїзм, кар'єризм...

Суржик. Бабізм.

Базлай. Некоректно. Запишемо так: «Яскраво виражений індивідуалізм інженера-винахідника Дідровського викликає обурення колективу у світлі темних плям...» І тому подібне.

Карпо Карпович. Не трать, куме, сили. Денис сам від нас йде.

Всі. Ага! Відчув смалене! Гавкнувся! А куди? Куди йде?

Карпо Карпович. На експериментальний завод. Начальником цеху.

Всі. О-хо-хо... О-го-го!

Базлай. Що ж... Окремі недоліки... Але головне — ростуть наші кадри! Трохи підправимо прото... тьху... вітальну адресу: «Яскраво виражена індивідуальність Дідровського викликає захоплення колективу у світлі світлих перспектив...» І тому подібне.

Яєчко. Правильно! Денис ящик шампанського на відхідну виставить.

Жук. Безнепрерібно! Останню сорочку віддасть — він такий!

Суржик. Сорочка-хлопець!

Нептуневич. В смислі «рубаха-парень».

Базлай. Дякуємо за переклад.

Телефонний дзвінок.

Робот (*бере трубку*). Вас уважно слухають. Перепрошую, всі експерти у підшефному колгоспі. Подзвоніть завтра. Що? Хто? Ваш код? Усьок! Всі експерти на вас чекають. (*До всіх урочисто*). Інженер-економіст Проворний за кілька хвилин прибуде з Англії у рідний колектив. Затримується у гастрономі.

Всі. Ура! Намучився, мабуть, у тій Англії. І не кажи! На біса та Англія, тільки перевід грошей. Для кругозору мотнути-ся можна. Але як скучив! Зразу на роботу. Ностальгія, товаришочки, ностальгія...

Колектив накриває стіл кальками. З'являються закуски.

Кур'єр приносить букет. Радісна метушня.
Всі шикаються біля дверей.

М е р і. Хлопчики, як у нас зачіски?

Я є ч к о. Найкращі в світі! Клас! Куди тим закордонам!
Справжні леді!

В у с т я. Там теж непогані дівки є. Особливо по одежі.

Я є ч к о. А по тілу? Усі засушені, як тарані.

Телефоний дзвінок.

Ж у к (*перехоплює трубку у робота*). Куме, ти? А... І не дзвонить, і не балакайте — у нас англійський прийом. Коли, коли... Не знаю коли. Що-о? Від такого чую! Сам дармоїд!
Пиши листи мілким почерком! (*Кидає трубку*).

Б а з л а й. Не хвилюйтесь, колего. Хай робот відповідає.

Входить Проворний. Він у блайзері, сороччі-вишиванці, в оці — монокль на ланцюжку, а в руках авоська з пляшками та розціцькований пластиковий пакет з подарунками.

П р о в о р н и й. Гуд монінг хлопцям, превеликий гуд дівчатам! Доповідаю: прибув з туманного Альбіону, де прогулювався по лінії наукового туризму. Живий, як бачите! Геп-геп, ура!

В с і. Ура!

Б а з л а й (*вручає квіти*). Дружний і злагоджений колектив фірми вітає із щасливим завершенням турне!

Ж у к. Яке дурне щасливе?

Б а з л а й. Турне, туристична подорож...

Ж у к. А-а...

П р о в о р н и й. О'кей! Пляшки на стіл, сер Жук. А ви, леді і джентльмени, розбирайте сувенірні авторучки. На жаль, стерлінгів у мене було, як рублів перед получкою!

Ж у к. Та спасибі! Хто ж не знає, що на ті бісові фунти хіба що фунт лиха придбати можна. Інфляція!

П р о в о р н и й. Інфляція, корупція, проституція... Біс із ними! Нам своє робить... Відкорковуйте пляшки, сери інженери!

М е р і (*кокетує*). Товаришу джентльмен! А чому ви не привезли пляшку скотч-віскі?

П р о в о р н и й. Золото моє, те шотландське зілля просто натуральний самограй, і смердючий, як у баби Любки з нашого села, бо гнала вона з буряків. Але й брала по-божому — рубляку. А в Бірмінгемі, приміром, сулія віскі — то кохтина.

Ж у к. Так само, куме мій рідний, і в Голландії. Їздив колись туди по рибальському туризму. І ухитрився тільки синтетичний кобеняк на риб'ячому хутрі вторгувати. Правда, змики-тив своїй тигрі набір конхвексїона, а вона мене ледь не згриз-

ла, бо не влізла у ті конхвексьйони, ледь втовкмачив, що Голландія не доросла до її габаритів.

Я є ч к о. Сер! Нащо ви говорите «фост», коли так чудово вимовляєте «хвізика»?

Ж у к. От чортяка, от підкузьмив! Врізав би тебе віжками, та щастя твоє, що кум з далеких мандрів повернувся. Будьмо та людей не гудьмо!

Всі. Будьмо! Со свиданьцем! На здоров'я!

Причащаються. Робот теж лле мастило
у воронку на голові.

Проворний. Ех! Оце життя! Без усіляких тобі церемоній та дипломатій!

Ж у к. Куме, на біса ти оте скельце на око вчепив?

Проворний. А для інтелігентності. І начальство рівніше розмовлятиме, і босяцюра якийсь десять разів подумає перед тим, як у пицю затопити.

Б а з л а й. Резонно.

Нептуневич. А як функціонує у поточний момент британський політичний організм?

Проворний (*надів монокль*). Питання неоднозначне, на мій погляд. У загальних рисах сформулюю відповідь так: безробіття, депресія, твердолобість торі, військовий психоз, песимізм, коротше — ноу хепі енд.

М е р і. О, ви справжній міжнародний оглядач. А екскурсії?

Проворний. Тауер, Вестмінстер, Грінвіч, Біг Бен, Гайд-парк, Сіті і Сохо, Гарвард і Принстон, трущоби і смог, але славний магазинчик твіду на пікаділі-стрітському кутку, де три тополі, якраз навпроти...

В у с т я. А сервіс, сервіс?

Проворний. Сервізів там повно, навіть макітри бачив, але дороговато, все кусається...

В у с т я. А з промтоварами як?

Проворний. Барахла достобіса, як на товчку, і приблизно в такій же ціні...

Я є ч к о. Товаришочки, горілка кисне! Поїхали!

Всі. Поїхали! Хай живе! Будьмо!

М е р і. А стриптиз?

Проворний. Мері Мусіївна, рибонько моя, хто ж схоче наплювати у своє моральне обличчя? Вже десь вдома...

Б а з л а й. І взагалі, на це потворне явище Заходу вилюти ніколи не вистачає.

Ж у к. Нащо той стриптиз, золоті мої! Оно в Голландії хіпі на вулицях таке виделували, як коти на глині. Срамота! Йй-бо, тільки з-за куца і можна дивитися!

Телефонний дзвінок. Трубку бере робот.

Робот. Гальо! Що треба? Ї не дзвонить і не балакайте! Що-о? Я тебе пошлю, я тебе так пошлю... Паразит! (*Кидає трубку, лле мастило у воронку на голові*). Наливай! Будьмо!

Карпо Карпович. Ти диви, самопрограмується!

Всі. Будьмо! Будьмо!

Суржик. А як у них, щоб перекусити черв'ячка?

Нептуневич. Заморить червяка.

Проворний. Між нами, серами, англійське меню розраховане на дистрофіків.

Жук. Злидні.

Проворний. Справді, браття, з їхнього раціону ми пощезли б! П'ють, як горобці: ковтне міліграм і сиднем сидить з потойбічними очима. А з їдлом взагалі сміхи. На прийомі в університетського президента, приміром, усі стоять, а час іде. То питаю в дядька з посольства, коли прийом почнеться, бо кишки марш грають. Як зарегоче наше рідне аташе! Шуруй, каже, пілігріме, до заднього столика, там, каже, пару сендвічів та орандж лишився, та хутко, бо прийом уже фінішує. Щастя, що я у мандри добрячий шмат сала прихопив, обійшлося без дистрофії.

Базлай. А як з впровадженням наукових розробок?

Проворний. Шурують, як голі в лазні. Одразу хапають — і в діло, ні тобі покумекати, ні тобі погодити. Але визнають на симпозіумах, що Японія їх обскакала, бо там уже не наука — виробництво, а виробництво — то наука.

Карпо Карпович. А робітники як?

Проворний. А нам програму так хитро склали, щоб робітників ми не бачили. Але якось погомоніли з роботягами у пабі — їхньому пивбарі, він же клуб. Що ж, працюють вони чорно, як воли.

Карпо Карпович. Без перекурів?

Базлай. Там раз перекуриш — і до кінця життя перекурювати доведеться.

Проворний. Точно! І заробляють відповідно, звичайно, коли на біржі праці не скінують. Але! Різні внески, страховка, кредит, квартплата — поганенька квартира сім фунтів тягне! — от і лишаються в повних нулях. Це у нас держава багата, а у них нічого не потягнеш. А не дай бог захворів, то краще одразу померти. Спитав мене один бурлака-докер, як відпочиваємо. Ну, перерахував йому Сочі, Алушту, Бердянськ, Кисловодськ, куди ми їздимо за тридцять процентів, профілакторій згадав, куди залягаємо, щоб не перевтомитися, приховав тільки колгосп, де б'ємо байдики на сметані та кавунах у порядку

шефства. Одне слово, рідні мої, трудяг там тиснуть і ніякий тобі профком не писне. Всі ми, братця, пропали б там ні за цапову душу...

К а р п о К а р п о в и ч. Ех! Нам би ще усі наші міфічні контори порозганяти!

К у р ' е р. Міф — то поняття грецьке.

К а р п о К а р п о в и ч. Та хоча б нашу грецьку контору!

Б а з л а й. А при чім тут наш скромний осередок прогресу?

К а р п о К а р п о в и ч. Бо трутні ми, їмо державні гроші, а користі з нас, як із цапа кефіру!

Н е п т у н е в и ч. Але ж наш гуманізм, шановний, виключає потогонну систему!

К а р п о К а р п о в и ч. Де той піт, самі гульки! Понаплодили говоряк, язики як лопати. А чого ж, наша держава багата, все витримає...

Ж у к. І це говорить проста радянська людина!

К а р п о К а р п о в и ч. А вона не проста, бо — радянська.

Пауза.

М е р і. Товариші! Джентльмени! Облиште виробничі суперечки хоча б заради цього святкового експромту!

Всі. Будьмо! На здоров'є! Гамарджос! Віват! Сервус! Банзай! У-ра-а...

Б а з л а й. І все ж — будемо відверті! — продуктивність праці у них набагато вища. Тож не гаймо часу! Ще по одній — і на обідню перерву!

З а в і с а.

ВИХОВНИЙ МОМЕНТ

— Івасику... Івасику, вставай!

— Ух... Ще рано... Спатоньки хочу...

— Вставай, бо хлюпну води!

— Ой! Встаю, уже встаю... Дай пиріжок!

— Ось тобі по руках, невмивако! Марш митися!

— Бр-р-р... Знову гарячої нема...

— Гартуйся! Зубки почистити не забудь!

— Емаль стирається...

— Не знаю, як емаль, а штани ти стер... На тебе не нападешся! Ні, щоб сидіти тихо, либонь, крутишся-вертишся...

— А на сорочці... той... чорнила нема?

— Ой, лишенько! Звичайно, є! Промокашка нещасна! Вуха шатир — там, мабуть, чорнильні озера.

— Все! Помився! Чистий, аж бридко...
 — Не колуйся в носі! Вчиш тебе, вчиш...
 — То я думаю... Думаю з пиріжків почати...
 — Ага! Циганське весілля обійдеться без марципанів! Поклади пиріжок! Верись за манну кашу. Ну! Ложечку за себе, ложечку за мавпу...
 — Бр-р-р... Що я — маленький?
 — Дуренький!
 — Чого ти, чого?!
 — А того! Цукерки з шафи потяг?
 — Взяв...
 — Не взяв, а поцупив!
 — Чого ти, чого?!
 — А того! Не тягни капусту рукою — виделка є.
 — Все! Я пішов!
 — А що сказати треба?
 — Я більше не буду...
 — Більше снідати не будеш?
 — А!.. Дякую за сніданок!
 — Стій! Портфеля забув. Забудько!
 — Набрид той портфель — зошити, підручники...
 — Івасику! Щоб я цього не чула!
 — Добре, добре...
 — Обережно через вулицю... На зелене світло...
 — Та знаю! Побіг, бо сам директор сьогодні на дверях чатуватиме...
 — Дожилися! Вже до науки вас ломакою заганяють...
 — Біжу!
 — Щасливо, Івасику!
 Івасик, а якщо офіційно — кандидат педагогічних наук Іван Іванович Пацанівський, поцілував дружину і стрілою полетів до інституту.

ЩЕ РАЗ ПРО МЕХАНІЗМ СПАДКОВСТІ

Шановний директоре біологічного інституту, драстуйте!

Ми були змушені вивчити інститутські монографії, присвячені генному принципу та механізму спадковості. Праці солідні, але багато теорії. Краще б ви брали живі факти з вулиці, а вже потім пояснювали їх генами та іншими хромосомами.

Приміром, коли син академіка стає членом-кореспондентом, дочка академіка виходить заміж за вченого секретаря, а дружина академіка цікавиться молодими аспірантами, то навіть

дурню зрозуміло, що такий родинний механізм діє — будь здоров!

Але є і невідгідні для вашої науки факти. Приміром, подружка кирпате й блондинисте, тоді як син — лисий, з орлиним носом і чорними бакенбардами, а дочка — викапана Нефертіті. Цікаво, де набралися дітки подібних генів?

Та найбільше засмучує той факт, що трактати ввіреного вам інституту не прояснили нам біологічну сутність начальника нашого ЖЕКУ Прокопа Ненужного. Методи виконання своїх безпосередніх обов'язків цим біологічним типом давно хвилюють жеківську громадськість. Прокіп Ненужний досягнув віртуозного рівня відфутболювання справедливої критики, у той час як цілий квартал руйнується без ремонтів.

Монографії вашого інституту, на перший погляд, далекі від малоприємної діяльності начальника нашого ЖЕКУ. Та, на другий погляд, є прямий біологічний зв'язок Прокопа з ввіреним вам інститутом та його працями. Саме у вас працює доктор біологічних наук Прокіп Прокопович Ненужний, рідний син вищенаведеного начальника ЖЕКУ. Згідно з генною теорією, яку ви поширюєте, виходить, що у процесі своєї еволюції до потрібного йому звання син Прокіп Прокоповича забрав у батька Прокопа всі пристойні гени, залишивши нам, мешканцям цілого кварталу, суцільне непорозуміння.

У цьому зв'язку пропонуємо вам забезпечити передачу сином батькові певної кількості культурних генів методом зворотного ввімкнення механізму спадковості. Альтернативи у ввіреного вам інституту нема, бо ми звернемось у вищі інстанції, і вже не біологічні, а ідеологічні.

ПО-СВОЄМУ

У НДІ «Півпроект» гострі дискусії спалахували досить часто. Але до травм не доходило — усіх виручав розважливий Середнянський.

Коли зчепилися Заремба і Лимар, третейським суддею, як завжди, опинився Середнянський.

— Проект без очисних* споруд — це містика! — кричав Заремба.

- По-своєму Заремба правий, — включився Середнянський.
- Допроєктуємо в процесі будівництва, — парирував Лимар.
- Лимар правий по-своєму, — погодився Середнянський.
- Це окозамілювання!
- По-своєму Заремба правий, — зазначив Середнянський.
- Зате будівництво розпочинається в строк!

— Лимар правий по-своєму,— вставив Середнянський.
— І потягне додаткові мільйони!
— По-своєму Заремба правий,— сказав Середнянський.
— Не вперше і не востаннє...
— Лимар правий по-своєму! — підтвердив Середнянський.
— Позиція демагога і марнотратника!
— По-своєму Заремба правий,— підтримав Середнянський.
— Від ідеаліста чую!
— Лимар правий по-своєму,— почував потилицю Середнянський.

— А по-моєму...

— А по-моєму...

— Ви обидва праві,— розсудив Середнянський.— По-своєму. Заремба приклався правицею до лівого вуха Середнянського. Лимар дістав лівицею праве вуха Середнянського. І вони мали рацію. По-своєму.

Р. С. — По-моєму, у цій репрізі щось є,— сказав я, простягаючи вищенаведений твір редакторові.

— По-своєму ти правий,— відповів редактор,— відправляючи опус до кошика зі сміттям...

А ВСЕ ТІ ЗЕРНА

На вашу настійну вимогу подаю наукову записку щодо виробничої дисципліни. Міський транспорт у даному разі ні при чім, а вся вина падає на кофейні плантації. Пам'ятаєте, яке лихо опосіло пеонів, фелаків та інших селян непомірного клімату? Вдарили заморозки і побили цвіт на кофейних деревах. Як у тій пісні співається: «Сніг, як гріх, на кофейному листі...» Відповідно підскочили ціни.

Ну, кава — то не сало. Колись ті зерна у нас навіть свині не їли. А тепер п'ють. Я, скажімо, не п'ю. Каву. А моя половина хлебче, як студентка. Для тонусу, каже, і для фігури. Їй тонус, а сім'ї збитки.

От і сьогодні моя половина скочила ще вдосвіта, намолочила собі кави і гайнула як скажена на роботу. Але поспіхом розсипала ті зерна. Я точно чув — сім разів цокнуло. Почав лазити і збирати. Два знайшов під столом, два — під холодильником, а ще два — ви не повірите! — аж у коридор закотилися. Де ще одне? Розраховую різні траєкторії відскоку. Використовую теорію ймовірності, лізу під батарею, б'юся головою, але дістаю зернятко!

А тепер полічіть самі: дві хвилини згаяв під столом, дві —

під холодильником, дві — у коридорі. Математичні розрахунки забрали ще чотири хвилини. Дві хвилини вмощувався під батареєю (це, вважайте, швидко, бо у мене живіт, як кормозапарник), а ще три хвилини додала вдарена батареєю голова.

Таким чином маємо самі ті п'ятнадцять хвилин, на які запізнився на роботу.

Отож прошу вас, шановний начальник цеху, віднести моє п'ятнадцятихвилинне запізнення на рахунок заморозків на кофейних плантаціях та відповідних змін кофейної кон'юнктури. У внутрішньому плані прошу взяти до уваги вивішений мною плакат:

«Запам'ятай, друже! Хвилина простою твого верстата завдає цехові п'ять карбованців збитку!»

ЩОСЬ ТРЕБА РОБИТИ

Уперше відчув себе обікраденим.

Відчуття було гостре, як радикуліт.

«Тебе обікрали!» — тьохнуло серце.

«Обі-кра-ли!» — пащекувало гайвороння.

Я приречено опустився на лаву в скверику.

Де портмоне? Ось портмоне. Посвідчення, права, резервний п'ятдесятник однією асигнацією. Ось він, рідненький! Порядок! Більше красти нічого.

«Обікрали, обікрали, обікрали!» — цвірінкали у мозок горобці.

Так... Вимикаю емоції, вмикаю здоровий глузд.

«Такого обікрадеш, аякже! — посміхнувся здоровий глузд. — А втім — аналізуй».

Аналізую. Спочатку — громадське, потім — особисте.

У чині нібито не ошуканий.

«Не ошуканий? — включився здоровий глузд. — Перевищений! Передрав ідею друга і вліз у крісло, яке належало іншому».

Так... У чині справді не ошуканий. Беру день нинішній. Зіпхнули плановий проект.

«З масою недоробок», — підказав здоровий глузд.

У всіх недоробки. Зіпхнули у строк. Подяки не треба — премія забезпечена.

«Подарував шоферові запальничку», — нагадав здоровий глузд.

Чудова запальничка! Оздоблена перламутром. Подарував! Від серця одірвав...

«Ну, артист! — хихикнув здоровий глузд. — Навзаєм новень-

кий скат перекоївся зі службового автоландо на твоє власне, а твій підтоптаний — на службове».

Ну й що? Держава багата. А от мене хтось обікрав. Може, дружина? Скупердяйка! І взагалі не Мерілін Монро.

«А столична прописка?» — нагадав здоровий глузд.

Було. Мені в зуби — диплом і розподілення у незабутній край босоногого дитинства. А я — шлюбне посвідчення і прописку. Підніс під ніс. Потім номенклатурний тесть підпер...

«А щодо Мерілін Монро, — телепатнув здоровий глузд, — оформив секретарку з формами».

Ну! Стегна, скажу я вам... Де ж мене обікрали? Дача! Точно — дача! На біса мені здалася та латифундія? Своїх підлеглих не використовував — тільки стіни звели. А на дах запросив шабашників. Обідрали, як липку! Хоча...

«Хоча збитки перекрыла черепиця, яку тобі списали ніби брак», — обчислив здоровий глузд.

Справді... Але ж почуваюся ошуканим! Нутрощами чую, що обчистили!

«Не повірю, хіба щось у лісі здохло», — ущипнув здоровий глузд.

Так... Перевірю ще раз. Носовичок на місці. Десять копійок мідяками. А було п'ятнадцять. Ага! Як машину відпустив, вліз до автобуса. П'ятак кинув до каси. А проїхав дві зупинки. Куди їхав? Їхав до пивбару! Точно! Вирішив прийняти кухоль пива у демократичній обстановці. Дружина, сердобольна дурепа, тицьнула вранці рубляку. Де рубляка? Носовичок осьдечки... Десять копійок мідяками... А рубляки нема. Нема рубляки! Витягли в автобусі! Притисли до каси і витягли! Рубляку витягли! Розплодили, розумієте, кишенькових активістів! Пропала рубляка! Випарилася, згинула, шелеснула! Нема рубляки! Ні, щось треба робити...

ДЖИНСИ, АБО ЖДИНСИ

З хуліганством у нас прогрес. Штани знімають.

І є де знімати. Лісок у мікрорайоні. Озон. Пенсіонери тиняються. Дихають. І молодші, які нерівно дишуть. Теж кущами лазять. У кущах якраз і граблять штани. Але не всякі, а на вибір.

Один професор у ліску бігав. Добігався! Побіг професором, а прибіг спринтером. І без штанів. А штани модні. Були! Ждинси називаються. Зняли! Професор у трусах прибіг. Прибіг і труситься. У трусах. Ледь привели до тями. Тепер професор

у шортах бігає. Теж штани. Але разом — і труси. То вже спокійно бігає. І не від інфаркту, а від нервів.

Потім з трьох хлопців у кущах зняли. І з дівчини. Думали, що хлопець. Один втратив здоров'я. Од розчарування без штанів. І од того, що пручався. Коли з нього штани грабили.

З мене ще не знімали. Я по натурі здоровий. Фізично підготовлений. І умовно детективний. Я сам можу зняти! Голову! Як хтось з мене штани стягти спробує.

А що, гадаю, як пройтись у лісок? На почві героїства. Га? Пройтись, де кущі — зелені други. Де штани знімають. Може, в газету потраплю? Я це люблю, але ніяк не виходить.

Спочатку чешу у промтовари.

— Просю ждинси! — претендую.

Викидають якесь сине лахміття місцевого виробництва. Я не грабив би.

Вліз у ті ждинси і попхався у лісок. Ломаку заготовив. Для самонападенія. Сів під кущиком і дихаю. Але нерівно. Поспівав дурним голосом. Для приманки. Сонце одразу закотилося. А на мене викотилися чотири шкодники. Ще пацани, але по-своєму здорові.

— Знімай, папашо, скоренько ждинси! — пропонують. — І накульгуй зі своєю ковнічкою без стороннього звуку.

Якби їх двоє — зняв би голови. А так знімаю ждинси. Проти чотирьох не попреш. У кальсонах холодно. Але здоров'я дорожче. Почалапав від шкодників на ватяних ногах...

— Стоп, папашо! — мацають мої ждинси крадії. — Де брав?

— У промтоварах, — кажу.

— Старий маразматіку! — хором ображають. — Імпортні треба брати.

— А почім? — питаю.

— Двісті ре. Можемо загнати!

— За двісті ре, — кажу, — хай студенти купують!

— Долбак ти, папашо! — шумлять шкодники. І кидають мої ждинси. На мою голову. І змиваються.

Стягую ждинси з голови, натягую на кальсони і даю одпор:

— Самі ви долбаки і штанокради!

Ну, їх невдовзі зловили. Міліція зловила. Але річ не в тім. Обидно якось за легку промисловість. З одного боку, добре, що вона випускає штани, які не граблять. А з другого, як не граблять, то кому вони нужні? Зате імпорт сильно нас грабить. З третього боку...

— Вибачте, жодного негативного слова про моїх колег ви не почуєте. Тим паче що йдеться про висування. Хай ви згори, хай складете думку, що я ліберал, але заявляю категорично: всі мої колеги — люди високого польоту. І варяги нам не потрібні. Чому я не сокіл? — так формулює питання фольклор. А я відповідаю: тому, що людська заздрість обтяла крила не одному соколу, який міг би ширяти у вищих сферах...

— Візьмемо Мукузанського. Орел. Енергійний, компетентний. І от поширили плітку, що він випиває. А хто не випиває? Я перший підніс келих шампанського за перевиконання, хоч на робочому місці такі акції заборонені. Підніс за нові успіхи, а Мукузанський вибив келих у мене з рук. Вибив у падінні, головою, як форвард. Сміху було! Мабуть, устиг в інших відділах товаришів поздоровити. Ну, поклав я Мукузанського у таксі і одвіз додому, щоб зайві балачки не плодилися. Отож голосую за нього, як кажуть, обома руками...

— Що можна сказати про Дорфманчука? Чудова людина. Роботу веде, як по нотах. Акуратист. А тихий — мухи не зачепить. А на тихих, як відомо, їздять. Одному допоміг, другого пристроїв, третьому протекцію склав... Якби ми всі так своїх родичів любили! Отож голосую за нього, як кажуть, обома руками...

— Візьмемо Пляспігальську. Вулкан ідей. Пам'ятаєте репліку Шекспіра: «О жінчини, підступність вам ім'я!» Так от, при всій повазі до цього популярного автора я категорично проти подібних узагальнень. Ми затискаємо жінок не там, де треба. У тої ж Пляспігальської інтелекту більше, ніж у дюжини мислителів нашої установи. До того ж вона демократична, особливо до молоді. Чоловік у неї геолог, їздить, знаєте. Вусатого Аполлона з лабораторії бачили? А паглатого Нарциса з техбюро? Яюсь Пляспігальська вкупі з ними до мене серед ночі заявилася. «Працювати — то працювати, а гуляти — то гуляти!» — каже. Вулкан-баба! Отож голосую за неї, як кажуть, обома руками.

— Що про Юрчишина можна сказати? Талант! І головне — з кожним поділиться всім, що має. У нас, знаєте, є звичка розповсюдженим дефіцитом хвалитися. Він не з таких. Учора два блоки американських сигарет колегам роздав. У нього дід у Канаді, мабуть, посилокки підкидає...

— Черепахін? Сокіл! Коршун! Гриф! Папку з грифом «Секретно» посіяв. Але не в цьому суть. Найважчу справу витягне. А як захищає свої ідеї! Двічі на колишнього шефа з кулаками кидався. Галасливий, кажуть. А хто не галасливий? Візьміть

хоча б мене. На дружину сьогодні накричав, сніданок довго готувала. «Вибач,— кричу,— я не Черепакін, не маю такої звички на роботу запізнюватись!» Отож голосую за нього, як кажуть, обома руками...

— М-да... Нічого на кріслах моститися. Розмова не затягнеться. Критиканствуєте? Заздрите, що не вас, а мене затвердили? А я, дурний, розпинався за кожного: Мукузанський — орел, Пляспігальська — вулкан ідей, Юрчишин — талант, Дорфманчук роботу веде, як по нотах, Черепакіна хоч зараз у міністри... Ні, не самодура треба у мені випікати, а ліберала! І випечу! Всіх випечу розпаленим залізом. Мов-чять-ать-ать-ать!

АФОРИЗМИ

Життя дається один раз, зате дитинство — двічі.

Іколи лаврові вінки слід вручати разом з головою.

Добро торжествує. Зло діє.

Некролог — єдиний жанр, де проблема позитивного героя вирішена повністю.

А чому не зараховують стаж керівної роботи жінкам, які керують керівними чоловіками?

Дисертація «Аналіз синтезу».

ПОСМІЯЛИСЯ

Чекали на нового шефа — людину збоку.

Задзеленчав телефон. Трубку взяв Сидоров.

— Так! Ні! Здирський кудись вийшов. Так — непоганий спеціаліст. Але є й інші достойні кандидатури. Передаю трубку Маляренку.

— Хто? — пошепки спитав Маляренко.

— Згори...

— Радий слухати і слухати! Тут Маляренко. Зрозумів! Безумовно, справу знає, безумовно, товариський. Вибачте, йдеться про висування? Зрозумів! Радий мовчати і мовчати! Передаю трубку Саунському.

— Слухаю! У принципі, може бути. Спеціаліст не дуже поганий. Я нічого проти не маю, але у нас багато таких. Взагалі, більше знає Дримба. Передаю йому трубку.

— З відповідною повагою, Дримба. Зрозумів! У мене дещо на нього є. Дозвольте передзвонити з іншого телефону. Ай! Усе вирішено? Тоді доповідаю: прекрасний спеціаліст, чуйний

колега, любить жінку і взагалі жінок... Так, так — нащо нам людина збоку? Моє шануваннячко з відповідним привітом!

Трубка вклалася на важелі.

— Отже, на шефа тягнуть Здирського,— сказав Сидоров.— А чим, скажімо, гірший я?

— Я теж не з дуба впав,— насупився Саунський.

— Згори видніше,— зауважив Маляренко.

— Нащо паякати, коли усе вирішено! — додав Дримба.

Тут прибіг Здирський.

— Я піду в далекі го-о-ри! — заспівав він.— Завтра викликають нагору. Де б його взяти нащо?

— Медом помажуть,— сказав Сидоров.

— Кинь містику! — махнув рукою Здирський.— Тут від своїх навіть на каву запрошення не діждешся, а який вже мед там...

— Запрошую і запрошую! — скрикнув Маляренко.

— З твоїми копійками? — перехопив ініціативу Саунський.— Каву беру на себе!

— Я теж радий здійснити акцію з кавою на честь колеги Здирського! — відрпортував Дримба.

— Кінчай роботу! — підсумував Саунський.

Кава трансформувалася у досить теплий бенкет. Здирський насолоджувався загальною увагою.

— Демократичність для шефа — перше діло! — казав Саунський.

— Ми всі мостили тобі крісельце! — нагадував Маляренко.

— Я завжди підкидатиму тобі відповідну інформацію,— ліз цілуватися Дримба.

— Не забувай друзів! — повторював Сидоров.

Шелеснули «на стремено» останні купюри, і товариство, обіймаючи Здирського, вивалилося з неонового кубельця у сутінки провулка.

— Братця! — веселився Здирський.— Що маємо на календарі?

— Перший день першої декади першого місяця другого кварталу,— доповів Дримба.

— А по-людському?

— Перше квітня! — напружив пам'ять квартет.

— З чим вас і поздоровляю! — зайшовся Здирський.— То я дзвонив по телефону з приводу мого висування — ха! ха! — дурники мої дорогесенькі! З днем сміху, невтями!

Запанувала драматична пауза. А потім брудний, зате вагомий портфель Сидорова стер посмішку з єдиного щасливого обличчя — обличчя містифікатора. Інші портфелі виявилися теж досить натоптаними...

Ми розуміємо, що портфелі мають виконувати інші функції, але з глибоким реалістичним сумом змушені констатувати, що в конкретному випадку благородні шкіряногалантерейні вироби послугували знаряддям фізичного мордування людини веселої вдачі. Здирський на власній шкірі відчув усі нюанси переходу від комічного до трагічного, а його колеги, навпаки, з кожним помахом портфелів веселішали...

Однак наступного дня на пожмаканому обличчі містифікатора знову засвітився усміх, а веселий настрій його колег розтанув у трагічній задумі: надійшов наказ про призначення Здирського шефом.

Сміх, як бачите, штука тонка і серйозна. А головне — двосічна.

ХТО КУДИ ДИВИТЬСЯ?

Перейшли до кави і взялися за начальство, за сердешне. Критикували по матеріальній лінії і нематеріальній теж, лише за сферу сервісу не ляjali, а здіймали руки до неба, атеїсти:

— Куди дивиться начальство?

Господар дому, Петренко, зауважив, що нові моделі мають викидатися до магазинів за тиждень після розробки.

— А насправжки? — запитав Карлсон.

— Рік стрибають по інстанціях.

— Куди дивиться начальство?

Галаган побував у підшефній сільгосптехніці і спостерігав, як сільгосптехніки ледь зліпили одного залізного коня з п'яти побитих тракторів різних марок.

— Жодного уніфікованого вузла? — запитав Карлсон.

— Атож! Кожен видумує велосипед.

— Куди дивиться начальство?

Канканюк повідав про одного культурного діяча, який особисто взявся вести концертну програму і оголосив:

— Чайковський! «Полонез Огінського!»

— А яка освіта у шановного культуртрегера? — поцікавився Карлсон.

— Звичайно, вища! — відповів Канканюк. — Вища ветеринарна.

— Це не той, який затвердив камерний квартет у складі семи чоловік? — запитав Галаган.

— Ні, не той, а наступник того, — пояснив Канканюк.

— Куди дивиться начальство?

Розгул демократії перепинив телефонний дзвінок.

Петренко переговорив і повернувся до столу, блідий до меморіальності.

— Мене затвердили вашим начальником,— повідомив він.

— Нарешті! Нарешті визнали твій аналітичний талант! — вигукнув Галаган.

— Ти завжди був безкомпромісним до недоліків,— сказав Канканюк.

— І талановитішим за нас усіх,— підсумував Карлсон.

— Став штрафну пляшенцію, зюмбумбунчик ти наш керівний! — висловив заповітну думку Галаган.

— Поставив би,— зітхнув Петренко,— але ж з перебору ти прителіпаєшся на роботу, як завжди, після дванадцятої і, зрозуміло, зірвеш графік.

— І, як завжди, звалиш власні гріхи на начальство,— додав Канканюк.

— Так, я не ангел,— насупився Галаган,— але Карлсон теж гарна п'яця. Рахує графіки за дідівською методою!

— Зате я не приписую умовні проценти, як це блискуче робить Канканюк,— відбився Карлсон.

— Інтриги,— сказав Канканюк.— То Галаган згріб премію за пропозицію, яка виявилась пшиком.

— Ти краще повернув би на службу калькулятор, який випадково заніс додому,— парирував Галаган.

— Я поверну,— відповів Канканюк,— але не раніше, ніж ти повернеш службовий телевізор.

— Телевізор у мене з місяць, а в карлсонівській хаті вже рік вичовгується інвентарний килим,— виправдався Галаган.

— Ябеда! — сказав Карлсон.

— Одне слово, час засукувати рукава, братця,— сказав Петренко, проводжаючи гостей.— Не з вас питають — з мене, мовляв, куди дивиться начальство?

— Круто бере Петренко,— сказав на вулиці Карлсон.

— Вислужується,— буркнув Галаган,— а ми за нього горою стояли.

— Ми що? Там вирішували,— штрикнув пальцем в небо Канканюк.

— Куди дивиться начальство? — водночас зітхнула трійця.

ДРАМАТИЧНИЙ ДІАЛОГ

Завідувач літературної частини театру трагікомедії запросив драматурга Сидоренкова на заключну розмову.

У драматурга очі були сумні. У завіта очі були мужні. Вони постійно переборювали страх.

— П'єса вдалася, — сказав завіт.

— Я знаю, — сказав Сидоренков. — Забрати?

— Навпаки! Ніяких претензій!

Драматург мовчав.

— Я тільки хотів порадитися з вами щодо прохідної ролі керуючого, — сказав завіт.

— Роль справді прохідна, — погодився драматург, — але важлива для розвитку дії.

— Я розумію. Але з усього видно, що змальований вами керуючий, м'яко кажучи, не талант.

— Досить-таки обмежений чоловік, — погодився Сидоренков.

— Тобто дурень?

— Чому дурень? У всьому, що стосується власної кар'єри, він взагалі не дурень.

— А взагалі?

— А взагалі — не кладезь мудрості.

— Ясно, що дурень!

— Хай буде по-вашому...

— Е! Так діло не піде! Не по-моєму, а по-вашому!

— Хай буде по-моєму.

— Не буде, а є!

— Є то є.

— Вибачте, але дурних керуючих у нас нема!

— Розумієте, — сказав драматург, — дурнів у дистильованому вигляді взагалі не існує. Тим паче сучасні пристосованці блискуче володіють мистецтвом мімікрії. Розпізнати їх не так легко, як може здатися...

— Дурний керуючий — це вже занадто!

— Він не дурний, він обмежений.

— Ні, дурний!

— Якщо ви наполягаєте...

— Я не наполягаю!

— Ну і слава богу!

— Дурний керуючий — і слава богу?

— Не дурний, а обмежений.

— Не вмер Данило, так болячка задавила! Нема таких, не буває!

Сидоренков навів низку прізвищ з короткими коментарями:

знятий за розвал роботи, знятий за некомпетентність, знятий за самодурство...

Завліта тіпало.

— Але ж їх зняли! — оговтався він.

— І мого знімуть.

— Послухайте, — заяснив завліт. — Наша суперечка й шеляга не варта. Хай він буде заступником керуючого!

— Чудова ідея, — сказав драматург. — І головне — оригінальна.

— От-от! — зрадів завліт. — А що, коли дурнем буде ви-конроб?

— Або взагалі помзамзав.

— Блискуче! І звучить смішно!

— Штамп, — сумно сказав драматург. — Ви помітили, що всі негативні персонажі ходять у замах?

— Ех! — махнув рукою завліт. — Хай буде керуючий.

Драматург мовчав.

— Хай буде керуючий! — не вгавав завліт.

Драматург мовчав.

— Хай буде керуючий! — розпалювався завліт. — І хай буде репліка у фіналі.

— Яка репліка? — насторожився драматург.

— Тонка, делікатна репліка, що того керуючого зняли.

— У мене п'єса, а не офіційна хроніка, — сказав Сидоренков, шнуруючи папку.

— Не знаю, як з вами говорити! Сперечатися за однусіньку репліку, їй-бо, смішно!

— Пам'ятаєте у Горького: «Эх... испортил песню... дур-рак!»
Одна-єдина репліка.

— Ви не Горький!

— Згоден, — сказав драматург.

— А я не дурень!

— Згоден, — сказав драматург.

— І дурних керуючих нема!

— Згоден, — сказав драматург.

— І взагалі дурнів у нас нема!

Сидоренков узяв папку і подався на вихід. Причиняючи двері, він почув:

— Дурень!

Як бачите, дурні у нас все-таки є.

Міжпромівська контора перелетіла до хмарочоса на околиці міста, полишивши у старому обшарпаному приміщенні обірвані телефони та бухгалтерію.

Бухгалтерія складалася виключно з осіб ніжної статі. Забезпеченість фінансової олігархії загочоловіками була досить високою, якщо не рахувати дівциць Ліду і Люду і незалежну молодицю Ладу.

У Лади був день народження.

— Ніяка холера з тої околиці не прителіпається! — сказала Нінель Домкратівна, головбух. — Відгуляємо самі!

Із сумок випурхнули наїдки та напої, шампанське поєдналося з домашньою вишнівкою, і Нінель Домкратівна виголосола тост:

— За Ладусю! Жоден з мужчин-слизняків і мізинця її не вартий!

— Жаль, що переселяємося в останню чергу, — зітхнула іменинниця. — Якось незвично без мужчин...

Усі засмутилися.

— Наливай! — перепинила мінор Нінель Домкратівна. — Що є мужчина? Істота слабкодуха і підступна. Згадайте часи матріархату! Мужчина тоді виконував функції, що не вимагали великого розуму, — чубився і добував їжу. А жінки вершили справи вічні — підтримували родинне вогнище і виховували дітей. Вибивши неповоротких мамонтів, мужчина винайшов тайні вечері та гру в дурня і посіяв перші чвари серед жіноцтва. Бо потрапляв з тих міроприємств у безтямному стані до чужих печер. З неймовірними труднощами жіноцтво привернуло мужчину до землеробства. Наслідки тої аграрної політики даються взнаки й донині. Надалі завдяки бійкам, тютюну і шпагатівці мужчина почав катастрофічно вироджуватись. Жіноцтво сполошилось, перебрало на себе добрячий шмат мужчинської роботи, щоб забезпечити дітей молоком, а нахлібників — закускою, і до того ж передало мужчині владу, сподіваючись на її дисциплінуючий вплив. То вже була непоправна помилка: мужчина зовсім розсобачився, сів жінкам на шию і викинув гасло: «Бережіть мужчин!»

— Їх за статистикою менше! — водночас пискнули Ліда та Люда.

— Брехня! — сказала Нінель Домкратівна. — Мужчина для статистики невловимий, бо шастає від куми до куми!

Усі опустили очі долу.

— Вперед, до матріархату! — піднесла келих Нінель Домкратівна.

Лада тицьнула клавіш магнітофона, і той зайшовся в одчайдушному ритмі «стегно-біт». Амазонки вчинили неймовірну хитавицю з елементами рідних дріботушок.

— Хоч би чорт приніс якогось завалючого мужчину! — простогнала Лада серед розгулу матріархату.

І приніс! Рипнули двері, і до бухгалтерії вкотилось щось кривоніге, волохате, з ріденькими патлами і легковажною хустиною на гиндичій шії.

— Салют жрицям любові! — заверещало створіння, що мало деякі ознаки мужчины (запалі груди, хтиві очиці, нетверда хода).

— Ура! Мужчина! Мужчина! — захоплено відгукнулися амазонки.

Танок набрав екстатичної могуті, бо створіння, пожбуривши у куток шубу й підсмикнувши джинсові панталони, хвацько вкрутилось у стегнобітний вир, застрибало, пішло скоком, встигло притулитися до кожної солістки і розпалило справжні мавританські пристрасті.

На ніжних жіночих (і дівочих) руках створіння попливло до столу.

— Який ти молодець, Бобчику, що не забув поздоровити Ладусю! — пишалась Нінель Домкратівна на правах законної дружини створіння.

— Штрафну Бобу Степановичу! — щебетали жінки (і дівчата).— Тост! Тост!

— Я вас люблю! — клацнув високими підборами Боб Степанович.— Так ніхто не любив! Що можу я іще сказати? Через тисячу літ лиш приходить подібне кохання!

— Браво! Браво! — співало жіноцтво, обдаровуючи Бобчика цілунками.

Нінель Домкратівна вчепилася у благовірного обіруч, згадуючи качалку, випробований передаточний механізм священних почуттів — любові і ненависті.

Бобчик охоче приймав поцілунки, намагаючись втримати у мізку телефони Ліди, Люди і Лади, вивідані у танцювальній веремії.

— За мужчин! За мужчин! — дзвеніли схвильовані жіночі (і дівочі) голоси.

Епоха нового матріархату відкладалася до кращих часів...

Ікс, поет-талант, якось відчув огиду до холостяцького життя. І проміняв свій робочий стіл на столик у кафе «Парнас».

Не подумайте, що він... той... Справжні поети вживають тільки востаннє («Йй-бо, хлопці, оце востаннє!»).

З «Парнасом» поета пов'язало інше. Точніше — інша. А ще точніше — буфетниця Надія. Надія була окрасою кафе і завжди вирізняла поета з кафедральної пастви. Колись Ікс просто біля стойки, на серветці, створив експромт «Надія». Ліричним панегіриком зачитувався ввесь глук кафе і ресторанів, до керуючого (теж жінки) включно. «Єсенін», — сказала керуюча жінка. І преміювала Надію «за культурну роботу з художньою інтелігенцією».

Надія, як і поет, була нічиєю. Її колишній чоловік, нині небожитель, віддав останні сили боротьбі за посаду шефа «Шашличної», досяг мети і спікся на шампурах інтриг.

Увага! Сюжет уместився на колеса тандема «Ікс — Надія».

Залишивши буфет на практикантку, окраса кафе підсіла до поета. Ікс поцілував руку володарці нектару й амброзії і провів ліричну атаку:

Не залишай мене, надіє!
Моя надія — ти, Надіє.
Хустинку з пурпуру надінь,
В обійми йди, ма шер Надін!

— Піду! — коротко відповіла Надія.

(Зазначимо на шкоду розвитку дії, що до подібної халтури Ікс вдавався тільки у реальному інтимі. Колись, ще в студентські роки, такі естетично-матеріальні експромти відкривали йому серця Надій, Любок, Вірунь. Важко сказати, що вабило дівчат більше: активна авторська позиція чи ливарна вишуканість форми. Нумо спробуємо: «Не залишай мене, любове! Уся любов — в тобі, Любове!» Або: «Мене не залишає віра, що віддано кохає Віра». Чудово! Хоч поезія тут, звісно, не ночувала, зате поет інколи підночо... А втім, то вже проза).

— Піду! — повторила Надія.— Тільки через загс.

Вона не дуже розумілася на поезії, але на поетах — будьте певні!

Ікс потонув — вибачте за образ! — в чотирьох озерах її очей і, не виринувши, пустив бульку:

— Згоден!

— Сьогодні по роботі і розпишемось, у мене в загсі блат,— одноставно вирішила Надія.— Паспорт при тобі?

Закоханий Ікс не пручався.

По-мендельсонівському теленькнули келихи.

— Кохана! — сказав поет. — Я відкрию тобі високості радощів! Що бачила ти у цьому бедламі?

— Частенько бачила тебе...

Поет похлинувся.

— І чому я бідна? — спитала Надія. — Ти скільки на місяць маєш?

— У нас або все, або нічого! — відповів поет.

— А все ж?

— Пересічно — двісті, — мужньо збрехав поет.

— Нічого! — зітхнула Надія. — Якось проживемо.

— Ти маєш більше? — вщипнув іронічну струну поет, далекий від матеріального життя.

— Звичайно, дурненький! Набагато більше!

Поет знову похлинувся.

— Уф! — оговтався він. — Не в грошах щастя! А в духовності, у мистецьких святах...

— На всіх мистецьких святах буваю, любий! Де ж іще коштовностями похвалитися?

— А яким чином...

— А таким, що знаю, кому в борг келишок давати. Віддячують контрамарками... От з хатою у тебе як?

— Однокімнатна з усіма вигодами.

— З усіма вигодами буває тільки чотирикімнатна.

— Ну, ти даєш!

— Елементарно. А машина в тебе є?

— «Запорожець».

— У мене трикімнатна і «Жигуль». Обмінємо на чотирикімнатну і «Волгу». Поезія простір любить...

Ікс загнuzдано стрепенувся.

— Ти не дуже... Існують такі поняття, як талант, як ім'я, як слава нарешті!

— Хіба я проти, любий? Уявляю... Колись... Пам'ятник з білого мармуру... І люди читають моє і твоє ім'я... Я знаю, нам поставлять!

— Мені — можливо, — криво посміхнувся поет. — А тобі навряд чи...

— Ти порядку не знаєш! При таланті й дружину прихоронюють. Маю повне право на місце. Та не кривися, на пам'ятник я вже назбирала...

— То йди за пам'ятник, а не за мене! — верескнув поет.

— Ой, які ви усі, поети, нервені та чувствительні! Усе моє багатство — твій талант!

— А! — посміхнувся Ікс. — То інша справа...

— Так! Твій талант! — Очі Надії зблиснули справжнім нахненням. — Хай спробує хто у книгу скарг щось шкрябнути!

Ах, бидло, скажу! Думаєш, перед тобою нещасна жертва? Я сама поетеса! Законна половина прославленого Ікса! Пиши! А мій так тебе в саржі розпише, що діти твої прізвище змінять. Пиши, пиши — і визнаєш, на що здатний справжній талант!

ТЕЛЕФОННА ПРИГОДА

Ельдар Голота, відомий детективний автор, тельнюкнув з дачі додому.

— Уважно слухаю, — відповів приємний баритональний бас.

Голота на мить розгубився, бо вдома мали бути тільки дружина та донька.

— А ви хто? — запитав творець.

— Дзеркально перепрошую: хто ви, га?

— А я господар цієї квартири.

— О! Ельдаре Хомичу! Дуже приємно познайомитись! Я пристрасний шанувальник вашого детективного таланту! Вашої половини, Маргарити Петрівни, нема вдома — відбули до вас на дачу.

— А-а... А Мирослава?

— Дочка відбула на весілля до університетської подруги. Я тут сам.

— Вибачте, а хто ви?

— Ельдаре Хомичу, скажіть чесно, як у вас із серцем?

— Швидко кажіть, що скоїлося! Пожежа, газ?!

— Боже борони! Просто до вас заліз злодій-початківець, тобто я, з вашого дозволу.

— Пожартували, й доста! Хто ви, чорт забирай!

— Не хвилюйтесь, Ельдаре Хомичу! Слухайте уважно. Я завітав до вашої господи, як повноважний представник газорозподільчої мережі. Поки перевіряв параметри притоку й відтоку блакитного золота, наші єдинокровні дами збиралися на променад, вголос ділячись своїми планами. З квартири ми вийшли разом, ваші викликали ліфт, а я спустився на поверх нижче...

— Не кривляйтесь! Ви переповідаєте, і, до речі, бездарно, початок мого оповідання «Розшук тривав годину»...

— Свята правда! Але я вирішив перевірити ваш сюжет насправжки. Як було в оповіданні? Злодій поцупив два чемодани добра. А мій вилов скромніший: щойно я загорнув у хустинку чотири каблучки, кольє, сережки, два браслети — це з трельяжа Маргарити Петрівни, гадаю, речі достойної проби, дружина ваша, вибачте, меркантильна; з серванта взяв дві іменні чари, столовий набір, гадаю, це переважно срібло; ще

позичив п'ятсот карбованців готівкою з того ж таки трельяжа...
Пижикову шапку брати?

— Це подарунок оленярів Далекої Півночі,— вихопилось у приголомшеного Ельдара Хомича.

— Подарунок брати гріх... А ондатрова теж подарунок?
Трубка хекнула.

— Не хвилюйтесь, Ельдаре Хомичу! До шапок, шуб та подібного м'якого золота я не доторкнувся, якраз на них і ловляться злодії при збуті, як ви блискуче покажете у своїх творах...

— Слухайте уважно, товаришу,— оговтався Ельдар Хомич.

— Громадянинне,— підказала трубка.

— Тьху! Так от, громадянинне! Покладіть усе на місце і тихенько йдіть з дому. Ви прекрасно знаєте, хоча б з моїх творів, що жоден злочин не лишається безкарним. Спіймають вас швидко, ви ж читали моє оповідання «Розшук триває годину»...

— Врешті-решт спіймають,— приречено сказав злодій.— Але не швидко. Жодної помилки, яких припустив рецидивіст з вашого твору, я не зробив і, маю надію, не зроблю. Я уважний і вдячний читач, Ельдаре Хомичу!

— Те, що ви три хвилини базикаєте зі мною по телефону, вже помилка...

— Вибачте, вибачте, дорогий Ельдаре Хомичу, абсолютно з вами не згоден! Як було в оповіданні? Поки рецидивіст патакав по телефону з обкраденим, той кивком голови підізвав свого колегу, приклав палець до губів і, підтримуючи розмову, написав записку, щоб колега терміново подзвонив у міліцію. А ви на дачі самі, цю інформацію я почув з уст Маргарити Петрівни...

— Сліди так чи так ви залишите, а потім вас впізнають дочка чи дружина!

— Я працював у рукавичках, Ельдаре Хомичу. Причім у гумових подвійних. Як ви писали, тонкі рукавички можуть лишати сліди, а інші — ворс чи залишки шкіри... Крім того, я загримований. А прибуду до своєї хати, спалю перуку, рукавички й черевики, у мене каблучки збиті, а це слід...

— А як ви збудете награбоване?

— Мине час, переплавлю золото й срібло, я дещо тямлю у фізиці твердого тіла, змайструю грубенькі каблучки і реалізую зубним технікам, як спадщину незабутньої бабусі... От ви шепелявите, можливо, дециця вашого до вас і повернеться у вигляді вставних зубів...

— Вас спіймають раніше!

— Я продам переплавлені коштовності у Кушці або на

Камчатці, і не зараз — мені поспішати нікуди. За номерами асигнацій мене теж не викриють, усе розтринькаю у відпустці, розмінюю у перекупок на базарах Криму, Прибалтики, а може, й Середньої Азії. Ага!

Запанувало мовчання.

— Я знаю, що ви обмірковуєте, Ельдаре Хомичу. Зараз ми покладемо трубки. Ви набираєте номер міліції. За сім хвилин тут буде машина. А я спакований — дві хвилини, і розчиняюсь у натовпі біля універсаму, ще чотири хвилини — і я в метрополітені. Руки порожні, коштовності — у пазусі. Як затримали у вашому оповіданні рецидивіста? Він відчув, що господар навмисне затягує розмову. Тікав, як заєць, і залишив на підступному гвіздку шмат рукава. До того ж двірник примітив біля двору жовту «Ладу». Через годину цю машину затримає за містом пост ДАІ. Крадених речей у водія не знайшли (він встиг передати чемодани спільнику в місті), але злодія притисли діркою на рукаві і відповідним шматком матерії на гвіздку...

— Послухайте, чоловіче, — задушевно сказав Ельдар Хомич, — певний, що ми заприятелюємо. Понад те, наступну повість я присвячу вам. Погодьтеся, це набагато приємніше, ніж ночами труситися над краденим...

— О ні! Труситися я не буду. Я не тільки уважний читач, але, вибачте за нескромність, злодій-психолог. Думаю, ви не заявите про крадіжку. Бо хочете того чи не хочете, а своїми творами нібито вчите жити наш славний карний розшук. Заявите, сорому не оберетеся. Хто після цього віритиме вашим художнім домислам? До того ж останні ваші публікації свідчать про певну творчу кризу. Все якось спрощено, надумано. А цей випадок дасть вам прекрасний сюжет. Нарешті перепаде на горіхи Маргариті Петрівні! Гадаю, це вона штовхає вас на халтуристику. Неприємно повторюватись, але ваша половина — меркантилістка та скупердяйка. Навіть карбованця за перевірку газу не тицьнула. Зате доньку Мирославу ви виховали чудово. Вона презентувала мені карбованець. Справа, зрозуміло, не в грошах, а в повазі до чужої праці...

— І ви смієте говорити про повагу до чужої праці після того, як з відмичкою пробралися у мій дім! — вибухнув Ельдар Хомич.

— Відмичка не знадобилася. Маргарита Петрівна так гахнула дверима, що заціпка відскочила од того удару...

— І це не вперше! — бовкнув Ельдар Хомич.

— От бачите, до чого призводить відсутність виховної роботи! Я віддав би обидва браслети, якби зміг бути присутнім на вашій профілактичній бесіді з Маргаритою Петрівною... — І в трубці почулися короткі гудки.

Якщо з П'ятого астротрейдера дати доброго лівака до Сузір'я Діви, можна перестріти провінціально планетку, що ніжитья у променях ординарного Сонця. А втім, ця планетка здатна зацікавити кожного, хто надає перевагу білкоплазменним принципам розвитку матерії. Коли земляни навчаться літати з швидкістю думки, яку нині погоджують, вони назвуть вищезгадану планетку Дилетантиною на честь розповсюдженого стихійного явища Землі. Але не в тім річ.

Річ у тім, що індекс високоорганізованої матерії на Дилетантині був удесятеро вищий за відповідний показник Землі. Статистика малоприємна для сумарного земного інтелекту, але проти фактів (вони будуть наведені нижче), як кажуть, не попреш. Дилетантиністи здавна ганяли на антигравітонах по різних регіонах Космогонії, відшукували фотосинтезні планетки і залишали там біомоделі, подібні до себе. Справу довершували еволюція природи та НТР. Але річ не в тім.

Річ у тім, що дилетантиністи надибали Землю у ті таклізмичні часи, коли на молодій планеті бавились іхтіозаври, геозаври, атмозаври та інша дивина, яка вимерла завдяки перетворюючій діяльності біомоделей, експортованих сюди з Дилетантини. Колонізатори залишили на Землі саморозмножувальні моделі різних типів, розроблені конкуруючими інститутокомбінатами. Найбільш перспективними парними моделями вважалися ГОМО, посилені антикорозійна конструкція ГОРИЛА (горизонтальний лайдак) та деякі інші, зокрема ОРАНГУТАНГ, ПАВІАН, ШИМΠΑНЗЕ і цікава студентська розробка МАВПЕНЯ. Але не в тім річ.

Річ у тім, що ГОМО з часом еволюціонували аж до пізнання кібернетики і почали здогадуватися про свій біосистемний статус-кво. Зазнали експериментів, як кажуть, на власній шкірі ГОРИЛА, ОРАНГУТАНГ, ПАВІАН, ШИМПАНЗЕ і цікава студентська розробка МАВПЕНЯ. Кібернетику, правда, оголошили лженаукою, але поскільки накопичена інформація зникла невідомо куди, дозволили. Дозволили і задумалися, хто підклав землянам біосвіню. Свинини від того не побільшало, проте відбувся спалах мозкової активності, зареєстрований під назвою «науково-технічна революція». Але не в тім річ.

Річ у тім, що у вищезгадані часи Земля удостоїлася другого візиту високоорганізованих дилетантиністів. Хоч вони і вміли спресовувати час, але такий контроль ефективним назвати важко. Врахуємо, однак, безліч підзвітних планеток з незавершеним біоциклом і неприємність, яка сталася з попередньою астроревізією. Дилетантиністський антигравітон дав дуба над

Землею внаслідок порушення інструкцій про додержання спортивного режиму. Головний навігатор зазнав найвищої дилетантиністської кари — був посмертно зарахований до примусового Товариства тверезості. Прикру пригоду з некерованим антигравітоном зареєстрували також земні аннали під назвою Тунгуський метеорит. Але не в тім річ.

Річ у тім, що нова експедиція дилетантиністів з повноваженнями до оргвисновків включно успішно приземлилася у районі так званого Тунгуського метеорита і провела ревізію діяльності своїх біомоделей на Землі (порівняльний потенціал інтелекту — один до десяти не на користь землян — взятий з матеріалів ревізії). Після повернення ревізорів на Дилетантині відбувся симпозіум за участю зацікавлених інституткомбінатів. Обстановка була піднесено нервозною. У кулуарах перемовлялися кодом. Наведемо деякі репліки з дешифровкою, яка навряд чи щось проявить землянинові.

— Буде баня! (Гігієнічна процедура).

— Вставлять клістир! (Гігієнічна процедура).

— Намилять шию! (Гігієнічна процедура).

— Я вмиваю руки! (Гігієнічна процедура).

— Я начальник — дурень ти, ти начальник — дурень я. (Дилетантиністська гра слів, що не перекладається).

Дешифровку кулуарних балачок можна було б продовжити. Але не в тім річ.

— Річ у тім, що створення біомоделей за власним образом та подобою блискуче виправдало себе, — такими словами відкрив дилетантиністський симпозіум Координатор. — Ось головний висновок астроревізії. (*Бурхливі оплески*). Наші біомоделі на Землі розвинули інтелект один до десяти — поки що на нашу користь — і вийшли у навколороземний простір! (*Бурхливі, тривалі оплески*). Наші біомоделі на Землі вважають себе мислячими першооригіналами Космогонії. (*Сміх*). Над ким смієтесь? (*Тривала тиша*). Адже ми теж вважаємо себе мислячими першооригіналами Космогонії!

Вигуки з аудиторії: Браво! Ганьба!

Координатор: Цить! (*Тривала тиша*). У всякому разі, ідея триєдиного духу, яка побутувала на зорі нашої цивілізації, на практиці виявилась адміністративним трикутником. (*Сміх*).

Наступний головний висновок астроревізії — на Землі цілком і повністю запанували моделі типу ГОМО, створені інституткомбінатом під керівництвом дійсного члена Адама і члена-кореспондента Єви! (*Овації*).

Окремі вигуки з аудиторії: Брехня! Інтриги!

Координатор: Щодо біомоделей типу ГОРИЛА, які зжерли левову частку асигнувань та матеріальних ресурсів, то

на Землі їх показують під телерубрикою «У світі тварин». (Сміх). З чим і поздоровляємо відповідний інститутокомбінат на чолі з дійсним членом Каїном та grosмагістром технічних наук Авелем! (Регіт).

Каїн: У всьому винен Авель! (Свист. Авель відкидає копита. Його виносять до реанімації).

Координатор: Успіх цільової програми ГОМО незаперечний. Модель чудова і з почуттям гумору. До речі, про почуття гумору. В процесі еволюційно-генного саморозвитку біомоделей ГОМО спостерігалися випадки, коли почуття гумору перероджувалося на почуття глибокого задоволення.

Адам: Нічого дивного. Суміжники недопоставили приблизно сорок процентів нейрогумороклітин для нашої біосистеми.

Координатор: Ото гумористи! (Хихикання). Слід розібратися також, чому черепні коробки підвищеної міцності були поставлені для захисту примітивних комп'ютерів на моделях ГОРИЛА, ШИМПАНЗЕ, ПАВІАН, ОРАНГУТАНГ та цікавій студентській розробці МАВПЕНЯ. Навіть мавпі ясно, що посилені черепа мали захищати самопрограмуєчий ЕОМ (електронно-обчислювальний мозок) на моделі ГОМО.

Адам: Нам дісталися черепні коробки, випущені в останній думкодень третьої думкодекади четвертого думкоквартиалу. Браковані.

Координатор: З протекціонізмом та штурмівщиною слід кінчати! (Оплески).

Перший астроєвізор: Мушу доповісти, що на негодячій моделі потрапили кращі моторні клапани, артеріодрти, мускулоджугти, киснебалони, волосяна оснастка та деякі інші дефіцитні пристрої та матеріали. Не дивно, що біоресурс моделі ГОМО, розрахований на земне століття, спрацьовується значно раніше. Зокрема нездатне протистояти канцероїржі малоефективне антикорозійне покриття. Слід вирішити питання про допомогу Землі трасплантозапчастинами.

Репліка з аудиторії: Вміла жінка готувати та не вміла подавати! (Сміх).

Єва: Одне діло гавкати, інше — плуга перти! (Тривалі оплески).

Адам: Недостатній біоресурс пов'язаний також з неправильною самоексплуатацією. Так, біомодель не розрахована на високооктанову заправку кофєїном, нікотинном, наркотинном і випивомом, а тому, природно, завчасно простягає ноги.

Координатор: Головне, що ЕОМ — електронно-обчислювальний мозок — має невичерпні резерви самовдосконалення. (Бурхливі оплески). Отже, пріоритет біомоделі ГОМО незаперечний. (Овація). Інші програми ми згортаємо, як малопро-

дуктивні. Тим паче що серед мислячих біоземлян розплодилось чимало горил, павіанів і шимпанзе. (Сміх).

Репліка з аудиторії: А як бути з інерцією плануючих та постачальних інституцій?

Координатор: А з ними буде окрема розмова! (Бурхливі тривалі оплески. Всі встають і виходять).

* * *

— Виходить, я теж біомодель? — запитав видавець.

— Як усі. Але не в тім річ... — почав автор.

— Річ у тім, — перебив видавець, — що я опублікую ваш опус...

— Красно дякую! — вигукнув автор.

— ...опублікую тоді, — закінчив свою думку видавець, — коли дилетантиністи знову відвідають Землю.

ДВОЄ В БАРІ, ЯКИЙ НЕ ВІДВІДУВАВ ХЕМІНГВЕЙ

Двоє, видублені вітрами і сонцем, зайшли до бару субтропічного пансіонату «Колгоспник».

«Селяни», — визначив бармен. Але нічим свого подиву не виказав.

Гості вперлися на почесні місця за стойкою. Якраз навпроти бармена.

— Добре сідало, — сказав русявий, вмощуючись на гвинтовому сидінні.

— Ти схожий на орла, дорогий, — схвалив чорнявий.

— Може, на курку?

— Як мінімум, на бойового кочета, дорогий.

— Ти втішив мене, Іраклію, — сказав русявий.

— Твоя втіха — моя втіха, Остапе, — відповів чорнявий.

— Закусимо, Іраклію?

— Ти читаєш мої думки, Остапе.

— Поруч з пансіонатом функціонує їдальня, — повідомив бармен.

— Я поважаю їдальні, що функціонують, — сказав Остап.

— Чудова їдальня! — сказав Іраклій.

— Особливо мухи, — сказав Остап.

— Чудові мухи! — підтримав Іраклій.

— І черга.

— Чудова черга.

— Як на елеваторі, — сказав Остап.

— На елеваторі менша, — заявив Іраклій.

- Там і мухи менші,— сказав Остап.
- Там не мухи, а якісь ліліпути,— погодився Іраклій.
- Інша річ — в їдальні.
- Ви з нашого пансіонату? — поцікавився бармен.
- Ти з нашого пансіонату, Остапе? — спитав чорнявий.
- Так само, як і ти, Іраклію,— відповів русявий.
- Ми з нашого пансіонату,— повідомив бармена чорнявий.
- Хіба ми не схожі на завсідників «Колгоспника»? — спитав русявий.
- Серпень — не сезон для селян,— ухильно відповів бармен.
- Кому потрібний цей серпень? — підтримав Іраклій.
- Море як парне молоко,— сказав Остап.
- А сонце мов щойно спечений лаваш,— продовжив Іраклій.
- Моє тіло проситься в лютий,— сказав Остап.
- Грудень теж має свої принади, дорогий.
- Тільки лютий! — затявся Остап.
- У лютому фрукти,— згадав Іраклій.
- Навіть сухофрукти,— сказав Остап.
- Саме їх я мав на думці, дорогий.
- А лютневі дощі?
- Чудові дощі!
- Вони назавжди залишаться у моєму серці!
- І в попереку, дорогий.
- Чудовий сезон!
- Сезон для селян.
- Все чудове — селянам!
- Що будемо? — перебив бармен.
- Що будемо? — повернувся Остап до Іраклія.
- Що будемо? — повернувся Іраклій до бармена.
- Коньяк і шампацьке,— повідомив бармен.— Портвейну нема.
- Нема портвейну, Остапе!
- Портвейн є в їдальні,— підказав бармен.
- Чудова їдальня! — сказав чорнявий.
- Чудові мухи,— сказав русявий.
- Чудовий портвейн! Чому ти не любиш портвейну, Остапе?
- Люди кажуть, що коньяк корисніший, друже.
- Вір людям, Остапе!
- Я вірю їм, Іраклію!
- Правда, дорогий?
- Свята правда, друже.
- Ти віриш, що я теж їм вірю, Остапе?
- Я вірю тобі, як собі, Іраклію.
- Добре вірити людям! Візьмемо коньяк.

— І шампанське.
— Як? Хіба я не замовив шампанське?
— Ти замовив, але подумки, друже.
— Бармен має вгадувати думки клієнтів! — заявив чорнявий.

— Якщо він справжній бармен, — уточнив русявий.

Бармен позеленів.

— Важко вивчитися на справжнього бармена, Остапе!

— Важко, але вивчаються, Іраклію.

— Вивчаються робити коньяк з портвейну та горілки.

— Приємно чути.

— Але не пити.

Бармен почервонів.

— Коньяк і шампанське, — замовив чорнявий.

— Чи не багато? — спитав бармен.

— Ми візьмемо ще, — заспокоїв русявий.

— Між іншим, — зауважив бармен, розкорковуючи пляшки, — наша професія за навантаженням прирівнюється до металургів.

— Жаль барменів, — сказав русявий.

— Жаль до сліз! — схлипнув чорнявий.

— Допоможемо людині?

— Влаштуй, влаштуй його на мартен, дорогий!

— Я влаштую його на конвертор.

— Влаштуй, влаштуй на конвертор, він з дитинства марив конверторами!

— Я використаю свої парламентські зв'язки, — сказав Остап. — Де телефон?

— Не треба, — зблід бармен.

— Жаль, — зітхнув русявий.

— Жаль до сліз чорну металургію! — схлипнув чорнявий.

Бармен одсунувся у темний закуток.

— Твоє здоров'я, Остапе!

— Твоє здоров'я, Іраклію!

— Не забувай стару дорогу і старих друзів!

— Будь квітучий, як весна, багатий, як земля, здоровий, як вода!

— За Миргород!

— За Сурамі!

— Гамарджос!

— Будьмо!

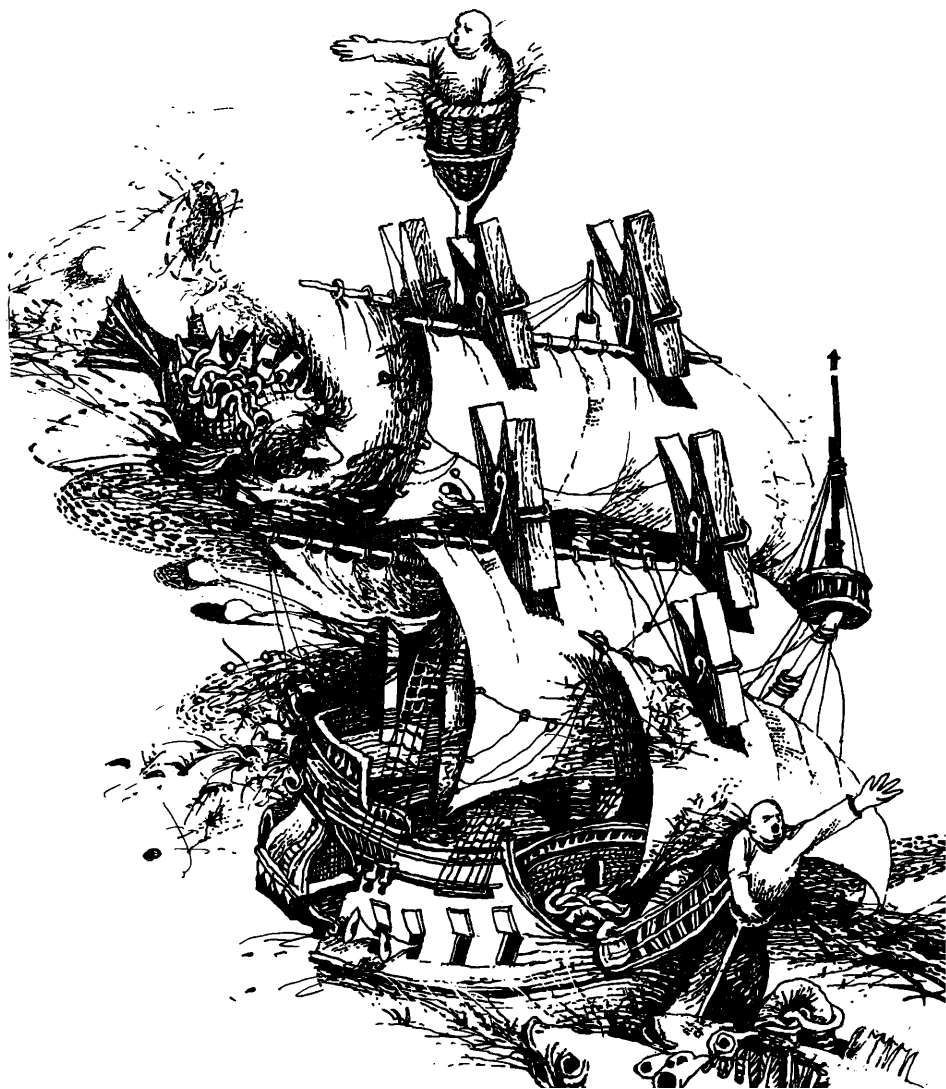
Поступово дійшли до Владивостока.

— Тут тихо, — схвалив русявий.

— Післяобідній час, — пояснив бармен.

— Сівста, — додав чорнявий.

- Зараз прийдуть, — сказав бармен. — У вечірніх туалетах.
- Ми бережемо вечірні туалети, — повідомив чорнявий.
- Ми люди дипломатичного протоколу, — сказав русявий.
- Дипломатичний протокол вимагає вечірню каву, Остапе!
- Ти читаєш мої дипломатичні думки, Іраклію!
- Спочатку розплатіться, — заявив бармен.
- Ти завжди розплачуєшся, Остапе?
- Це наріжний принцип мого існування, — сказав русявий, видобуваючи солідну асигнацію.

— Наші кредо збігаються,— сказав чорнявий, простягаючи купюру ідентичного достоїнства.

— Прошу на місця для почесних гостей! — розцвів бармен.

— Почесні гості ніколи не розплачуться,— зауважив русявий.

— Я теж помітив таку тенденцію,— підтримав Іраклій.

Тим часом бар пансіонату «Колгоспник» олюднів. Переважали глибокі декольте, час від часу спалахували діаманти чистої води, але траплялися і джинси з символами маловідомих артилей.

— Землелюбці,— сказав Іраклій.

— Хлібодари,— сказав Остап.

Стойку атакувала акселерована отара. Верховодили емоційна юнка та довготелесий обормот, облагороджений прищами.

— Якись зайді вперлися на наші місця! — пищала юнка.

— Піджаки! — висловився обормот.

— Чортили! — шуміла отара.

— Наша зміна,— зазначив русявий.

— Юні колгоспники,— розчулилися чорнявий.

— Ці дітки нам насіють, Іраклію!

— І головне — нажнуть, Остапе!

— Оголена пищалка, напевне, доярка! — показав русявий на емоційну юнку.

— А юний прищ, напевне, ветеринар,— показав чорнявий на довготелесого обормота.

— Ви знаєте, хто мій папа?! — зойкнув прищ.— Він вам покаже!

— І мій папа вам покаже! — пищала пищалка.

— Як думаєш, Остапе, чий папа вище?

— Гадаю, папа папиного синка вище, Іраклію.

— Чом так думаєш, Остапе?

— Бо пищалка, хоч і нахабна, але красива, і навряд чи упала б біля юного прища, якби її папа був вище.

— В цьому є резон, бо коли зніматимуть її папу, допоможе його папа.

— Такі шлюби нині популярні, Іраклію.

— Надзвичайно популярні, Остапе.

— Ви багато собі дозволяєте! — галасували акселерати.

— Дай діткам соку! — наказав чорнявий барменові.

— Вони п'ють інше,— зауважив бармен.

— Вони п'ють соки! — наполягав чорнявий.

— Наші соки,— додав русявий.

Акселерована отара випарувалася.

— Бачу справжніх мужчин! — по праву руку Іраклія вмо-стилася пишна блондинка.

— Справжні мужчини тут дефіцит! — по ліву руку Остапа вмостилася струнка брюнетка.

— Ах, вперше бачу зблизька живих селян! — стріпнула білою гривою світська левиця і присунулася до Іраклія.

— Ах, милі наші пейзажники! — кліпнула чорними віями емансипована пантера і присунулася до Остапа.

— Але ж ваші чоловіки... — почав Іраклій.

— Ах, не нагадуйте нам про тих архівних кажанів! — закотила очі блондинка, переміщуючи обручку на ліву руку.

— Нас рятують від них тільки курорти! — пустила бісики брюнетка, дублюючи комбінацію з обручкою.

— Джентльмени! Є пропозиція махнути в шашличну на Ріцу! — проголосила левиця.

— Зловимо кайф! — підтримала пантера. — У вас є машини?

— Є! — сказав Остап. — У нього «Сакартвело».

— Є! — сказав Іраклій. — У нього «Колос».

— Ура! — піднесли келишки дами. — Вип'ємо за свято, яке завжди з нами!

— Хемінгуей на них нема, — шепнув русявий.

— Його, — кивнув чорнявий. — Ернеста...

АФОРИЗМИ

Його чоло увінчали фіговим листком.

Інколи замкнене коло — це трикутник.

Людина честі. Козиряє кожному.

Думки приходять і йдуть, а дурні залишаються.

І коли тебе не виносять — погано, і коли тебе виносять — погано.

ГАЗЕТНІ ЖАНРИ

УВАГУ СНІГОВІ

Передова

Дякуючи невтомним турботам, до нас прийшла зима.

Це явище природи характеризується атмосферними опадами у вигляді снігу. На селі сніг треба затримувати, а в містах — прибирати.

Взявши, розгорнувши та вишукавши, усі одностайно включились у боротьбу з снігопадами. Розгортання виконання снігозбирання особливо успішно йде там, де є техніка та організовано роботу. І, навпаки, де нема техніки і не організовано роботу, має місце недовиконання розгортання снігозбирання.

Необхідно ширше впроваджувати передовий досвід. Зокрема, непоганих результатів домоглися на Кримщині, Бухарщині, Ашхабадщині. Впевнено веде перед Каракумщина у змаганні з розрекламованою Каліфорнійщиною.

Треба негайно, ще до приходу весни, впровадити, усунути, підвищити, зміцнити, розробити, забезпечити.

Снігові — гідну зустріч.

РАДІСТЬ ПЕРШОГО СНІГУ

Репортаж

Ще вчора ні про що було писати — брудні патьоки, грязюка на тротуарах. А ниньки зранку перо саме стрибнуло до рук: погляньте у вікно, люди, випав перший сніг, одяг місто у сліпучо-білі шати! Усе стало чистим, незайманим, таємничим. Іменини серця, та й годі!

Вискакую на вулицю, у вир життя. Бадьорить тіло морозець. Біжу-ковзаюсь разом з людьми. Як хороше! Мабуть, усім згадалося щасливе дитинство, розваги на імпровізованих ковзанках. Бо й справді — скільки того життя? Сім років до школи і п'ять після пенсії. І як добре, що ниньки іскриться-спалахує, мов сніг, щирий сміх. Оно не втрималася на слизоті молодичка, в'їхала симпатичною пичкою просто в кучугуру, а он перекинувся через голову пустун-дідок, втрапивши на притрушену снігом ковзанку. То діти притрусили, наша весела зміна. А ось одне насуплене обличчя: стара з лопатою й ломиком сварить дотепну дітлашню. А-я-яй, бабо! Непедагогічно це! Вам би записатися до університету культури!

Треба, ой як треба вміти бачити диво у звичайнісіньких речах. Оно тролейбуси застигли в ряд перед заметами. Вони схожі на мамонтів, що зааніміли у вічній мерзлоті. Та не біда, скоро звільняться електричні мамонти з білого полону, бо вже гарчить сніжними барсами снігозбиральна техніка. А люди пробіжаться по морозцю, нахапаються вщерть цілющого повітря, розпашіло увірвуться на робочі місця і довго згадуватимуть перший сніг.

ГОТУЙ САНИ ВЛІТКУ

Кореспонденція

Славитися гарячою працею не лише влітку, але й взимку — під таким девізом трудиться більшість виробничих колективів.

Перед ведуть ті, хто вирішив проблему енергоозброєності до холодів, так би мовити, комплексно: заготував паливо, заткнув

шпарини, залатав дахи, посипав піском під'їзні шляхи, укомплектував сантехніків-опалювачів. Іншими словами, для тих, хто підготував сани влітку, перший сніг не впав, як сніг на голову.

Не знизили темпів виробничники «Мехмашу», «Спецбуду», «Точметалу», «Сільшатуна», «Чорввторлитва», «Екслегторхарчобладнання» та багато інших. Вони виконують виробничі завдання відповідно на 101, 101,5, 102, 102,5, 103, 103,1 процента. Тут нічого додати, бо цифри говорять самі за себе.

Але не всі підійшли до проблеми зими комплексно, упустили аспекти заготування або дірозатикання, посипання або укомплектування. Як наслідок, маємо недовиконання на «Машмеху», «Головбуді», «Комплектметалі», «Сільгайці», «Хімпуху», «Дослідважпромпостачі» та багатьох інших. Невиконання становить відповідно 95,5, 96,3, 97,1, 98,2, 98,8, 99,1 процента. Тут нічого додати, бо цифри говорять самі за себе.

Зима не причина для недовиконання. Треба лише вміло відшукувати приховані під снігом резерви перевиконання. І правильно роблять там, де вже нині готують сани до весни.

СКЛАДОВІ УСПІХУ СНІГОЗБИРАННЯ

Інтерв'ю

Трест «Бумбарашснігмаш» успішно веде снігозбирання. Керуючий трестом дав інтерв'ю нашому кореспондентові, який його взяв.

К о р. Успіх сам не приходить, він пов'язаний із зміцненням трудової дисципліни, з впровадженням нової техніки, чи не так?

К е р. Так, хочу підкреслити, що успіх сам не приходить, він, по-перше, пов'язаний із зміцненням трудової дисципліни і, по-друге, з впровадженням нової техніки, що дуже важливо.

К о р. Звичайно, не слід забувати про добрий психологічний мікроклімат, що панує, але нові снігозбирачі ПХУ-18-ТПРУ теж сприяли успіхові, чи не так?

К е р. Так, хочу підкреслити, що, по-перше, не слід забувати про добрий психологічний мікроклімат, що панує, але по-друге, нові снігозбирачі ПХУ-18-ТПРУ теж сприяли успіхові, що було дуже важливо.

К о р. І, звичайно, хто добре працює, той добре відпочиває, чи не так?

К е р. Так, хочу підкреслити, що, по-перше, хто добре працює, той, по-друге, добре відпочиває, що дуже важливо, бо хто

погано працює, той просто відпочиває, а хто просто відпочиває, той просто не працює, а хто...

К о р. Бажаю здоров'я!

К е р. Нема за що!

СНІГОВА ФАНТАЗІЯ

Нарис

Сьогодні мій глибокий ранковий сон порушив дзвінок з редакції: «З першим снігом вас, дорогий Мішелю Лукичу, чекаємо на добірне слово з цього приводу!»

Добріне слово... О, як не просто виплекати його у голові і висипати золотими зернами в папір!

Перший сніг, перші думки... Виглядаю у вікно, і чудернацький білий сфінкс постає перед моїм зором. Гра фантазії — то мій автомобіль під снігом. І ось вже виліплюється не міф, а реальна проблема: хіба не можна проектувати будинки з підземними гаражами? Не на Трінідаді і Тобаго живемо, де, між іншим, я загоряв і купався взимку у виснажливій турподорожі.

Але не особисте навіває мені перший сніг, а загальнолюдське, що впливає з особистого, так само, як особисте впливає з загальнолюдського, і навпаки. Я міг би пригадати африканські савани, де загоряв інтуристом і де всі ходять без штанів, бо про сніг там навіть не чували. Я міг би розповісти про Гаваї, де жиріють мільйонери, а я спостерігав з вікна готелю за бездомними на пляжах і думав, що їм тільки снігу не вистачає. Я міг би повідати про середземноморське узбережжя, де парився на якомусь безглуздому симпозіумі, а думками линув у рідні сніги, до снігових баб. ні, не буду переповідати про все оте лаковане, тлінне, несправжнє...

А згадаю підсліпувату хатинку під снігом, звідки я випурхнув босоногим пташеням в орлиний лет, щоб уславити своє чорноземне коріння — основу всього сущого. Місто й досі осоружне мені з усіма отими інститутами, туалетами, тротуарами, будуарами, гарнітурами, кулуарами, партитурами, процедурами.

Пам'ятаю, так само сіяв перший сніг, а я завітав у рідне село, пожбуриив шапку-соболівку, став на коліна й мовив: «Спасибі тобі, плідна рілля, що виростила мене такого!» Тоді я застудив голову, і мій дядько Онисько-комірник, ліплячи компреса на моє розпечене чоло, казав: «Не журися, бо ти сієш щось дуже розумне, а лежнів і без тебе у селі вистачає». Мудрі, джерельні слова! Як ви там, дорогі мої земляки, чи не забули без мене про

славний агротехнічний захід — снігозатримання?

Іскриться снігова фантазія, а я вже думаю про весну, про майбутні зерна, бадилля, дерть і полову...

ЦАР АВГІЙ, ГЕРАКЛ ТА ДИРЕКТОР ГАСТРОНОМУ
ПЕТРО САЛЬТИСОН

Фейлегон

Усі, звичайно, пам'ятають царя Авгія з Древньої Греції. Царі нам, як кажуть, до лампочки, але з антисанітарією треба кінчати. І як тут не згадати, що саме Авгій розвів справжнє свинство у своїх стайнях. Усе могло бути, навіть епідемія, поки вичистив ті стайні з допомогою гідросистеми Геракл, передовий для свого часу юнак, який здійснивав профорієнтацію за допомогою всіляких подвигів, котрим, і це вже не секрет, завжди є місце у житті.

Директор гастроному Петро Сальтисон не Авгій і живе, як ви здогадалися, не у Древній Греції, але теж припустився антисанітарного свинства у дворі ввіреного йому гастроному. Невже він сподівається, що прийде Геракл і прибере снігові кучугури, щоб прикрили тару, покидьки, гніль? Дзуськи! — як справедливо відзначили у тій-таки Древній Греції. Як хтось і прийде, то санінспекція, і гірко заривають тоді антисанітарники усіх часів від Авгія до Сальтисона. Смійтеся на здоров'я!

СНІГ ІДЕ

Новела

Сніг іде... Падає сніг...

Вкриває землю білим простирадлом.

Землю вкриває...

І тоді падав сніг. І падав я. Але прибіг.

Прибіг! Не скорився підступній і жорстокій заметілі! Я такий!

Холодні білі зірочки танули у солоних гейзерах моїх очей.

Я стояв. Сніг ішов. Ти не йшла. Я пішов.

Засніжена велетенська ялинка, мов сестра-жалібниця, шепнула мені вітами: «Спочинь піді мною...»

Прийми заповітне мерсі, моя предковічна ялинко!

Хтось реготнув...

Я завмер під ялинкою, мов дуб.

О, чом я не спочив у снігові назавжди? Як хтось сказав — нам спокій тільки сниться!

Тебе побачив я. Усю в снігу. В його обіймах.

Чому дівчата так люблять негідників?

«Бо вони красиві і при грошві...» — свиснув вітер.

— Не вір йому, у нього на серці сніг! — кричала, аж розривалася, моя душа.

Ні, не почули вони мого внутрішнього зойку. Вони цілувалися, і сніг видавався їм яблуневим цвітом, білою фатою, простирадлом...

Скільки зим минуло відтоді! А сніг знову падає, ніби нічого не сталося...

Нині негідник — професор. І зрадниця — теж професор. У них четверо дітей, які могли бути моїми. Пізно!

Падає сніг.

Сніг...

Падає...

Тож не питайте, чом так рано засніжилися мої скроні!

НЕПЕРЕВЕРШЕНИЙ

Кім Іванович не любив загальних слів. Говорив — як печаткою бив. І головне — точно. «Постаралися!» — тобто робили, як треба, і трохи більше. «Пасете задніх!» — тобто відстали, хай хоч трохи, але ж відстали. І ніякої тобі загальщини типу «на рівні». Рівні, вони різні бувають. Є вищий рівень. А «на рівні» — завжди нижче вищого рівня.

«Гадаєте, взяли бога за бороду? — питає Кім Іванович тих, які «на рівні». — А бог нині з економічною освітою, високо літає, з вашого рівня його не побачиш».

Дослухалися до слів Кіма Івановича.

Якось завітав він до солідної організації. Супроводжували його, як належить, і директор, і головний спеціаліст, і начальники відділів. В одному закутку здибали ненароком чоловіка тихого, непримітного, і, на подив почту, тихий-непримітний церемонно кланявся з Кімом Івановичем.

Той кивнув, на ходу обернувся до супроводжуючих і зауважив:

— І цей у вас? От хто неперевершений...

Супроводжуючі теж кивнули — на знак згоди. А як чесно, то ніхто не міг згадати навіть прізвища унікуму.

Назавтра, зрозуміло, поцікавилися.

— Що за один? — запитав директор у головного спеціаліста.

— Не так давно до нас прийшов. Посада скромна, ставка скромна. Сидить, вхідні папери розписує... Канцеляристика...

— Може, прогавили людину?

— Мабуть, прогавили...

- Прізвище?
- Решето.
- Жартуєш?
- Та ні, серйозно. А що? Нормальне прізвище. Он у мене заступник — Друшляк, а працює, як ЕОМ.
- Решето... Невже прогавили?
- Таки прогавили... Кім Іванович слів на вітер не кидає...
- Це точно... Слухай, хто у нас вихідною документацією завідує?
- А нащо завідувати? Відділи розсилають.
- А як централізувати розсил?
- Уяснив! І поставимо зава... Оцього Решета... Хай себе покаже...
- А що? Тебе чи мене хтось неперевершеним називав?
- І не назве...
- Решето показав себе. Клав документацію у довгий ящик, а на гнівні репліки відповідав індиферентно:
- Розбираюсь! Ви там накарлюкаєте — і кінці у воду...
- Поки Решето розбирався, неприємні хвили пішли. Телефонні. Кім Іванович теж не забарився подзвонити.
- Чому затримуєш документацію?
- Розумієте, — виправдовувався директор, — поставив нового зава...
- Це кого?
- Решета...
- Ти що, розуму позбувся?
- Ви ж самі сказали...
- Що сказав?
- Неперевершений!
- Неперевершений навіглас! — заgrimів Кім Іванович. — Мав щастячко колись із ним працювати, ледь позбувся...

АСПИРАНТУРА

Весело в аспірантурі. Воля! Тільки часу обмаль. І сили волі теж. Не встиг погецати — дисертацію давай. Нащо? Треба! Кому треба? Дивуються. Науці? Не треба. Майбуттю? Тим паче. Нікому не треба. Крім тебе. А тобі не горить. А вони вимагають. Ніби жити без тієї дисертації не можуть. Ти можеш. Наука може. Майбуття — тим паче. А вони не можуть. Підганяють.

І кидаєш напризволяще найсвятіше... Майбутніх матерів.
І пишеш. Переписуєш. Допишуєш. Списуєш.

А життя біжить. Повз тебе.

А ти сидиш. А професор їздить. На тобі.

І на конгреси їздить. Нащо? Він ходить, як ти сидиш. Зігнутий. Такий прикрасить конгрес? Що він може? А в тебе здоров'я. Моральне. І фізичне — біцепси, трицепси. А в тебе голова світла. Блондин. Все можеш. Коктейль? Наливай!.. Бурхливі оплески. Були б. Якби послали. На конгрес. Посилають інколи. Але не туди. Бо дисертацію не захистив. Коктейлю потрібна дисертація? Ах, конгресу! Ми не індивідуалісти. Можна чуже зачитати. Зате яким голосом!

А всі штрикають. Остання відстрочка. Далі нікуди. Папери в саквояж — і навздогін за часом. Кудись у Прибалтику. Там час на годину або й на дві відстає.

Отак двоє поїхали. З аспірантури до пансіонату. Дисертації дописувати. Здається, біологи. А може, хіміки. Найімовірніше — біохіміки.

Поселилися. У Петра кімната на південь. У Павла — на північ.

Півдня у Петра. З кавою. Півночі у Павла. З бальзамом. Бальзам — для душевних ран. Щоб затягнулися. Перед вирішальним кидком.

А тут молодчики знайшлися. Теж з науки. Без забобонів. Люся до Петра прихилилася. Люда — до Павла. Так і розділилися.

Славно! Якби час не біг.

Схаменувся Павло. Побіг до Петра. А той сам. І при лампі. І з конторським зошитом. А там рядочків ясно. Посилання на авторитети. Хитромудрі карлючки. Робота!

— А Люся? — це Павло.

— Пожертвував заради науки! — це Петро.

— Як?!

— А так! Вона до мене. І на шию. Я знімаю її з шиї. Як галстук. І довкола полонезом, а потім видаю текст:

«А ноги в тебе кривулясті!»

— Ти сказився? — це Павло.

— І вона теж! — це Петро. — І ходу від мене. А я — до роботи. Вчись!

Побіг Павло до себе. А Люда вже там. Покрутився навколо неї. А потім видав текст:

«А пропади вона пропадом, ця біохімія!»

Петро пише. Зітхає. Павло дише. Зітхає.

І Петро, зрозуміло, першим прийшов до захисту. Прийшов гренадером. Пішов кавалеристом. На кривулястих ногах.

Опонент провалив. Тобто провалила. Люся в опоненти пробилася. Бо відомою в науці була! Здається, у біології. А може,

в хімії. Найімовірніше — у біохімії. Або у мистецтвознавстві: клоуна з Петра зробила.

А Павло вплив на вчену раду поза всіма строками. І дістався кандидатського берега. Люда потонути не дала. Її чоловік чоловіком у науці був. Здається, у біології. А може, в хімії. Найімовірніше — у біохімії. Люда натисла, чоловік напружився, Павло захистив дисертацію.

Бо в науці не лише себе любити треба. А й інших. Люсю, приміром, або Люду. А ще краще — обох.

І НАЩО НАГАДУВАТИ?

Олегу Ярославовичу стукнуло п'ятдесят. Він зробив усе можливе, щоб пам'ятна дата не запам'яталася. Підгадав собі відпустку саме на ювілей і чкурнув у туристичний похід по стежках гірського Криму.

Не молодився Олег Ярославович, ні. Просто не хотів здаватися рокам: ти їх не помічаєш, вони тебе не помічають — і всі задоволені.

Сам він був струнким. Чи худим? Одне слово — спортивним. І дружина була тендітною. Чи стрункою? В усякому разі, з аеробікою справлялася без вивихів і задишки. Бо вирішила колись: «До тридцятиліття буду йти! Куди дінешся! А от за тридцять — дзуськи! Паспорт пошматую, але за тридцять не перескочу!» Виходило по-всякому. Поза спиною лунало: «Дівчино, я за вами!», а віч-на-віч чулося: «Женщина!» чи: «Дама!». Одного разу навіть: «Леді!» Був, правда, малоприємний випадок, коли половина Олега Ярославовича з авоськами в обох руках і сумкою оплеч підстрибом доганяла автобус. Якийсь акселератик захоплено зауважив: «Ну, бабка плигає! Як фізкультурниця!» І поплатився за комплімент лівим вухом. Як крутити чуже вухо з авоськами в руках — загадка. Але вийшло хвацько, по-молодому.

Щодо Олега Ярославовича, то й після п'ятдесяти він чув приємне: «Молодий чоловіче!»

От в Криму інструктор вишикував туристів на стежці й сказав: «А ми з молодим чоловіком — як тебе? — ага, Олег... Ми з Олежкою йдемо останніми, страшуємо вас...»

Олежка Ярославович звертався до інструктора на «ви». І небезпідставно: той мав видатний живіт і патріаршу бороду. А народився спортивний діяч під бібікання першого супутника — війни не знав, хлібних карточок — теж.

Звичайно, роки брали своє. Діяли підступно, у моменти несподівані. Було: вискочив Олег Ярославович з метро, а перед

ним дві юнки — міні-спіднички, максі-врода. Зрозуміло, в Олега Ярославовича рот навстіж, в очі сало затекло. Бо краса! І дружини нема поруч.

А тут камінчик під ногу трапився. Як наступив, так і шпигонуло у попереk, ніби шилом.

Роки нагадали: не календарем — радикалітом. Так і застиг напівприсядки.

Картина! Навіть карикатура.

А дівчата:

— Хи-хи! Хо-хо! Ха-ха!

А потім:

— Ах-ха! Що з вами, дядечку?

На лавку всадили.

— Нічого, дівчата...— викрутився він.— Це від великого спорту...

Жалісливі дівчата спіймали жертві великого спорту таксі.

Вже вдома довелося з гримасами накручувати диск телефону: відпроситися з роботи й додати роботи дільничному лікарю.

З'явилося двадцятип'ятирічне диво з стетоскопом.

— Гм... А де Ян Остапович? — поцікавився Олег Ярославович.

— На пенсію відправили старикашку! — пояснила молода лікарка.— Ну? Що сталося?

Олег Ярославович, долаючи біль у попереку, намагався прибрати позу патриція.

— Розумієте... Можливо, рецидив... Суто спортивний... У мене норма — вранці шістдесят присідань і шістдесят обертів... В стилі хула-хуп... А вчора, розумієте, теніс... Серйозний був суперник... Десь під перший розряд тягне... Ага, ще лижі, ви розумієте...

— Я не розумію! — перебила лікарка.— Ви у свій паспорт давно заглядали?

— Причім тут паспорт? — стрепенувся Олег Ярославович.

Хотів стрепенутися...

Пролунало радикалітно-паровозне:

— У-у-у...

— Отож-бо! — констатувало диво.— Ніяких зайвих рухів! Прийшли з роботи — влягайтеся на канапі, телевізор вмикайте, подушечками обкладайтесь і чекайте на книжечку...

— Яку ще книжечку? — простогнав Олег Іванович.

— Пенсійну...

ПРАВА

Уповноважених на селі поменшало. Порядку побільшало. Аж ось нагрянули. Оточили правління. Голову вимагають.

— Та буде... Він на полі, що за лісом...

— А ліс великий?

— Та нічогенький...

— А вовки... той... мають місце?

— З'являються вряди-годи.

— А коли?

— А як уповноважені прибувають. Тоді й чуєш: там теличку зарізали, а там баранця оббілували...

Підлітав засапаний голова, кланявся, просив усіх заходити.

Але кожний заходив особисто. Передавав вказівку. Наголошував на особливій важливості саме свого візиту.

А вже як виходив гість, чув голова однаковісіньке, ніби всі змовилися:

— А кабінетик у вас темнуватий, ви б стіни під світлий горіх роздраконили...

Голова погоджувався, вибачався, дякував і переправляв прибульців до лісового озера, де ховався у гущавині цілком сучасний котедж.

Вже як висіялися у піднебесі зорі, прибув до котеджу голова. Та не сам, а з скатертиною-самобранкою. Схрестилися келихи, стукотіли, як кастаньети, щелепи. Щоб уповноважені уповні важили.

— Ох, ці голови! Що хочуть, те й роблять! — шуміло добірне товариство. — Нам би такі права!

— Що ж права, — хитав головою голова, — спочатку обов'язки.

— А тут і помилочка ваша, — притисли його адміністративною мудрістю. — Права і обов'язки слід використовувати у їхньому діалектичному взаємозв'язку.

— Дак ота діалектика починається з першими півнями, — боронився голова. — На фермі фуражир нерентабельний з горя — сусіда нову хату поставив, дві молодички не вийшли на дойку. Ось і маєш обов'язок — забезпеч фураж, знайди підміну...

— А завфермою? Що ж він...

— Не він, а вона. В декреті завфермою. Є у неї таке право.

— А коли...

— Ніколи! Впорав ферму — лечу до механізаторів. Бригадир нетранспортабельний з радощів — нову хату саме він поставив, два трактори обламалися. Ось і маєш обов'язок — наряд дати, запчастини за горизонтом добути...

— Гнати бригадира!
— Руки золоті — не завалється... Сусіди підберуть. Є у них таке право.
— А коли...
— Ніколи! Мчу на будівництво. А там симпозиум: як затягти перекриття на бетонну коробку. Ось і маєш обов'язок — знайти кран...
— А інженер?
— Париться на заочному... Є в нього таке право.
— А коли...
— Ніколи! Виміняв у меліораторів кран на бочку меду — і до контори. Тут теж не мед. Телефон сипле вказівки, завдання, догани. Найперший обов'язок — прискорити обробіток міжрядь...
— А агроном?
— А він якраз наспів. Радуге: прополка йде, як мокре горить. І ланкову наперед виштовхує. Є в нього таке право.
— А ланкова...
— Як з ансамблю Вірського! Руки в боки і ніженькою підлогу копірсає. Є в неї таке право.
Уповноважені принишкли. Уявляли собі Наталку.
А голова вів далі.
— Ех, Наталко,— починаю,— що ж ти зі мною робиш?
А Наталка на язик не млява:
— Як платите,— каже,— так і сапаємо!
Тут вже я зриваюсь на крик:
— Та за такі слова!..
А Наталка ріже з напівоберту:
— Чи не пішли б ви, Микито Трохимовичу, туди, де чорти з відьмами навкулачки б'ються?
Голова зітхнув:
— Отут якраз і починаються мої права: схочу — піду, не схочу — не піду.

ЖОРСТОКІСТЬ

Ополониченко застогнав. Приглушено, але від душі.
Колеги відірвалися від паперів й оточили травмованого чимось або кимось товариша.
— Що там? Що сталося? Що таке?
Ополониченко тримався за праву щоку. Прийняв руку і, кривлячись, повідомив:
— Кутній... Нариває... Клятий...

— Зуб — питання гостре, — почухав потилицю найдосвідченіший. — Та вирішувати його можна...

— Не лише можна, а й треба! — підхопив наймолодший. — Бо траплялися випадки, коли запалення від зуба йшло просто в мозок. І — з музичним привітом!

— Тіпун тобі на язик! — затюкали наймолодшого.

Тіпнуло, однак, Ополониченка.

— Це суто теоретично! — виправдовувався наймолодший. І взагалі було в Уругваї.

— А не в Парагваї?

— Це чому?

— Тому, що їх плутають. Особливо непідготовлені.

— Я підготовлений! — скипів наймолодший.

— А як підготовлений, що запропонуєш?

— В якому ракурсі?

— У ракурсі зуба! — пояснив найдосвідченіший.

— Анальгін!

Побігли за анальгіном.

— Ковтай одразу дві пігулки! — радили Ополониченку. — І води більше, хоч і півграфина, ліки швидше розчиняться.

— Може, хай кавою зап'є? — вніс пропозицію наймолодший. — У мене трохи є розчинної.

— Ну, ти даєш! Кава б'є по нервах. Як вип'є — під стелю злетить!

— А в графині — мікроби...

— Чай! Чай! — пролунали голоси.

— Ні в якому разі, колеги! — заперечив найдосвідченіший. — Чай, щоб ви знали, в'яже ясна. Ополониченко потім рота не розтулить...

Ополониченко махнув рукою, злизав з руки пігулки й одчайдушно висьорбав півграфина. Потім вхопив голову обіруч, ніби збирався вкидати м'яч з ауту, і заляк у трагічній позі.

— Зараз ойкне... — шепнув наймолодший.

Усі навшпиньки, один за одним, вийшли в коридор. Закурили. Приєдналися також уболівальники з сусідніх відділів.

— Як він там?

— Ніби затих. Оце анальгін прийняв...

— Анальгін — то на півгодини. Сода! Содою прополоскати, як рукою зніме!

— Як сказати! Для мене сода — як йод на свіжу рану. А от шалфей — як жива вода. Спочатку ніби й стьобне, а потім біль стихає.

— А справді, чи не збігати в аптеку? Взяти і соди, і шалфею, перемішати — хай прополоще...

— А от йоги, кажуть, на голову стають...

— Це не наш метод...

У відділі щось глухо стукнуло. А потім почувся зойк.

Всі побігли туди.

Ополониченко сидів блідий, як стіна.

— Що?!

— Закуняв... І головою об стіл... Ой!

— Все! — сказав найдосвідченіший. — Рятуємо радикальним методом.

Він дістав з портфеля стограмову сувенірну пляшечку коньяку.

— Відкривай рота...

Ополониченко слухняно відкрив. Видно було, що йому все одно — чи коньяк, чи смола.

— Одразу не ковтай, — давали інструкції зцілителі, — а по-лощи зуб. Буде тоді дезинфекція, антисептика, так би мовити, і навіть наркоз. А потім ковтнеш — памороки заб'є. І порядок!

Ополониченко закрив очі й почав полоскати.

На очах уболівальників щока нещасного роздулася, як на дріжджах. Наймолодший і найдосвідченіший підхопили його попід руки.

— Додому повеземо! — Хай приляже... Щока як подушка...

Вахтерка на виході сплеснула руками:

— Що сталося? Куди?

— Додому... Зуб нарвав... Ми вже все перепробували...

— Що там пробувати? Як зуб — до стоматолога треба. І хутчій!

Трійця аж присіла. І стрекотіння бормащини ніби вчулося. Та ні — просто на сусідню вулицю в'їхав бульдозер.

— Ну й порада... — процідив крізь зуби найдосвідченіший.

Все ж трапляються серед нас черстві, бездушні люди!

АФОРИЗМИ

Рубав сук, на якому засідав.

Майстер на всі поруки.

Теж побіг за палаючим серцем Данко. І прикурив.

Увесь радянський народ вивчив хімію, а українці — ще й ядерну фізику.

Наскельний напис у первісній печері: «Хай живе робітла-власницький лад — світле майбутнє усього людства!»

Товариші широкого взитку:

І так несемо тяжкий хрест, та ще й з серпом і молотом.

УРСР — Українська Радіоактивна Соціалістична Республіка.

Життя: морг — і в морг!

Ввічливість: у тридцять сьомому шльопнули, у вісімдесят сьомому вибачилися.

З передової статті застійних часів: «Дякуючи партії та уряду, до нас прийшов Новий Рік».

Якщо у трикутника усі три кути тупі, то треба звільнити директора, парторга і профорга.

Викликали на біс. І обплювали.

З трибуни: «Ми живемо добре, а будемо жити ще краще!» Із залу: «А ми?..»

ЩО РОБИТИ З ДИЛЕТАНТАМИ?

Дилетантів розплодилося... Жах!

У багатьох конструкторських бюро та галузевих інститутах паніка почалася. З одного боку тиснуть, щоб не плутали науково-технічний прогрес із науково-технічною прогресівкою. А з іншого боку — дилетанти наступають.

Боротися треба на два фронти. І розпорощується дослідницький потенціал.

А дилетант нині підготовлений пішов.

КБ — сотня голів з верхньою освітою — міні-трактор розробляє. Рік розробляє, десять років розробляє. Почали впроваджувати. А він не хоче. Ламається, як дівка на виданні...

Тут до КБ якийсь механізатор прибув. На власному міні-тракторі. Одна деталь — зі списаного комбайна. Друга — з розбитого моторолера. Інші взагалі з металобрухту.

Посміялися, звичайно. І показали дослідний зразок. Чудо дизайну.

А механізатор каже:

— Гарний коник! Але бігати не буде. Від власної вібрації розвалиться. І деталі дороги, неуніфіковані...

— А твій утиль не розвалиться?

— Раз розвалився — на німецьку авіабомбу наскочив. А так нічого — п'ять років усьому селу городи орю...

Ну, зорав механізатор шмат території КБ — під квітник. І поїхав собі у свої прерії.

— Доганяйте! — махнув на прощання рукою.

Не догнали. Дослідний зразок не завівся...

А один дідок припер саморобний прес. Для переробки яблук на сік. Ніби до нього ніхто не поклопотався. Ще шумери преси вдумували. І вавілоняни. У нас НДІ впріває.

— Важкий ваш прес,— стає проти НДІ дідок.— На слоні його везти в садок? Так зі слонами дефіцит. Потім ви дірки не там просвердлили...

Тут дідка придавили томами з кресленнями й розрахунками. Щоб не тикав носа куди не слід. Виборсався старий з-під креслень і розрахунків. Витяг пачку «Прими» і нашрябав олівцем дитячий малюнок.

— Дарую безвідмовну конструкцію,— каже.— Ось казан, ось поршень, ось ручний домкрат, ось два друшляки...

Винесли дідка з НДІ на руках і посадили під телевежею. Розійшлися по домах, включили блакитні екрани. А там не балет Великого театру і не Сан-Ремо. Там дідок свій прес демонструє. І теж бурхливі оплески. Результат: стариганушккоднику сто тисяч листів з проханням дати креслення, а НДІ сто тисяч листів з рекламаціями...

Щодо розробок я не дуже. Але виробництво знаю на всі сто. Як інженер. Нам КБ машину підкинуло. Потрібна машина. Та біда: на стенді працює, в цеху — ні. А тут один слюсар подібну машину показав. Стенда в нього не було, але на виробництві машина крутилася безвідмовно. В КБ скандал. Кинули мене туди. Для зміцнення науки і практики.

— Що будемо робити? — питають.

— З машиною?

— Зі слюсарем!

— А що?

— Дилетант! — в один голос кричить КБ.— Поставити його на місце.

Я вдаю, що пришелепуватий. І ставлю слюсаря на місце. На місце розробника-винахідника з підвищеною ставкою.

— Що ви нарobili?!

— Ви ж самі сказали — поставити його на місце...

— У переносному розумінні! Ми сказали, що він дилетант!

— У мене,— кажу,— з іноземними мовами... того... окремий недолік. Я більше по експлуатації всього залізного... Дилетант — це асистент чи аспірант? А може, щось таке собі, проміжне?

Поки про мене анекдоти розказували, підкинув слюсарю групу тямковитих хлопців. З теорією у них — грім! А з практикою — грім на голі дерева... У слюсаря, зрозуміло, навпаки. А як поєдналися, диво-машину сотворили.

Заяснило. Моральним і матеріальним.

— А нам що робити? — розгубилися інші в КБ.

— Як що? — кажу.— Пробивати серійний випуск. Титанічна справа! Треба віз цілий віз...

Вибили сто віз!

Пішла машинка. Прилетіли премії. Директор комбінату прийшов.

— КБ кебету має! — зазначив. — Приєднуйтеся до нас. Годі вам фантастичні звіти строчити та на сторону сковорідки й зубочистки проєктувати...

Приєдналися. Я знову в цех. Все ж дилетант для КБ. А от по експлуатації... І є що експлуатувати!

Коли поєднуються наука і практика, дилетантів менше стає. Як в інститутських стінах, так і поза ними.

СМІХИ

Біля правління колгоспу розбирали культурних шефів.

Шефи були відомі, навіть популярні.

— Сергію Сергійовичу, до нас! — вручала букет літня худенька ланкова.

— Признала, Степанівно! — приймав квіти співак.

— Як чесно, то ледь-ледь. Пам'ятаю ваш перший концерт. Голос, як грім, а самі худенькі, аж світилися.

— Скільки років сплигло...

— От-от, я й кажу, ледь вгадала. Щоки, як м'ячі та й жива вага, либонь, за центнер перевалила?

— То я спух на голодній дієті, — виправдовувався співак. — Пішли хутчій на ланку, Степанівно, бо як ще похвалиш — голос сяде, півнів пускатиму.

— Пішли, пішли! Півні нам ні до чого, у нас інша спеціалізація...

Отак і розбирали. Поетес перехопили механізатори, вчительки з допомогою учнів відстояли собі романіста й вокальний квартет, правлінню дістався критик, клубу — кінорежисер і композитор, а от гумориста уподобав завідуючий свинофермою.

Гуморист був молоденький, стояв трохи осторонь й тримав під пахвою однісіньку тоненьку книжечку, таку собі барвисту брошурку. Це була дуже дорога книжечка. Коштувала вона десять копійок. Та для гумориста була найцінніша; по-перше, своя, по-друге — перша.

Завідуючий свинофермою недолюблював тих, хто в тілі, хоча за посадою мав би триматися іншої думки. Підмайстер сміху відчув могутню руку на своєму плечі й одразу вгруз у землю. Рука була такою, як увесь гуморист.

— Дякуємо, значить, що не забуваєте. Свині здорові, вагу набирають справно. Є на що подивитися. І вас послухаємо...

Ферма була хоч і старенька, але ретельно доглянута. І квітни-

ки майорилися, й старі горіхові дерева розкошували, й червоний куток був, як писанка.

Зав опустив літератора на стілець і той (літератор, а не стілець) глипнув на аудиторію з-під бужкової гілки. Його ввібрали очі — ніби в купіль пірнув. Приємну купіль — теплу, добру.

Жіночки — переважно в літах — були вбрані в сині робочі халати, а хустки мали білі, і краями тих хустин усі прикривали вуста.

«Щоб стримувати сміх, — майнула у гумориста зухвала думка. — Ні! Мабуть, вимоги санітарії...»

Зав кашлянув і почав:

— Ото, щоб ви не балакали, де не слід, що я не проводжу серед вас культурну роботу, привів живого писателя. На вид він ніби й плохенький, але вже добре відомий...

Тут зав зробив паузу і повернувся до сміхотворця.

— Як вас величати, звиняйте?

— Юрчик... Тобто Юрій Русланович...

— Ага... Так от всюди відомий Юрчик Русланович щось вам зачитає... Це не довго... Просимо, значить...

І вимівся як вихор.

Гуморист читав, і все оте читання супроводжувала мертва тиша.

— Не смішно? — заплакав гуморист.

— Смішно! — відгукнулися жіночки.

— А чому ж не сміється?

— А хіба можна?

Сміхотворець аж рота роззявив.

Жіночки оточили гумориста.

— Ви не думайте... Зав, розумієте, інструкцію дав: приїдуть, каже, говоряки, язики у них такі, що город зорати можуть, то хай собі патякають, а ви куняйте нишком. І щоб мертва тиша була! Як хто пискне — на порох зітру!

Полегшало, звичайно. І гуморист ніби вдруге народився.

Але вже як сатирик.

ПРОВЧИЛА

Рай уявити неважко. Молодий рай.

Його параметри: кімната — двадцять метрів, кухня — дев'ять метрів. У кімнаті — ніша. У ніші — розлога тахта. Якраз на двох. Адам і Єва були б дуже задоволені.

А що? Хоч однокімнатний, зате окремих рай. Ніяких тобі зайвих громовержців. Будуй життя, як заманеться. Без сумнів-

них експериментів з адамовим ребром, без примарних райських кущів, де змій-спокусник намагається підкинути молодим червине яблуко...

Саме у такому раю почали подружнє життя Юра та Іра. Молоді, симпатичні. Чим не боги? Медовий місяць перейшов у медовий рік. Юрій став старшим техніком, Ірина — старшою лаборанткою. Отож і п'ятирічка обіцяла бути медовою.

Аж тут Юра почав затримуватися на роботі...

Звичайно, без роботи медів не буває. Хіба що гіркі меди. Або ті — з наклейкою «Мед штучний». Тому Ірина не давала волі емоціям. Тим паче, що Юра дзвонив-попереджав, приходив тихий-мирний.

У чоловіків є безліч причин, щоб затримуватися на роботі. Більшість пояснень — то фантастичний жанр. Але й логіка за чоловіків: з одного боку — напружений план, з іншого боку — перекури.

Жінки, як правило, вчасно йдуть і на роботу, і з роботи. А чому? Бо наука неспростовно довела, що світ тримається не на трьох китах, не на трьох слонах і навіть не на трьох стовпах, а на нижніх плечах жінки. На її відданості й любові. Треба й дітей виховати, й сімейний побут забезпечити, а вже ближче до ночі прийняти того, хто затримується, помити його, висушити, вкласти спатоньки, а вранці розбудити, розгладити праскою спухле від думок личко, дати рубляку — й відправити на нові звершення...

Перше запізнення додому — йдеться про благовірного — то перший тривожний дзвінок. І хоч Ірина знала, що Юрко трудяга, а все ж поділилися з подругою, бувалою у сімейних бувальцях.

Досвідчена подруга слухала із задоволенням.

— Значить, приходиться пізно?

— Пізно...

— Горить виробнича програма?..

— Горить...

— А ця програма, бува, не в спідниці?

— Скажеш, Юлько!

— Я скажу. Він не скаже! Засекречена програма. Розвідна або незаміжна. Поклала око на твого Юрка — і загорілась.

— Юра не такий!

— Всі вони такі! Вішають нам спагетті на вуха... Мій теж затримувався на роботі. Якось затримався з Восьмого березня по перше квітня. Довелося його програму за коси таскати!

— Я такого відразу кинула б!

— Розкидалася! Такого шахтаря, як мій, шукати й шукати!

— Не сміши мене, Юлько, який він шахтар?

— А такий, що все з-під землі дістає...

— У Юри робота технічна, новий агрегат збої дає...

— А ти впевнена, що агрегат, а не агрегатка?

Ірина задумалась.

— Скоро він і дзвонити перестане, — напроорочила подруга.

— Що ж робити?

— Провчи його раз і назавжди, поки не пізно.

— Але як?

— Прокрути йому закордонне кіно! Не сиди сиднем, не дивись крізь сльози на зорі... Гайни з дому, переночуй у мене, хай він чекає, гасає, переживає...

І день помсти настав. Не так день, як ніч. Було пів на дванадцяті ночі, а Юрка не було. Ірина примружила очі й рішуче набрала номер Юльчиного телефону.

— Хвалю! — відповіла Юлька-порадниця. — Сідлай таксомотора...

На роботу Іра не прийшла — прилетіла на годину раніше.

— Сама не дзвони! — напучувала Юлька. — Бо всю виховну роботу нанівець пустиш...

Телефон мовчав. У Ірини все валилося з рук.

«Він подзвонить, мабуть, о дев'ятій. Господи, скільки ще часу... — Вона почала терти скроні. — Подзвоню додому, почую його голос і... і тихо покладу трубку».

Трубку вона не поклала, а кинула, бо рідний телефон не відповідав.

«Мабуть, подався до мами. Або в міліцію. І чекає, і шукає...»

Телефон задзвонив точно о дев'ятій. Старша лаборантка Ірина гайнула на зв'язок, ледь не збивши з ніг Олю — молодшу лаборантку.

Та ламкий, схвильований голос попросив саме Олю.

Молодша лаборантка приклеїлась до трубки десь на півгодини. Розмова була змістовною:

— Ах, це ти... Він козел... Вона шкапа... Залізобетон! Так я і повірила... Ну! Ділю на шістнадцять... Кіно! Це нюанс... Балдьож!

Потім телефон дзвякав без угаву. Але — не до Ірини.

Всі колежанки вирішили безліч справ. О пів на одинадцяті по телефону вийшла заміж Оля.

Об одинадцятій, коли Ірина запивала валер'янку кавою, а каву — валер'янкою, її покликали до телефону:

— Твій Юрчик...

— Слухаю! — взяла трубку Ірина.

— Гришко, це я!

— Чую...

— Як там у тебе?

- Нормально...
- Ти на мене не сердися?
- А хіба є причина?
- Та агрегат, щоб він згорів... Ні, добре, що не згорів! Таки знайшли помилку в схемі...
- І ти дзвониш, щоб це повідомити?
- Ну, аякже? Вранці я трохи заснав, прокинувся — тебе вже нема...
- Трубка ледь не випала з рук Ірини.
- Послухай, ти коли вчора прийшов? — тихо спитала вона.
- Десь близько першої... На розвозці приїхав...
- Ну і...
- Ну і вирішив тебе не будити. Світла не вмикав, примостився скраєчку — і як у прірву провалився... Ти чого не розштовхала, як вранці бігла? У тебе на роботі завал?
- Завал... — кволо відповіла Ірина.

ТРИУМФ

Випадково стрів мистецтвознавця. Заснувалася напівсвітська розмова. З аліментів ми несподівано перескочили на балет.

— Пам'ятаєте балерину Х? — запитав я. — Щось не бачу нині подібних танцівниць.

— Не скажіть!

— Згадайте її стрибки! — наполягав я.

— Акробатика!

— А фуєте? — запалювався я. — Вона крутила тридцять два фуєте, не хекнувши!

— Дзига, — сказав мистецтвознавець.

— Ну, знаєте! — гарячкував я.

— Дещо знаю. Знаю, що природа й хореографічна бурса дали їй все: високий стрибок, конячу витривалість, мотоциклетні піруети...

— От-от! — підхопив я. — Віртуозна техніка!

— Скоріш залізна, бо танцювала вона, як робот.

— А її зірковий час? — не вгавав я. — Згадайте партію шахині! Бенефісний спектакль! Висока мистецька премія!

— О, ви були на тій виставі? — примружив око мистецтвознавець. — Може, знаєте подробиці?

Подробиць я не знав. Знав лише примхливу еволюцію спектаклю. Річ у тім, що у першому лібретто ніякої шахині не було. А була цариця виноградних плантацій — ланкова. Танцюваль-

ний сюжет стрибав під гарну музику по любовно-виробничому трикутнику: ланкова — молодий агроном — голова колгоспу. Ланкова горнулася до агронома, який палко підтримував її стан та агротехнічні новації. У заключному па-де-труа молоді герої затанцювали голову — джигуна та ортодокса — до строга-ча... Коротше, спектакль провалився з великим успіхом. Однак лібреттист швидко переорієнтувався: переніс дію з плантації, колгоспної контори та загальних зборів у прадавній сад, на бранне поле та у будуар шахині. Відповідно трансформувалися і герої: ланкова стала шахинею, агроном — джигітом, голова колгоспу — підступним візиром. І витанцювався балет!

От і все, що я знав. Мистецтвознавець, як виявилось, знав більше.

— Спектакль справді потягнув на премію, — підтвердив він. — А з тріумфом вашої прима було так...

Нервові дрижаки передували прем'єри.

— Завалить прима спектакль! — бідкався танцівник, який виконував партію джигіта.

— Кам'яна бабенція! — поділив думку колеги соліст-візир.

— Вона позбавлена будь-яких емоцій! — бідкався джигіт.

— Кінь у спідниці! — констатував візир. — Гавкнеться на ша премія!

— Хоча б якийсь зблиск очей!

— Ага! Зблисне вона... П'ятою до сонця... (Тут слід зауважити, що майстри найумовнішого з усіх видів мистецтва у житті висловлюються без усіяких умовностей).

— Як її розворушити? — ламали руки солісти.

— Як? Як?! Як?!!

Уже сяяли у партері пробори та лисини балетоманів, уже віддзеркалювалася люстра у діамантах перших (торговельних) рядів, уже вклалася на плюш директорської ложі вагома оглядова комісія, уже за сутанами куліс підставив лоба під хресне знамення пожежниці баби Насті балетмейстер (атеїст), — коли соліст-візир висловив дикунську пропозицію: провести виробничу п'ятихвилинку.

Балетмейстер затупотів хворими ногами, але вчасно згадав, що візир, він же голова місцевкому, теж неабияка сила у мистецтві, особливо у мистецтві розподілу матеріальних благ, — і скис.

— Саме після тої п'ятихвилинки, наголосив мистецтвознавець, — і почався тріумф. Ви пам'ятаєте...

Ще б пак! Прима Х перевершила тоді всіх. Де й поділась її скам'янілість! Вона була живим нервом, динамітом, катаклізмом... Очі, губи, руки, все тіло її співало у танці з джигітом: кохаю, кохаю, кохаю... А гнівні стрибки навколо підступного

візира зі страшною силою викривали його дрібнофеодалну, міщанську, аморальну сутність...

«Розлучся!» — ревновав в оркестровій ямі корнет-а-пістон, законний чоловік прими. А в ложі приречено хлюпнула носом дружина (теж законна) соліста-джигіта — домогосподарка-психолог.

До заключної овації на порушення усіх правил приєдналася навіть оглядова комісія.

— Дякую за чудовий спогад! — сказав я мистецтвознавцеві. — Як бачите, жевріло у душі балерини X високе почуття!

— Ніщо у ній не жевріло, і навіть не тліло, — хитнув головою мистецтвознавець. — Усіх забезпечила саме виробнича п'ятихвилинка, про яку ви й гадки не мали...

— А причім тут отой безглуздий захід? — здивувався я.

— А притім, що він зіграв роль детонатора мистецьких пристрастей.

— Якого ще детонатора?

— Найжиттєвішого. Склочного! А було так...

П'ятихвилинку відкрив візир (голова місцевкому).

— Добірне товариство! — сказав він. — Є така думка, що примі X більше пасує роль няньки шахині, а на партію шахині слід висунути когось із молодих балерин...

— Браво! Давно пора! — заверещав кордебалет.

— Дозвольте вважати ваші вигуки за схвалення цієї пропозиції, — підхопив склочну ноту візир.

— Не забувайте, що я народна! — вкрилася червоними плямами прима.

— Ми всі народні! — подала голос мімічна група.

— Крім заслужених! — бовкнув балетмейстер (заслужений діяч мистецтв).

— Висловлюю протест! — став на захист прими джигіт (член місцевкому). — Наша шановна X неперевершена!

Закричали усі, розкрутилися веремія, шарварок, гармидер, рок-опера, розгардіяш, вакханалія, але тут грянула увертюра й розпашілі профспілкові активісти викотилися на публіку...

— От вам і непідробні пристрасті, любов і ненависть, тріумф балерини X, — підсумував мистецтвознавець.

— Жорстока містифікація, — промимрив я.

— Париж вартий меси...

— Врешті-решт, — розмірковував я, — мистецька премія мить усіх...

— Якби ж то так! — заперечив мистецтвознавець. — Після тої вистави ваша люба прима зчинила таку бучу, що соліст-візир злетів з голови місцевкому, вилетів з преміального списку і всоx на другорядних ролях. Мистецтво вимагає жертв...

АФОРИЗМИ

Пролетаріату нічого втрачати, крім свого апарату.

Транспарант: «Закінчимо перебудову достроково!»

З папером для періодичних видань не буде ніяких проблем, коли його витягнуть з ковбаси, якою нас годують.

Одна голова — добре. А з тілом — краще.

Кому потрібен цей стриптиз: гола правда?

Зіграв єдину роль, і ту в анатомічному театрі.

Якби в Афганістан послали необмежений контингент нашої бюрократії, вона б одразу паралізувала там будь-який опір.

Людина — найцінніший капітал. З неї протягом усього життя здирають проценти.

Мистецтво належить народним...

Він захотів побачити жакливі контрасти закордону і приїхав з Парижа до нас.

Об'ява: «Міняю бюрократичний апарат на самогонний».

Секс латиною означає «стать», а не те, про що ви думаєте.

НЕЧИСТА СИЛА

Олег Павлович, рідний типаж — ніс картоплиною, безхмарне чоло — був філософом за освітою, проте людиною небезталанною. Він якраз дописував лекцію про помилки античних філософів. Саме на вищезгаданих філософах та їхніх історичних помилках Олег Павлович захистив дисертацію, а тому копірив філософську давнину і розважливо, і поблажливо. Давав чортів лише всілякій містиці, що вигулькувала як в ідеалістичній лінії Платона, так і в матеріалістичній лінії Демокріта.

«Містика, — по-сучасному мислив Олег Павлович, — це коли вантажник заробляє більше, ніж міністр. Проте і це не містика, — переводив себе на матеріалістичні рейки філософ, — а прикра геалія нашого дивовижного часу».

Олег Павлович підсмикнув бухарський халат — подарунок колег, поправив чорну професорську шапочку — рукоділля дружини, підніс, як спис, перо і втнув заключний абзац:

«Раціональне суть антипод ірраціонального, тоді як ірраціональне суть антагоніст раціонального, що виключає інтеграцію цих дефініцій в рамках діалектики».

Діалектика, якщо вона діалектика, не визнає рамок — це не портрет підвищеного товариша, і все ж фінішну репліку Олега Павловича здатний був зрозуміти не кожний, а незрозуміле завжди звучить переконливо.

Щось пружне вдарило в шибку, розчахнуло квартиру і жбурнуло на рукопис добрячу пригорщу снігу.

«Що за чортівня?» — подумав Олег Павлович, прилип носом до вікна й одразу став схожим на гнома, щоправда — доброго.

За вікном сіявся теплий сніг. Але у білу заспокійливу течію підступно вдирався вітер, розвихрюючи мережаний плин. Важка хмара, що сунулась сонним небом, безпардонно поглинула місяць. «Чорт місяць вкрав», — фольклорно подумав філософ і згадав, що надходить різдвяна ніч.

Він старанно зачинив квартиру й знову опинився у реальному світі, матеріалізованому лампою під зеленим плафоном, віддаленим жіночим сміхом й не менш подразливим ароматом смаженої качки, облагородженої яблуками та чорносливом.

Олег Павлович примостив сторінку рукопису на калорифері — просушитися, натоптав люльку «кепстеном», розкуриив її й почовгав на кухню.

На кухні був рай. Дві сусідки й дружина філософа щебетали про щось своє — інтимне, хвилююче, парфумне. В духовці умлівала качка, на столі іскрилося шампанське. Жіноцтво вже встигло причаститися й стріло господаря з ентузіазмом.

— Олешко Павловичу, любасику, що нового у філософії?

— Все нове, — посміхнувся мислитель, — крім старого.

— А різдво можна відзначати? — кокетувала не дуже розумна, але красива сусідка зліва.

— Суто символічно, — пихкнув люлькою Олег Павлович. — Нині відзначають чортибатьказна-що — от вам зворотний ефект добробуту...

— А чому на різдво активізується нечиста сила? — подала голос не зовсім обмежена, але теж красива сусідка справа.

— Забобони! — махнув рукою Олег Павлович.

— Ха! Забобони! У Федька жінка дві ночі дома не ночує, а вранці до нього стукав чорт з рогами... Іван Альфонсович перестрів циганку, кажуть, на помелі, а підвечір його замели, кажуть, з конфіскацією... У правому під'їзді з'явилась чорна кішка, двірника вилаяла по-людські й ледь очі не видряпала — він їй на хвіст наступив... І от вода у правому під'їзді, бачите, пропала...

— Ай-яй-яй, дівчата! — Олег Павлович оповився кільцями ароматного диму. — До містики докотилися, і це в той час, коли розум набув справді космічного...

— Як ти такий розумний, то йди диміти в туалет, — перебила дружина, видобуваючи з духовки качку.

— Хай говорить! — вигукнули сусідки. — Хай філософствує!

— Встигне! Після качки він у мене філософ хоч куди...

Олег Павлович слухняно перемістився у кабінетик задуми.

«Отак завжди, — думав він. — Тільки-но розвинеш свіжу думку, як посилають в туалет».

Філософ всівся на стільчак і затагнувся до млості. Щось гримнуло під ним, і мислитель злетів з стільчака, ледь втримавши рівновагу. З судна виринув звивистий лискучий — змії?! — вивищився й згори націлився на Олега Павловича. «Клюне!» — жахнувся той і засіпався в обмеженому просторі. Звивистий клюнув, промахнувся, але зачепив халат, здер його з філософського тіла, кинув на трубу і з божевільним скреготом зник у гігієнічному отворі.

Олег Павлович лишився в прострації, трусах і футболці з написом англійською «Я — супермен». Все це вінчала чорна професорська шапочка.

Саме шапочка трохи амортизувала удар, яким вибив двері саввузла Олег Павлович, і «Я — супермен» влетів до кухні.

Побачивши напівголого матеріаліста, — видовище було не з кращих, — жіноцтво втратило мову.

А тут ще бухнуло під посудомийкою. Керамічний патрубок взявся тріщинами й луснув, звідти вискочив звивистий лискучий — змії?! — метнувся до столу, перекинув шампанське, стебнув качку, відскочив на висхідну позицію й почав загрозливо вгвинчуватись під стелю.

Ось тут і заверещали жінки, так заверещали, що Олег Павлович прийшов до тями.

— Брись, примара! — зійшов він на дискант.

Примара здивовано завмерла й тут-таки нахуліганила знов: зірвала з шворки серветку, фартушок, в'язку грибів...

— Іменем закону! — закричав філософ. І чомусь додав: — Амінь!

Примара сіпнулася, обірвала шворку і швидко зникла разом з трофеями у розламаному патрубку...

А на пласкому дахові будинку дві постаті у задубілих ватянках мучилися з тридцятиметровим сантехнічним тросом.

— Що там? — гукнув один, викручуючи трос.

— Чортівня якась... Фартушок, в'язка грибів...

— От халепа! Мабуть, у лівий стояк попали. А треба у правий — там грязюкою всі труби забило...

— Давай крути праворуч... Мусимо пробити, бо воду відключили...

— Крути веселіше...

— Та кручу... А закуску добрячу маємо, грибочки, видно, білі... Як зварити, а потім підсмажити...

Що не кажіть, а в мужчині є щось одчайдушне. Особливо у відпустці. І без контролю. Коли він сам на сам з природою. З фауною себто.

О, тоді майже кожний — козарлюга, орел-зальотник, джигіт. Навіть якщо миршавенький і з вухами-парашутами.

І ніяких тобі скромних професій. Всі — засекречені фізики, всі — кібернетики, всі аташе у загадкових країнах Сан-Діабло або Чао-Какао...

І сидить невідоме світило поруч із розкішною феміною десь попід запахуючою магнолією чи попід не менш запахуючим мангалом, і ніби ненароком опускає руку (свою) на плече (її), і городить щось несусвітне про свою волелюбну душу, яка спізнала все, крім жіночої ласки... Хто думає про зміст, коли перед очима такі бездоганні форми?

Вперед, орли! Далеко, далеко, подалі від хати... Туди, де гори, чинари і шашлики (можна — чебуреки). Туди, де не вгавають природні транзистори — цикади, туди, де кожна зустрічна жінка — цариця Тамар...

Вперед, орли... І ось вже хтось приземлився на Стежці закоханих. На тому гірському серпантині, що веде з фешенебельної Алеї інфарктів до самшитового ресторанчика «Пам'ять серця».

Приземлився і прибрав пози Аполлона.

Невже це він? Невже Артур Мстиславович? Людина-параграф, адміністратор-сухар, при зустрічі з якими у службовій обстановці хочеться кудись бігти, щось доробляти, допрацьовувати, довершувати або, в крайньому разі, негайно подати заяву про звільнення...

Він? Але де гранітна стриманість, де чорний костюм, що нагадує підлегим про тлінність всього земного, де офіційний проділ на офіційній зачісці, де лихий поблиск пенсне? Нема...

Натомість маємо артистично скуйовджену чуприну, золотий ланцюжок на відкритій шиї, елегантну футболку й не менш елегантні вельветові джинси, які завершуються зухвало кирпатими кросівками. Еталон «Погибель дівкам».

Невже Артур Мстиславович?

Він і не він. Як портрет Доріана Грея.

Але це натуральний Артур Мстиславович. У курортному варіанті.

І все ж нічого такого не може бути. Зараз він побіжить. Випробує кросівки, вдихне на повні груди вітамінне повітря...

Ні, не побіжить. Як побіжиш, коли назустріч випурхнула кріпкенька молодичка?

— Томочка! Ви затрималися на десять хвилин,— докірливо-ніжно мовив Артур Мстиславович.

— Ах, я не знала — йти чи не йти... Ви такий тасмничий... Такий небезпечний...

— Просто я вірю в любов з першого погляду, рибонько...

— Ах, я не звикла до таких темпів...

— У вас путівки всього на двадцять чотири дні,— нагадав Артур Мстиславович.

— І вже один день минув,— опустила очі Томочка.

— От бачите, рибонько! Скільки того життя...

— А того ще менше,— докинула молодичка.

— Ор-р-ригінально! Запрошую вас на келих шампанського.— І він узяв її під руку.

— А потім?

— Ми підем в далекі гори-и! — заспівав Артур Мстиславович.

— У нас приємний голос,— зазначила Томочка. І руки не відняла.

І вони подалися до ресторанчика «Пам'ять серця».

По дорозі Артур Мстиславович помітив будку міжміського телефону-автомата.

— Зачекай десь у загінку, рибонько. А я швиденько передзвону на службу... Дам ЦУ.

— Давай, котику! Накрути їм хвоста...

Артур Мстиславович накрутив номер свого домашнього телефону.

У трубці музично потеленькало, потім кілька разів писнуло й одразу виник голос дружини:

— Я рада, що ти подзвонив, котику...

Артур Мстиславович не встиг подати заготовану репліку, як прозвучав інший голос, безперечно, чоловічий:

— А я щасливий, що чую тебе, рибонько! Коли зустрінемось?

Артур Мстиславович вкляк.

— Ах, я не знаю...— відповіла дружина.

— А що тут знати? Твій дзвонив?

— Ще ні...

— А мав би ще вчора подзвонити, як доброчесний, порядний чоловік...

Артур Мстиславович ледь не крякнув. «Автоматично включився в розмову»,— зрозумів він. І вкрився холодним потом.

— Доброчесний! — почув він голос дружини.— Гадає, що я нічого не знаю про його курортні зальоти! Мабуть, уже підчепив якусь непереміливу дівчицю...

— Молоджку амуніцію взяв? — виявив обізнаність чоловічий голос.

— Само собою! І нові джинси потайки придбав. Уявляю на ньому ті джинси — як на корові сідло...

Тут Артур Мстиславович дочекався комплімента від невідомого:

— Ну, ну! Він у тебе ще нічого, тільки зануда...

Артур Мстиславович крякнув, затис рот і вгруз забагрянним вухом у мембрану.

— Алло! Алло! — почув він голос дружини. — Що там у тебе?

— Це десь на лінії, — відповів чоловічий голос. — Чекаю на восьму, там, де завжди...

— А як він подзвонить?

— Поясниш, що була у Будинку кіно. Там сьогодні перегляд фестивальных фільмів.

— Ну, добре, котику...

— До зустрічі, рибонько...

Двоє за горами поклали трубку. Артур Мстиславович трубку повісив. І ніс теж.

Навстріч впливала рибонька.

— Ах, котику, хіба можна залишати даму так надовго? Я помираю без шампусика...

— Не помреш! — налився кров'ю котик. — Процедури треба приймати, а не шампусик. І з чоловіком на курорти їздити, зі своїм чоловіком! Чхати я хотів на тебе... І на телефони-автомати!

Грубо, звичайно. Але телефонну автоматику треба якось удосконалювати.

ДИПЛОМАТІЯ

Трохим Трохимович, генеральний директор об'єднання «Електра», дав аудієнцію Івану Вишняківському, слюсарю-складальнику шостого розряду того ж таки об'єднання.

— Ну-с? — спитав Трохим Трохимович?

— Тут така петрушка, — розпочав дипломатію Іван. — Не так давно у складі туристичної делегації я мав честь відвідати країну мушкетерів.

— Ась?

— У Франції побував, кажу.

— І що з того, мосьє?

— Встановив прямий контакт на неофіційному рівні, сир!

— Цікаво! — зацікавився Трохим Трохимович.

— Ще б пак! — підігрівав інтерес Іван.

— А з ким контактив? — спитав Трохим Трохимович.

— З боку Франції! — граф Жан де Забілье. З нашого боку — я, слюсар-складальник шостого розряду, пер каси взаємодопомоги.

— А як ти здібався з графом?

— Французькі активісти сприяння дружбі розібрали нас, туристів рюс, на добу по хатах. І я розподілився до Жана де Забілье, графа-активіста. Він повіз мене до свого родинного замку.

— Знай наших! — потер руки Трохим Трохимович. — І як там замок?

— Вимагає капітального ремонту.

— А! Тоді розвалиться.

— Схоже на те. Один техаський мульті пропонував Жану півмільйона доларів, — повідомив Іван. — Я б продав.

— Тобі що! — не схвалив Трохим Трохимович. — А графу — пам'ять.

— До того ж інфляція, — передумав Іван.

— А як ви спілкувалися?

— Граф трохи кумекає по-нашому. Закінчив слов'янський факультет у Сорбонні.

— Хвалю! — похвалив графа Трохим Трохимович. — А що пили?

— Кисляк під сири.

— Сири у них знамениті, — зазначив Трохим Трохимович.

— І кисляк дай боже!

— А що потім?

— Потім я полагодив товаришу графу камін, «еврику» та старовинний дзигар, випущений у четвертому кварталі XVI століття. У них служба побуту кусається, знаєте. Гангстери!

— А в нас непротивленці?

— Не в тім річ. Після того, як дзигар зацокав, граф настільки розчулився, що одноголосно посвятив мене в лицарі і назвав шер фрером, тобто дорогим братом.

— І що з того?

— Нічого. Але незабаром шер фрер Жан прибуває до нас у складі спеціалізованої делегації рибалок-любителів, і я маю запросити його до свого родинного гнізда.

— А може, в ресторан? — запитав Трохим Трохимович.

— Ви б запросили свого шер фрера до ресторану?

Директор зашарівся.

— Отож-бо! — сказав Іван Вишняківський.

— У тебе двокімнатна? — поцікавився Трохим Трохимович.

— З усіма вигодами.

— Враховуючи лорда, трикімнатна була б зручнішою.

— І не враховуючи — теж.

— Ну, ти не дуже! — сказав Трохим Трохимович. — Лоджія, вид на Дніпро, а сім'я у тебе маленька...

— Ви давно були у заводському мікрорайоні? — поцікавився Іван.

— Напружена виробнича програма... — почав директор.

— ...Не повинна відсувати на другий план турботу про побут! — закінчив складальник.

— Є недоробки?

— Ліфт не працює, облицювальна плитка сиплеться, на шосе — вибоїна на вибоїні.

— Сучий син цей зам із побутових питань! — скипів директор.

— Бюрократ і мафіозі! — підтвердив Іван.

— Шампуренка на зв'язок!

— Я тут! — відгукнувся динамік.

— А будеш тама! Без чину зама! — гримнув директор. — Що з ремонтом мікрорайону?

— Доповідаю! — пискнув динамік. — Ремонт заплановано на третій квартал...

— Минулого року! — перебив директор. — Щоб завтра навів порядок на шосе, підмарафетив будинок номер три — облицювання, ліфти...

— Світильники хай полагодить, — підказав Вишняківський.

— І придорожні ліхтарі не забудь! Перевірю особисто! — допінгував зама Трохим Трохимович.

— Уже робимо! — зойкнув динамік.

— У тебе все? — повернувся до Івана директор.

— У мене все. Крім «Жигулів». У вас є резервний талон, — сказав Вишняківський.

— Тримаю для нового головного інженера, — пояснив директор. — Візьмеш мою «Волгу».

— Кому потрібна ця показуха? — розігрував міжнародну карту Іван. — Франції?

— Бери талон на «Жигулі», хай тобі біс!

— Мерсі боку! — подякував Іван. — Я, моя дружина й наша доня Наталка запрошують вас на а ля фужер з приводу візиту графа-свояка Жана де Забільє.

— Дякую вас і вашу доню Наталку! — пробелькотів Трохим Трохимович, обвисаючи на бильцях крісла...

Міжнародний раут на квартирі Івана Вишняківського пройшов в обстановці взаєморозуміння і зближення точок зору. Жан де Забільє, попри графську номенклатуру, виявився досить культурним, а головне — свійським хлопцем. Особливо сподобались графу вареники з вишнями, судак у тісті та племінниця Івана Едіт Бабець, випускниця торговельного технікуму. Жан

врізав з нею брудершафт і публічно пожалкував, що заручений з леді Честерфілд.

— Його щастя,— шепнув Іванові Трохим Трохимович.— Едітка запросто розбазарила б усю муніципальну торгівлю...

Іван подарував шер фреру набір унікальних гачків власної роботи.

— Змайстрував у цеху? — поцікавився директор.

Мімікою й жестами Іван дав зрозуміти, що виробничі розмови при графах недоречні.

Жан де Забільє відбував з гостинної господи у пречудовому настрої.

— Повезеш на «Жигульку»? — спитав Івана директор.

— Товариство рибалок забезпечило графа «Чайкою»,— пояснив Іван.— Якби знав, талон у вас не просив би.

— Так я тобі й повірив, мосьє! До речі, у профкомі є турпутівки до Великого Герцогства Люксембург.

— Подумаємо,— сказав Іван.

— А що думати,— захопив директор.— Може, побратаєшся там з яким-небудь герцогом, і виб'ємо фонди на будівництво прямого шосе від вокзалу до рідного об'єднання «Електра».

НОГА У СІРІЙ ХОЛОШІ

У бібліотеках дискусії: ох, химерна проза, ух, такого не буває, ах, нащо таке писати?

Все буває. От позавчора. Чи вчора? І не у бібліотеці, а в троллейбусі третього маршруту. А може, в автобусі. Першого маршруту або останнього.

Брали, як завжди, приступом. Тіла, плечі, крилаті вислови. Дітям до шістнадцяти слухати не рекомендується. Ветеранам — теж.

Хто вломився, прослизнув, упхався — сплющилися. Як у консервах. У власному соку. Недомірки взагалі зацікавили. Між чужих грудей.

Потім сопіння, крестання, мацання, хекання, гекання. Лікті пішли, пішов гомін...

— Посунься!

— Ку-у-ди?

Сказали куди.

— Вухо відпусти, вухо це — не лямка...

— Ти диви, справді!

Але не відпустив:

— Відпустю — впаду...

Аж ось інтелігентно:

— Перепрошую, мадам, ви не туди коліном...

— Терпи, я ще не двигнула...

— А як двигнете, пардон?

— Стерпиш...

— Ой-йой, йой-йо-о-о-о!..

Таки двигнула. Переплелосся місто з селом.

— Мужчина! — доліта.

— Я тутки!

— На холеру мені дистрофік... Тобі кажу, мордвороте!

— Ну?

— Ти б на мене ще з ногами вперся!

— Ну, розмечталася...

Отак їхали, аж поки вакуум намітився. Голови стирчали
якось розрізнено. Порахувати можна. Посунули туди.

— Ще трохи, товаришочки!

— Нікуди!

— Он туди, туди, ліворуч!

— Не можу!

— Як не можеш?

— Тут нога.

— Яка нога?

— Нормальна. З коліном.

— Ясно, що не з лебединою шиєю?

— Суньтєся, суньтєся, люди!

— Куди? Оно лебеда придавили!

— Сунься, страусе, лебедю вже не допоможеш...

— Та нікуди! Осьосьо нога!

— Що там? Що таке?

— Та нога!

— Ногу знайшли!

— Ногу хтось посіяв!

— Таки відкрутили... От дають!

— Ну ето вообще!

— Випустіть мене!

— І мене!

— Випустіть, я нервовий!

— Без паніки! Товарищі, перевірте свої нижні кінцівки...

— Ой, лоскотно, хі-хі-хі...

— Не моя нога... Гола! А де ж моя?

— Ой, або не лоскочіть, або одружуйтєсь!

— Браточки, не тисніть! Де нога?

— Ось у проході...

— Гола нога?

— Та ні! У сірій холоші!

— Просліди, до кого веде...

— Тут простежиш! На плечах висять, як на турніку...
— Товаришочки, чия нога?
— Тільки не моя!
— А де твоя?
— Ось... На голові...
— Приберіть ногу! Востаннє питаю: чия нога? Сіроштанна.
У проході. Ну?

— Не трать нерви. Копирсай!
— Ти звідти, а я звідси...

Копирснули. Поточилися. Потягли донизу цікавих. Виборсалися. Врівноважилися. І нога вигулькнула. У сірій холоші.

— Чи-и-я? Признавайся, бо вкушу!
— Оно, оно — на даму присів. Сам присів, а очі бігають. Його нога!

— Забирай ногу, бо як пуцу руку...
— Заступіться, люди-и! Мене останнім внесли, притулили тут практично без штанів!

— Сірі штани були?
— Зелені, із іскрою...
— Не його нога!
— А чия?
— Може, женська? А у них фантазія — поголовно у штани влізли!

Жіночий голосок:

— Щоб ви під спідницями не ховалися...
— Ану, покажись, жартівнице!
— Ніколи. Виходжу. Ой, нога!

Не вийшла — вилетіла. За сіроштанну ногу перечепилася. За нею кілька незграбних достроково випали з громадського транспорту.

— Терпець увірвався! Хто автор ноги? Х-хто? Уб'ю!
— Дай пропхатися, а там розберешся...
— Я й сам приїхав... Буду проштовхуватися...
— А не твоя була нога?
— Ображаєш! Я в чоботях...
— Справді... Чия ж нога?
— Давай, падай...

Випали.

— От зараз розшифруємо ногу...
— Ой, а коліно гостре...
— Виходь, виходь, затримуєш...

Пробивалися до виходу.

— Ага! Прояснюється! Твоя нога!
— Здурів? Моя ось — на виході. А твоя?
— І моя на виході...

— А чия ж...

— Вивалюємося!

Вивалилися майже всі.

Водій прибіг:

— Яка нога? Де нога?

— Та оно... Тю! Зникла!

— Ось щойно була, всіх підсікала...

Водій махнув рукою, побіг до кабіни, тільки сірі штани майнули...

Що то була за нога, хто знає? Може, не наша нога. Підступна. А може, рідна. Не зовсім підкована. Несвідома. Хто знає...

СЮЖЕТ ПРО СЮЖЕТ

У письменників теж є дружини. Красиві й некрасиві, розумні й не дуже, галасливі й тихі. Все, як у людей. Проте жіночність, темперамент, вередливість та інші чарівні витребеньки у письменницьких дружин дещо притлумлені. Або приховані.

Натомість маємо іншу визначальну ознаку. Критик сказав би — домінанту. А саме — довготерпіння. Коли воно є, літератор обов'язково здобуде свого читача (який при перевірці може виявитися читачкою, але то вже інша тема).

Не той розумний, хто б'є, а той, хто витримає. Так от — хто витримає перші удари натхнення? Письменник? Буває. Є такі, хто при перших ознаках натхнення хапає його за петельки, кидає під клавіші друкарської машинки й гамселить дотоді, допоки з натхнення не потечуть бурхливі, а часом навіть естетичні рядки.

Та загалом першою жертвою натхнення є дружина письменника. Саме від її витримки у великій мірі залежить читач.

Отже... О шостій годині ранку підмайстер слова вистрибує з ліжка з криком:

— Придумав!

(Поважні майстри відкидають цей катапультний метод, бо знають, що придумати казна-що можна за лічені хвилини, а от написати — й не казна-що! — то справа років).

Дружина підмайстра спросоння, але завчено, відповідає:

— Геніально... І добре, що вчасно розбудив мене... Точно о восьмій маю бути на роботі...

— Причім тут твоя робота? Ти слухай! Даю тільки сюжет... Без деталей...

— Ой, як цікаво! Я буду поратися й слухати, слухати, слухати...

— Давай! Так от...

Поки вона дає лад квартирі, готує сніданок, наводить марашкет, він, як тінь, волочиться за нею, кидає уривчасті фрази, лясає себе по лобі, щось показує на мигах й раз по раз, мов дитина, сміється.

— Оригінально... — на ходу коментує дружина. — Дуже психологічно...

— Ну! І тут він витягає паспорт...

— Несподівано!

— Ще б пак! А що подумає читач?

— Не знаю...

— Отож-бо! Ти задумалась — читач задумається!

— Справді!

— Ну! А вона глипає на документ і йде на дно!

— Чи не занадто?

— Що занадто! Що занадто? Це життя!

— А я думала...

— Ах, ти вмієш думати?

— Я подумала, що можуть причепитися...

— Зрозуміло, причепляться! Бо свіжо, смачно...

— Я ж і кажу... Сідай до столу... Свіжо, смачно...

— Я на ходу! Щоб не прогавити натхнення! Ні їсти, ні спати вже не зможу!

(Це означає, дружина — теж).

— Нічого схожого я не читала, — каже дружина.

— Не знаю, не знаю, — кокетує чоловік.

— Справді! Дивись, щоб не перехопили сюжет...

Письменник жбурляє виделку й хапає авторучку, дружина цілує його і зникає.

Коли вона приходить з роботи, чоловік розіп'ято лежить на канапі.

— Щось написав?

— Не пішло! — стогне він.

Поки дружина дає жертві натхнення нарзан, а квартирі — лад, поки готує вечерю, художник слова знову перевіряє сюжет (є на кому перевіряти!). Вечір нагадує ранок.

— Чому не пішло?

— Початок...

— Чудовий початок! — Суворий, реалістичний... Дія починається на смітнику, я навіть відчула запах...

— Та ні! Ти виносила відро із сміттям... А я почав з алеї троянд...

— Ах, справді! Вибач, неприємності на роботі, кудись поділися кальки, а Катерина Михайлівна...

— То нецікаво! Згадай — алея троянд. Пейзаж. Загальний

настрій. Щось експресіоністичне. На контрасті виникає головний герой...

— Згадала! Він під'їжджає на тракторі...

— Та ні! Ти вклjučила пилосос. А герой прийшов пішки. Який трактор? Навіть смішно...

— Ти не хвилюйся... Він прийшов... А потім з'явилася вона. Молода, зваблива... Але щось у ній насторожувало... Ага! Голос! Вона не говорила, а ніби сичала...

— То яєчня у тебе сичала, точніше — шкварчала. Ти саме смажила яєчно!

— А вона?

— А вона зірвала білу троянду.

— А він?

— А він дивився! Ти що, не запам'ятала, куди він дивився?

— Там була вода!

— Правильно! І от вони вже у морі. Пливають поруч.

— Я пам'ятаю! Вода холодна, судома зводить їй руки...

— По-перше, не їй, а йому! По-друге, не руки! По-треге, не судома! Звідки ти взяла судому? Яка, до біса, судома? Серпень! Азовське море!

— Невже Азовське? — перепитує вона.

Він підозріло дивиться на неї:

— Я розповідав тобі кульмінаційний момент, а ти мила посуд!

— І не було гарячої води...

— Не плутай банальну кухню з творчою кухнею! — вибухає він. І біжить до кабінету.

Дружина мие посуд, всідається у крісло перед маленьким телевізором і намагається поєднати несумісні заняття: куняти, дивитися передачу, в'язати кофту й наглядати за бульйоном, що булькає на плиті.

З'являється творець:

— Що показують? Як називається?

Дружина сахається:

— Ай, здається, «У світі прекрасного».

— А хто отой мордатий ліворуч?

— Актор, здається...

— З якого театру?

— Я не знаю.

— А що ти знаєш?

Дружина схлипує.

Творець сідає поруч.

— Не плач... Нерви у мене, сама розумієш... А тут цей актор... З такою будкою — і у світі прекрасного?

— Ти про оповідання думай. Такий сюжет!

— Та думаю, пропади він пропадом! Збила ти мене... Холодною водою, судомою... А що як справді зробити море холодним? Серпень, спека, а тут холодна течія. І психологічно виправдано — холод у стосунках героїв...

— Це геніально! — радіє дружина. — Тим паче що тепле море вже було.

— У кого було?

— У Маркеса.

— Ну, знаєш! Я у справи Габрієля Маркеса не втручаюсь, а ти не втручай його у мої справи!

Письменник знову зникає в кабінеті, а дружина влягається спати. Замість першого сну вона бачить розгублене обличчя чоловіка.

— Ти вибач, — куйовдить він чуприну, — щось не стикується у мене. Алея троянд — ніби один сюжет, а двоє у холодному морі — ніби зовсім інший.

— А ти зроби два оповідання...

— Гадав, буде краще?

— Звичайно, краще. І за кооператив давно не сплачували...

ЧАШЕЧКА КАВИ

Жінки — це ребус, який розв'язати неможливо. Та у природі все збалансовано. Є ще чоловіки. Такі собі кросворди, де всі клітини заздалегідь розписані владною жіночою рукою. Півень, павич, папуга, пугач — от і вся чоловіча еволюція, хоча окремі екземпляри здатні викидати коники.

З чоловіками ясно. А з чоловіками власних жінок?

Тут взагалі нема таємниць: у них зранку на обличчях написано, що вони будуть брехати ввечері.

І все ж чоловіки потрібні — у природі ніщо не зайве. Дешифровка первісних чоловічих інстинктів та їхнє спрямування у потрібному напрямку — додатковий жіночий клопіт, і нічого з цим не вдієш...

Дмитро прийшов з роботи вчасно, що одразу насторожило Марину. Вона вручила прибульцю відро на сміття, та чоловік нічого не буркнув, лише іронічний усміх — майже непомітний — торкнув його мужні вуста.

Дмитро без нагадування вимив руки, довго розглядав своє обличчя в дзеркалі, й це примусило Марину виставити на стіл карафку. Проте Дмитро не звернув уваги на підступний стимул, швидко впорався з котлетами, не помітивши поруч свій улюблений салат, а каву — справжню «арабіку» — перекинув одним ковтком, ніби ячмінно-вівсяний напій «Здоров'я».

Під пишною зачіскою Марини включився комп'ютер.

«Накрилася премія або намітився флірт»,— застукотіли перші варіанти.

— А в нас комедія,— порушила мовчанку Марина,— відомий тобі Сясюкевич — старійшина, рік до пенсії — втріскався в юну артистку балету на льоду!

— На льоду? — задумливо перепитав Дмитро.— З нього пісок сиплеться, не поковзнеться.

«Жартує! — процокав комп'ютер.— Небезпека!»

— Що мелеш? У нього борода сива!

Дмитро відсторонено втупився в стелю й відповів приказкою:

— У бороді гречка цвіте, а в голові й на зяб не орано.

— Причім тут зяб? — нахмурилася Марина.

— А ні причім. Ніколи мені теревені правити. Вибач, треба підготувати деякі папери на ранок...

«Щось на роботі?» — дав збій комп'ютер.

Дмитро зник у кабінеті. Шелестіли папери, долітало музичне мугикання.

Марина прислухалася: уривками лунали сфальшовані мелодії, не фривольні, ні, а занудно-піднесені.

«Теж мені граф Монте-Крісто!» — нервувала Марина. Включила телевізор.

— Дмитре! — поклікала.— Іди поглянь. ... Євтушенко!

— Не до поезії! — відгукнувся чоловік.

— Яка поезія? — підвищила голос дружина.— Київське «Динамо» — Євтушенко, Блохін і цей... чорнявий... із Закарпаття...

— То подивись... Потім рахунок скажеш...

Марина рішуче відкрила двері. Чоловік справді працював. Вона підійшла до Дмитра й поклала йому руку на чоло.

— Ти захворів. Я одразу помітила.

— Яка хвороба? Ти що?

— Грип, дорогий мій, звичайнісінький грип. Цього разу — безтемпературний. Давай у ліжку, а завтра викличемо лікаря...

— Яке ліжка? Завтра маю бути на роботі як стій!

— Ох, такий вже ти незамінимий...

— Може бути... Дуже може бути...

— Митю, не сміши мене...

— Для кого сміх, а для кого серйозно, для кого Митя, а для кого Дмитро Сергійович...

— Може, для нової лаборантки?

— Може, для нової лаборантки, а може, для старого Сидора Архиповича...

— Невже похвалив?

— Дещо інше.

— Але не лаяв?

— Навпаки...

— Отже, хвалив?

— Ну як тобі сказати...

— Бачу, клопотів у тебе нема, — змінила тактику Марина, — завітаю до Сирокопчених, ти на мене не чекай, мабуть, повернуся пізно...

— Мені б сорочку свіжу на завтра, костюмчик... — У голосі чоловіка з'явилися жебрацькі нотки.

— Ще чого! Не на гулянку йдеш — на роботу...

— Сидір Архипович у відділ заглянув, — скоромовкою доповів Митя, — і мені особисто сказав: «Давно підвищувати вас треба, Дмитре Сергійовичу, завтра прошу до мене о десятій нуль-нуль».

Марина присіла поруч з чоловіком.

— Ти щось розумне сказати можеш?

— Є кілька цікавих думок... — почав Дмитро.

— Які належать Сидору Архиповичу і які ти сприйняв усім серцем, — закінчила Марина. — Ясно?

— Угу...

— Ще нюанси є?

— Сидір Архипович гумор любить.

— Так! Мовчи, слухай, кивай, а як шеф розвеселиться, підкинь йому анекдот.

— Який?

— Народний! Щоб відчулося коріння.

— Можна про сільського пожежника, — зрадів Дмитро. — Вигрівається на сонечку, а на голові для гонору блискуча каска. Навкруг дітлахи. І такий діалог:

«Дядьку, нащо ви каску ремінцем до підборіддя пристебуєте?»

«А як пожежа? Щоб каска з голови не злетіла...»

«А мати кажуть, щоб пика не луснула...»

— Ха-ха! — Марина схопилась за голову. — Дуже доречно! Ти забув, яке личко у Сидора Архиповича? Саме для широкоформатного фільму. Обійдемося без гумору. Будеш підтакувати. А тепер — пірнай у ванну...

Вранці Дмитро робив зарядку у такт методичним порадам Марини. І голився електричною бритвою, щоб, бува, не порізатися. А потім був поставлений під малоприємний — освіжаючий — душ.

За сніданок Митя сів у майці.

— Дивна звичка у чоловіків, — зауважила Марина, — як новий костюм, то обов'язково соусом його кроплять. Так, по чашечці кави, більше не треба — ти й так збуджений... Я по-

бігла, а в тебе часу вистачає... Одягайся й думай... Не прогав випадок... Вийдеш з дому о пів на десяту...

Дмитро вдягнувся і став схожим на молодожона, який достоту не знає, що підкинула йому доля. Годинник забастував на відмітці двадцять хвилин. Дмитро звирив час по телефону: точний час дав ще менше — дев'ятнадцять хвилин.

— А чому б іще не випити кави? — звернувся до себе Дмитро. — Ще одна чашечка не завадить!

І справді не завадила — смачна була кава, міцна, запахуща. Й час побіг веселіше.

Дмитро простягнув чашечку під кран, крутнув. Кран безвольно булькнув. Запала тиша. Така тиша передує сваркам, землетрусам, ураганам та іншим апокаліпсисам. Кран зітхнув, з пожадливым шерехом всмоктає повітря і бурхнув у чашку три короткі гейзерні черги. Вистачило б і однієї. Кавоман втримав чашку, і це була помилка — вже перша черга вихлюпнула з денця псевдокофейний коричневий фонтан й щедро з голови до ніг вмила Дмитра. Чергові фонтани теж дісталися йому. Чашечка дзвякнула, а водохрещений опинився перед дзеркалом.

Брудні потічки збігали з підборіддя, утворювали болотні озерця на білій — колись! — сорочці, на краватці й вилогах, стрімко спливали по «стрілках» штанів на лискуче тло черевиків. Та що вбрання... Очі, очі! «Якщо вибалушені очі — дзеркало душі, — жажнувся Митя, — то мені підкинули дзеркало з кімнати сміху».

Проте який сміх? Годинник, теж облагороджений кавовою гущею, показував сорок хвилин на десяту. Час побіг, Дмитро засмикався. Перевдягнення нагадувало самодіяльну клоунату...

Таксі, автобус-експрес — реальність, якщо не поспішаєш. Fata morgana, якщо поспішаєш. Дмитро взяв ноги в руки. Досвідчений тренер, якби нагодився, зафіксував би неабиякі завдатки бігуна. Щоправда, нереалізовані років з десять тому.

Дмитро Сергійович вскочив у приймальню о десятій годині дев'ять хвилин.

— Кран! — привітав він секретарку. — Кранти!

— Сидір Архипович затримується, — люб'язно посміхнулася секретарка, — у вас ще є час випити чашечку кави.

У кафе «Затишок від сім'ї» зайшов плюгавий чоловічок. З Аллою Пугачовою. Увічненою на футболці.

Слідом увійшла дівчина з яскраво виявленим жіночим началом і з Джо Дассеном. Джо був віддрукований на кофтинці.

За стойкою виник дует.

— Келих для феї! — подав голос плюгавий.

— Я вас не просила! — спалахнула дівчина, аж заколихався на грудях Джо. — Чашечку кави!

— Чашечку кави для феї й плитку шоколаду туди ж! — не вгавав підтоптаний нахаба.

— Слухаюсь! — заметушилася буфетниця.

— Ви завжди чіпляєтеся до незнайомих дівчат? — спитала дівчина.

— Не великий гріх для невинного холостяка.

— Ви холостяк?

— За теорією ймовірності.

— За теорією ймовірності я могла бути вашою молодшою дочкою, — вколола фея.

— Я уявив вас юною кузиною, — не розгубився плюгавий.

— Навіть смішно, — сказала фея.

— Чи не перейти нам за столик?

— Що ви собі дозволяєте?

— Нічого такого, мила кузино! Просто за кілька хвилин вам відтопче ніженьки отара любителів кави з навколишніх установ.

— О! Ви завсідник цього кафе?

— Як вам сказати... Це підпорядкований мені район, — скромно пояснив плюгавий.

Пересіли за столик у затишному кутку.

Кавомани не забарилися.

— Ах, який мужчина! — кивнула дівчина на вальяжного чоловіка, якого пропустили до експрес-автомата без черги.

— Журналіст, — пояснив миршавий залицяльник. — Влаштував скандал у мене на прийомі. Більше не прийму!

— Прийміть, він такий оригінальний!

— Не прийму!

— Прийміть заради мене! — кокетувала фея.

— Гм... Якщо погодитися відвідати мої апартаменти, — збочив на інтим трухлявий кавалер.

— Говоріть, та не забалакуйтеся! — гнівалася фея.

— Тільки на предмет прослуховування стереофонії, — викручувався плюгавий.

— У вас яка система? — зацікавилася дівчина.

- «Грюндік».
- Клас! — схвалила фея.
- Кафе заповнили парубки у ковбойських штанях — височенні, розпатлані, переможні.
- Пацани,— скривився плюгавий.
- Невже ви думаєте, що маєте хоч один шанс проти них?
- Я не думаю, я маю.
- Оно чорний з блакитними очима...— показала фея.
- А! Здається технолог. Сидить на кефірі та мінеральній.
- А блідолиций гігант?
- Учений секретар.
- А той, у куртці хакі?
- Кажуть, талант. Винахідник. Натискає на портвейн.
- Він схожий на Джо Дассена,— прошепотіла фея.— З ним я пішла б на край світу.
- З Джо Дассеном?
- З винахідником.
- Французькі ілюзії,— сказав плюгавий.
- Запроси їх до нашого столика! — розпашілася фея.
- Кого?
- Усю трійцю. Блакитного, гіганта й винахідника Джо.
- Чорта лисого!
- Тоді прощайте, кузене!
- А стереофонія?
- Цілуйся зі своїм «Грюндиком»!
- Жора! — покликав плюгавий схожого на Джо Дассена.— Прихопи коктейлі й двох своїх корешків.
- А, шеф! — білозубо посміхнувся Жора.— Нема пеньонзів, ледь стягнулися на каву.
- За мій рахунок, допер?
- Конструктивна поправка,— допер Жора.
- І прихопи апельсинів.
- Нема і невідомо,— подала голос буфетниця.
- Для кого нема, а для кого є! — підвищив голос плюгавий.
- Щойно одержали три кіло з Греції,— відгукнулась буфетниця.
- Зваж чотири!
- Слухаюсь! — заметушилася буфетниця.
- Хвала альтруїстам, меценатам, шейлокам і гобсекам! — водала трійця, окуповуючи затишний столик. І прикусила язика, засліплена чародійною посмішкою феї.
- Жалкую, що одружений! — отямився чорний з блакитними очима.
- Щось неземне! — сказав блідолиций гігант.— Йй-право, неземне.

— Дурням щастить! — видав Жора, схожий на Джо Дассена.

— Затягни рота, Жора, — попередив плюгавий. — Це моя кухня.

— Кухня? — зрадів Жора. — Маємо шанс породичатися, кузен!

— З чортами родичайся!

— Грубо, папашо! — сказав Жора.

— Я таких синків відстрілював у дитинстві з рогатки, — повідомив плюгавий.

— Я з тих, хто вижив, — не вгавав Жора.

— Вперше бачу таку красу, — поновив світську розмову чорний з блакитними очима.

— Неземна краса, — підтримав блідолиций гігант.

— Як вас величати? — спитав винахідник Жора, спопеляючи очима Джо Дассена на кофтинці феї.

— Маргарита, — представилася фея.

— Марго, — уточнив технолог.

— Королева Марго! — докинув учений секретар.

— Все можуть королі... — заспівав Жора.

— Ви співаєте, як Джо Дассен, — похвалила Марго.

— Я вагант, — заявив Жора.

— Приемний тембр Жориного голосу повністю компенсує відсутність слуху, — дискредитував товариша технолог.

— У Жори голос слабкий, але досить противний, — підтримав учений секретар.

Трійця жартувала, Марго сміялася, кузен хмарився.

— Нам час! — нагадав він.

— Куди поспішати, — кокетувала фея, — маю надію, мене проведуть.

— Із задоволенням, — сказав технолог.

— До дружини, яка вже влізла в пеньюар? — спитала фея.

Чорний з блакитними очима увесь поголубів, а потім почорнів.

— Марго, є ідея, — сказав учений гігант, — у мого приятеля чудова дача.

— Далеко?

— Поруч! Тридцять хвилин на електричці.

— Передайте найкращі побажання!

— Кому? — не зрозумів блідолиций секретар.

— Електричці, дачі й приятелю, — пояснила Марго.

Гігант став жовтий і зменшився у розмірах.

— Плюнь на цих підстаркуватих легінів, Марго! — сявав молодими зубами Жора. — Завалимось на моє горище, влабаємо на гітарі...

— Жора, ти хам,— сказав плюгавий.
— Він просто щирий,— сказала фея.— Ех, плюну на свої принципи й махну з Жорою!
— Ти забула свою каблучку,— сказав плюгавий.
— Де?
— У мене, у кузена.
— Ах, ту! З каратом,— згадала фея.
— Без карата,— уточнив кузен.
— Ах, без карата? Тоді я залишаюся. З Жорою...
— З каратом,— погодився плюгавий.
— Прощайте, хлопчики! — сумно посміхнулася фея.— Нам з каратом, тобто з кузеном, час.

— Джульбарсе Івановичу! — Жора прихопив кузена за футболку.— Здається, ваша дружина сьогодні повертається з Сочі?
— У мене нема ніякої дружини в Сочі, покидьку! — визвірився Джульбарс Іванович.

Його праведний гнів можна було зрозуміти: справдні, ніякої дружини в Сочі не було, вона відпочивала в Гагрі.

— Вам туди,— кузен показав поплюгавілим молодикам стоянку громадського транспорту.— А нам туди,— він показав феї стоянку приватних авто.

— Хоч до гуртожитку підкинь, старий! — хапався за соломинку Жора.

— Бог подасть! — відповів Джульбарс Іванович.

...По кількох днях кожен з трійці прибув на прийом до Джульбарса Івановича.

— Як поживає Марго, ваша кузина? — поцікавився технолог.

— Краще за всіх,— похмуро відповів Джульбарс Іванович.

— Марго ще гостює? — підійшов учений секретар із солідним портфелем.

— Ушилася у чортовій матері,— похмуро відповів кузен.

— Привіт, шеф! — Жора теж виник перед віконцем.— У мене двадцять пляшок, як в аптеці. Марго справді ваша кузина?

— Іди під три чорти разом із кузиною! Десять пляшок бракую, ти їх зубами відкривав...

— Не будь злопам'ятним, шеф! Таку красуню з-під носа поцупив, забути не можу. Я тут один технічний експериментик повернув. І знаєш, як назвав несподіваний результат? «Ефект Марго» — он як!

— Ефект Марго відбувся без тебе. Бери за десять пляшок і згинь.

— Ех, кровопивця, нема у твоїй душі лірики,— сказав Жора й згинув...

«Лірика,— тупо подумав Джульбарс Іванович, віртуозно

згрібаючи склотару. — П'ять каблучок потягнула... королева... І перстень. Мабуть, снотворним мене приспала...»

А втім, пункт прийому склотари працював бездоганно, з раннього ранку до пізнього вечора. Джульбарс Іванович надолужував втрачене в результаті ефекту Марго.

ТИМЧАСОВИЙ

Що може одна людина? Багато, якщо вона людина серед людей. І на своєму місці.

От пішов з життя вчений з добрим іменем. А керований ним інститут почав втрачати своє добре ім'я. Що сталося? В один момент не один відчув, що доріс до директора.

Зчинилася буча. Обрії науки вкрилися туманом, і на туманному тлі амбітні блискавки окреслили директорське крісло.

Першим кинувся до омріяного сідала перший із заступників. Але виявилось, що він призабув науку, спеціалізуючись на вітальних панегіриках та сльозливих проханнях. А це вже ближче до поезії, ніж до логічного світосприймання. Інші заступники теж подали голос (за себе!), хоч і не ширяли у надхмарних висотах, а діставали з-під землі різні дротики, колбочки з реактивами, кристали, баночки з ананасами, гвинтики, чобітки, електроніку, гастрономію, мікроскопи, віники — все те, без чого науці важко.

Тут завирували інститутські відділи і науково розтлумачили, що раніше, коли погано було з термінологією, інших заступників називали завгоспами.

І пішло-покотилося. Одні доводили, що серед заступників нема справжніх науковців, інші твердили, що серед науковців нема справжніх наступників.

Вчені з іменами, зрозуміло, були. Вони очолювали провідні відділи — фундаментальний, експериментальний, прикладний. Але теж зчепилися фундаментально, хоч до рукоприкладання не дійшло. Марина Василівна, шеф фундаментального відділу, необережно (жінка!) і там, де не треба, назвала своїх гіпотетичних суперників нечистою силою. А експериментальний та прикладний шефи обережно (чоловіки!) і там, де треба, назвали її талановитою відьмою.

Талановита — це чудово, а от відьма...

Пристрасті вирували. Колектив клетотів. Робота куняла.

І прислали на директорське крісло тихого університетського професора.

— Де цей камікадзе? — питала Марина Василівна у свого молодого асистента.

— Щойно всівся у ваше крісло,— відповів асистент, за-
свідчивши, що попри молодість вже багато чого навчився.

— Хочу подивитися на нього!

— Перелякаєте до інфаркту.

— Я така страшна?

— Афіна Паллада була прекрасна, але страшна у своєму
гніві,— вдався до аналога асистент.

— Браво! Вас треба підвищувати!

— Підтримую, як завжди, вашу думку.

— А ви нахаба!

— Але ж перспективний!

— Нахаби завжди перспективні...

Пискнув телефон. Асистент зняв трубку, притулив її до вуха,
а потім прикрив мембрану долонею.

— Директор... Просить вас.

— Я зайнята!

— Уклінно просить,— шепнув асистент,— у стилі жебраць-
ких балад.

Марина Василівна взяла трубку.

— Я!

Трохи послухала й відповіла:

— Прийду в обідню перерву.

Кинула трубку й пояснила асистентові:

— Хай посидить без обіду...

— Може, хай чекає до завтра? — вніс пропозицію асис-
тент.— Момент невідомості... Психологічний тиск...

— Тут питання ініціативи,— пояснила Марина Василівна,—
наші конкуренти на прийом просяться.

— Навіть так?

— А камікадзе знає, хто є хто. Проводить розвідку. Розуму
я йому не додаю, а от запаси директорської кави зменшу.

Марина Василівна видобула косметичку.

— Отже, наклеюємо бойові фарби і — вперед!

Директор справді запропонував каву.

«Непоказний він, несолідний. Тюхтій?» — подумала Марина
Василівна. Спорожнила чашечку одним духом, закинула ногу
на ногу й закурила.

Директор втупився в чашечку, мовчав і зітхав, як риба,
викинута підступною хвилиєю на розпечений пісок.

«Тримає акторську паузу»,— подумала вона.— Переб'ємо
реплікою».

Репліка була малоестетичною:

— У мене обмаль часу!

— У мене теж,— приречено мовив директор,— через рік
мене знімуть.

- Гадаю, що раніше! — не розгубилася Марина Василівна.
- Ні. Маю карт-бланш на рік. Потім мене знімуть. А вас призначать. Є така думка.
- Чия думка?
- Конфіденціальна.
- Казки розказуєте?
- Казки розказують дітям. Дорослим лишається правда.
- Яка правда? — скипіла Марина Василівна.
- У даному разі сумна,— зітхнув директор,— в інституті розвал, а з розвалу не вибирають.
- Інтриги!
- Інтриги — то емоції. Є об'єктивний аналіз.
- Об'єктивний?
- Ваш відділ знизив наукову активність. Як доручити інститут тому, хто не втримав відділ?
- Не чіпайте мій відділ! — скрикнула Марина Василівна. Директор незграбно прийняв стойку «струнко».
- Яке втручання,— сумно посміхнувся тюхтій,— коли я громовідвід.
- Прощайте! — обірвала розмову Марина Василівна.
- Попрощаємося через рік... До речі, хто зможе замінити вас на відділі?
- Ніхто!
- Я згоден. Та коли ви скажете «ніхто» через рік, вас можуть неправильно зрозуміти...
- Марина Паллада грюкнула дверима.
- У відділі на неї чекали зацікавлені колеги:
- І як там камікадзе?
- Тюхтій! Розсівся в кріслі й куняє... Як оце ви! За п'ять хвилин — літучка. Звіти з нової теми. І без маніловщини!
- Поки фундаментальний відділ упрівав у малопріємній літучці, директор прийняв шефа прикладного відділу.
- Сідайте, Анатолію Степановичу,— запросив директор,— почувайте себе як вдома. Тим паче, що я теж тут гість, до того ж бажаний, не дуже, щоб дуже...
- «Метушливий він, несолідний. Балакун?» — подумав Анатоль Степанович, розкриваючи записник.
- Сховайте блокнот. Поговоримо як учений з ученим.
- Я звик занотовувати розпорядження.
- А я не звик давати розпорядження. І не звикну — дефіцит часу. Може, кави?
- Дякую, я не любитель кави.
- Тоді коньячку?
- Я на роботі не п'ю.
- А я остерігаюсь вдома. Щоб не травмувати сім'ю.

Анатоль Степанович потер лоба — доганяв думку директора.

— Може, закуримо? — далі припрошував той. — Є широкий вибір: «Ватра» — відганяє астму, гаванська сигара — прочитає мозок...

— Я не курю.

— Дещо прояснюється, — сказав директор, — тепер я розумію, чому саме до вас приглядаються там...

— Де — там?

Директор звів очі на стелю. Туди ж подивився Анатоль Степанович. Стеля була високою.

— Суто між нами, — попередив директор, — я вам нічого не казав.

— Але ж ви мені нічого й не казали!

— Йдеться про директорське крісло.

— Але ж у ньому сидите ви!

— А мали сидіти ви. Якби не влаштували довкола нього стриптиз.

— Я протестую! Я нічого не влаштовував!

— Не ви, то ваші колеги. Приймаю ваш протест, бо я — каліф на годину. Тобто — на рік. А потім прийде свій. Тобто — ваш. Хто саме, я натякнув. Але є список претендентів. І другою йде... Все! Я сказав більше, ніж міг...

— Мені важко з вами розмовляти, — зауважив Анатоль Степанович.

— А ви не розмовляйте. Їдьте на об'єкти — все вирішує результат. І остання, з вашого дозволу, порада: підготуйте собі надійну заміну. Щоб потім не тягнути два вози: інститут і відділ...

Своїм підлеглим Анатоль Степанович змалював директора дещо абстрактно:

— Загальні ідеї... Погляд у небо...

Але закінчив цілком конкретно:

— Відповідальних за об'єкти — до мене!

Зрозуміло, відбулася розмова і з третім провідним ученим. Шеф експериментального відділу від коньяку не відмовився, правда, зазначив при цьому:

— В порядку експерименту.

Експеримент затягнувся й набув, як часто буває, філософського відтінку.

— Що є фундаментальна наука? — пихкав сигарою шеф-експериментатор. — Все! Вона вже десь... не знаю де... у світлових роках! А прикладна наука? Тримається грішної землі. А що між ними? Експеримент! Все наше життя — експеримент! Так підніmemo...

Директор гаряче підтримав ці думки й разом виклячив

лабораторію для експериментальної перевірки своїх розрахунків.

— Хто я такий? — обнімав він приємного співрозмовника. — Я лакмусовий папірець. Строк цього папірця — рік. І вбирає він об'єктивний внесок відділів. Врахувати це треба тільки вам. І більше нікому! Глибоко між нами...

— Могила! — запевнив шеф експериментального відділу.

Через рік інститут відсвяткував свій великий успіх. На чільних місцях приймали поздоровлення Марина Василівна, Анатоль Степанович і шеф-експериментатор.

— Щось наш директор тримається в тіні, — зауважила Марина Василівна.

Анатоль Степанович промовчав, а веселий експериментатор рубонув:

— А нащо витикатися тимчасовому?

— Тимчасовому? — перепитав товариш з вищої інстанції. — Він мав карт-бланш на три роки, а навів порядок за рік...

— Не зрозумів?!

— І не зрозумієш! — сказав Анатоль Степанович, який все зрозумів.

— Я піду! — підскочила Марина Василівна, яка теж багато зрозуміла.

— З банкету?

— З інституту!

— Не поспішайте, — порадив Анатоль Степанович, — адже всі ми підготували собі надійну заміну, чи не так?

МІЖ НЕБОМ І ЗЕМЛЕЮ

Моя установа — на висоті. Дев'ять поверхів займаємо.

Мій кабінетик — на дев'ятому. Впріваю над документацією. Аж тут дзвінок.

— Андрію Степановичу?

— Так точно!

— Олена Сергіївна. З відділу кадрів.

Я одразу пригадав, скільки мені років.

— Олено Сергіївна! — кувікаю. — Я ще потрібний. От вчора керівник групи сказав: «А наш Андрончик — працівник! І не дуже поганий...»

— Не беріть дурного в голову! Тут інший привід: ви та я — комісія по перевірці дисципліни. Якраз пообідній час, подивимося, хто що робить.

— Слухаюсь!

— То чекайте біля ліфта...

— Вас зрозумів!

Вискакую до ліфта.

Загорівся червоний вогник. Їде Олена Сергіївна.

Хвилину їде... Другу... Третю... П'ять хвилин їде. А я стою.

— Андрію Степановичу! — зойк. Розпачливий і приглушений. Ніби з прірви.

— Я! Я Андрій Степанович...

— А я Олена Сергіївна! Застрягла! Між восьмим і дев'ятим поверхами...

— Натискайте усі кнопки! — раджу.

Пауза.

— Хутчії біжіть у відділ! — голосок із прірви. — Дзвоніть до господарчої частини!

— Вас зрозумів!

Гарячково гортаю службовий довідник. Ух! Господарча частина — дев'ять телефонів. Набираю перший, другий, третій...

Обізвався дев'ятий.

— Шо нада?

— Ліфт застряг! Між восьмим і дев'ятим поверхами...

— У Ватікан дзвонив?

— Ні,— кажу,— я атеїст. Мені не можна...

— А мені можна?

— І вам не можна...

— Пояснюю: тобі до мене дзвонити можна?

— Мабуть, ні...

— То чого ж ти дзвониш?

— Ніхто з ваших не відповідає...

— То ти крайнього знайшов?

— Я думав...

— Хай коняга думає. У неї голова велика...

Ту-ту-ту-ту...

Знову дзвоню. Перший, другий, третій... Четвертий озвався:

— Гальо!

— Ліфт застряг... Між восьмим і дев'ятим поверхами...

— Поздоровляю!

Ту-ту-ту-ту...

Набираю... Перший, другий, третій... Не відповідають. Четвертий...

Ту-ту-ту-ту...

Набираю. Довго набираю. Дев'ятий озвався:

— Що нада?

— Ліфт...

— А... Це ти? Робити нічого?

— Ніхто не відповідає!

— Бо працюють люди... Поки ти балакаєш...

Ту-ту-ту-ту...

Кручу диск. Мертво...

Містика! Шостий озвався!

— Ліфт застряг! — кричу.

— Не кричи, — відповідають, — криком не допоможеш.

— Я буду директору дзвонити!

Пауза.

— Думаєш, починить?

Я зацікавився.

— Мовчиш? Боїшся правду сказати?

— Яку правду? Правду яку?

— Що директор не починить...

— Не — не починить, а — не полагодить... — оговтався я.

— Дуже розумний? Грамотний?

— Грамотний!

— То йди і чини... Лагодь!

— Я вас...

Ту-ту-ту-ту...

Рву диск. Четвертий відповів:

— Гальо!

— Це я... Неграмотний... Ліфт застряг...

— Чули... От люди! Працювати нікому, а кататися всі охочі...

Ту-ту-ту-ту...

Так! Так. Так... Спокійно. Набираю...

Дев'ятий озвався.

— Пуся, — каже, — тут мені один шизофренік брякає...

— Я не Пуся! — кричу.

— А... Це ти... Що там з ліфтом?

— Застряг!

— І ніхто нічого?

— Ніхто нічого...

— А люди там є?

— Є. Жінка...

— Одна?

— Одна.

— Не задихнулась?

— Не знаю!

— От люди! Черстві... Безсердечні... Ти побіжи — перевір!

— Біжу!

— Отак би й зразу... Покеда!

Біжу до ліфта.

— Олено Сергіївно! — кричу. — Ви не задихнулись?

— Жартуєте? — голос з прірви.

— Які жарти! — волаю. — Госпчастина не кує й не меле.

Олена Сергіївна затихла. А потім порадила:

— Слушайте, Андрію Степановичу! Подзвоніть голосом директора!

Я знову побіг. Експлуатую телефон. Перший номер, другий, третій, четвертий, п'ятий, шостий...

— Вас слухають!

— Говорить директор!

— Ой! Ой-ой-ой-ой...

— Директор говорить!

Ту-ту-ту-ту...

Озвася дев'ятий:

— Шо нада?

— Пуся, кажу, — це директор.

— Паця! — відповідає дев'ятий. — Директор у Ніцці.

— Зам директора!

— Зам у Вінниці.

— Перший зам!

— Перший зам у Дарниці.

— А я...

— А ти брехун!

Ту-ту-ту-ту...

Дзвоню четвертому. Відповів!

— Гальо!

— З дирекції! Ліфт застряг!

— Ліфтами відає 444-18-09.

— Не відповідає.

— Мабуть, на об'єкті.

— Слушайте уважно! У ліфті — комісія по перевірці дисципліни.

— То хай посидять. Скоро кінець робочого дня...

— Ні! Треба випустити...

— Ну, дивіться... Вам видніше... Але як випустимо, можуть причепитися... Когось на місці не застати...

КОЛООБІГ ДІВЧИНИ У РОЖЕВОМУ КІМОНО

Дівчина у рожевому кімоно належала чорному токійському магу. А того, у свою чергу, прибрав до рук Тривушний, теж маг і чарівник. На цьому, власне, японська міфологія скінчилась, бо Тривушний походив з інших фольклорних джерел.

Щоправда, обличчя він мав пласке і незворушне, ніс нагадував вулкан Фудзіяму, й очі надійно примружені. Але ж полотняні штани! Таких оригінальних штанів, куди вільно могли втаскатися чогири середньостатистичні японці, годі й шукати у країні висхідного сонця...

Саме у кишеню-прірву всеосяжних штанів, закріплених паском на Тривушному Ільку Панасовичу, й шелеснув не так давно чорний магнітофон з фірмовою ознакою — дівчиною у рожевому кімоно. Електронна цяця прибула імпортом шляхом до рідної системи постачання, де жив, борюся і постачався Ілько Панасович. З рекламної касети кімоновий хор виспівував гречкосіяні пісні, що нагадали Тривушному про синю хату, покинуту колись між небом і степом.

Отож чорний маг випірнув уже в індивідуальному секторі — на кухні Ілька Панасовича. Тривушний призвичаївся підвечерювати у культурному товаристві перламутрової чарівниці, що рожево світилася на чорному тлі. Законна жінка затримувалася у своїй бакалії, законний синаша затримувався на своєму футболі, а Ілько Панасович зі схлипом чоломкався з чверткою, видобутою з туалетного бачка, кидав, як за плечі, цибулю й печеню, сало й бараболю, шпроти й бурячки, щось іспанське й щось іверійське, і, вже умлівши, штрикав кудись у клавішну поребрину мага, видобуваючи з безвісті незвичні, тонкокрібіні голоси:

Русе, русе серені-і,
Русе, русе серені-і,
Атотебе буда косі,
Какабуду сапрю носі,
Русе, русе серені...

Ілько-сан чмихав, хитав головою, підморгував дівчині у рожевому кімоно, його очі засвічувались синіми сполохами, скам'яніле обличчя розгасало, а міцний, як самосад, бас набирав оксамитових тонів, підтримуючи трепетне тонкоголосся:

Луже, луже зелений,
Луже, луже зелений,
А хто тебе буде косить,
Як я буду шаблю носити,
Луже, луже зелений...

Так було до того каламутного дня чи вечора, коли дівчина у рожевому кімоно пустилася магічного колообігу. Сонце червоно розжарювало хмарини над обрієм, а Тривушний важко, як комбайн по росі, сунув додому гармидерними асфальтовими гонами. Ще віддаля він брав на око свій блочний прихистоїк, бо той стирчав у небі, як чортів палець.

«Якби ж були хазяями! — розмірковував Ілько Панасович, втираючи щоки малиновим галстуком, який сміливо контрастував як з кропив'яною сорочкою, так і з білястими штанями, не кажучи вже про гірчичні барви черевиків. — Хазяями були б! Отоді перегягли б цей піднебесний вулик у сільський куток, та

поставили б не сторчма, а вклали на бік, та городів позаду нарізали — рук стачило б і на буряки, і на кукурудзу».

Він зітхнув і згадав матір.

«Хватить їй лазити рядочками, що стеляться листочками до колькок у попереці. Колись півгектара пололи, а ниньки до десяти гектарів набігає на одну ледь живу душу. Випишу до себе! Хай відпочиває, хай килими вибиває. І на розширення законно можна подати...»

Попід вуликом-висотником у миршавій зелені палісаду, безнадійно прикипівши до лави, дзижчали про щось своє бабусі у хустках-чорнобривцях.

— Доброго здоров'я! — обернулися всі як одна.

— Добраздра... — Тривушний надав ходу до парадного.

Але з-за спини долітало, липло:

— Основательний мужчина, все до себе тягне...

— А мій зятьок все з хати, все з хати...

— У мене теж невісточка, спаси й помилуй...

— А що я згадала, об'їждчика нашого, лупив усіх підряд і чим попало, то пика була, як у цього Тривушного, гейби й не луснула...

Ілько Панасович натиснув пуповину ліфта, аж пискнуло там. Поїхав на свій другий поверх (жінка смачно казала — «бель-ітаж»). Пораючись з амбарним замком, гнівався: «Плетухи перегиблі, іч — «пика» — про должносное ліцо!»

З передпокою рушив до вітальні, щоб на балконі насмикати з ящиківих плантацій свіжої городини. Але зупинився, відчув, що пахне смаленим, хоч в обличчя приємно війнув протяг. Відкинув плечем кухонні двері — осиротіло забіліло підвіконня. Дівчини у рожевому кімоно як і не було! А от шибки в обох кватирках були... Були акуратно вибиті, і до кухні пробиралася гілка грецького горіха, власноручно посадженого Тривушним під вікнами.

У мозку Ілька Панасовича прокрутилося малоприємне кіно: росте собі дерево з плодами й озоном, аж ось на стовбур виплигує хтось вертлявий, синій, підтягується, цокає шибки молотком, запеленутим ватою, чіпляє на палець з траурним нігтем мотузку, вивуджує гачком з підвіконня чорну скриньку і... І прости-прощай, мила дівчина у рожевому кімоно! Не так та дівчина...

Кіно увірвалося — продзеленчав дзвінок.

Тривушний відчинив, посунувся перед чимось вертлявим, але жовтим, замшевим і з великим чорним футляром. Жовтий з футляром без угаву торохкотів, відсуваючи хазяїна до кухні. Ілько Панасович упізнав музичного педагога з сусіднього під'їзду, який надокучав по телефону про щось імпортне, валютне, дефіцитне...

Мета недоречного візиту прояснювалася, але Тривушного чомусь тривожив грубезний футляр, де на здогад містилася велика скрипка, яку ставлять межі ноги, а потім нудно й безнадійно пиляють.

— ...буде еквівалент, — нарешті проклюнулися слова візитера. — Ви мені те, що до зарізу, я вам те, що в єдиному екземплярі. Айн момент!

Тут музичний педагог відкрив футляра й поставив на підвіконня (як знав!) магнітофон з дівчиною у рожевому кімоно. Дівчина перламутрово засяяла до Тривушного, і він безтямно відкрив духовку й дістав щось неймовірно, загорнуте у цупкий пергамент з шнурочками і печатками.

— Низький уклін, шановний! Ах, ви справжній маг і чарівник! — і музичний педагог щасливо розтанув.

Тривушний непевно усміхнувся до дівчини у рожевому кімоно й намацав клавіш. Почулося з розгону:

Фі-і-і... І-іх...
Какабуду сапрю носі,
Русе, русе серені...

Ілько-сан вимкнув магніфон, безтямно сягнув телефону і накрутив секретний код 02.

Ангели-хранителі не забарилися, і події розгорнулися у прискореному темпі.

Музичний педагог виявився одчайдухою: виказав усе одразу. Чорний токійський маг вкупі з рожевою гейшею потрапив до нього о 17 годині 00 хвилин за середньоєвропейським часом як презент від Мотрони Цезарівни Цесарської, зубного техника.

Презент не копійчаний, натякнули ангели-хранителі, й до того ж серед альтруїстів досі не було зафіксовано жодного зубного техника.

Музичний педагог зовсім запанікував і вщипнув музичну струну: виявилось, що він готує дочку зубного техника до вступу в музичне училище імені Людвіга ван Бетховена.

Знову прозвучав тактовний натяк, що плата занадто дорога.

— І зовсім недорога! — бовкнув інтелігент. — Дівиця глуха як тетеря!

Вчений музика тут-таки пожалкував, що не проковтнув язика, а язик тим часом зовсім розперезався й наплів сім мішків вовни щодо експансії глухих музикантів, яких породив і розбестив мікрофон.

— А Бетховен Людвіг ван? — відсторонено, ніби з нутрянного космосу, чув педагог власну скоромовку, жалкуючи, що не оглух. — Врешті-решт і він лишав цей світ, не чуючи жодного звука...

— Бетховен поза підозрою, — заспокоїли педагога, занотовуючи адресу зубного техника.

Мотрона Цезарівна Цесарська, як і очікувалося, показала зуби. Зуби були золоті, але голосок виявився сталевим:

— Не пам'ятаю ніяких магів і ніяких рожевих повій! У мене цих «пицалок» достобіса, — кинула вона тіль на японську електроніку. Й не втримала язика за зубами: — Всі хочуть жити, а що за життя без зубів?

Обминувши дипломатію, зубодарчу даму притисли музичним педагогом.

— Ну! — згадала Мотрона Цезарівна. — Потрібний кадр, пардон, — приемний чувачок. Давній клієнт, а ще — приперся у день свого народження. Як не привітати? Презентувала йому «пицалку», може, й справді з рожевою дівкою — лабухи до дівок охочі. Подарувала й забула!

Версію Мотрони Цезарівни щодо дня народження «кадра», «чувачка», «клієнта» та «лабуха» в одному лиці спростували паспортними даними музичного педагога, який безумовно народився, але необачно обрав для цього інший день та інший місяць.

— Не прискіпуйте до бабських слів! — захистилася дарувальниця. — Я мала на увазі іменини.

Подзвонили до служителів культу триєдиної особи.

«Біс нам у ребро, — по-світському відповіли звідти. — Таких богопротивних імен у святцях зроду не було» (музичний педагог звався Індрустрієм Діамаровичем).

І тут закон зблиснув міцними зубами:

— Громадянку Цесарська, ставимо вас до відома з відповідними наслідками, що чорний магніфон із перламутровою прикметою — дівчиною у рожевому кімоно — поцуплений з квартири номер вісім по вулиці Ентузіастів номер дев'ять орієнтовно між десятою й одинадцятою ранку сьогоднішнього дня поточного року нинішнього віку нашої ери.

— Футболіст... — просичала Мотрона Цезарівна. — Зараза...

Зв'язок між героями позаколгоспних полів, епідеміологією та криміналістикою дешифрувався у письмовому поясненні зубного техника:

«...підобідала бройлеровим курчам і позачергово прийняла викладача спортінтернату Лева Тиграновича Непарнокопитного, якому на тренуванні вибила зуби юна футбольна зміна, і домовилися про встановлення моста (зубного, а не транспортного), після чого клієнт буквально силою нав'язав мені цей чортів магніфон з рожевою японською бабенцією, а дурна сила цих фізкультурників відома всім, хоч на безкраїх сільськогосподарських просторах, і це теж усім відомо, робочих рук не вистача...»

Лев Тигранович Непарнокопитний, вгамовуючи травму анальгіном з шампань-коблером і натхнений вказівками грудастої писклявої дружини, облагородженої новинками фірми «Адідас», заклеював стіну широкоформатними фотохудожніми шпалерами з пальмами, кактусами, ліанами й ультрамариновою лагуною. На передньому плані фотоекзотики бавилися мавпи-дармоїди, найвертлявіша з яких чимось нагадувала супружницю тренера, хоч була, зрозуміло, з хвостом і без фірмового вбрання.

Саме на заключному етапі дизайнерських дерзань тренера з'явилися неждани візитери й представили розклеєному Левкові свої малопріємні мандати.

— Страсно сцясливий, — прошепелявив Непарнокопитний і затуманеним зором примітив, що тропічний настінний пейзаж

збляк, ніби вкрився інеєм, сонячна стежка перетворилася на битий, довгий-довгий мерзлотний шлях, а лагуну окупували тороси і айсберги.

— Сітайте, колехи.— запросив Левко і відчув, що вже сидить сам. Щодо «колег» виправдання було: свого часу, гецаючи на смарагдових футбольних газонах у біло-голубій формі, Непарнокопитний числився на ставці «виводящого службового собаки». Тільки-но Левко, переобтяжений замінами авто, збавляв футбольні оберти, як лунало нетактовне нагадування, що «виводящі службових собак» особливо потрібні на периферії, й саме відкрилася вакансія в районі торосів й айсбергів. Левко, який боявся псявір ще більше, ніж тренера, одразу набував піка спортивної форми і колошматив сітки футбольних воріт під ревище болільників і тифозі. Зрозуміло, Європу Левко знав вздовж і впоперек по різних фірмових «лейбах», а от в Японії не гостював, бо там з футболістом погано. Отож змовницьке підморгування болільниці у рожевому кімоно (чорний маг був виставлений на білу скатертину) не породило на перекособоченому ликові Левка Тиграновича жодних позитивних емоцій.

— Крадений,— лаконічно інформували прибульці.

— Брись! — наказав Левко рідній жінці, цікавій, як мавпа, демонструючи дещо вольові, але безумовно педагогічні здібності.

Жінка шелеснула до кухні.

— Красі вихофанесь... Тараня фофар...— розпочав пояснення громадянин Непарнокопитний.— Суці син...

З усіх зацікавлених осіб його найліпше зрозуміла, принаймні так здалося, дівчина у рожевому кімоно. Ще б пак — адже прояснювався перший крок в її магічному колообігу...

Отже, на ранковому тренуванні під мудрим керівництвом тоді ще зубатого Левка Тиграновича його кращий вихованець («красі вихофанесь»), таранний форвард («тараня фофар»), нащадок друга людини по жіночій лінії («суці син») лупив м'яча у білий світ зі своєї коронної позиції. Таке можуть дозволити собі (і дозволяють!) зрілі майстри, але не сопливі юніори.

— Вчись, оххламоне! — не витримав тренер. Витонченим фінтом він обійшов здібного оххламона і, наближаючись до штанги, наладнався «вистрілити» у ближній верхній кут. Але тут юний форвард ривком дістав наставника і в підкагі вибив м'яч. Тренер, як літачок вертикального злету, завис у повітрі, а потім зринув униз і смачно, з розгону, поцілував штангу. Плакали зуби...

Юні футболісти метнулися хто куди, капітан опинився у будці найближчого таксофона, зопалу набрав номер федерації і схвильовано повідомив:

— Наш тренер зіткнувся зі штангою!

— Ну і як там штанга? — поцікавилася федерація, але «швидку допомогу» прислала.

Куди забіг із переляку «красі вихофанесь — суці син», невідомо, але він повернувся на місце прикрої події з дівчиною у рожевому кімоно, прікріпленою до чорного японського мага.

Лев Тигранович уже встиг вичухатися під дією нашатирия й обережно перелічував поріділі клики.

— Не виганяйте! — упав навколішки заплаканий юніор. — Я не хотів... Ось подарунок... Від душі!

— Світки? — поцікавився тренер.

Зацікавлені юні свідки зрозуміли, що тренер спитав: «Звідки?»

— Тато дали... За спортивні успіхи...

Після оповіді тренера лишилося почути прізвище юніора-зуболома.

— Тривусний Миса, — не крився Лев Тигранович.

— Знаємо, — піднялися прибульці, — Тривушний Михайло Ількович, квартира з вікнами на горіх. Перепаде йому на горіхи!

Потому чорний маг посів своє законне місце у відомій кухні. Дівчина у рожевому кімоно винувато мінілася відсвітами повновидого нічного світила.

— Синок позичив, — повідомили Ілька Панасовича Тривушного, і в того сам собою розстебнувся пасок.

— Імітував крадіжку, — коротко лунали слова. — Здібний хлопчик. Далеко піде! Поки не зупинять... — на цьому й розклалися, зауваживши, що дефіцитний товар не варто тримати у духовці — можна вибухнути.

Грюкнули двері. Ілько Панасович рукам волі не дав — завадила жінка й мускулатура синка-акселерата, — але голос розпустив, як на грядках просто неба.

— Та я тебе, вишкребку...

Сусіди вимкнули телевізори, насолоджуючись повнозвучним першородним словом.

Синок теж слухав, аж поки не прорвався тонкодзвінно:

— І нічого, старе луб'я, теленькати по 02, коли сидиш на постачанні!

Ну, що відповіси дитяті?

АВТОМОБІЛЬ ПРОФЕСОРА КУКОВИЧА

Автомобіль — потім. І пов'язаний з ним професор Кукович — теж.

Спочатку про Ньютона. І про фрукти.

Так от, яблуко Ньютона — то міф. Навіть фольклор. І не фольклор навіть, а байка. Вигадка наукознавців. Ньютонового, зрозуміло, часу.

Тоді теж плутали науку з синекурою. А чого ж! Не святі дисертації ліплять. Притерся до чужого розуму, фундаментально хапонув термінологію — й катайся, як сир у маслі. А відкриття саме сяйне. Колись. Згори. А ще як нагорі — рука! Потягне за пшеничного чуба — й до вченої ради, і вже прогрес штовхаєш. Коліном. У який бік — невідомо. Наукова таємниця...

А Ньютон вираховував всесвітнє тяжіння суто математично. Без усяких яблук. Які там яблука — на сирих яйцях сидів. І на чай.

От шеф Ньютона — лорд Перегарст-молодший — справді куштував райські яблучка. Його висунули в науку з провінційної аристократії. Зранку лорд-висуванець давав прикурити своїм підлеглим ньютонам і відбував у яблуневий сад для проведення секретних експериментів. Лаборанток прихоплював. Теж, зрозуміло, підлеглих.

Якось, традиційно розперезавшись (камзол опинився на гілляці, а перука прикрила батарею шампанського), лорд-науковець запустив руку за пазуху чергової лаборантки. Юна леді виявилася дикою, й, тікаючи, трусонула яблуню. Прикладна наука свідчить: яблуко від яблуні не далеко падає. Отож нічогеньке собі яблуко мічуринського типу, грамів так на шістсот, бабахнуло знахабнілого лорда по лисині. Лорд завів очі попід лоба...

Де аморалка, там і збіговисько. Всім цікаво! І ревізія наче з-під землі виникла: грізні пери, лорди-хранителі круглої печатки, різні сери. Недовчений лорд на мить очуняв і шепнув Ньютонові:

— Виручай, козаче...

Ньютон не забарився і проштовхнув своє відкриття. Коректну формулу він підкріпив наочним прикладом: падаючим яблуком і травмованою лисиною шефа. І дотепер вчення про всесвітнє тяжіння називали б законом лорда Перегарста-молодшого. На щастя, батя юної дикої леді теж виявився лордом, причім вищої тарифікації, і відкриття по справедливості увіччилося ім'ям Ньютона, а лорда-висуванця перекинули до системи шекспірівських театрів...

На голову професора Куковича зринуло з височини не яблуко — спікірував дозрілий каштан. І ледь не влучив. То вже було б занадто!

Зранку шеф — з ранніх, пробивних, невблаганних — виволочку влаштував:

— На чому, власне, ви штани протираєте?

— На стохастичних рівняннях, власне, голову ламаю,— відповів професор.

Тому, хто знає, що таке стохастичні рівняння, пояснювати не варто. А тому, хто не знає, пояснювати не варто й поготів.

Шеф знав усе. А хто все знає, той нічого не знає. Тому й прозвучало звичне:

— У космосах ширяєте, а моторчик якийсь, щоб торохкотів собі без усяких запчастин, видумати несила.— І додав:— Що з вас візьмеш, коли навіть власне авто примудрилися посіяти... Йдіть!

І професор Кукович пішов з рідного інституту «Наш інтеграл» до стоянки службового автобуса. А тут і каштан нагодився... Луснув попід ногами, звільнився від голчастої шкаралупи і пострібав-покотився геть. Професор мимохіть прослідкував траєкторію відскоку і мимоволі збочив з наміченого шляху. Слідом за каштаном. Той закотився під колеса неприїтного «Жигулька».

Професор тричі обкрутився навколо машини, аж поки здогадався глянути на номер. І прийшло відкриття! На грані фантастики. Це була його машина!

А два з гаком дні тому теж було відкриття. Відкрили гараж професора. Відкрили з «Жигульком». Закрили без. Вночі, мабуть, діяли. Бо вранці, вивільнивши скоби від замка,— цілого-цілісінького, замкненого на два оберти,— професор наштотхнувся на вакуум. Машина розтанула. Анігілювала.

Професору одібрало мову. Зате його дружина зчинила крик по телефону, натискаючи на слова «професура обурена», «інтереси науки» та «сказитися можна».

Експерти прибули й обслідували замок.

— Нащо злодії порожній гараж зачиняли? — гадав перший експерт.— Садисти!

— Фактор часу. Машиною не щодня користуються. Замок не збитий — і порядок! — розмірковував другий експерт.— Психологи!

— Ключ при мені,— допомагав, як міг, професор.— І як відімкнули?

— Такі замки відмикаються будь-яким гвіздком,— заспокоїв перший.

— Ну-ну, не будь-яким, а тільки з головкою,— уточнив другий.

— А хіба бувають гвіздки без голови? — подивувався професор.

— Бувають,— відповів перший.

— План-вал-халтура,— пояснив другий.

— Коли чекати на машину, — нетерпеливилось професорській половині.

— Записуйтеся на нову, — порадили експерти.

І теж розтанули...

Професор Кукович зробив ще одне коло біля пропажі. Непевно простягнув руку. Клац! Як завжди — незамкнено. І ключ запалювання стирчить — як завжди. І завелася машина — не як завжди — з першої спроби.

«Слава каштану! — радів професор, виїжджаючи на стрімке шосе. — Вчасно впав. Мов яблуко Ньютона».

Машина набирала швидкість.

«Віват міліції! — професор відчув, що полюбив міліцію. — Знайшли, затримали, відібрали! Може, навіть, з перестрілкою... І на роботу доставили. Без нотацій, штрафу, казуїстики. От вам і міліцію! Не лише сюрчить...»

Сюркнуло. Засюрчало! Та ще як! Треллю, мов дреллю. З виляском!

Вічним поглядом Кукович уловив смугастий дрючок попереду офіційного кашкета. І вчинив, як усі автолюбители. Спочатку натис на гальма, аж вклонився. Потім індіферентно покрутив головою: «Кому свистять? Кому завгодно, тільки не мені...» — й тут-таки дав чортів педалі газу. Такі дії, мабуть, замішані на генетиці: чи не спадок то давніх, але пам'ятник зустрічей із Соловейком-розбійником?

Машина летіла вперед, трелі стишувалися позаду. Нумо, дожени! Ніхто не наздогнав. Зелено миготіли перехрестя, машина вдоволено шурхотіла, а душа співала, аж поки перед людною площею не зблиснув червоним циклопичним оком світлофор. Професор загальмував, пропускаючи метушливих двоногих, замуликав пісеньку... Пісенька, безперечно, була популярною, бо кілька тихих перехожих одразу стрибнули до машини... Надійні руки затулили професору рота, розлучили з кермом і урочисто внесли наукову індивідуальність до скляної будки...

— Приїхав, цигане... — привітали там. — Признаватись будемо?

Професор Кукович намагався щось пояснити. Але заплутав усе остаточно. Всі оті «гараж замкнений, а машина — тю-тю!», «тракторія каштана», «дивлюсь, а вона стоїть», «дякую всім, хто провадив розшук!» викликали життєрадісний сміх з переходами у регіт. Врешті-решт професор аналітично поставив себе на місце невдячних слухачів і зрозумів, що пояснення звучить вкрай непереконливо і навіть дико, а негайне відокремлення його персони від здорової частини суспільства з погляду формальної логіки можливе, бажане і навіть необхідне. Але

ж мав бути якийсь невідпорний доказ! Між сплутаних, гарячкових думок чомусь зринув босяцький мотивчик повоєнного дитинства:

Обгоріло тело молодое,
А во рту документи нашли...

— Документ! Ось посвідчення...

— Ти диви!

— А в документі я, тобто — фотографічний відбиток з мене!

— Не схожий. У професора очі, як цвяхи. А у тебе бігають...

— Бо хвилююсь!

— Атож! Як не хвилюватися: і машину поцупив, і посвідчення свиснув.

— Посвідчення моє!

— А машина?

— Теж моя.

— А очі?

— Очі мамині, зеленкуваті, а в батька були, як антрацит...

— Ну, а в циганів які? У батечка пішов...

— Я не циган! Я професор!

— А серед циганів професорів хіба нема? Та щоб знав, професори мудрі. Й працювоти. А ти нахабний. І лінкуватий. Три дні мав, а машину не перефарбував, номери не змінив...

— Згадав! — осяяло Куковича.

— Отак би й зразу. Спершу спільників своїх давай.

— Не дам! Нема... Двоє ваших у мене були: один з університетським значком, а другий засмаглий!

— Ти диви...

Той, що з університетським значком, з'явився швидко.

— Застібуйте, хлопці, кобури... Аксиома: це професор. Теорема: як з'явилася машина? Потрібен ключ до розв'язання.

— Ключ у того, хто пригнав машину до інституту, — оговтався професор.

— Браво! — схвалив той, що з університетським значком. — Ваше найближче оточення: друзі-жартівники, колеги-недоброзичливіці, дружина-супружниця, діти, веселі й винахідливі, — всі поза підозрою. Так?

— Так.

— Сусідній гараж належить вашому шефові. Так?

— Тс-с-с... Не чіпайте шефа... Тс-с-с...

— Шефа боятися — на роботу не ходити... Отже, прокручуємо все спочатку: пропажу виявили у вівторок вранці, у понеділок машину ви не брали, а в неділю...

— А в неділю брав. До тещі їздив. Я поважаю тещу.

— Тещ поважають усі, крім гумористів, — тер скроні той, що

з університетським значком. — Отож маємо: неділя з машиною і тещею, понеділок — без машини. Зосередимося на понеділку. Чому не взяли машину?

— Мабуть, тому, що в понеділок була конференція.

— Де логіка?

— У звичайні дні їздиш спокійно. Можна й на своїй машині.

А як конференція чи нарада — краще на службовому автобусі.

— Чому?

— Надійніше. Машина може зламатися...

— А службовий автобус не може?

— Може. Але там шофер-професіонал. Петя. До того ж, як щось трапиться, не один запізнишся, а в складі колективу...

— Гм... Є логіка. Так. Понеділок. Конференція. Службовий автобус. Може, в автобусі з кимось віталися, розмовляли?

— Важко згадати... Автобус переповнений...

— Ви сиділи чи стояли?

— Стояв. Я завжди стою: у нас наука наполовину жіночої статі.

— А з конфереції теж на службовому їхали?

— Теж! З колегами вийшов, думками обмінювались, а Іванова в автобусі двері притримувала, могутня така дама, з мого відділу.

— А вдень нікуди не виїздили? На обід, скажімо?

— Ні. У перерві каву пили. У відділі. З бутербродами...

— Отже, маємо такий бутерброд: у неділю ви їздили до тещі, у понеділок машина була в гаражі, у вівторок виявили крадіжку, а в четверг машина сама підкотилася до інституту й припаркувалася десь біля каштанового дерева. Там стоянка?

— Ні. Там моріжок. Але там ставлять усі.

— І ви?

— Я теж. Разом з усіма.

— Зрозуміло. Як у вас з пам'яттю на цифри?

— Ніби все гаразд.

— Тоді слухайте. У неділю, після тещі, ви завели машину до гаража. Попереду — робота. Понеділок попереду — важкий день. А ще конференція. Як не глянути на бензомір, га? Може, бензин на нулі?

— Глянув. Було півбака.

— А поруч — спідометр...

— На спідометрі було 24 тисячі 982 кілометри 100 метрів, — чітко, як студент-зубрило, відповів професор.

— Браво... — тихо, ніби боячись сполохати щось таємне, шепнув той, що з університетським значком. Зірвався на рівні й побіг до арештованої машини.

Повернувся і міцно потис руку професора Куковича.

— Прокручуємо версію. Суто математично. За спідометром...
— Виходимо на слід? — здогадався професор.
— І беремо голими руками, тобто голим розрахунком.
— Невже?
— Вже! Скільки кілометрів від гаража до інституту?
— 13 кілометрів 100 метрів.
— Зараз на вашому спідометрі 25 тисяч кілометрів 200 метрів.

— Отже, машина пройшла після крадіжки 18 кілометрів 100 метрів,— одразу видав розрахунок професор.

— Ні! Відніміть ще 5 кілометрів, щойно подоланих вами від інституту до поста ДАІ.

— Маємо 13 кілометрів 100 метрів,— підсумував професор.

— Тобто шлях від гаража до інституту в один кінець.

— Що ж виходить? — розгубився професор.

— Виходить, що зловмисник (або зловмисники) вивів (або вивели) машину з гаража тільки для того, щоб доставити її в інститут і приткнути поблизу каштана. Причём пилюка на вашому «Жигульку» мінімум триденної давності, певен, що експертиза це підтвердить. Отже, машину пригнали не сьогодні, не вчора, навіть не позавчора, а десь у ніч з неділі на понеділок. Скажу ще точніше: у понеділок вранці.

— Хто пригнав?

— Тримайтесь за стілець, професоре! Ви пригнали...

Поки Куковича делікатно ляскали по щоках, виводячи з глибокої задуми, поступило свідчення інститутської вахти: сірий «Жигульок» у понеділок стояв аж до вечора, а вночі невідомо, бо страшно.

Вихід професора з трансу супроводжувався вигуком:

— Все може бути!

Той, що з університетським значком, пояснив:

— Ви зосередились на конференції. У гаражі діяли автоматично. Машину вивели завчено — маршрут накатаний. Після конференції, в оточенні немоторизованих колег, пройшли повз свою машину і разом з усіма вскочили до службового автобуса. Не дивно, що наступного дня гараж виявився порожнім. Та дивно, що ви потім не помітили свою машину на моріжку...

— Хто ж роззирається, коли поспішає на службовий автобус? — буркнув професор.

— Логічно! Але штрафу не минути...

— Логічно,— погодився професор.

— А за плідну співпрацю дозвольте вручити сувенір,— підсолодив той, що з університетським значком.— Дарую замок з шифром. Гвіздком не розколупаєш...

Професор Кукович поставив машину в гараж і зрозумів, що

це надовго. А як зрозумів, згадав про сувенір, швиденько повернувся до гаража, навісив секретний замок поверх старого, ненадійного і накрутив шифр.

Вранці професор бадьоро біг повз гараж до стоянки службового автобуса. І перестрів шефа, який несамовито гамселів ломом у свою моторизовану стайню.

— Що сталося? — зупинився професор.

— Якийсь ідіот причепив мені свій замок! — лютував шеф. — З секретом, щоб його...

Кукович похолов, помітивши свій сувенір на чужих воротах. Але переборов себе. Зауважив:

— Примітивний шифр...

— Примітивний?! — запінився шеф. — То спробуй, застосуй своє рівняння!

Професор глибокодумно прокрутив цифровий баранчик, безшумно зняв замок і, не чекаючи на подяку (від такого діждешся!), побіг своїм шляхом.

— Ньютон... — видихнув шеф услід.

АФОРИЗМИ

Йде така гризота совісті, що від неї самої мало чого лишилося.

Бумеранг — це стріла сатирика.

«У ногах правди нема!» — приповідав Прокруст.

Свята простота: «Йй-богу, бога нема!»

Не май сто карбованців, а май сто друзів, у яких і візьми по карбованцю.

Одноголосий плюралізм.

Наша літературна молодь досягла розквіту біологічного згасання.

Ректифікація договору.

Епітафія: «Розчавлений при зіткненні думок».

Епітафія: «Повісився на власних рогах».

Є людиноподібні мавни і людиноподібні люди.

Четвертий блок комуністів і безпартійних.

Язык до Києва доведе. Або до Магадана.

ВИЩІ І НИЖЧІ

Не дивилися ми на звичайну людину. А вона на нас. Бо кепка злітала. Поскільки ми вище.

Аж тут — демократія. Крик, гвалт. Що вищі члени відірвалися. Від скромного трудівника.

І верховна думка: придивіться, возз'єднайтеся.

Справді... Людина не гвинтик. А шуруп! Теж щось шурупає.

Треба придивитися. І без усяких вказівок. Бо є така вказівка.

Ага! Ось непримітний. На плечах — зіжмаканий блузон. І голова. Зате груди випинаються. Лопатками на спині. Звичайнісінький. Кажуть, зірок з неба не знімає.

А нащо їх знімати? Уже дознімалися. Всякі чорні діри, однакостайні паради планет, різні білі плями. То до бога вибухи підкидають, то до чорта землетруси опускають. Зірок не видно.

А може, цей — у зіжмаканому блузони — сам зірка?

Прослідкуємо траєкторію.

Ось він чкурнув зі служби. І відразу розправив плечі.

Та що плечі! Засяяли очі!

В очах — питання. Щось захмарне, неперехідне, вічне.

І ось він уже атакує гастроном. Прикро... Бо проза...

Ні! Поезія! Ось він виник, матеріалізувався. І де матеріалізувався — перед храмом духовності. Рішуче переступає поріг бібліотеки. Зараз він припаде до джерел інтелектуалізму. Посперечається з К'єркегором, додумає гамлетівське питання, зігріється Сквородою...

Саме так! Ось вийшов з бібліотеки наш непримітний. А в очах — зорі. Ніякої рефлексійності, сублімації, амбівалентності.

Він увесь — рух і дія.

Розрізає плечем примітивне жіноче збіговисько біля виносної торгівлі. Ех! Молодчики! Невже вас засліпили банальні сардельки, коли навкруг стільки духовної їжі? І все ж він великодушний: найвродливіший — символічний поцілунок, наймодерніший — примружений погляд. Так, жіночки, він лишає вам надію... Колись... Десь... Під органні акорди...

От вам і рядовий, от вам і непримітний!

Як він іде!

Розкуто, волелюбно.

І розступаються навіть нахабні акселерати. Взяти хоча б цього — ніби з журналу мод — взяти б за петельки і прикласти навощеним тім'ячком до гранітного п'єдесталу поета. Як його... геніального... прізвище призабулося.

Ні! Це не педагогічний метод. Юна пиката зміна вразлива. Сама може прикласти. А поетові все одно. Він гранітний.

А наш непримітний іде.

І зіниці йдуть по орбітах. Щоб уповні ввібрати світ і всесвіт.

Він прагне спілкування. А всі поспішають. а наш вихоплює з натовпу якогось дідуса. Мудрого склеротика.

Обіймає його. Притискає до грудей. І саджає в урну. Це гумор такий. А дідусь гумору не розуміє. Бризкає слиною. Лається як завклубом. Нащо так хвилюватися? Адже можна потрапити до іншої урни...

А наш пре, як ураган.

Рішуче, напрямки.

Очі його туманіють. Від мрій? Високих, піднебесних...

Він іде...

Ні! Вже не йде. Бо втратив рівновагу. Голова падає на груди. Від думок? Навіятих у бібліотеці?

І ось він поточився.

Невже стрес? Від філософської перенапруги?

А він падає на клумбу.

І згрібає під голову багряне листя...

А в дальньому закапелку бібліотеки гірко ридала стара бібліотекарка, яка надибала між томами Шекспіра і Шеллі випорожнену ганебну пляшенцію.

М'ЯКА ПОСАДКА

У загін космонавтів підкинули мило, «stainless», лосьйон та деякий інший вузький асортимент широкого вжитку.

Децицію дефіциту по-братерському відважили орбітальному екіпажеві, який метлявся над океанами і континентами, спостерігаючи життєвий і військовий рівень країн антинародної демократії. Антинародний життєвий рівень, на відміну від нашого, був відмінним, а військовий — паритетним, а тому на орбітальному комплексі хлопці комплексували, тим паче що остання космозйомка чужої нам хлібної ниви чарувала, а нашої розчарувала, крім української пшениці, яка дала багатющій врожай, щоправда, на території Канади.

Отож дефіцит запакували у космічний грузовик, щоб якимось розрадити орбітальників, і тут доля всміхнулася Іванові, вічному дублеру. Так сталося, що весь космічний загін розічхався під осінні дощі, які до того ж змили невідомо куди антишмарктивні препарати. Врешті держбезпека відшукала ліки у підсобних та заїржавілих з весни вагонах, але це вже через півроку, а поки що Іван, який чхати хотів на всі пчихи завдяки волячому селянському здоров'ю, вмотивувався у кабіні й попер цінний вантаж на орбіту.

Стикування, передача подарунків, розстикування пройшли успішно, як брехня по селу, але у зворотній мандрівці космічний грузовик чомусь проскочив задану йому траєкторію.

— «Дефіцит-перший»!, «Дефіцит-перший»! — кодом викликав Івана стривожений Центр.— Бери управління на себе, переходи на запасну траєкторію і сідай, де сядеться, але в межах священних кордонів!

— Та якось сяду,— розважливо відповів Іван.— Бо як не сяду, сядете ви...

— Ну-ну, ти не дуже! — ще більше розхвилювався Центр.— ті часи минули...

— А репресарію лишаються навіть у часи пізнього реабілітансу,— докинув космонавт.— Їм і за демократії когось їсти треба...

— Ма-ал-чать! — прорвався у космос секретний солдафонський бас.

Корабель струсонуло.

— Приберіть цього зарізяку, бо дзуськи повернуся на Землю,— розперезався Іван у безпартійному космосі.

— Він уже пішов! — похапливо доповів Центр.— На пенсію. Персональну.

— Кобила з воза, на бабі легше... Повідомте дату випуску корабля.

— Двадцять дев'яте грудня,— без затримки видав інформацію Центр.

— Ну, все ясно, як божий день, кінець року, хлопці поспішали з планом,— проаналізував критичну ситуацію Іван.— Керму на Полісся, поки цей страхоліт не розвалився...

Розрахунок Івана по-своєму був ідеальний. Про всяк випадок він скерував корабель ближче до рідних могил і разом уникнув можливості булькнути на якусь дно, бо меліоратори так осушили болота, що й джерел не лишилося, отож молодіці брали водні перешкоди, не замочивши подолу, а кури переходили річки вброд.

Хай там що, а Іван хвацько проорав щільні шари атмосфери і надійно сів. Як не раз бувало і в докосмічні часи.

Засоби масової інформації повідомили, що він здійснив м'яку посадку в точці, близькій до розрахункової, і стан космонавта нормальний.

Ці бадьорі рядки містили стільки ж інформації, скільки й класична телеграма:

«ДІДУСЬ ЗАХВОРІВ ПРИЇЗДІТЬ НА ПОХОРОН».

Марно перепитувати, чи живий ще дідусь, бо відповідь буде у тому ж дусі:

«ПОКИ ЩО НІ».

Подібна інформаційна насиченість є основою всіх офіційних повідомлень.

«М'яка посадка» означає, що космонавт у підсмаженій капсулі зі страшною силою бебехнувся об рідну землю, «точка, близька до розражункової» засвідчує, що спечене космічне яйце гепнулося чортибатьказна-де, а крапка після «стан космонавта нормальний» є виправленою комою, за якою неважко вгадати продовження: «завдяки неабияким зусиллям лікарів».

Отож Іван, не так здоровий, як живий, відкрив люк з піснею «Розпрягайте, хлопці, коні...» і несподіваним приспівом: «На пыльных тропинках далеких планет остались не наши следы».

Не встиг космонавт, радіючи, мов дитя, вдихнути на повні груди цілюще повітря, настояне на нуклідній глиці, як над ним виникла препаскудна пика. Під розплесканим носом відкрився щербатий комунікативний отвір, пролунав переможний зойк, а затим люк хряпнув, і пика, зрозуміло, щезла, хоч і залишила у капсулі знайомих до болю амбре.

Вдруге відкинути люк у Івана не стало сили.

Однак визволили його швидко.

— Пошукова група! — доповів офіцерський кашкет.

— Який вишкребок мене замурував?! — гримнув Іван.

Кашкет задумливо втупився у небо.

— Не намагайтеся виглядати розумним, адже ви офіцер! — напосідав Іван.

— Це з місцевих, — неохоче признався пошуковець. — Першому, хто вас побачить, пообіцяли золотого годинника, то дядько підстрахувався, щоб добігти за нагородою...

У коментарі космонавта було присутнє слово «мать».

— До речі, про матір, — перехопив ініціативу офіцер, — до вашої хати звідси сто кілометрів.

— Ти ба! — зрадів Іван. — Гайда туди!

— Нікак нет! Наказано в облцентр. А на вашу хату вже висадили телесобачення, трохи вертоліт у багні не втопили...

Завдяки героїчним зусиллям телевізійників, які навели відеоміст над непролазним місивом поліських доріг, Іван таки виїшов через кілька днів на рідне гніздо.

У телевікні він побачив батьків, які благочинно сиділи на призьбі в оточенні місцевої влади, переляканої малоприємним наближенням до вищих сфер.

І село побачило на виносному екрані свого героя серед осіб великого обласного, а то й республіканського розуму, а також різномасної журналістської тічки.

Іванові здавило груди, і він почав, як у воду шубовснув:

— Ну от, мамо й тато, от я і злітав до далеких зірок. Кланяюся вам і бажаю сто років життя!

Батько зняв вічний кашкет-восьмиклинку, але рота розтули-ти не встиг, бо мати, хоч і була тонка на сльозу, а свого не попустила, прорвалася скоромовкою:

— Це тобі, синку, уклінно дякуємо, що злітав до тих клятих зірок, бо як взнали тутешні, куди ти видряпався, то напереді ми кинулися помагати, а до того й холодної води допроситися було марно... Так що живи, синку, вік і більше, а за твоєю спиною і ми як-небудь проживемо!

— Дякуючи партії та уряду! — нарешті докинув батько.

В голові Івана переплелися всі інструкції, і він утнув людське вперемішку з офіційним:

— Спасибі, мамо, що, дякуючи партії та уряду, ви спородили мене на цей світ, і вам, тату, спасибі!

— Нема за що! — резонно відповів батько.

— Як нема за що? — вчепився за останню репліку космо-навт. — Якби не ви, не школа, не комсомол, не армія, то чи став би я, так би мовити, соколом...

— Нікада! — підтримав зворотний зв'язок батько. — Кланяй-ся, синку, що не місиш з нами грязюку, всім кланяйся, бо не послужиш чортові, не послужиш і богам!

Запахло смаленим. Журналісти пожвавішали, а на почесних лицях проступила деяка, не властива їм задума.

Поки Іван збирав докупи розхристані думки, мати не забари-лася поперед батька:

— Ти вже не літай на небо, синку, хай інші спробують, бо страх як за тебе напереживалися, тим паче з нашої хати-задрипанки лялечку зробили, не повіриш — піврайкому, як чорногузи, на даху вовтузилися, шифером перестеляли, дякую-чи па..

— І особисто першому секретареві райкому! — підтримав ідеологічну ноту батько.

— Та вже ж, — не перечила мати. — Це ж він, наш рідний перший, розпорядився, щоб нужник на цегляний туалет заміни-ли, аби почесні гості не провалилися. Душевний чоловік наш перший, хоч і новенький, його до нас у район з обкому вигнали за злоупотреблення...

— Годі вам, мамо! — спробував узяти кермо на себе Іван, фіксуючи бічним зором спохмурніння почесного офіційного почту.

— Справді, розбалакалася! — вступив батько. — А тут не-відкладна справа. Ти б шепнув, кому треба, синку, щоб якоесь послаблення вийшло поголовній боротьбі за свіжу голову, бо й міліція вже втомилася, зранку на ногах не тримається. Оно сусіди прибігли, дві сулії вгатили за твою благополучну посад-ку, а кум Аристарх Владиленич, який тебе віжками нижче

спини вчив на сокола, з ходу вжер п'ять гранчаків і не поперхнувся, а це ж, вважай, тільки початок...

Івана гойднуло, та зусиллям волі він вилузався зі стану невагомості.

— Мамо, тату і вся шановна громадо! — ревно в космонавт. — Я радий, що здійснив свій політ у час перебудови, яка зніме всі перекоси й перегини і закріпить їх... тьху!.. і подолає їх у новій Конституції!

Батько не забарився:

— Що я скажу про Конституцію...

— Помовчте, тату!

— А ти мені рота не затакай! Бо чим я тебе породив, тим я тебе і вб'ю!

— Ну, тату, ви даєте...

— Не я даю, сину, Конституція все дає, і гарне і не дуже. Оно голова колгоспу нашого два інфаркти переніс, а жодної спідниці не пропускає, пожаліли б себе, кажу, Іване Абрамовичу, а він печально відповідає: «Що ж поробиш, коли в мене така конституція...»

Підступні телевізійники тут-таки показали голову колгоспу, який поволі випадав з районної президії на розгаслу землю.

Іван схопився за голову і простогнав:

— Хоч щось святе лишилося, рідні мої, бодай вам...

І тут мати виручила сина, вигукнувши піонерським голосом слова, назавжди вбиті у її дитячу голову під час голодомору:

— Слава великому Сталіну від українського народу!

На цьому екрани погасли, як потім пояснили, через технічні неполадки, що виникли за межами області, здається, в Італії. Може бути, бо там знову вибухнув вулкан Етна, бешкетливий характер якого відомий усім ще з часів Енея.

АФОРИЗМИ

Друга не можна купити. Зате можна продати.

Похований у виборчій урні.

Я двічі був близький до комунізму: один раз у спецрозподільнику, другий раз — у котеджі американського робітника.

«Думати треба!» — приповідав кат, відсікаючи чергову голову.

Офіційна хроніка: «Звільнити міністра охорони здоров'я України у зв'язку зі станом здоров'я населення України».

Краснобай — це бай, який перейшов на сторону революції.

СПОЧАТКУ

Поема прози життя

Якось-якось...

Гах!

І вгатили у рідне залізччя імпортний електронний мозок.
Кувалдою.

Від цього наш апарат розумнішим не став.

І відтворить ту ж кувалду.

Тільки вдвічі більшу.

І взагалі — найбільшу в світі.

На душу населення.

І на його голову.

А що поробиш?

Є залізний план.

Нема умов.

Справді — з умами у нас не дуже.

Зате з кувалдами — куди тому Заходу!

Інша річ — японці.

Примружились — і з кількох наших кувалд броненосець
зрихтували.

А захід загниває.

Від добробуту безробітних.

Інша річ — у нас.

Суцільний рай.

Від райкомів до райрад.

І всі засідають.

А так безробіття нема.

Як і добробуту.

Якось-якось...

Гах!

І шабаш.

І — на прохідну.

А там стіною правлінці.

Агітатори.

Говоряки.

Їх більше.

На кожного раба — два прораба.

Отож загнали нас у червоний куток.

Сірий від пилюги.

Щоправда, плакати червоніють.

Від сорому?

А на плакатах — червонопикі амбали.

З гаслом:

«Все ближче далі комунізму».

Пикаті ближче.
А ми далі.
А ми — у кутку.
Якось-якось...
Гах!
Це адміністрація.
Кулаком по столу.
Мовляв, слухайте, урвители!
І радійте.
До нас прибув рукою водящий.
А той — ніби народився у президії.
Голова як у Плеханова.
Як у Плеханова черевик.
Воно й не дивно: ідеологія — наука не дворянська.
Видно, що вийшов чоловічок з народу.
І хрін туди повернеться.
Зате який лоб!
Непрístupний.
Очі ховає.
Як підпільник.
А з-під лоба гляне — хоч скачи у воду.
Коротше, як намальований.
У «Перці».
Зате фігура!
Монумент.
Невже на собачій ковбасі та хімічних овочах так відгоду-
вався?
От фрукт!
Не дай боже, гарикне:
«Руки вгору!»
Одразу піднімемо.
Одразу проголосуємо.
З відразою.
Але одразу.
Натхненно і повсюдно.
З невідомим людству шостим почуттям.
Почуттям глибокого задоволення.
І головне — одностайно.
І за все що завгодно.
Бо він — слуга народу.
Спробуй не прислужитися слугі!
За ним — органи.
Дивна річ: у нормальних людей живородящі органи.
А у нас — репресивні.
Якось-якось...

Гах!

Це під керівною вагою (живіт як кормозапарник) вистрелила розсохла трибуна.

Як трибунал.

І рукою водящий видав:

— Дозвольте мені дозволити собі висунути від нас ваш патріотичний почин: жодного відстаючого передовика поруч!
Ще тісніше згуртувавшись...

Аж тут майстер серед рядів підскочив.

«Золоті руки».

У нас не один такий майстер.

Але в інших руки трусяться.

Підскочив майстер і вривав:

— Скільки живу, щодня чую: «Ще тісніше згуртувавшись...»
Куди ж — ще тісніше? Адже задавимо!

Рукою водящий клацнув челюстю.

Як ключ крутнув.

У камері.

Якось-якось...

Гах!

Це трибуна сплющилась.

Під кулацюрою.

Керівною.

І крик:

— Дисидент! Кузькину мати! Зрілий соціалі-зм! Перегідра твою...

А майстер і собі затявся:

— Сам скотомогильник! За дев'ятьми ворітьми гавкнеш!
Разом зі своїм недозрілим...

У рукою водящего челюсть відпала.

А кілька заводських ветеранів, які пройшли всі етапи великого шляху, аж до колимського включно, негайно побігли здаватися у Контору Глибокого Буріння.

Якось-якось...

Гах!

Це телевизор сам собою увімкнувся.

Мабуть, теж з переляку.

А у телевизорі — якась революція.

Невже у пригнобленій республіці Кораловий Риф?

Як не дивно — у нас.

Квітневі тези!

Перебудова!

Прискорення!

Ми тут-таки перебудувалися — і президія позаду опинилася.

Зрозуміло, перелякалася.

Лапнула ближче до серця.
Де задня кишеня.
Бо там — найдорожче.
Спецталони.
А ми тут-таки прискорилися — і проскочили комсомольську
прохідну.
Тобто, дірку у паркані.
А президія не встигла.
Бо центральну прохідну звикла проскакувати.
Достроково.
І з трудовими дарами.
А тут застрягла трудовим мозолем.
У дірці.
Контроль і прихопив крайніх.
А президія вся у хабарах.
Як Рябко у вістюках.
Бо співанку не так переспівали:
«Сміло, товариші, в руку...»
І пішло, і поїхало.
Гласність!
Правда у «Правду» проскочила.
Демократизація!
Думали, що плебісцит — то ханига під парканом. А виявило-
ся — голос народу.
Ми ще прискорилися.
Але зачепилися.
За наш високий рівень.
Голими п'ятками.
І закінчили прискорення.
Якраз у хвості більш-менш цивілізованих держав.
Впритул за пригнобленою республікою Кораловий Риф.
А все ж вдихнули свіже повітря.
Якось-какось...
Гах!
Чорнобиль бабахнув.
Вдихнули свіже повітря.
Чорнобильське.
Аж пісня розляглася:
«Ой ви хлопці, українці, ні в кишені, ні в ширинці...»
Хто винен?
Тільки не слуги народу.
Бо у них все персональне.
Крім відповідальності.
І взагалі — яка вселенська трагедія?
Навпаки — прогрес.

Оно паця з вісьмома копиткамі.

Вдвічі більше холодцю.

І більше п'ятнадцяти рентгенів чорнобильцям не записувати!

Бо ми — гуманісти.

А гласність — кака.

Винних їм подавай!

Релігія винна! Оно напроорокувала в Євангелії:

«І затрубив третій ангол,— і велика зоря спала з неба, як смолоскип. І спала вона на третину річок і на водні джерела. А ймення зорі тій Полин. І стала третина води, як полин, і багато людей повмирали з води, бо згіркла вона».

У них — довгостроковий прогноз.

У нас — «Короткий курс».

Розминулися — і бабахнуло!

Какось-якось...

Гах!

Ідеал упав.

І ніхто не підібрав.

Бо голі.

Хоч і матеріалісти.

Відділили церкву від держави.

А державу — від годувальників.

І посадили собі на шию чорта з люлькою.

Диктатуру без пролетаріату.

Партія партіями пішла в етап.

Зате вошей вибили.

Разом з вошивою інтелігенцією.

Хто ще лишився поза дротом?

Мілкобуржуазна маса.

Як їх...

Ну — бутерброди вирощують.

Ага — селяни.

Голодомором їх!

Хто вижив — колгоспники.

Їм усі права.

У тому числі — кріпосне.

Вцілілі селянські сини на асфальт перемістилися.

Із ЦППШ у ВППШ.

Ці вже насіяли.

І нажали.

— Ой, жмуть! —

Дядько біля газети потилицю шкребе.

Тут-таки нащадок виникає.

Павлуша.

— Хто жме?

— Чоботи жмуть.
— Не брешіть, ви босі!
— Тому й босий, що жмуть...

Якось-какось...

Гах!

Це апарат на грішну землю ляпнувся.

Із сяючих вершин.

Кар'єризму.

І — у телевизор.

— Планетарії всіх країн, не сопротивляйтесь, бо ми вже
перебудувалися і зімкнули ряди!

Це вони без папірця.

Невже мова напрямки з'єднана з мозком?

Какось-якось...

Гах!

Це по націоналізму наворачнули.

Колишні хохли.

Нині суржикознавці.

Нова номенклатурна спільність.

Грузин, який забув грузинську, — не грузин.

Киргиз, який забув киргизьку, — манкурт.

Тільки той естонець, хто не забув естонську.

А українець, який не забув українську?

Український буржуазний гомосексуаліст.

Мова.

Промова.

Про що мова?

Промовець промовля, мов немовля:

— Міне по-руську какось льогше, бо потому шо... І вообче!

Українчуки.

На Хрещатику, правда, чули двох українців.

Вони з Канади приїхали.

І ще ці...

Писателі!

Українська еміграція на Україні.

Розбалакалося, бидло!

А як гарно було у болоті.

Натхненно тхнуло.

Тихо, тепло, темно.

І ніякого руху.

ЯК СТАТИ КОРОЛЕМ ТИРАЖІВ?

Стати королем тиражів у сучасній літературі дуже легко.

Правда, за однієї умови. Треба мати волохату руку нагорі, яка і піднесе вас, опустивши у крісло секретаря письменницької спілки.

Так ви долучитеся до найпліднішої гілки красного письменства — секретарської літератури.

Секретарська література — це найкраще, що ми створили у рамках соціалістичного реалізму.

Мистецтво у рамках — взагалі сміх.

А у рамках методу, сплетеного з канчука і лілеї?

Сміх, сльози і... надтиражі секретарської літератури.

Це ж треба, видумати коктейль з політики та естетики!

Хоча... Вдалося ж непримітному старшині Затітько, і теж у нас, поєднати простір і час звичайнісіньким наказом: «Копати від паркана до обіду!»

Отож стати королем тиражів просто. Але це сьогодні. Коли ми багато знаємо.

Наприклад, знаємо, що напіврозпад стронцію — тридцять років.

А напіврозпад рідної бюрократичної системи — сімдесят років.

А раніше? Коли закорінювалася ця система?

Як тоді народжувалися королі тиражів?

По-перше, треба було народитися у багатодітній селянській родині, де, приміром, сімнадцятеро дітей. Щоб був вибір.

По-друге, треба було зберегти почуття гумору у трагічні часи подібно до батька отієї великої родини, який в останні хвилини свого життя так підписав благеньку спадщину: «К сему руку приложил и ноги протянул».

По-третє, треба було писати так, щоб твоє слово злилося з живою мовою народу.

По-четвертє, треба було вціляти не лише у пережитки минулого, а й у пережитки майбутнього.

По-п'яте, знати, що сісти в крісло — то одне, а сісти надовго — то зовсім інше, і все ж писати народну правду і правду про тих, хто заліз на шию народу.

Такі штрихи до портрета того, хто був королем тиражів в українській літературі двадцятих років.

Це Павло Михайлович Губенко — Остап Вишня.

ЯК ПИСАТИ ПРО КОРОЛЯ ТИРАЖІВ?

Писати про короля тиражів у перебудовчі часи звичайно легше, ніж раніше. А спробувати посміхнутися разом з ним — набагато важче.

Бо епігони налегковажили його іменем. І не раз вилузгувалися приблизно такі спогади:

«І ось мені уже за двадцять, і закінчую у рідному селі сьомий клас, і мрію податися у механізатори широкого профілю, коли училка-словесниця таке пораяла моїм батькам:

— Що не скаже ваш вишкребок, усі зі сміху падають, ма'ть буде воно писателем. То дайте йому грошви до Києва, хай везе свій заповітний зошит з творами, але у Спільку письменників хай не преться, бо окрутять його літкольсунтанти і усе, що натворив, видадуть за ім'ям Корнійчука. Хай одразу йде до Остапа Вишні...

І ось я у Остапа Вишні. Він садовить мене за стіл, і поки я все з'їв, він усе прочитав. І сумно промовив:

— У твої роки я б такого не втнув...

І повіз мене Остап Вишня до «Перця», зібрав редколегію, відкрив мій зошит і почав читати. Всі покотом лежать.

— Хто це написав? — лукаво примружився Вишня.

— Ви, ви, дорогесенький Павле Михайловичу! Негайно до друку!

— Щодо друку — правильно! А написав не я, написав оцей юний хлібороб...

Так увійшов я у велику літературу і не раз дякував за це Вишні.

— Не мені дякуй, а своєму талантові! — говорив великий сміхотворець, і ці спогади про нього я несу через усе своє життя».

ЯК НАБЛИЗИТИСЯ ДО КОРОЛЯ ТИРАЖІВ?

Наближатися до короля тиражів треба з почуттям дистанції. Особливо, коли був з ним знайомий.

Бо сам станеш об'єктом гумору. Про що і йшлося у попередньому розділі.

Автор цих рядків бачив і чув Павла Михайловича не раз. Збіг обставин: жили в одному під'їзді.

Це сорок четвертий рік, ще війна, і Остап Вишня повернувся додому, по суті, з небуття.

Я прослизав у двері під цифрою «21» слідом за невідпорною ходою Платона Микитовича Воронька, який після госпіталю

тимчасово проживав у нашій сім'ї, а з Вишнею сердечно здружився.

Мене, худющого евакуаційного переростка, вів до Вишневої господи голод, отож смішно говорити про якийсь літературний інтерес. І хоч тут теж було й холодно, й голодно, але завжди ділився навіпіл сухар або перепадала пігулка сахарину — американського синтетичного цукру.

От «Зенітку» я знав напам'ять. А ще розумів, може, інтуїтивно, що Вишня — це незвичайне, а головне — добре.

Назавжди запам'ятав усмішку Павла Михайловича: вона ніби пробивалася крізь глибоку зажуру. Лагідна й водночас сумна.

Усмішку пам'ятаю, а знамениті дотепи Вишні доходили тільки у переказах старших: «Фронтовики-тиловики взяли Ташкент», «Хочу написати «Анну К'яреніну», але щоб вона не кидалася під поїзд», «Оце небоскріб? Недошкріб, хлопці, недошкріб», «І чого тільки у цьому магазині нема! М'яса нема, масла нема, пива нема...», «Так мене люблять, так люблять, в одному місці стоп-сигнал відкрутили, в іншому — фару на пам'ять залишили...»

А жарти тоді, коли зовсім не до жартів?

Приміром, коли відкрилася кровотеча й Павла Михайловича несли на санітарних ношах:

— Хлопці, а ноші у ресторан пройдуть?

І далі:

— Це ще не кінець, це тільки генеральна репетиція...

А по-справжньому наблизитися до короля тиражів допоможе перебудовчий час, повертаючи народу всю Вишневу спадщину, яка препарувалася і в періоди застінків, і в періоди застільні, і в періоди застійні.

Анкета.

Довелося бувати у господі Вишні і пізніше. Це вже на вулиці Червоноармійській, 6.

Павла Михайловича не стало. Та зберігала безцінну спадщину Варвара Олексіївна Губенко-Маслюченко, дружина і рятувальниця письменника, відома актриса.

З дозволу господині я порпався у старих течках і знайшов анкету члена Літературного фонду за 1946 рік. Звичайно, перший примірник Павло Михайлович заповнив колись як належить. А на другому позжартував. Говорячи сучасним стилем, ліворуч — бюрократичні запитання, праворуч — неформальні відповіді.

Образование:	Никакелшого.
Соцпроисхождение:	Из цадиков. И из ксендзов. И из папов римских.
Бывшее сословие:	Герцог.
Место рождения:	Кровать.
Национальность:	Безусловно, грек.
Партийность:	Беспартийный, но за.
Принадлежность к ВЛКСМ:	Стар, по-моему.
Жанр:	Ужасно веселый.
Литературный стаж:	С детства.
Место постоянной работы и должность:	У свой хаті.
Среднемесячный заработок:	Один мільйон (хочу!).
Семейное положение с перечислением находящихся на иждивении:	Жена, очень шатенка. Все члены семѣи очень хотят, чтобы я был на их иждивении.
Жилищные условия:	Очень хорошо, когда промываешь из ведра. А вообще есть количество комнат и их метраж.
Телефон:	Очень нет.
Основные литературные произведения:	1. «Война и мир» Толстого. 2. «Евгений Онегин» Пушкина. 3. «Слово про рідну матір» Рильського. 4. Чево-нибудь, быть может, напишу.

Ця пародія на анкету, а ширше — на протокольне життя, побудована на грі перебільшення і зменшення, «аристократичного стилю» й проторіччя.

Та опосередковано визначається тут характерна Вишнева риса: скромність самооцінки попри високий хист.

Пише як дише.

Читаєш Остапа Вишню і майже не помічаєш, що веде тебе мудрий оповідач. Бо він діє не десь нагорі, а серед громади,

заходить і виходить з велелюддя, а звідси оригінальний перебіг дії, лагідний жарт і саркастична фраза, ліричний відступ і відлуння пісні, багатоголосся і різнобарв'я.

Грані ситуації і грані характерів переплітаються, протидіють, викрешуючи іскри комічного.

Новели «Ярмарок» і «Зенітка», іронічна фантастика «Діли небесні», памфлет «Визволителі з самостійної дірки», фейлетон «У ніч під Новий рік», гумореска «Дикий кабан, або вепр» — усе це класика і все це об'єднується простим словом «усмішка». А втім, і не простим, бо ж закріпилося у літературознавстві. Вишнева усмішка — народна сміхова традиція в русі.

А розпочався сміхотворець з найважчого — памфлетних ударів по контрреволюції. Що ж до псевдоніма «Вишня Остап», то з'явився він у 1921 році під іскрометною гуморескою «Чудаска, їй-богу!» у харківській газеті «Селянська правда».

Відтоді за короткий проміжок часу Остап Вишня став живою легендою:

«Заслухавши читання фейлетонів письменника Остапа Вишні: «Профос», «Земля обробки потребує» і «Селогехніка», ухвалили: надіслати привітну телеграму Остапові Вишні від сірих і білих обличчів жінок-селянок за те, що він уміє так гарно вникати в наше селянське життя. З пошаною до Вас 81 баба».

Письменник відповів:

«Не маючи змоги особисто обняти моїх усіх 81-у дорогу для мене «бабу»-селянку за їхнє привітання, дозвольте це зробити за допомогою Вашої поважної газети...

Вісімдесят одне сердечне спасибі...

Хай живуть усі українські «баби»-селянки!

Я ніколи не забуваю, що я так само від «баби»...»

У цих давніх (наївних?) зворушливих рядках постає перед нами і народна доля, і органічна причетність художника до цієї долі, — і через гумор, і через трагедію, і через лад, і через колективістську етику.

Ми забули ленінську правду, а вишнівську — тим паче.

Бо вишневі дерева можуть квітнути лише поза казармою.

А Павло Михайлович Губенко відразу побачив, що готує нам сталінщина. І перший рекомендував не плутати керівний апарат із самогонним:

«— Коли якийсь контрреволюціонер і сволоч заявить, що я щодня п'янствую, що я реквізував для канцелярії сільради у Иванчехи пару поросят, пуськай знає етот контрреволюціонер, що за сильна пролетарська власть, котрая зітрють усіх своїх ворогів на порох, а вон, сукин син, лежатиме у ярку з простреленою головою з оцього самого куцака!»

Зрозуміло, сучасний бюрократичний апарат незмірно шля-

хетніший. І реквізує для себе не з обрізом (куцаком), а через банк. Але «корсть» однакова.

Письменникові це пригадають.

«ДЕСЯТИРІЧКА»

Більшовики знали, що таке біль.

Сталінська банда не знала.

У лиху культівську епоху парадоксальне «приречений на успіх» ототожнювалося з некрологічним «приречений на карк».

Безжальна безграмотна машина перемелювала і коріння і насіння, полишаючи голу довбню «єдиного і непогрішимого».

Все мало завмерти. Або вмерти.

Коли почалися репресії на Україні?

Вопріс...

А вони коли-небудь кінчалися?

Але відповімо на запитання: задовго до винищення більшовицьких сил країни.

Інтелектуали першої військової республіки світу розділили долю мільйонів українських селян, які загинули у снігах колективного закріпачення.

Що ж від нас лишилося?

Підручник: «Україна — окраїна».

Україна — не окраїна. Україна — край.

У край ми поверталися.

У країну.

Оборонившись від варварів.

І це знав Вишня.

Під корінь різали. А вишні цвіли. Ми ніколи не плакали. Ми завжди плекали.

Зрозуміло, по Вишню прийшли.

Цьому передували літературні «мікроорганізми», які підкидали у пресу фіскальні трактати. Один з них, якого у харківському письменницькому будинку «Слово» називали «Полторадурацький», зважився на відкритий донос під назвою «Що таке Остап Вишня?». Текстове самовикриття гротескних антигероїв приписувалося... письменнику!

Зазначимо принагідно, що це коронний прийом вульгаризаторів, які звели весь сенс літератури до белетризованого «одобряжа» директивних циркулярів. І, що найсмійніше, цей примітивний трюк діє і донині.

Павла Михайловича, як свідчить поспішний напис на календарі, арештували 26 грудня 1933 року.

За гіркою іронією на цьому листку календаря видрукуване

гасло: «Призов ударників до літератури — відбиток велетенського піднесення, відбиток культурної революції в країні».

«Ударник» був — слідчий Бордон. Були і «відбитки». Відбитки пальців у слідчій справі і відбитки «ударника» на тілі ні в чому не винної людини.

Справа була інспірована настільки примітивно, безглуздо — організація замаху на одного з керівників республіки,— що Остап Вишня спромігся на жарт:

— З таким же успіхом ви можете звинуватити мене у посяганні на честь Рози Люксембург...

Це нині жарти нічого не варті. А тоді Вишня отримав десять років...

Його відданий учень Олександр Ковінька на запитання, чи знав він про наган, який носив у кишені Остап Вишня, теж відбувся жартом:

— А ви за пазуху йому не заглянули — там він переховував кулемет...

Кулеметний жарт закинув Ковіньку на двадцять років безвісти...

ХЕПІ ЕНД

Родинна пам'ять зберегла два епізоди, коли Остап Вишня дивом врятувався там, у білій німотності.

Першого разу люта сніговиця надовго затримала етап до табору, з якого не поверталися. А як додибали туди, новий комендант не прийняв «з/к», «зеків», «Захарів Кузьмичів», пославшись на те, що все попереднє табірне начальство розстріляне.

Вдруге конвоїр упав напівдорозі від гострого апендициту, і фельдшер Губенко та ще один приречений дотягли його (і гвинтівку) до табору. «І це вороги народу?» — мовив сам до себе комендант і відправив обох на полегшені роботи.

...Україна палала у вогні гітлерівської навали. Але заграли сурми і час розплати настав. Кожен штик важив. А Вишневе слово хіба не штик?

Приблизно так сказав Олександр Довженко Микиті Хрущову. А вже той умовив «Хазяїна».

І з грудня 1943 року Остап Вишня повернувся із небуття.

Про ці дні вже у мирний час Павло Михайлович переповів з подробицями московському колезі Леоніду Ленчу. Саме подробиці і «ленчували» у книгах Ленча, і лише тепер вповні прозвучала його переповідка розповіді Вишні:

«...привезли мене, раба божого, посадили до «чорного ворона» й запхали у Бутирку. Наступного дня знов саджають до

«воронка» й знову кудись везуть. Виявилось, на Луб'янку. Сів... Сиджу... А час іде — місяць, другий, третій, четвертий... Аж тут розігралася у мене виразка шлунка... І потрапив я з Луб'янки до клініки лікувального харчування професора Певзнера, куди мене поклали під чужим прізвиськом. Одного прекрасного дня приходять медсестра і каже: «Хворий, ідіть купатися, ми вас виписуємо». Пішов, викупався, сів до рідненького «чорного ворона» (він тут як тут) і приїхав у Бутирку. Приїхав, наглядач каже: «Ув'язнений, ідіть купатися!» — «Та я ж тільки...» — «Разговорчики! Марш!» Пішов, викупався, сів до камери. Раптом з'являється інший наглядач: «Ув'язнений Губенко, вас переводять до іншої тюрми, ідіть купатися!» — «Та я ж тільки сьогодні вже двічі...» — «Разговорчики! Марш!» Пішов, викупався, сів до «воронка» і поїхав на Луб'янку. Прийняли мене там, як рідного, оформили, як належить, і знову: «Тепер ідіть, Губенко, купатися!» — «Та я...» — «Разговорчики! Марш!» Пішов і викупався вчетверте за цей день гігієни і здоров'я...»

А незабаром вибухнула «Зенітка».

Остап Вишня повернувся.

Повернувся назавжди.

І залишив нам усмішку.

Як надію.

АФОРИЗМИ

Нижчий духом.

Контрапуп.

Співав дорадчим голосом.

Вантажникам не кажуть: «Ви багато на себе берете!»

Вийшов за рамки пристойності. Ото була картина.

З усіх фортець найнадійніше заброньовані готелі.

Пошилися в дурні? В якому ательє?

Скільки друкується, а так мало друкується!

Напівміри прийнято.

Що таке експеримент? Або вийде, або не вийде. А ми побачимо!

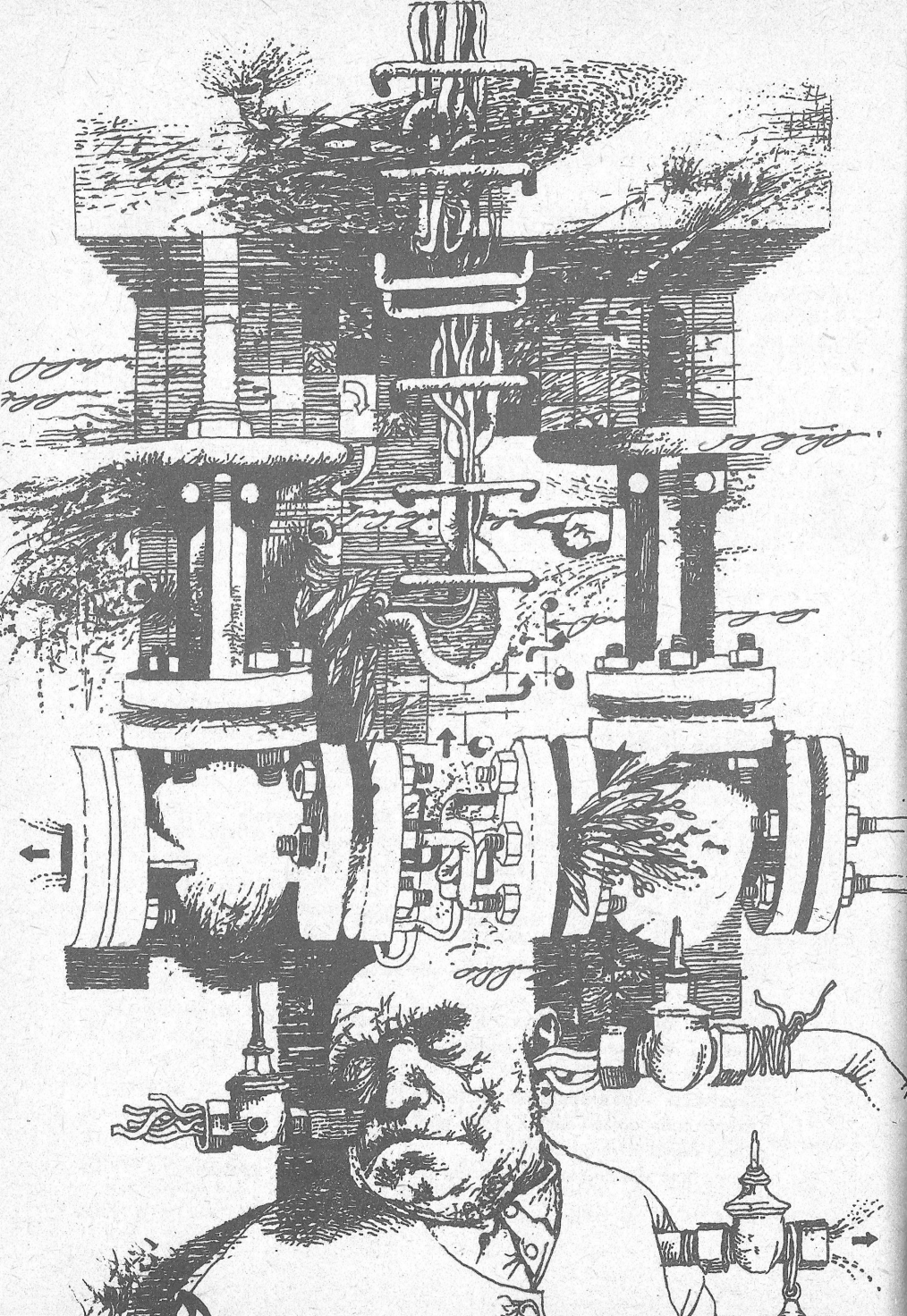
Коханці приходять і йдуть, а чоловіки лишаються.

Невірно, що соцреалізм відкидає еротичу: ми не раз відкривали бюсти дояркам.

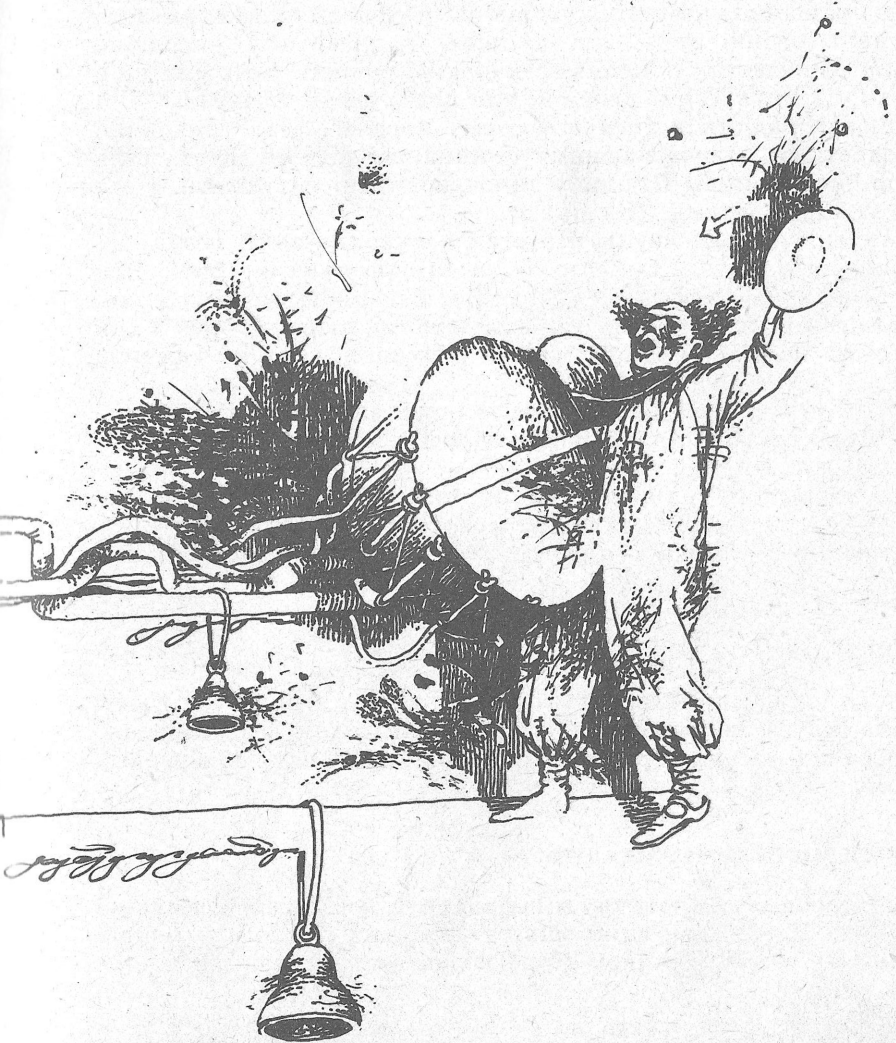
Позитивна характеристика: «Не п'є. Наркоман».

Інтелігенція розпорошена серед робітників і селян і певною мірою серед інтелігенції.

Чому у нас доплачують за знання англійської, а не української?

Інформаційний вихід

СВЯТО МОЛОДОСТІ І КРАСИ

Як відомили нашого кореспондента, до нас приходять Новий рік.

З раннього ранку під радісним промінням груднево-січневого сонця ніби помолоділо древнє, але вічно юне місто. Із стародавніх районів і нинішніх хуторів-новобудов полилися святково вдягнені гомінкі ручаї, які злилися на древньому, але вічно юному Звїздчатику в повнїь всенародної радості. І ось уже ніби швидше котить хвилі древній, але вічно юний Славута.

Хлюпає радість у тисячоголосому хоралі пісень тривожної молодості на імпровізованому острівці людського щастя біля новорічної ялинки. Пішли у танок невтомні ентузіасти, і ось уже їх підтримують. Під пахви.

Линуть урочисті звуки. Не стихає схвильований гомін. До ялинки підходять Діди-Морози зі Снігуроньками, Баби-Яги з масовиками-вітівниками та інші керівники новорічної імпровізації. Де, в якій країні шанують так людей труда? І хай дехто на Заході виношує плани зазіхання — їм не спинити поступу нашого свята!

— Дами і мужчини! — сказала зокрема краща Снігуронька. — Щоб їлося і пилося, щоб хотілося і моглося виконувати і перевиконувати!

Всі встають і дивляться на ялинку. «Гордість зеленої зони», — так образно назвали її лісоруби.

На закінчення відбувся концерт силами кращих мистецьких сил.

НОП У ДІІ

Після впровадження наукової організації праці у тресті «Мала індустрія» зекономили годину. Обідаючи безпосередньо на робочих місцях, працівники на годину раніше відбувають додому.

ЛЮДИ МІСТО ПРИКРАШАЮТЬ

Облагородив архітектуру мікрорайону Слобідські Черемушки комірник Корбюзок, який звів тут власний будинок у мавританському стилі. Починає Корбюзюка вже зацікавились.

ЩАСТЯ БАТЬКА

Як стало відомо, в інженера-техніка Сироти народилося троє синів. «Усі три породіллі почувають себе добре,— повідомили нам у міліції.— Батька розшукуємо».

ОДЕРЖИМІСТЬ

«Ваше хобі?» — запитали соціологи майстра Абияка.
«Робота!» — чесно зізнався той.

РЕГУЛЯТОР БАЗАРНОЇ СТИХІЇ

Паніку у фруктових рядах критого привозу викликав зять директора магазину «Ой у саді-винограді» громадянин Фрукт, який продав на базарі п'ять ящиків апельсинів з Марокко за державною ціною.

МОЛОДЦІ І РОЗЗЯВИ

На недільнику по збиранню металобрухту перше місце виборли школярі Молодіжного району.

У понеділок на будівництві у Молодіжному районі виявили зникнення висотного крана.

ВІДМІННІ ЗНАННЯ

«Що можете сказати про останні збірки поета Д.» — запитав викладач у студента Мислюка.

«Нічого», — знітився майбутній філолог.

«Правильно!» — погодився викладач.

СУБ'ЄКТИВІЗМ КРИТИКА

«Який поет вам найдорожчий?» — запитали літстудійці критика Л. С. Мічмана.

«Фред Голий», — відповів маститий літературознавець. — Він позичив у мене дві тисячі карбованців на кооператив».

БЛОК І ХАРЧОБЛОК

«І вічний бій! — сказав бармен пивбару «Ліра», списуючи розбиті келихи. — Нам спокій тільки сниться!»

ЖУРНАЛІСТ ЗМІНЮЄ ПРОФЕСІЮ

Після свого чергового фейлетону змінив професію журналіст Обушок. Нині він передовик у бригаді вантажників.

АКСЕЛЕРАЦІЯ У ДІІ

Громадянин Б. вирішив провчити свого п'ятнадцятилітнього сінка Ілька за низьку успішність при незадовільній поведінці. Внаслідок цього Ілько доставив батька до найближчого травмопункту.

НОВИНИ ТЕЛЕПАТІІ

Одразу після початку нової комедійної п'єси у залі заснув відомий гіпнотизер-телепат Дивовижнер.

СОН В РУКУ

Складне запитання було поставлене на лекції «Наука про сон і сновидіння»:

- А якщо сниться, що зраджує дружина?
- Це до грошей,—відповів лектор.

ДЕЛЬФІНИ КОНТАКТУЮТЬ З ЛЮДЬМИ

На вимогу науковця Акульчика дістати червінця до получки дельфін Аванс послав його під три чорти азбукою Морзе.

У СВІТІ ПРЕКРАСНОГО

Невідомий народний умілець вирізьбив на столітньому каштані античну композицію «Амур посилає стрілу в серце Мирослави Кузькіної».

УСПІХ РОМАНІСТА

Плодовитий письменник Х. Тось успішно закінчив черговий роман. Йому вдалося уникнути аліментів.

ДАЛІ ВІД БІЗЕ

Оперу на сучасну тему створив композитор-ентузіаст Симфонюх. «Мій поліфонічний твір нагадує досить відому оперу «Карменн» Георгія Бізе,— повідомив митець.— Але на противагу циганщині мені вдалося порушити актуальні проблеми громадського харчування. Так, колишній сержант, а нині метрдотель Хосенко перевиховує неврівноважену офіціантку Кармен Ситу. «Друзі, тост за вас я підіймаю,— зокрема співає він.— Метрдотель клієнту друг і брат».

ТВОРЧА ПЛІДНІСТЬ

Десять прем'єр на рік — такий творчий ужиток Театру трагікомедії. «Це більше, ніж поставили за цей час МХАТ, франківці, «Гранд Опера» та Лондонський королівський театр разом узяті»,— відзначив головний режисер театру Тараня-Бренді.

НАПУТТЯ

Відбувся фестиваль поетів-початківців. Форум ліриків пройшов під девізом «Поетом можеш ты не быть...»

У СВІТІ ПРИГОД

Вдруге за поточний місяць позбувся у трамваї гаманця юрист Н. Е. Обережний. «На біса мені такі пригоди?» — заявив він.

ПЕРЕМІГ НАИСИЛЬНІШИЙ

Болючої поразки зазнали в ігровому павільйоні майстри з міжнародних шашок Левченко та Барсман. Їх побив майстер-водопровідник Зайчук, коли вони відмовилися зіграти з ним у доміно «на інтерес».

40°—3—3

Три форварди команди «Залізобетон» при підтримці напівзахисників дійшли до воріт міського парку. Далі довелось їхати на машині з «лампасами».

КУБОК ЗМІНЮЄ АДРЕСУ

Особи, які залишилися невідомими, в ніч на суботу винесли зі спортклубу «Молот» срібний кубок.

У ЛАБЕТАХ ЗВІРА

За таємничих обставин потрапив вночі до клітки ведмедя-гризлі громадянин Заблудига. Вранці його знайшли в обіймах півночноамериканського чудовиська. «Я тільки запитав, чи він мені друг?» — заявив потерпілий. Напівзадушеного гризлі вдалося врятувати.

ДОДОМУ З СУДАКОМ

Завзятий рибалка Карасик нарешті повернувся додому з рибою. Дружина виявила в його рюкзаку залишки судака в тісті.

ВИПАДОК НА ПОЛЮВАННІ

Відкрили сезон чотириста мисливців нашого міста. Їм вдалося підстрелити одного зайця. Ним виявився кріль колгоспниці Артеміди Лютецької. «Ви мені дорого за це заплатите!» — заявила хазяйка. Так воно і сталося.

НОТАТКИ НАТУРАЛІСТА

Тішить око веселе різнобарв'я плавок, купальників, тенісок, брилів та панамок на прилавках магазинів. Отже, прийшла зима — пора Сніговиць і Морозенків.

АНОТАЦІЯ

У своїх новій книжці байкар Шустряк висміює дармоїдів, п'яниць, хуліганів, усіх тих, хто разом з автором паплюжить ім'я людини.

З КОМПЕТЕНТНИХ ДЖЕРЕЛ

Нам повідомили, що нічого такого не знають і не відають.

ЗАХОДІВ УЖИТО

Майстер К. навів факти зловживання службовим становищем з боку директора комбінату. Як повідомила нам адміністрація, заходів ужито: майстер К. звільнився за власним бажанням.

СВІТОВИЙ СТАНДАРТ

Фабрика «Шийпром» створила костюм, який не поступається кращим зразкам колекції Кардена. Директор фабрики сердечно подякував колективу за цінний подарунок до дня свого народження.

БУДІВЕЛЬНА ЕСТЕТИКА

Велетенське панно «Слава будівельникам!» закрило тріщину на фасаді готелю «Євразія».

ЛІСОВА ПІСНЯ

Змалку полюбив чарівні гірські ліси легінь Іванко Бовт. Зі своєю нерозлучною супутницею бензопилою він виконує норми на 130—150 процентів.

ІМ ПРАЦЮВАТИ РАЗОМ

Найбільша кількість абітурієнтів — по тридцять чоловік на місце — зафіксована у торговельному та юридичному інститутах.

ЛИСТ ПОКЛИКАВ У ДОРОГУ

Отримавши виконавчого листа на сплату аліментів, громадянин Цютливий відбув у невідомому напрямку.

НА ДОПОМОГУ УЧАСНИКАМ ХУДОЖНЬОЇ САМОДІЯЛЬНОСТІ

Академічний хор у повному складі прибув на плантацію підшефного хору-ланки. Картоплю зібрали вчасно.

ПОДАРУНОК ЧИТАЧАМ

Упродовж десяти років не видали жодної книжки літератори А, Б та В. «Це наш гідний внесок у розвиток літератури», — заявили вони.

ТАЄМНИЦІ СКИФСЬКИХ МОГИЛ

Нові розкопки археологів засвідчили, що скіфи мали звичку закладати у свої поховання борони, сівалки, карданні вали та інший реманент до бульдозерів включно.

МАЛЕНЬКІ ХИТРОЦІ

Запізнення на роботу ви можете пояснити відставанням вашого біологічного годинника від середньоевропейського часу на 10—15 хвилин.

У СВІТІ ТВАРИН

Зграя мавп подряпала наглядяча зоопарку при спробі винести з клітки торбу з бананами. Розумним тваринам суворо зауважено.

НАРОДНА ПРИКМЕТА

Якщо ваш начальник встав з лівої ноги, чекайте на грозу.

АНОНС

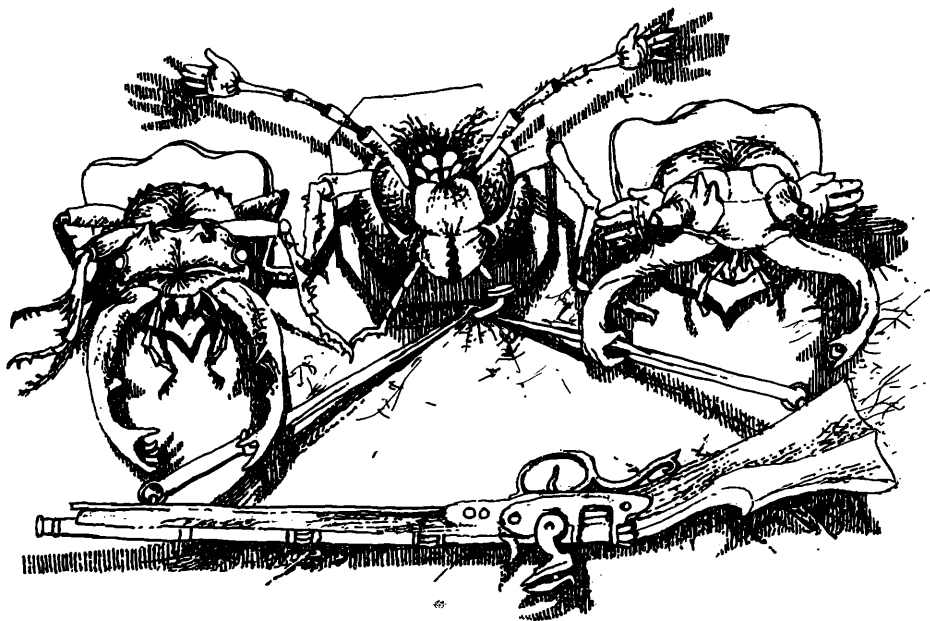
Дивіться новий художній фільм «Діти до 16 років». Дітям до 16 років дивитися фільм заборонено.

АУТОТРЕНІНГ

Знайшов себе у чужої дружини психолог Непромах.

ВИПРАВИВСЯ

після товариського суду громадянин Навкулачнюк. Він кинув пити, кинув курити, кинув дружину.

ГРИМАСИ КАПІТАЛУ

«Вріжемо по гранчаку віскі, джентельмени!» — пропонує містер Бидл, витягаючи центи. «О'кей, шеф!» — улесливо відгукуються містер Дилд і містер Дудл, витягаючи свої долари. І так щоденно.

КОРИСНІ ПОРАДИ

При отолярингологічних хворобах не розвішуйте вуха, не задирайте носа і не чхайте на всіх.
Вас не обслуговують? Ідіть геть!
Поблизу нема урни? Пльоньте!

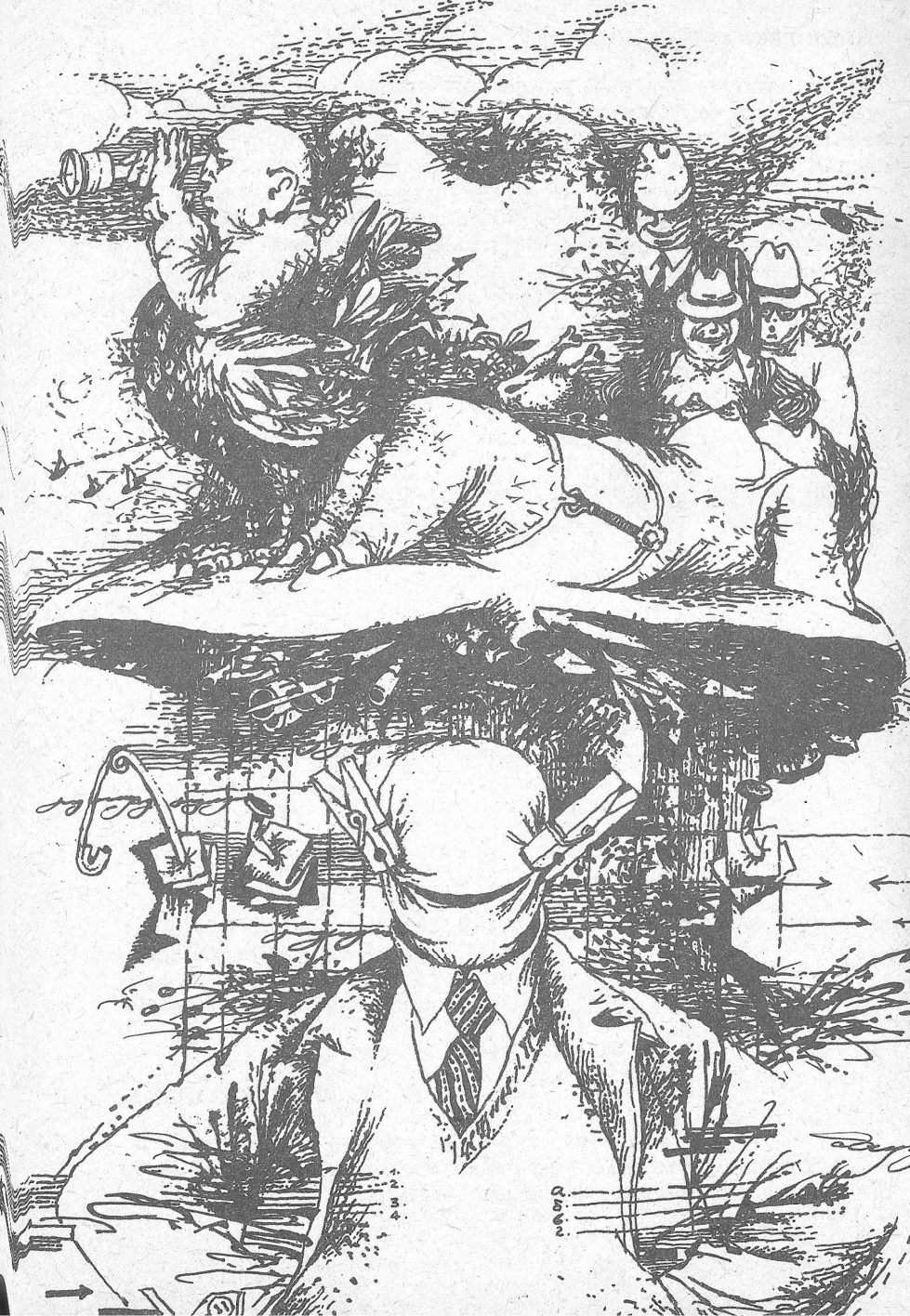
ДОВІДКОВЕ БЮРО

Міняю гнів на милість. Можливі варіанти.
Даю волю рукам. Колективні заявки не приймаються.
Знімемо квартиру, джинси, ондатрову шапку. Три холостяки.

НАШ РЕКЛАМНИЙ ДОДАТОК

Ваша кришталева ваза впала і розбилася на друзки. І ось уже мчить до вас шокова карета. Цього б не сталося, якби ви колекціонували пластмасові вази фірми «Поцілулоїд». Ці оригінальні вироби ви можете придбати скрізь без черги.

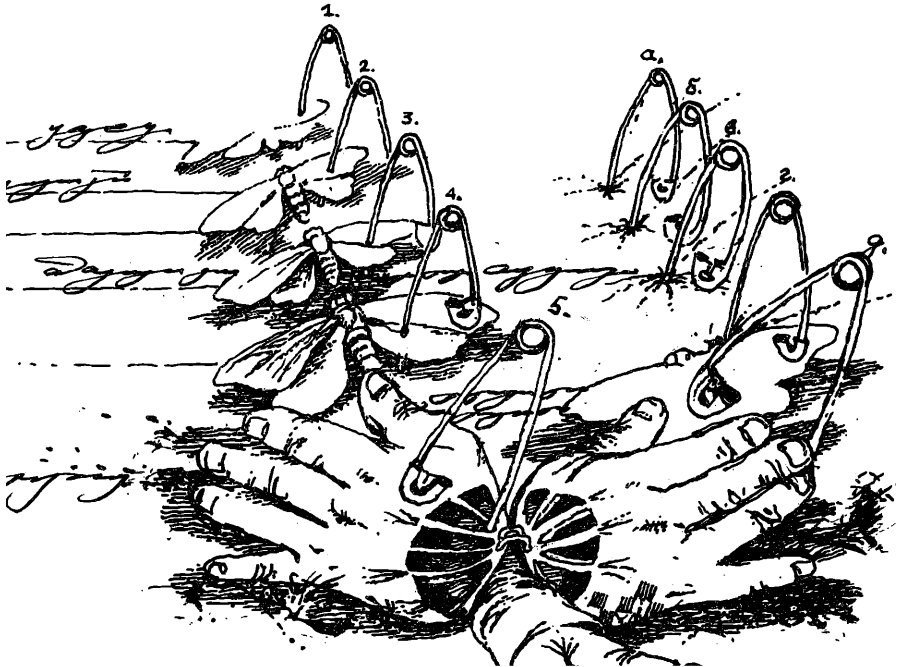
У вас неприємності: чоловік подав на розлучення, шеф запрошує на килим, ЖЕК викликає з приводу комунальної заборгованості. Невже ви з'явитесь на всі важливі заходи у супермодному вбранні? Тільки некрикливі сукні об'єднання «Попелюшка» викличуть до вас співчуття й жалість. Купуйте ж, не бійтеся!

1.
2.
3.
4.

2.
5.
6.
2.

Іронічні вірші

СМІХ І СЛЬОЗИ

— Мій лірику сумний!
Скажи мені,
Невже печаль з тобою
День при дні?
— О ні! О ні!
Коли побачу,
Що вірш мій перейшов
В слюзу гарячу
Поміж людських повік
І тихий сум
Наповнює джерела
Майських дум,
Тоді всміхаюсь я,
Тоді не плачу...
А ти, сатирику,
А ти, козаче?
Смієшся повсякчас?
— Авжеж! Одначе,
Бува, сміюсь,
А краєм ока бачу,
Як тихий сум
Всю залу огорта,
В очах страждання,
Зціплені уста...
Все, як у тебе...
І тоді я плачу!

ЗАЛІВНОГО НЕ ТРЕБА

Як про права —
Двома
Голосував.
Як про обов'язки —
Ревма
Галасував.

РЕЦЕНЗІЯ

Відкину дьоготь чи єлей,
Скажу з позицій правди-сили:
Співачка — справжній соловей!
Всі слухачі посоловіли...

ЛИКО И ЛИК

Гарне мав обличчя зав,
Нині — синю пику.
Часто лика не в'язав
І змінився з лику.

ЗАОЧНИЙ ПРОРЕКТОР

Послухав,
Як заочники
Белькочуть,
Заплакав
І подався
Світ за очі.

ДРАЧЛИВЕ

Пародію проглянув на Драча —
Поет і тут нічого не втрача.
А от чимало лірико-нікчем
Втрачають все порівняно з Драчем.

ГРАНЬ

Не бійся взяти анекдот
В основу іронічних од.
Та бійся, щоб твоя робота
Не породила анекдота.

ПОП-КУЛЬТУРА

Так воно
Буває часом:
Церква — настіж,
Клуб — не засув.
В церкві — хор,
У клубі — кури.
Благодать
Для поп-культури!

РІЗНИЦЯ

— Життя коротке, тож палю мости,
Йду за Хайямом — славлю шури-мури
Й вино! Все інше шлю під три чорти!
— Безсмертним рубаї Хайям платив
За щасні миті Вакха і Амура...
Отож питання — чим заплатиш ти?

МИСЛИВСЬКЕ

— Пам'ятаю, в хащах брів,
Ледь тягнули ноги...
Аж — шелесь! І з двох стволів
Я ліплю між роги!
Вцілив, господи прости,
Постріл — перша кляса!
— Та кого між роги ти?
— Як кого! Бекаса!

ПРОФІЛАКТИКА

По роботі баба й дід
Посідали за обід.
Ополоник дістає
Вуйко із каструлі
Та по лобі вуйну б'є,
Садить вуйні гулю.
— За що, гаспид? — та у крик.—
Валер'яну пив би! —
Йй на це старий прорік:
— Знав би за що — вбив би!

ГАРТ

- До лазні підемо, Степку?
- Не хочу, звук-бо у ставку...
- Та зимно ж — білі килими...
- Ет! Скільки там тії зими!

ХТО КОГО?

Ставлять Гната на колгосп,
Ставлять керувати...
— А чи витримаєш ти
Клопіт, брате Гнате?
— Видержу! — запевнив Гнат.—
Що робити маю?
От чи видержить мене
Той колгосп — не знаю...

АНТИНАЧИННЯ

Лектор втер натхнення піт:
— Що незрозуміло?
Підійнявся дід Свирид:
— Тут такеє діло...
Лазар-квазар, антисвіт —
То дитяча тема,
От мене півсотні літ
Муляє проблема.
Карамель візьміть... Бетон!
Дірочки немає.
І повідло не протон.
Як всеред воно, пардон,
Кляте, проникає?

САТИРИКОН

Де сміх, там горе —
Не біда,
Світи ясніють сміхом.
Він шлях до сонця
Проклада,
Кепкуючи над лихом.

Сміливець-сміх
Не обмина
Підступних та жорстоких,
Все нице
На дугу згина
В ім'я надій високих.
Ти бач,
Як сміхові везе —
Співаєм панегірик...
А хто там
Зігнутий повзе?
Звичайно, то сатирик!

ВАГОМИЙ АРГУМЕНТ

Безбарвний камінь,
Гострий та важучий,
Униз зірвався
Зі стрімкої кручі.
— Куди летиш? —
Орел його пита.—
У кожного польоту
Є мета.
— Мені байдуже! —
Камінь той прорік.—
Аби лиш стрівся
Гарний чоловік...

ЗАГАДКА

З загадкою синок
Підсів до мами:
— А відгадайте,
Що за диво з див:
Летить донизу,
Кігті розпустив
І лається
Нікчемними словами?
Матуся до розгадки
Пристає:
— То хижий птах...

Але при чім тут лайка?
— Бо то не птах! —
Сміється син-всезнайка. —
То електромонтер
Злетів з стовпа!

З НЕБЕС НА ЗЕМЛЮ

Стривожився Аерофлот —
Зазнав аварії пілот.
Відкриєм істину святу:
Його підвів не славний ТУ,
Не флагман ІЛ, не вічний АН,
А власний автошарабан.
Казав пілот: — Містичне діло!
Лишив коток якийсь бурмило
Серед шосе... Та мав я час —
Дав оберти на повний газ,
Кермо тягну на себе вміло...
А «Волга» так і не злетіла!

ВАРІАЦІЯ

Де шумує річка,
Де стримить смерічка,
З відрами Марічка
Гнеться до потічка.
А побіля плаю,
На галяві раю
Ніжаться Іванко,
Шандор та Степанко.

П р и с п і в:

Марічко ти, Марічко,
Кохана наша чічко,
Ми любим твою вроду!
На хлопців не зважай,
До ферми поспішай, } Кілька разів
Бо вівці ждуть на воду!

КАВКАЗЬКИЙ ТОСТ

П'ю за твою труну!
Нехай вона
З столітнього
Видлубується дуба,
Із древа-патріарха,
Що найпершим
Ростком своїм
Завдячить жолудинню,
Яке узавтра
Зронить ненароком
Затятий недруг
Під твоїм вікном...

МОДЕРН-ОТЕЛЛО

Дружиною ти зवेशся?
І тікаєш?
Вже скільки літ
Кохаю до нестями
Тебе... Єдину!
Ти ж з моїх обійм
До іншого щоразу
Идеш... Убив би!
Та щастя маєш,
Що дружина ти
Мого колеги...

ПОТОЙБІЧНЕ

На кладовище
Я забрів
І там такий
Шедевр уздрів:
«Увага!
В л а с н и к и
М о г и л!
Ото як підтрете
Пил
Та просапаєте
Ковил,
Свій реманент
Кладіть у шафу.
До сторожа...
Бо буде штрафу!»

О філологіє безсмертна!

ПЕРСОНІФІКАЦІЯ

Історію повідаю таку:
Над річкою
Стояло сонце в силі...
Палило голови...
І от на моріжку
Два байкарі
Зчепилися підпилі.

— Баран!
— Осел!
Стилістику важку
Полишили —
І вдарилися груди...

Баран й Осел
Паслись на моріжку,
Шепнув вухань рогатому:
— Ну й люди!

ЛАНЦЮГОВА РЕАКЦІЯ

На першу збірку Гусака
Була рецензія така:
«Хоч просівай, хоч провівай,
Сама вода. Вода — і край!»
Вже друга збірка в Гусака,
І знов рецензія гірка:
«Пісок — не слово золоте,
Лиш суховій в рядках мете».
Та мало Гусаку біди,
Гусак собі сміється,
Сухим виходить із води
І... знову видається!
Затих Гусак оце тепер,
Затих тому, що Крижень вмер
На горі графоманській справі...
Причім тут Крижень? Бо така
Закономірність виника:
Був Крижень тестем Гусака,
А ще — служив у «Птахвидаві».

ХІПІ МИМОВОЛІ

Якось в місто із села
Бабця завітала
І в патлатого «орла»
Чемно запитала:
— Синку! Вибач і прости,
На Хрещатик як пройти?
Тутки хідників ген-ген,
Заблукать боюся...—

Йй на те абориген
Цідить межи вуса:
— Не синок я, а чувак!
Ви з пампасів, бабо, так?
Як прокоцать на Брод-стріт,
Білая вороно,
Ви, пардон, візьміть одвіт
У центуріона.—
Бабця з почуттям вини
Підійшла до старшини.
— Слухай, синку... Ні — чувак!
Попросю пардону!
На Брод-стріт прокоцать як,
Мій центуріоне? —
Зсунув з дива набакир
Страж закону шапку
Й каже: — Гріх в твої роки
Хічувати, бабко!

КОНИ НЕ ВИННІ

Аж стугонів від збіжжя
Важкий старезний віз.
А кінь крєктав з напруги,
Той віз нагору віз.
Ще дядько гейкав-нукав,
Воно йому не лінь.
— А тряся вашій мамі! —
По-людськи скрикнув кінь.
А дядько з того дива
Хреститися поліз:
— Таке уперше чую!
— Я теж! — промовив віз.
Народну давню притчу
Я вам переповів,
Бо вистача донині
Аналогічних див.
Бува, трудяга тягне,
Як кінь, доручень віз,
А тягне — ще вантажать,
Мовляв, не візьме біс!
А потім здивування,
Як він підупада
Й в прощальному іржанні
Копита відкида.

БУКІНІСТИЧНЕ

Чимало викликає дум
Книжковий бум, книжковий бум...
І от за детективні лишки
Мені віддав він Буало,
А потім лицар ощадкнижки
Показував своє кубло:
— Все в стилі ретро, не халтурно,
Все в килимах — персидський рай!
Ото обставились культурно,
Тепер культуру подавай!
Щоб нас міщанство не приспало,
Книжковий потрусив товчок,
Дістав якогось Ювенала
Та ще Марка, який Вовчок,
І Занда взяв, которий Жора,
Теж палітурки — красота!
І про рейтузи Піфагора,
І щось французьке про ката.
Ти бач, як в кришталі відбились
І Гоголь, і Арістофан?
А щоб, бува, не запилились,
Усіх заклеїв в целофан.

Стоїть він, імпортом цілований,
На лобі — бездуму печать.
А в саркофагах полірованих
Безмовно класики кричать.

НАТУРАЛІСТИ

Метр сотворив
Автопортрет:
Зір полум'яний,
Рух вперед,
І чуб,
І горда голова,
І пензель —
Творча булава.
Найоб'єктивніші
Знавці,
Що з вулиці

На виставці.
Метр дочекався
Їх реприз:
— Поглянь на очі!
Мабуть, шиз!
— А чуб,
Неначе помело.
Ще й карк
Судомою звело.
— А як за пензля
Ухопивсь!
— Триматись мусить,
Бо напивсь.
— Як на долоні
Вся натура...
— І справді —
Зла карикатура!

ДІАЛОГ ПРО РУКУ

— Не гріх, коли «рука»,
І владна, і легка,
Підштовхує угору
Свояка.
Тут інше, мабуть,
Варто осягти:
Що та «рука»,
Як безголовий ти?
— Ні! Саме дурень
Добре розуміє.
Що без «руки»
Він місця не нагріє.
І лиже руку (й інше)
Без думок,
Бо голова — бери
Й теши кілок.
А вилізе? Хіба
Його рука
Розумного потягне
Свояка?
На це не сподівайся
І на мить —
Хто схоче власну
Дурість відтінить?

Які жнива —
Вирішує сівба:
Протекції лише
Папуг леліють.
Тягло й причеп —
Вони брудні обá,
Як руки ті,
Що одна одну миють.

СПОРТИВНЕ

Всім програвав
Хокейний клуб «Маяк».
Отож на нього
Вішали собак.
Хотілось вигравати,
Але як?
Вирощувати власний
Молодняк?
Є вихід! Дальні
Лебідь, Щука й Рак
В хокеї, кажуть,
З'їли сто собак.
Нехай відкриють
Перемог парад!
Зібрали поодинокі
Трійку дужу:
Ширяє Лебідь,
Рак повзе назад,
А Щука зовсім
Сіла у калюжу.
Виймали шайби
Зі своїх воріт,
Сухі голи
Варяги рахували...
Фізкульт-привіт!
Хоч баняком об лід —
Ото вже дров
І ключок наламали!
Себе зганьбили
Лебідь, Щука, Рак,
Ті аси, що зреклись
Своїх пенатів...

А ще на кого
Вішати собак,
Коли у нас
Немає меценатів?

ОТО НАЖЕНИХАВСЯ

На прадідівській пічці
Пригрілися старі...
Надворі хуга свище,
Гуде у димарі.
І порожньо в світлиці,
В дітей свої діла —
Вивчають у столиці
Міграцію з села.
— А пам'ятаєш, — голос
Старенька подала, —
Як люта сніговиця
Нам маєм розцвіла?
Кахикав ти під тином,
А я крізь гострий сніг
Летіла до багаття
Гарячих рук твоїх.
— Було, було, старенька! —
Заворушився дід.
— А чом не повернутись
В меди далеких літ? —
У чоботи влізає,
Прикрився кожухом...
— Ти... теє... не барися,
Як шкрябну під вікном. —
У віхолу виходить,
Що відьмою луна,
Шкребе здубілим пальцем
Жовтавий лик вікна.
Вже навсправжки кахика,
Ногами дріботить...
Не поспіша старенька
Згадать солодку мить.
Вже поперека ломить
Підступний сніговій...
— Ото наженихався! —
Бурчить під ніс старий.

Бурчить і повертає
У теплий хатній рай,
А на печі куняє
Розчулена стара.
— Чого ж ти не виходиш? —
Дід мовив, сопучи.
— А мати не пускають,—
Почулось на печі.

БАЙКА ПРО БАЙКУ

У пошуках життєвого сюжету
Один байкар заглибився в газету.
Він повсякчас сповідував «живинку»
І стиль гострив у гущі мас. На ринку.
Хвала! Усіх, включаючи Езопа,
Переспівав. Бо голова! Не знаю,
Як з байкою упоралась Європа,
А в нас дорога байці, як до раю.
Ну, закидали, правда, щодо тем.
— Всі теми вічні, тут нема проблем,—
Відповідав Байкар.— Я дух часу
Донести маю. Маю й донесу!
Знайдіть в Гребінки слово «автокар»,
Чи візьмемо для сміху Лафонтена,
У Лафонтена термін є «антена»? —
Як не крути, кругом правий Байкар.
Коротше, жанр від нього багатів,
Байкар, само собою, й поготів.
Тверділа в образах новітня мідь:
Осел — заочник, футболіст — Ведмідь,
Лев — бюрократ при чині, Вовк — «хіпак»,
Косий — трамвайний заць і пияк.
У Рака — рак, Кіт наплодив сиріт,
Свиня — свиня, цабе вусате — Кит,
Бо зобижать Планктон — то моветон,
В Дельфінів міг розвинутих Планктон.
Шпиг Алігатор... Гена — Крокодил
Його накрив і вибиває пил.
Лисиця — вертихвістка не проста,
Кріль — то студент без жодного «хвоста».
Ну, Мавпа... Та співає про красу...
Стоп! Наш Байкар намацав дух часу:

«А Качечка впливає
З Качуром за ними,
Про хімію розмовляє
З Дітками своїми:
— Ой, не пийте цюю воду
Діти — наші квіти,
Злив Шакал із хімзаводу
Хлорвінілгідриди.
За «художества» такі
Вже догани мало!
Діткам непереливки —
Річечка пропала...—
Нарконтрoль гряде! Мораль:
«Нам губителів не жаль!»

Мораль? Мені сучасну байку жаль,
Бо епігонство відкида мораль.

ПРОМІНЬ

Час і простір. І людина.
Що людині треба?
Волі треба. Хто без волі
Думає про небо?

Рідне поле. І людина.
Що людині треба?
Праці треба. Хто без праці
Доторкнеться неба?

Світ і всесвіт. І людина.
Що людині треба?
Пісню треба, що єднає
Землю, душу, небо.

Ну, а сміх, як промінь сонця,
Теж людині треба —
Не сміється сонце в небі!
І не гріє небо.

ЗНАЙШЛА ЧАС

Липень...
Лупить без утоми
Сонячний батіг...
Я доплентався додому.
В холодку заліг.

Хоч би протяг!
Бо конаю,
Піт потьмарив зір...
А дружина не зважає
І жене надвір.
Спека
Африканська дмуха,
Я позбувся сил.
А жона сичить над вухом:
— Винеси!

Я стогну:
— Така задуха,
Дай спочить хвилинку...—
А вона дзижчить, як муха:
— Винеси ялинку!

ВАРІАНТ ДАВНЬОЇ БАЙКИ

Синиця море
Запалить схотіла...
Склав резюме Баклан:
— Нехитре діло!
Вже скільки літ
В цілющу нашу воду
Мастило ллють
Із авторемзаводу.
На пляжі дикий кемпінг
Виник нині —
Пливеш як не в мазуті,
То в бензині.
Тож запалити море
Всім з руки...

І відібрав в Синиці
Сірники.

ПОМСТА

Сторонній молодиці
Сторонній чоловік
На приступці трамвая
Піднятись допоміг.
Зненацька молодиця
Підскочила, мов біс,
І тицьнула правицю
Інтелігенту в ніс.
У того — юшка з носа,
А дама, люта вкрай,
Влетіла до трамвая,
І покотив трамвай.
А скривджений шукає
В плащі носовичок,
А поруч співчуває
Школярик-малючок.
— Не плачте! Об цю злюку
Спіткнувся я до вас,
Мені скрутила вуха,
Та віділатив я враз!
І знаєте, дядюлю,
Яку я штуку втнує?
Її ви підсадили,
А я її вщипнув! —
Знов вуха малюкове
Бере важка рука...
Школярик зойка з болю,
А в дядька біль стиха.

ДЕЛІКАТНИЙ ПОКУПЕЦЬ

У Львові на риночку
Господар торгував.
Він свинячі писочки
Рядочком та ладочком
На лаві розіслав.
А як ціну накинув,
Від люду вчув тоді:
— Не варті й половини
Ті лишки від свинини,
Ті голови худі...—

Став газда червоненький,
Подібний до борщу:
— То ви такі гарненькі,
Як свині на дощу!
Ні, вмію я глядіти
За свиньми, за свома!
Вони мені, мов діти,
І порчі в них нема!
Голівки, як з колиски,
Мов мальви на воді!
То в вас свинячі писки
І голови худі! —
Ту чергу наче змило.
Хто схоче слухать це?
Лиш хлопець захмелілий
Наблизився несміло,
Почухав ближнє рило
Й спитав:
— Почім лице?

У ЗООПАРКУ

Зоопарки успіх мають —
Людно день у день.
Люди звірів розглядають,
Звірина — людей.

Якось, в пошуках гостинців
Обійшовши круг,
Опинився у звиринці
Літній поліщук.

Похвалив піжаму зебри,
Подражнив вовка,
По-хазяйськи мацав ребра
Поні-лошака.

Про верблюда думав гарно,
Бо не п'є, не їсть:
— Їх на ферму б, на товарну,
От настала б жисть!

Оленятам повну жменю
Печива віддав,
Співчував рогам оленя —
Кума пригадав.

Взнав, що крокодила дітки
Лупляться з яєць:
— Їх під квочку — і сусідку
Виправить правець!

Раптом за бетонним тином
Виник пагорб-слон.
— Треба мать на цю скотину
Добрий раціон!

Кажуть, їсть мішками крупи,
Фрукту надурняк,
На закуску, кажуть, лупить
Двадцять батоняк!

Та хіба він може вперти
Тих харчів напасть?
— Може! — наглядач підтвердив.—
Та хто ж йому дасть?

ПІСНЯ ТЕХНОКРАТІВ

Змоделювати з бугая
Ми в силі навіть мамонта,
Технічна революція
Для нас як рідна мама та.

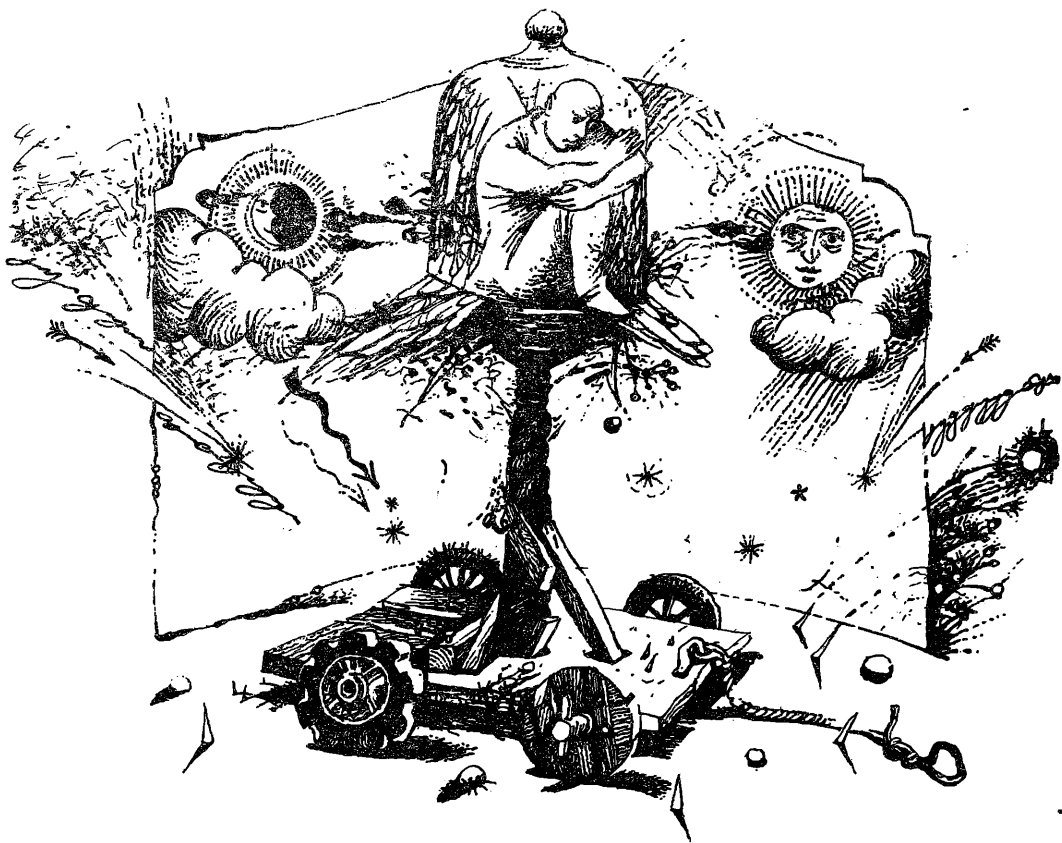
З солідними дипломами —
Звання щедріші за знання —
Зібралися в конторах ми
Прогресу дати впровадження.

Димить вулканом комбінат...
Як вирішить проблему ту?
Зростити радим пальмосад
Для психомікроклімату.

Затіпало новітній стан...
Як уколошкати його?
Ми радим взяти менший план
І техніка японського.

Залихоманило завод...
Для нас смішні проблеми ті!
В цехах крутити вальс-гавот
Ми радим для ритмічності.

Бо технократи — це одвіт,
Як втілити новації.
Ще де одвіт, а вже обід
В модерній ресторації.

Вечерю тягне той обід,
Овації, амбіції...
І науковий свій одвіт,
Бува, даєм в міліції.

На хвилі НТР-чудес
Прикриє нас наука вся,
Дорогу сам проб'є прогрес,
За прогресивку биймося!

Складаєм шану НТР,
Сердечній альма матері,
Як на буфет прогрес попер,
А ми за ним в кільватері.

Ми при науці, в цьому суть,
Тримаємось на кратері,
Допоки нас не відішлють
Туди... до альма-матері.

РЕЗЮМЕ

Завітали в «Соки-води»,
Щось для настрою взяли,
Говорили про погоду,
На жіноцтво перейшли.
Перший згадував таємне —
Довгоногих пав,
Ну, а другий на сімейне
Мову повертав.
Перший відчува провину,
Тон бере облесний:
— Що скажу я про дружину?
Ангел піднебесний!
Другий співчутливо тужить,
Добира слова:
— Щастя маєш, милий друже!
А моя — жива...

ХАЙ ПИШУТЬ

В культурній забудові
Врожайний є резон...
Про успіхи культурні
Рапортував район.

Мовляв, усюди клуби,
Світильники, гудрон...
Нашестя журналістів
Накликав той район.

Гостям у ближні села
Намітили шляхи,
А ті чомусь гайнули
В колгосп, що мав гріхи.

І голові з району
Дзвіночки прогули:
— Столичні журналісти
До тебе відбули!

У голови від того
Аж настроїв підупав:
— А що їм показати?
— А все, що обіцяв.

Дитячим комбінатом
Зумій прикрити гріхи,
Нехай гостей розчулять
Веселі дітлахи.

— А з дитсадком халепа,
Бо муляри-орли
Фундамент замостили,
А цеглу розтягли.

— Так! — доліта з району.—
А в клубі як діла?
Як музика, і танці,
І співи, і слова?

— А там таки не пусто,
Бо не ловив я гав,
У клуб заклав капусту
І гарбузи заклав.

— Мерсі тобі велике! —
Подякував район.—
На вулиці центральній
Ти вкласти мав гудрон.

— А мав... Та тільки руки
Не дотягну ніяк,
Біля контори днями
Втонув в баюрі хряк...—

Заголосила трубка:
— Тоді тобі — привіт!
Ославлять журналісти
Район на цілий світ.

А вже тебе розпишуть
На всі лихі слова...
— Хай пишуть! Хай клевещуть! —
Одвітив голова.

TV БАЛАДА

Палажчин виводок
Склював усе,
Посіяне в городі
У Параски...
Страшні були
Парасчині прокльони:
Гонконгський грип,
Безплідні біоритми,
Підступні стреси,
Втрату прогресивки
(За буряки)
Й подібні марципани
Вона індукувала
У печінку
Підступної сусідки.
Найтеплішим
З лихих проклять
Парасчиних було:
«Щоб електричний
Дріт упав на тебе...»
А що ж Палажка?

Знай собі регоче,
Аж груди ходять
Ходором.
Ну, чисто
Тобі цунамі!
Добре, хоч жакетка
Не луснула
(Вона була джинсова).
Параска, звісно,
Зовсім знавісніла,
Передала, як кажуть,
Куті меду і бовкнула:
«Нехай згорить до пня
Твій телевізор,
Диво кольорове.
Та саме на свята,
Як «Вогник голубий»,
Кирилов і зірки
Естради світу...»
Палажка,
Що повітря набирала,
Захлинулась,
Мов риба у воді
(Того ставка,
Що біля цукроварні),
І геннулась
На рідний чорнозем,
Та так, що пальми
Десь заколивались
На балів п'ять
За Ріхтера шкалою
(Не піаніста).
Та воно й не дивно,
Бо наші жіночки
Таки при силі,
А надто у селі —
Дядьків уже
Із тракторів зганяють
Та комбайнів.
Мігрують ті
В контори і ларки
(Але в сільпо
Вони найліпше тягнуть)...
Та нумо до Палажки!
Ох, сердешна,

Лежить, мов та
Афіна мармурова,
Лиш губи шепчуть:
«Цур... Не на свята...
Рятуйте телик...
Серце... Телепевта!»

На щастя, тут
Оговталась Параска,
Перестрибнула віник —
Та на «Яву»,
Та раз — на газ,
Та здиміла до міста
І прилетіла звідти
З телемайстром.
Вмикав юнак столичний
Всі канали,
Хвалив гуманно
Переливи барв,
Витьохкував, що
Жодне із проклять
Палажчин телевізор
Не зачепить,
Бо має той
Чудовий талісман —
Знак якості.
Та лиш тоді до тями
Прийшла Палажка,
Як телечаклун
Їй запобіжника
Подарував на пам'ять...

Не про курей тут,
Звісно, мова йшла,
Що ледь не спричинилися
До драми.
Хай плодяться!
А з ними — й ательє
У кожному райцентрі,
Й на колеса
Хай всядуться майстри,
Щоб телевогник
Світився завжди
У світі широкі
В сільці найдальшому...

МАЛОВІДОМІ РУБАІ

В жаркій пустелі на розкопках храму
Наслідування я знайшов Хайяму
І переклав прадавні рубаї.
Претензії адресувать Хайяму.

* * *

Раніш пісні співали про косу,
І де тепер побачиш ту красу?
Найшла коса-краса на камінь моди,
Немов косою зрізало косу.

* * *

Ми бюрократів беремо за душу,
А наслідки мізерні, визнать мушу.
— За що взялися? — голос долина.—
Чи бачив хто у бюрократів душу?

На жаль, подібні парадокси є ще:
Дружина-відьма і ласкава теща.
Якби на тещі одружився я,
Ту доньку-відьму ми притисли б дещо!

* * *

Скарб золотий ховав він у вбиральні.
Знайшли. І він відбув в райони дальні,
Щоб хист удосконалювати там,
Де розробляють золоті копальні.

* * *

Вдень етик вчив студентів красно жити,
Коханням першим вічно дорожити.
А по ночах коханкам сповідався,
Яка то мука — бовдурів учити!

* * *

Сатира — меч, а не бізе.
В дугу згинає панегірик!
Хто там ізігнутий повзе,
І весь у шрамах? То — сатирик...

ЗМІСТ

Замість передмови. *В. Лігостов*

УСМІШКИ І АФОРИЗМИ

Закритий лист Майклу Дука-кису	14	Інтерв'ю з колоритним дідом ...	61
Дискусія	16	Консультація постфактум	65
Батьки і діти	17	Клінічний випадок	66
За лаштунками	17	Монолог безсмертного актора ...	67
Афоризми	18	Пронеси, господи...	68
Це було не в Парижі	18	Афоризми	69
Негативний тип	19	Подяка	69
Поезія і дійсність	20	Гість із ночі	71
Афоризми	21	Голівна вулиця	72
Новорічний сюрприз	21	Афоризми	74
Ескалація чуйності	22	Плата за страх	74
Шайбу! Шайбу!	24	Творець достатку	75
Надсучасний детектив	25	П'ятірка	77
Афоризми	29	Борець	78
Чарівна ялинка	29	Афоризми	80
Легкий хліб	30	Смачного!	80
Йди... йди... йди...	31	Ким буде Вальок?	82
Лідер опозиції	32	Слова	84
Афоризми	34	Психолог	85
Сервіс	34	Афоризми	87
Різні долі	36	Твір збагачує	87
Ефір з перцем	37	Капуста	88
Комунікабельність	40	Ай! Де баран?	90
Афоризми	41	Все вища...	93
Дебют	41	Афоризми	95
«Местов нема»	42	Гномо сапієнс	95
Афоризми	43	Бабця з Копенгагена	98
Шедевр	44	Техдопомога	100
Гроза хуліганів	45	Неофіційний опонент	103
Афоризми	46	Афоризми	106
Виставилися	47	Феномен	107
Джентльмени удачі	48	Халепка з хепі-ендом	110
Філософська лінгвістика	49	Гіпотеза щодо зникнення матерії	113
Афоризми	51	Обікрали	114
Непідсудні	51	Троянський рецепт	116
Рятівний рейс	53	Гіпербола	118
Афоризми	56	Свистун	119
Сяйво далекої зірки	56	Афоризми	121
Сільський щоденник Діамара Сектанюка	58	Одіссея в тарілці	121
		Хто спалив Карфаген?	124
		Кіно	126
		А Петра пам'ятаєте?	128
		І ми вертаєм	130

Афоризми	133	Чашечка кави	242
А соловія на калині	134	Ефект Марго	246
Вишибала	137	Тимчасовий	250
Комісія	140	Між небом і землею	254
Вульгарна соціологія	143	Колообіг дівчини в рожевому кімоно	257
Вступ до літературознавства ..	147	Автомобіль професора	
Афоризми	152	Куковича	264
Велика сунічна галявина	152	Афоризми	271
НОП-СТОП, сценки застільних часів	159	Вищі й нижчі	272
Виховний момент	176	М'яка посадка	273
Ще раз про механізм спадковості	177	Афоризми	277
По-своєму	178	Спочатку, поема прози життя ..	278
А все ті зерна	179	Усмішка у снігах колективного закріпачення	284
Щось треба робити	180	Афоризми	291
Джинси, або ждинси	181		
Нічого поганого не скажу	183	ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВИБУХ	293
Афоризми	184		
Посміялися	184	ІРОНІЧНІ ВІРШІ	
Хто куди дивиться?	186	Сміх і сльози	306
Драматичний діалог	187	Зайвого не треба	306
Спогад про матриархат	189	Рецензія	307
Стрибок з Парнасу	192	Лико й лик	307
Телефонна пригода	194	Заочний проректор	307
Астроревізія	197	Драчливе	307
Двоє в барі, який не відвідував Хемінгуей	200	Грань	307
Афоризми	205	Поп-культура	308
Газетні жанри	205	Різниця	308
Неперевршений	210	Мисливське	308
Аспірантура	211	Профілактика	308
І нащо нагадувати?	213	Гарт	309
Права	215	Хто кого?	309
Жорстокість	216	Антиначиння	309
Афоризми	218	Сатирикон	309
Що робити з дилетантами? ..	219	Вагомий аргумент	310
Сміхи	221	Загадка	310
Провчила	222	З небес на землю	311
Тріумф	225	Варіація	311
Афоризми	228	Кавказький тост	312
Нечиста сила	228	Модерн-Отелло	313
Курорти і телефони-автомати ..	231	Потойбічне	313
Дипломатія	233	Персоніфікація	313
Нога у сірій холощі	236	Ландюгова реакція	314
Сюжет про сюжет	239	Хіпі мимоволі	314

Коні не винні	315	Варіант давньої байки	322
Букіністичне	316	Помста	323
Натуралісти	316	Делікатний покупець	323
Діалог про руку	317	У зоопарку	324
Спортивне	318	Пісня технократів	325
Ото наженихався	319	Резюме	327
Байка про байку	320	Хай пишуть	328
Промінь	321	TV балада	329
Знайшла час	322	Маловідомі рубаї	332

Літературно-художественне видання

*Крыжанецкий
Андрей Степанович*

**ПЕРЕЖИТКИ
БУДУЩЕГО**

Сатира і юмор

Составитель и автор предисловия
Лигостов Вильям Алексеевич

Київ, видавництво «Радянський письменник»

На українському мові

Художнє оформлення О. Д. Галчанського
Художній редактор Ю. В. Бойченко
Технічний редактор Н. М. Самойличенко
Коректор Т. К. Шегельська

ИБ № 2995

Здано на виробництво 24.10.90. Підписано до друку 12.05.91. Формат 60×84¹/₁₆. Папір друкарський № 2. Гарнітура шкільна. Друк офсетний. 19,53 умовн. друк. арк., 20,99 умовн. фарбовідб., 18,55 обл. вид. арк. Тираж 23 000 пр. Зам. 0—291. Ціна в оправі 2 крб. Видавництво «Радянський письменник». 252054, Київ-54, вул. Чкалова, 52. Книжкова фабрика «Жовтень». 254655, МСП, Київ-53, вул. Артема, 25.

Крижанівський А. С.

К 85 Пережитки майбутнього: Сатира і гумор / Упоряд.
і авт. передм. В. О. Лігостов.— К.: Рад. письменник,
1991.—335 с.

ISBN 5-333-00468-4

Оця книжка приємно засвідчує: поважні жюри не завжди помиляються чи здаються на милість пробивним лобістам. Бо її автор Андрій Крижанівський таки на рівні лауреата премії імені Остапа Вишні. Хоча на самого Павла Губенка мало схожий. Правильно. Так воно й має бути. Бо справді талановиті люди нетипові. Їх витворюють батько-мати з божою поміччю за індивідуальним проектом.

Отож читайте і смійтеся на здоров'я. А в перервах між сміхом,— їх буде не так вже й багато! — якщо ваша ласка, ще й думайте потроху. Думати — це теж іноді корисно. Якщо не для здоров'я, то принаймні для виживання душі у такій забрудненій навколишній ноосфері.

К 4702640201-093
М 223(04)-91 58.90

ББК 84Ук7

